Kósa András

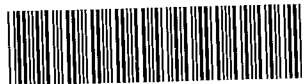
# A FŐNÖK BESZÉDE

*Őszöd után tíz évvel*

Noran Libro
Budapest, 2016



323
K72

Somogyi-könyvtár, Szeged

S000612599

ISBN 978-615-5667-22-0

Minden jog fenntartva

© Kósa András, 2016
© 123RF, 2016
© Noran Libro Kiadó, 2016

*Köszönöm szüleimnek, akik megtanítottak arra, hogy ne fogadjak el csak úgy semmilyen, készen kapott igazságot; Katinak, aki elviselte a türelmetlenkedéseimet a munka során, és akivel éppen tíz éve találkoztunk; Bojtár B. Endrének, Kálmán C. Györgynek, Jolsvai Andrásnak és Újvári Miklósnak, akik elindítottak a pályán; és Steve-nek, aki egy sörözés közben rábeszélt, hogy fogjak bele az interjúk megírásába.*

# Előszó

„Jó napot, fiatalember, mit szól, mit mondott a miniszterelnök?" – a házmester néni hangja nem ígért túl sok jót mögöttem. Kedves néni volt, de amikor megtudta, hogy újságíró vagyok, egyetlen lépcsőházi találkozásunkkor sem eresztett anélkül, hogy ki ne faggatott volna az aktuális politikai eseményekről, és ez néha hosszú percekbe telt, mert mindig ráért.

Most, 2006. szeptember 17-ének délutánján éppen egy hátsó kerekére állított biciklit próbáltam a liftbe ügyeskedni, amikor lecsapott rám. Egy dunakanyarbeli túra után igazából csak egy zuhanyhoz, egy sörhöz és ahhoz volt kedvem, hogy végigdögöljek a kanapén. „Csókolom, nem hallottam, hogy mit mondott a miniszterelnök" – mondtam félig hátrafordulva, miközben az egyik lábammal a liftajtót tartottam, és a bicajt egyensúlyoztam a sarokba. „Hát, hogy hazudtak éjjel nappal, meg hogy ez egy kurva ország." Ejha, gondoltam, ez kezd érdekes lenni, ha valóban így van – de még mindig nem tudtam, miről is van szó. „Maga szerint nagy botrány lesz ebből fiatalember?" – a házmester néni nem eresztett, remélem, senki nem vár a liftre valahol. „Nem hiszem." „Hát, pedig szerintem, nagy lesz." „Meglátjuk, viszontlátásra." Végre bent voltam a liftben, jöhet a sör és a zuhany.

Végül mégis neki lett igaza. Bevallom, én még akkor sem gondoltam, hova eszkalálódhat az őszödi beszéd kiszivárgása

nyomán kitört felháborodás, amikor este kimentem a Parlamenthez. A hangulat békés volt, sőt, akkor kifejezetten naivnak tűnt: összefutottam néhány konzervatív gondolkodású ismerősömmel, egy társasággal voltak, amikor indulni akartak, kiderült, hogy az egyik srácnak ellopták a bringáját. „Hova zártad le?" – kérdeztük. „Lezárni? Nem zártam le. Azt hittem, ilyen emberek között nem kell lezárni, úgysem viszik el." „Mi vaaan?" – csak néztünk rá hülyén. Valószínűleg ő is jól emlékezetébe véste azt a spontán tüntetést.

Aztán másnap jött a tévéostrom, a döbbenet, majd a hetekig tartó zavargások, és végül október 23-a. Az eseménysort vagy az utcáról tudósítottam végig, vagy szerkesztőként dolgoztam a Hírszerző.hu-nál. Korábban nem gondoltam volna, hogy egy rendőrattakhoz is hozzá lehet szokni valamennyire, csak akkor döbbentem rá, hogy kialakult egyfajta közöny bennem a látottak iránt, amikor egy ismerősömmel egyik este elnéztünk a Parlamenthez, az Alkotmány utca felé, és éppen belefutottunk egybe. Egy kisebbe – a korábbiakhoz, és az október 23-hoz képest. Én szinte csak azt mérlegeltem, az egész megér-e annyit, hogy felhívjam az aznapi ügyeletes hírszerkesztőt, és megkérdezzem, van-e kint tudósítónk, vagy ha nincs, bediktáljak-e pár mondatot, de az ismerősöm teljesen megdöbbent. Ő akkor látott ilyet először.

Aztán akkor fogtam fel, mennyire abnormális, feszült légkörben éltünk mi akkor Budapesten, amikor pár nappal a helyhatósági választások előtt hazalátogattam a szüleimhez Gántra. Úgy emlékszem, szinte szó szerint a fellélegzéshez hasonló érzés volt átélni a nyugalmat.

A feszültség viszont, sokféle formában, azóta is itt maradt velünk. Őszöd hatását már sosem tudjuk kiküszöbölni, rengeteg remek elemzés született a beszéd következményeiről. Én úgy gondoltam, érdemes lenne megkérdezni általam érdekesnek tartott embereket, ők hogyan látják, mennyiben hat máig a beszéd és a botrány, mennyiben lökte kényszerpályára az országot, mit hozott Orbán Viktor kétharmada, és mik várnak ránk egy folyamatosan átalakuló – nem feltétlenül jó irányba haladó – Európai Unióban. Az itt olvasható vélemények számos ponton ellentmondanak egymásnak, azt hiszem, ez így természetes. A megszólalók köre természetesen lehetett volna sokkal szélesebb – egyszerűen technikai okai voltak, hogy nem így lett, le kellett zárni valamikor a kéziratot. Ugyanezért van, hogy az interjúk jelentős része a brexit előtt készült, így interjúalanyaim értelemszerűen erre nem tudtak még reflektálni. Még egyszer köszönöm mindenkinek, aki leült velem beszélgetni, számomra mindegyik izgalmas diskurzus volt. Ez a könyv nem fog fekete-fehér igazságmagyarázatokat kínálni, nem csak azért, mert valószínűleg be vagyok oltva ezek ellen – ugyanígy vagyok a nálunk valamiért nagyon népszerű összeesküvés-elméletekkel is, volt már olyan ismerősöm, akitől megkaptam, hogy „kényszeres kiegyensúlyozottságban" szenvedek –, de bízom benne, hogy az olvasónak azért így is érdekes lesz.

Budapest, 2016. szeptember

Kósa András

# „Még sok ilyen »Őszödre« lenne szükség"

**A magyar választó még mindig nincs tisztában a politika lényegével, álomvilágban él, és hogy ebből kikerüljön, több olyan botrányra lenne szükség, mint az őszödi volt, *Török Gábor* szerint. A politológus biztos benne, hogy ezek be is következnek majd, akár már jövőre is.**

*– Mennyire lehet azt mondani, hogy 2016-ban még egy, az őszödi beszéd által kényszerpályára lökött országban élünk? Elvégre ebből le lehet vezetni a baloldal összeomlását, a szélsőjobb megerősödését, a Fidesz kétharmadát vagy azt a kérlelhetetlen hozzáállást is, amivel Orbán Viktor meg akarja semmisíteni a baloldali pártokat.*

– Ha Őszödöt szimbólumként értjük, akkor egyetértek. A Gyurcsány-jelenség, a 2006-os választási kampány és a beszéd árnyéka olyan hosszú, hogy még ma is sok mindent eltakar, sok mindent befolyásol. De azért nem a beszéd önmagában fontos. Hiszen, ha nem szivárog ki, akkor is nagyjából hasonló helyzetben lennénk szerintem. És minden kutatás azt is mutatta, hogy valójában nem a beszéd hatására roppant meg a kormány támogatása 2006-ban, hanem annak a politikai fordulatnak az eredményeképpen, amit a választások után megtett. Ha azt mondjuk, a Gyurcsány-jelenség





aszimetrikussá tette a magyar politikát, és olyan mélyre lökte a magyar baloldalt, ahonnan máig nem tudott felállni, akkor egyetértek a megállapítással, hogy ehhez az őszödi beszéd is kellett. De ez akkor sem kényszerpálya szerintem, hanem egy új helyzet. Ilyen van Nyugat-Európában is: előfordul, hogy a politikai váltógazdálkodásban az egyik oldal olyan komoly hibákat követ el, hogy ez megrendíti mind a személyi állományát, mind a politikáját, annyira, hogy viszonylag hosszú ideig képtelen visszakapaszkodni. Szerintem ez történik most, és az sem kizárt, hogy a jobboldal kerüljön ilyen helyzetbe. Ha az a kérdés, hogy mi a kiindulópontja annak, ami ma Magyarországon történik, akkor szerintem 2002-ig kell visszamennünk. Az akkori választások, a Fidesz vereségének következménye mindaz, ami a jobb- és baloldalon történt, történik.

*– Ha a 2002-es nem is, de a Fidesz 2006-os veresége nagyon komoly személyes válságot okozott Orbán Viktornak, azon a nyáron nyíltan megkérdőjelezték még a párton belül is, hogy lehet-e még vele választást nyerni valaha. Mennyire kellett az őszödi beszéd nyomán kialakult politikai válság, hogy visszajöjjön?*

– Ha megint szimbólumként tekintünk a beszédre, akkor természetesen kellett hozzá. 2006-ban a legnevesebb magyar politikai elemzők, például Tölgyessy Péter írtak arról, hogy Orbán Viktornak már nincs esélye, hogy a miniszterelnöki pozíciót megszerezze, és arra kell felkészülni, hogy Gyurcsány Ferenc fogja a magyar politikát konszolidálni. Amikor ez megszületett, én is hajlamos voltam vele egyetérteni, való-

ban ez volt az általános érzet. A Fideszen belül pedig valóban elindult egy addig nem látott belső útkeresés. De ha nem a beszéd kiszivárgásáról beszélünk, hanem arról, hogy mást csinált a kormány a választások után, mint amit ígért, és ezt ráadásul rosszul is kommunikálta a társadalom felé, akkor persze ez kellett Orbán Viktor visszakapaszkodásához. De a Fidesszel kapcsolatban óvatosan használnám a „válság" kifejezést, hiszen a választásokon kaptak 41 százaléknyi szavazatot. A mai választási rendszerben ezzel abszolút többséget lehet szerezni, sőt, akár kétharmadközeli állapotba lehet kerülni. Vagyis az egy más jellegű válság volt Orbán számára. A Fidesz ugyan nem tudott választást nyerni, de alternatívát jelentett mindenképpen. Ma a baloldalnak a pólusképző ereje veszett el. Ez teljesen más helyzet.

*– Ezért gondolom, hogy – bár lehet, hogy Nyugaton is vannak hasonló válságok – a helyzet nálunk annyiban mégiscsak más, hogy az egész hazai politikai tér változott meg közben, és vált kétosztatúból háromosztatúvá. A Jobbik megjelenésével alapvető változás történt, és ez ráadásul tartósnak is tűnik, a baloldal pedig nem tud mit kezdeni vele.*

– Ez maga a centrális erőtér, amit Orbán Viktor létre akart hozni. Ennek lényege egy sajátos háromosztatúság, ami azon alapul, hogy a második és a harmadik politikai erő lehet, hogy együttvéve nagyobb lenne, mint a Fidesz, de ez a kettő nem fog tudni együttműködni, soha nem jelenthetnek a másik számára szövetséget, így nem tudnak felülkerekedni. Ez 2009-ben jelent meg a magyar politikában, és azóta a centrális erőtér működik. Soha nem fordult elő innentől kezdve





a magyar politikában, hogy a baloldal a Fidesz fölé nőtt volna támogatottságban. Még 2012-ben sem, amikor a Fidesz a legrosszabbul állt az utóbbi évek viszonylatában. 2006-ban valóban úgy tűnt, hogy lesz egy tartós kétpárti struktúra, de azóta új szereplők jelentek meg. Itt van például az LMP, amelyik nehezen sorolható be a hagyományos bal-jobboldali felosztásba, részben van egy új pártok–régi pártok törésvonal, részben pedig a háromosztatúság, amiről beszélt. De tartom, hogy Nyugaton is fordult elő hasonló politikai válság egyik vagy másik politikai oldallal. Vegyük például Németországot, vagy Nagy-Britanniát, ott is megtörtént már, hogy a szociáldemokraták, vagy a konzervatívok akár egy évtizedre is kikerültek abból a helyzetből, hogy esélyük legyen kormányt alakítani. Ebben a helyzetben van most a magyar baloldal is.

*– Ön egy 2007-es interjúban már arról beszélt: ha Gyurcsány Ferenc kezelni is tudja a kialakult politikai krízist, és be tud vezetni néhány reformot, akkor is fennáll a veszélye, hogy olyan kép alakul ki róla: rossz válságmenedzser, kapkod, nem tudja pontosan, merre haladjon az ország, így nem fognak elegen rá szavazni, a magyar baloldalnak egy – az egyébként hagyományainak megfelelőbb – nyugodtabb, fontolva haladóbb, ha úgy tetszik, szürkébb miniszterelnökre lenne szüksége. Mi történik, ha Gyurcsány lemond az akkor kialakult válságban?*

– Fontos látni, hogy a baloldalnak akkor még megvolt az a szavazóbázisa, amivel esélye lehetett volna, hogy – ha nem is tudta volna folytatni a kormányzást – ne kerüljön ekkora krízisbe. Minél előbb ment volna Gyurcsány Ferenc, annál

komolyabb esélye lett volna a baloldalnak, hogy új kezdetet jelentsen, vagy egyszerűen a szavazóinak mondjon valamit. Szerintem a 2006-tól folyamatosan tartó vergődés volt a legártalmasabb az MSZP-nek, mert a szavazóinak nagyjából három évet úgy kellett eltöltenie, Bajnai Gordon megjelenéséig, hogy esély sem volt győzelmi stratégiára. Ennyi idő alatt pedig a szavazótáborának közel a felét elveszítette az MSZP. Én akkor is azt gondoltam, hogy akár morális, akár praktikus okokból, ha Gyurcsány Ferenc veszi a kalapját, elegánsan távozik, akkor a személyes sorsa is másképp alakult volna: biztos vagyok benne, hogy három-négy év múlva már egy pozitív érzet kezdett volna kialakulni a személyével kapcsolatban, ha képes lett volna háttérbe vonulni. De erre sem akkor, sem azóta nem képes.

*– Milyen pozitív érzetre gondol?*

– Egyszerűen arra, hogy volt itt valaki, aki akart valamit kezdeni az országgal, és amikor úgy alakult, nem mentegette magát, hanem elegánsan távozott. Biztos, hogy aki a helyébe lép, azzal is válságba jutott volna a baloldal, de egyrészt talán nem ekkorába, másrészt Gyurcsány Ferenc folyamatosan ott lett volna a háttérben, mint egyfajta tartalék vagy csodafegyver. Ha akkor egy szürkébb, de megbízhatóbb kormányfő veszi át az irányítást az MSZP-ben, akkor nem roppan meg a párt annyira 2010-ben, még ha el is veszíti a választást. És maradhatott volna a kétpárti struktúra. Mindaz, ami ez után történt, a Jobbik, az LMP megjelenése, a baloldal szétesése, a Gyurcsány-jelenséghez tartozik. Emiatt nem is őszödi jelenségről, hanem Gyurcsány-jelenségről kell talán





beszélnünk, mert ő hozta azt a példátlan választási győzelmet 2006-ban, de ő hozta az MSZP válságát is.

*– De az MSZP mégiscsak egy jól szervezett párt volt. Miért tudta Gyurcsány Ferenc ennyire az uralma alá hajtani?*

– Valóban ez az egyik legfontosabb kérdés. Hogy az MSZP miért volt ilyen bénult ebben a helyzetben. A válság kirobbanása után 2006. október 6-án Gyurcsány Ferenc bizalmi szavazást kér maga ellen a parlamentben, és megkapta. Ha az MSZP egy sokkal kevésbé súlyos válsághelyzetben meg tudta puccsolni Medgyessy Pétert 2004-ben, akkor ezt Gyurcsány Ferenccel miért nem tudta megtenni? De ez a történelmi esély elúszott.

*– Az minek köszönhető, hogy 2010 után nem csak az MSZP, de a teljes hátországa, gazdasági holdudvara, mindene összeomlott? Nyolc év kormányzás után? A Fidesz ezzel szemben nyolc év ellenzékiségben folyamatosan építkezett.*

– Ez valóban rejtély. Ilyet nagyon ritkán látni, hogy nyolc év kormányzás után egy politikai erő totálisan szétesik, anyagilag padlóra kerül, a riválisa eközben ezt a sivatagi száműzetést úgy éli át, hogy anyagilag megerősödik, a médiaháttere bővül, és politikailag is profitál a helyzetből. Ezt nagyon másnak nem lehet nevezni, mint elképesztő szerencsétlenkedésnek vagy impotenciának. Amit a baloldal és az SZDSZ – mert ők is kellettek ehhez – 2006 után bemutatott, azt tanítani kellene a „Hogyan ne kormányozzunk?" kurzusokon. Én ezt nem tudom másképp magyarázni, mint

hogy a baloldal megérett a pusztulásra. Sokszor ástuk már a sírjukat az elmúlt hat évben, nem ok nélkül.

*– De ehhez képest az MSZP azért nem tűnt el, még az országos hálózata is megmaradt...*

– Sőt, mintha az utóbbi időben életjeleket kezdene mutatni. Erre mondja kollégám, Mráz Ágoston Sámuel, hogy a baloldalon „termék nélküli termékhűség" létezik, vagyis a márkát ugyan már nem gyártják, de vásárlói még vannak. Ez szerintem teljesen pontos leírás. Az MSZP annyira beágyazott politikai erő volt, hogy szemben azokkal a médiapártokkal, melyek percek alatt megszűnnek, ha sikertelenség lengi körül őket, a szocialisták törzsszavazói megmaradtak. Részben megszokásból, részben kulturális hagyományokból – de mégiscsak egymillió emberről beszélünk. A teljes népességben ma is 10 százalék körüli támogatottsággal rendelkeznek, ami olyan bázist jelent, amiről vissza lehetne kapaszkodni a hatalomba – ha a párt magára találna. Szemben a lengyel példával, amit gyakran hozunk, ahol a baloldal a padlót is áttörte, és valóban kispárttá vált, az MSZP még nem itt van. Vagyis, ha sikerülne megoldani az alapvetően személyi típusú válságukat, lenne esélyük, hogy visszajöjjenek. Ezért is tartom jónak a nyugat-európai párhuzamokat, mert ugyan válságban van az MSZP, de elképzelhető, hogy valamikor a Fidesz amortizációja nyomán a választók egyszerűen jobb híján kezdik el az MSZP-t választani. Persze sok függ attól is, hogy a Jobbikkal mi történik majd.

*– Ez menni fog stratégia nélkül is? Nemrég két vezető MSZP-s politikussal beszéltem, egymástól függetlenül ugyanazt mondták: szerintük akkor van esélye nyerni a baloldalnak, ha találnak valakit miniszterelnök-jelöltnek, akiről még nem tudjuk, hogy ki, de ismert, elismert ember (nem kell „felépíteni"), erős gazdasági háttérrel rendelkezik, de semmilyen korrupciós ügy nem köthető hozzá, a politikán kívülről jön, de egyből széles körben elfogadják majd. Nekem ezek teljesen ellentmondó paramétereknek tűnnek, és ha ez a „stratégia", akkor az nem sok jót ígér a baloldalnak.*





– Ez valóban nem stratégia, de reális helyzetfelismerés, és igazuk is van azoknak, akik ezt mondják. Persze le lehet ezt úgy is fordítani, hogy semmi esélye az MSZP-nek, de úgy is, hogy belátták: alapvetően politikai személyiségekről szól a politika, nem civilekről. Más kérdés, hogy ezek a szempontok valóban ellentmondanak egymásnak. A politikai személyiségek nem úgy lesznek, hogy egy katalógusból elkezdjük őket válogatni, vagy rajzolunk egy fantomképet róluk. Ezt az embert vagy ezeket az embereket már most látnunk kellene. Ha feltalálnák a klónozást, mesterséges intelligenciát a politikában, az MSZP-t valóban meg tudná menteni egy ilyen szereplő, de én jelenleg a párt környékén sem látok olyan politikust, aki megfelelne a felsorolt paramétereknek. Na jó, fiatal talán még van, de a többi hiányzik. Ezt ki kellene küzdeni. Én is látom a folyamatos csodavárást a magyar politikában, de be kell látni: ezek a politikusaink. Amikor a 2018-as választásokról gondolkodunk, akkor Orbán Viktorban, Rogán Antalban, Lázár Jánosban, Schiffer Andrásban, Tóbiás Józsefben, Molnár Gyulában kell gondolkodnunk. Amikor ezek mellé megy a magyar politika, és talál egy Falus Ferencet, akkor az paródiává válik. Ez van, nincsenek csodák, miközben mégis


SZEGED

látok olyan személyiségeket az MSZP-ben, akiket fel lehetne építeni, és akiknek a mostani vezető gárdánál jobb esélyük lenne, hogy nagyobb népszerűséget szerezzenek.

*– De akkor ez nem azt jelenti, hogy a magyar baloldalnak egy teljes generációváltást ki kell várnia?*

– De lehet. Ezért sorolom a nyugat-európai tapasztalatokat. Ott egy-egy ilyen Gyurcsány Ferenc-szerű időszakot tíz-, tizenöt éves ellenzéki periódus követi olyan emberekkel, akiknek a nevükre már nem is emlékszünk. Neil Kinnock a brit Munkáspárt vezetője volt, hosszú ideig volt pártelnök, ma már senki nem emlékszik rá. Ha úgy tetszik, ő volt a Munkáspárt Mesterházy Attilája. Generációváltás? Ez is egy népszerű várakozás a magyar politikában, hogy „majd jönnek a fiatalok". Ez a legborzalmasabb része a magyar politikai elemzésnek. A lényeg az idő: a politikában a problémákat nem megoldják, hanem túlélik. Most is ez a helyzet: az idő majd valahogy megoldja ezt a helyzetet. Ha csak közben meg nem hal az MSZP.

*– Beszéljünk a Jobbikról: van olyan elmélet, amely szerint a magyar szélsőjobb a 2006-os zavargások idején jött rá, hogy az utcai politizálásban, akár a rendbontásban is milyen politikai potenciál van, onnan indult a radikális jobboldal megerősödése. Ezzel mennyire ért egyet? A Jobbik megerősödése mennyire köthető ehhez?*

– Nem az őszödi beszédhez, nem egy-egy elszigetelt jelenséghez kötném a szélsőjobb megerősödését, hanem





a Gyurcsány-kormányzáshoz, melynek annyira szélsőséges volt a megítélése, hogy ebben még a Fideszénél radikálisabb válaszok is legitimnek tűntek sokaknak. A Fidesz óriási politikai tábort fogott ugyan le 2006 után, de arra ő sem volt képes, hogy a radikális tábort is lefedje. És minél inkább radikális válaszokat igényeltek az emberek, annál több tér nyílt a Jobbiknak. Én nem hiszek az összeesküvés-elméletekben, hogy valaki „csinálta a Jobbikot" – azért sem, mert tudjuk, ki volt az: Vona Gábor 2002-ben még Orbán Viktor polgári körében ült, a Jobbik 2006-ban is indult, elért 1,5 százalékot. Vagyis nem vadonatúj politikai erő volt, hanem 2006 után a saját szempontjából hasznosan ismerte fel, hogy neki milyen tematikával kell megjelenni: cigánykérdés, Magyar Gárda, a Jobbik ezt az igényt szépen elkezdte lefedni. Ez a Gyurcsány-kormányzáshoz köthető. Ma már korántsem biztos, hogy nyílna ilyen tér egy radikális jobboldali párt számára, hiszen éppen azt látjuk, hogy maga a Jobbik is próbál a közép felé menni.

*– Sikeres lehet a törekvésük? És ha a centrum felé tudnak húzódni, akkor lehetnek akár valamikor a Fidesz kihívói is?*

– Az valószínűleg igaz, hogy ha a Jobbik nem változtat a stratégiáján, esélye sem nyílt volna, hogy valaha is választást nyerjen esetleg Magyarországon, bár egy stabil szereplőként megmaradhatott volna a pártrendszerben. A mostani döntés kockázatos, és alapvetően attól függ az eredménye, hogyan alakul a pártrendszer maga. Két alapvető kérdés van: mi lesz a baloldallal, és hogy a kormányzás milyen irányt vesz. Amit néppártosodásnak hívnak, valójában „fideszesedés":

a Jobbik valójában az „új Fidesz” szeretne lenni. Hogy ez sikeres lesz-e, attól függ, jelentkezik-e igény új Fideszre, vagyis a „régivel” komoly problémák lesznek-e. Ha a Fidesz sikeres, a Jobbik nem fog tudni választást nyerni, sőt, azzal, hogy kijött a megszokott politikai pozíciójából, akár a semmibe is zuhanhat. De ha a Fidesz hibázik, és kiábrándulnak belőle a szavazói, akkor a Jobbik – azáltal, hogy a helyébe lép – megkönnyíti az átlépést a saját táborába.

– *A baloldal ebben nem is tényező?*

– De igen: a másik alapvető kérdés pont ez, hogy a baloldal–jobboldal dinamikája hogy alakul. Ha a baloldal nem tud visszaerősödni, akkor óhatatlanul a Jobbik lehet az első számú kihívó. Amikor azt mondod, hogy ez egy racionális stratégia, rögtön azt kell látni, hogy két feltételtől függ a sikere – és egyik sem a Jobbikon múlik. A Jobbiknak nincs a saját kezében a sorsa jelenleg, alapvetően attól függ, hogy Vona Gábor prognózisa (a Fidesz amortizálódni fog, miközben a baloldal nem tud visszaerősödni) helyesnek bizonyul-e. Ha a kettő közül akárcsak az egyik is helytelennek bizonyul, a Jobbikból nem lesz kormánypárt Magyarországon. Vagyis én nem mondanám ezt egy olyan betonbiztos stratégiának.

– *A Fidesz amortizációja mi miatt következhet be?*

– Ez is az időn múlik. 2014 őszén már volt egy nagyon komoly bezuhanása a Fidesznek, amikor egy hónap alatt 8 százalékpontot esett a támogatottsága a teljes népességben. Ez példátlan: még Őszöd után sem zuhant ekkorát az MSZP.





1990 óta a legnagyobb, rövid távon bekövetkezett zuhanás volt. Más kérdés, hogy ezt a migráció napirenden tartásával és sikeres belpolitikai kezelésével korrigálni tudta a Fidesz. De amióta ennek kezd eltűnni a hatása a nyilvánosságban, látszik, hogy hónapról hónapra amortizálódik a kormány támogatottsága. Béljóslásnak tűnik, de szerintem a Fidesz útja a következő időszakban a fokozatos, lassú amortizáció. Nem hiszem, hogy 2018-ig beszakad a Fidesz támogatottsága, de hogy nem mehet biztosra a választásokon, abban is biztos vagyok.

– *Rendben, de mi lesz 2018-ban a kihívókkal?*

– Ez a másik kérdés: kit látnak majd a Fidesszel szembeni térfélen a választók 2018-ban? Egy egymással is küzdő szereplőkkel „összefogást” játszó baloldalt, mint 2014-ben, vagy pedig egy megerősödött, egységes baloldalt? És milyen Jobbik lesz majd akkor? A Jobbik számára most jött el az a helyzet, mint amin a Fidesz – liberálisból konzervatív párttá transzformálódva – 1993-ban átment: amikor az új stratégia tarthatatlanná válik a párt egy része számára, belső válság feszíti a pártot, nem lehet látni, mi lesz a vége. Ezek a kérdések a Jobbik számára most fognak – eldőlni.

– *Fidesz-vezetők magánbeszélgetésekben simán elismerik, hogy a migrációs válság úgy kellett nekik a politikai kommunikációban, mint egy falat kenyér...*

– Igen, én is ezt tapasztalom, egyáltalán nem csinálnak belőle titkot, ez érdekes.

*– Igen. És abból sem csinálnak titkot, hogy most, hogy ha ez a téma úgymond „kezd kifutni", minden erejükkel azon legyenek, hogy egy másik, hasonló „csodatémát" találjanak, amivel 2018-ig uralni lehet a kommunikációt. Mi lehet ez?*

– Jelenleg a kormányzás úgy néz ki, hogy valódi tartalmi politizálásnak már nincs tere 2018-ig. A migráció napirenden tartása csapda is emiatt szerintem: elvette az időt a Fidesztől, hogy valódi politikai változásokat hajtson végre ebben a ciklusban. 2014-ben az önkormányzati választások idején még fideszesek is arról beszéltek: nagyon komoly reformok jönnek ebben a ciklusban, átalakítják az egészségügyet is például – a válságkezelés, a tűzoltás, a migráció napirenden tartása a lehetőségét is elvette ennek, és ma már a Fidesz is arról beszél, hogy ősztől már kampányolni kell. Ez mit jelent? Hogy mostantól csak kommunikációs csodafegyverek vannak. Hogy mi lehet ez a fegyver? Valamilyen mesterséges politikai téma. Hiszen 2014 előtt a rezsicsökkentés is egy mesterséges politikai téma volt, ami alapvetően politikai eszközként jelent meg. Más kérdés, hogy nem tudom, a költségvetés lehetőségei megengedik-e, hogy most ismét egy rezsicsökkentéshez hasonló ügy jöjjön. Vagy inkább – éppen a migrációs téma sikere miatt – valami szimbolikus, döntően a választói félelmekkel kapcsolatos témát dobjanak be. Mondjuk a rendpártisággal kapcsolatos témákat. Ilyeneket tudok elképzelni. A politika két dologról szól: a félelemről és a reményről. Amíg a 2010–2014-es ciklusban a Fidesz a reményt állította középpontba, arról beszélt, mi lesz másképp, most a félelemmel operál, és erre van lehetősége a választásokig.





*– Korábban azt is mondta, fennáll a veszélye, hogy igazán eldurvul a helyzet Magyarországon a politikai táborok között, szinte polgárháborús helyzet alakulhat ki. Ez azért nem következett be.*

– Én nem a táborok közötti eldurvulásról beszéltem, hanem arról, hogy a politikai helyzet kizökkenhet a normális, megszokott világából, és olyan politikai eseményekre kell számítanunk, amelyek nem voltak korábban Magyarországon. Elsősorban arra gondoltam, hogy a színfalak mögötti világ egy adott ponton láthatóvá válik, és ez ilyen az őszödihez hasonló helyzeteket idézhet elő. Ez szerintem – részben – a Simicska–Orbán konfliktussal bekövetkezett. És azt gondolom, hogy még nincs vége. Meg tudnám ismételni a prognózisomat 2017-re is. Amikor azt mondom, durva dolgok jönnek, nem arra értem, ami a magyar politikában megszokott, hogy nagy lesz a feszültség, csúnya dolgokat mondanak majd egymásról a felek, hanem hogy az, amit eddig tudtunk a politikáról, a politikusokról, új megvilágítást kap majd. És azt is hozzátettem normatív módon, hogy most is erre várok.

*– Orbán Viktornak két alapvető stratégiai célja van szerintem: a kormányhoz lojális, úgynevezett „nemzeti burzsoázia" (vagy oligarchia) kiépítése (ehhez főleg az uniós forrásokat használják) és a Fidesz hatalmának hosszú távú stabilizálása azáltal, hogy minden állami intézmény élére a párthoz lojális embereket ültet. Így viszont egy bármikor bekövetkező választási vereség esetén pokollá tehetik egy új kormány életét. Ez kimondott cél is, Orbán Viktor egyszer maga mondta*

*el információim szerint zárt körben: ha veszítenek, és egy új kormány elkezdi visszabontani a kiépült rendszert, ellen fognak állni, és „az ellenállás mértéke attól függ majd, mennyiben akarják ezt megváltoztatni". Meddig mehet el a Fidesz ebben ön szerint? Teljes politikai bénultság, káosz jöhet egy ilyen esetben?*

– A legfontosabb tényező ebben a bekövetkezett választási vereség: amit mond, akkor lehet igaz, ha egy ilyen bukás a Fideszt, Orbán Viktort egyáltalán nem rendíti meg. Amíg Orbán Viktor marad a Fidesz vezetője, addig valóban megvan az esélye, hogy akár ellenzékben is tovább működtesse ezt a rendszert. De ez egyáltalán nem biztos. Sőt, én valószínűbbnek tartom, hogy ilyen hosszú kormányzás (8-12 év után) nem az lesz a helyzet, hogy „rendben, vesztettünk, de minden marad a régiben, és én irányítok tovább". Egy ilyen szituáció komoly palotaforradalmat, belső válságot szokott indukálni, a magát addig, hosszú idő óta elnyomottnak érző belső fél úgy érzi, eljöhet az ő ideje. Ilyenkor a visszafojtott belső konfliktusok színre szoktak törni. Orbán Viktornak akkor lesz lehetősége ennek a forgatókönyvnek a megvalósítására, ha kézben tudja tartani a hatalmat párton belül is. De láttuk, hogy ez már 2006-ban is nehezen ment, ha most 2018-ban, vagy 2022-ben veszít, az nem egy sima vereség lesz. Én értem, hogy neki az a szándéka, hogy marad, és kézben tartja a szálakat, de közben látjuk, hogy iszonyatos feszültségek vannak a rendszerben, amik biztosan felszínre fognak törni.

*– Szinte bizonyos, hogy újrarendeződés, kétsebességes Európa jön előbb-utóbb.*





– Sajnos igen.

*– A kilátásaink nem jók: szerintem jó eséllyel a perifériára csúszunk majd. Ha egy ilyen pozícióba kerülünk, az a belpolitikai helyzetre milyen hatással lesz?*

– Sajnos semmilyennel, mert azt látom, a magyar választóközösség teljesen provinciális szemlélettel közelíti ezt. Ez szerintem a kormány számára is probléma, mert mióta nincsenek migránsok a Keleti pályaudvaron, Budapest központjában, elkezdte az embereket nem érdekelni a téma, miközben legalább annyira fontos maradt. De hogy föderális Európa vagy „nemzetek Európája"? Ez senkit nem érdekel.

*– De ha nem lesznek uniós pénzek?*

– Az sem a választókat, hanem a kormányt fogja érdekelni. A választópolgárok sajnos erre sem érzékenyek. Nincs Európa-tudata a magyar szavazóknak. Amikor az egész menekülthullám elért minket, azt gondoltam, legalább annyi hatása lesz, hogy az emberek ráébrednek: rajtunk kívül is van élet, érdekes lesz, ki az az Angela Merkel, hogy mi történik Görögországban – addig fontos is volt, amíg itt voltak a menekültek a Keletiben. Azóta újra nem. Ebben az értelemben is nagyon sok változásnak kellene történnie a gondolkozásban. Vagyis: nem lesz változás akkor sem, ha a perifériára kerülünk. A magyar választók furcsa elegyet képviselnek: az érdeklődésük alacsony az iránt, ami velük történik, a tűrőképességük magas. Így nagyon nehéz.

*– Attól sem tart, hogy ha a kormány számára a normatîvitás kereteit jelentő uniós pénzek, intézmények is megszűnnek, meggyengülnek, akkor ezzel párhuzamosan a hazai demokrácia keretei és megsérülnek?*

– Azt nem tudom, hogyan alakul át majd az EU. Valamilyen unió biztosan lesz, és azt gondolom, ez még mindig ad majd azért bizonyos kényszerpályát. De az kétségtelen (és ezt a hallgatóimnak is szoktam mondani, amikor a második világháborúval vagy a két világháború közötti időszakkal foglalkozunk), hogy nagyon könnyen radikális politikai változások is bekövetkezhetnek. Ez a legfontosabb tapasztalat. Azt gondoljuk: ez a demokrácia csak nem fog már megváltozni, pedig egy generációval ezelőtt is történtek tragikus, érdekes dolgok Európában, és bármikor megtörténhet ez újra, nincs rá semmi garancia, hogy ne így legyen. A politika egy perc alatt elveszíti az eszét, elég ismét csak a migránsválságra gondolni, hogy ez micsoda reakciókat tudott kiváltani. Ez bármikor megtörténhet újra. Ebben az értelemben tartok tőle.

*– Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*

– Én most is azt mondom, még sok ilyen „Őszödre" lenne szükség, hogy tisztábban, reálisabban tudjuk értékelni, ami a magyar politikában történik. Hogy reálisabban tudjuk értékelni a politikai versenyt, politikai pártokat. Nincs jó állapotban az ország ebből a szempontból szerintem, mert nem történtek meg azok a tisztázó erejű konfliktusok, amiket én vártam. Sok katarzis, ha úgy tetszik, tisztítótűz kell.





Sokkal többet kell tudnunk arról, hogy zajlik a politika, kik azok a politikusok, akik az országot irányítják. Ezeken még nem mentünk át. Sok esetben még mindig álomvilágban tudja a választókat a politika. A változáshoz pedig botrányok kellenek. Én értem, hogy ez erodál, meg tovább rombolja az amúgy is alacsony bizalmat a politikai elitben, de akkor is azt mondom: a régióhoz képest is túlzottan elkerülték ezek a jelenségek a magyar politikát. De így is azt gondolom, be fognak következni.

# „Az ellenzék jelenleg feltartott kézzel áll"

**Többször is érezték az őszödi beszéd okozta botrányt követően, hogy fel kellene állniuk, de mindig történt valami, ami miatt mégis maradtak – erről beszélt *Lendvai Ildikó*. Az MSZP volt pártelnöke, frakcióvezetője szerint „a jelenlegi pártstruktúra halott", ez igaz a Fideszre is, de az ellenzékre még sokkal inkább.**

*– Ön mikor érezte, hogy megbukott az MSZP–SZDSZ-kormány?*

– 2006-ban, az őszödi beszéd nyilvánosságra kerülése idején még biztosan nem. Őszödöt minden traumájával együtt túlélhetőnek véltem, véltük. Annál is inkább, mivel a népszerűség-zuhanásunk nem ekkor következett be, hanem egyből a választások után, a Gyurcsány-csomag hatására. Ezért magát Őszödöt én akkor még annyira szimbolikusnak sem éreztem. Tehát akkor nem temettem magunkat. A politikai naptárunk a 2006-os választások után úgy nézett ki, hogy jön két nehéz, népszerűtlen év megszorításokkal, de ezalatt helyrehozzuk a költségvetést, és utána már lehet normális mederben ha nem is „osztogatni", de szociálpolitikára, oktatásra több forrást szánni, és visszanyerni a népszerűségünket. Őszöd bekövetkeztekor én még nem





módosítottam ezen a naptáron, úgy gondoltam, ez hozzátartozik a történethez, de majd 2008 után jobb lesz: az országnak és nekünk is. Bevallom, amikor 2006 májusában a beszéd elhangzott zárt ajtók mögött, a később botrányt keltő részeinek olyannyira nem tulajdonítottam nagy jelentőséget, kiszólásait („hazudtunk", „kurva ország") inkább indulatos túlzásnak, túlfokozott drámai hatáskeltésnek könyveltem el, hogy amikor szeptemberben a közrádió egyik riportere felhívott (éppen kocsiban ültem), hogy „mit szólok, hogy Gyurcsány Ferenc arról beszélt, hazudtunk reggel, délben, este", hirtelen nem is tudtam, mire gondol. Aztán persze hamar kiderült, hogy ez olyan erős szimbólummá vált, hogy innentől azoknak, akiket a tervezett reformok vagy a kényszertakarékosság rosszul érintenek, hiába magyarázzuk, hogy mi az intézkedések értelme, ők csak a hazugságot látják. De még akkor is azt gondoltam, hogy dráma van, de ki lehet jönni belőle.

*– Mikor érezte, hogy mégis menthetetlen a történet?*

– Az a 2008-as szociális népszavazás ideje volt. Világossá vált, hogy ami nekünk valamilyen ethoszt adott, hogy „rossz, ami most történik, de van távolabbra mutató értelme is a spóroláson kívül", hogy tényleg reformokat akarunk – szóval amikor a népszavazáson nagy többséggel nemet mondtak néhány szimbolikus változtatásra, ez annyit jelentett, hogy a reformpolitika folytathatatlan. Ekkor éreztem, hogy ennek sajnos vége. Abban az időben Gyurcsány Ferenccel és Kis Péterrel több bizalmas beszélgetést is folytattunk arról, hogy nem kellene-e abbahagyni? Hiszen világossá vált, hogy amit

elterveztünk, nem tudjuk megcsinálni. Miután leszavazták a változások szimbólumaként a vizitdíjat, látni kellett, hogy az ennél jóval mélyebb szerkezeti változásokat végképp nem lehet keresztülvinni. Már csak azért sem, mert pl. a biztosítási rendszert tekintve, épelméjű befektető nem jön Magyarországra, hogy egészségbiztosítót indítson, hiszen bármit bármikor visszacsinálhat egy népszavazásig vitt politikai ellenállás. Amit csinálni akartunk, megbukott. De arra még mindig nem gondoltunk, hogy a válságra a miniszterelnök távozása volna a jó válasz.

*– De a 2006-os választások előtt már folyamatosan túlköltekeztek, és aztán jött az áfa csökkentése, mint fő kampányelem, aminek nyilvánvalóan nem voltak meg a gazdasági alapjai. Erre akkor egyébként egy sor baloldali közgazdász is figyelmeztetett. Ráadásul a választások után kiderült, hogy még sincs programja a kormánykoalíciónak, pedig a kampányban folyamatosan azt hangsúlyozták: ha megkapják a felhatalmazást újabb négy évre, már teljesen kész, kidolgozott reformtervekkel állnak elő.*

– A kidolgozott koncepciók hiánya inkább az egészségügyre igaz, de az is elég baj. Részletes tervek elsősorban az infrastruktúra fejlesztésére voltak, de arra léteztek. Akkor már rendelkezésre álltak az uniós források, a kampányban azzal turnéztuk végig az országot, hogy melyik településen ebből milyen fejlesztéseket tervezünk megvalósítani. Arra pedig vigyáztunk, hogy ezen túl nagyon ne ígérjünk szociális juttatásokat. Nem mi, hanem a Fidesz kampányolt 14. havi nyugdíjjal. Az oktatási reformra is voltak tervek – a rászorultak kivételével a felsőoktatási tandíj bevezetésére, ennek fejében a fizetős és államilag támogatott képzés átjárhatóvá tételére –, amire valóban nem készült ilyen, az az egészségügy volt. Pontosabban éppen hogy túl sokféle, egymásnak ellentmondó terv volt, amelyek politikai és szakmai egyeztetésére nem történtek meg az előkészületek, még a koalíción belül sem. Most már úgy látom, meg akartuk spórolni a koalíciós vitát a kampányban. És az orvosok, ápolók, kórházigazgatók meggyőzésére sem fordítottunk semmilyen energiát.





*– De ennek nem az volt az oka, hogy Gyurcsány Ferenc onnantól kezdve, hogy 2004-ben kormányfő lett, csak a 2006-os választásokra készült?*

– De igen. Ám vele együtt mi is, az MSZP és az SZDSZ is. Persze nem „tudatos gonosztevőként" tettük ezt. Abba a hitbe ringattuk magunkat, hogy megtaláltuk azt az új, fiatal, dinamikus miniszterelnököt, akivel majd modernizálni lehet az országot, akivel folytatni érdemes, ha erre lehetőséget kapunk. Azt persze tudtuk, hogy ciklus második felében már nem lehet fájdalmas reformba kezdeni. Ráadásul a miniszterelnök-váltás sem ment könnyen, kicsit úgy éreztük, ezzel minden meg van oldva, és hátradőlhetünk.

*– És az önmagát mindig reformistának tartó SZDSZ elfogadta, hogy „két évig nem csinálunk igazából semmit"?*

– Lehet, hogy utólag másképp emlékeznek már rá, de akkor igen. Legalábbis én nem tapasztaltam a jelét annak, hogy

rugdosták volna a vesénket, hogy „most azonnal jöjjenek a radikális intézkedések!" Annál is inkább, mert ekkor még nem volt saját markáns egészségpolitikusuk a vezetőik között, aki azonnal lépni akart és tudott volna. Molnár Lajost csak később választották ki. Szerintem ők is úgy voltak vele, hogy „majd 2006 után úgyis összejön ez". Ráadásul más területen azért voltak reformértékű lépések: elkezdődött a nyugdíjkorrekciós program, átalakult a családtámogatás rendszere, megindult a kistérségi reform. Úgy érezhettük: elég is ennyi, a neheze még várhat.

*– Gyurcsány Ferenc távozása mikor merült fel először komolyan?*

– Szűk körben a szociális népszavazás után, ő maga is fontolgatta, hiszen kiderült, hogy a kormány béna kacsává vált, akkor minek maradjon egy kormányfő, akinek a politikai attitűdje a reformdinamikára épül? Csakhogy ekkor ütött be a 2008-as világgazdasági válság. És akkor úgy gondoltuk, hogy a gazdasági válság közepén még kormányválságot, előre hozott választásokat is csinálni, egy szükségképpen szociális ígérgetésre alapuló kampánnyal – ez csak még többet ártott volna az országnak. Ráadásul jött egy rövid időszak, amikor a válság hatására a közvéleményben volt egy kis összezárás, és emelkedett a népszerűségünk. Csak ez közben teljesen átírta azt a politikai naptárt, amiről beszéltem, és ami szerint 2008-tól már konszolidálni, az emberek helyzetét javító intézkedéseket kellett volna hozni. És 2008-ra a költségvetési konszolidáció nagyja meg is történt, a tervezett szociális konszolidációt viszont elmosta a válság.





*– De akkor miért kellett 24 óra alatt IMF-hitelt szerezni az államcsőd elkerülésére?*

– Az akkor már a korábbi évek alatt elért nagyon rossz reputációnak volt köszönhető. Olyan spekulációs támadások érték emiatt az országot, amit csak az IMF által nyújtott védőernyővel lehetett elhárítani. Ma is azt gondolom, hogy ha nem üt be a krach 2008-ban, két évvel később, ha vesztünk is, de nem ekkora, földindulásszerű mértékben.

*– Mi vezetett Gyurcsány Ferenc lemondásához?*

– Talán ön is emlékszik, amikor kiderült, hogy ez nem egy néhány hónapos megrázkódtatás, hanem egy elhúzódó gazdasági válság lesz, és reformok helyett további megszorításokra kényszerülünk majd, világossá vált, hogy ezt vele már nem lehet megcsinálni. Már akkor olyan ellenszenv övezte, hogy tudta ő is: ha ő kezd még megszorításokba, annak beláthatatlan következményei lehetnek. Nem véletlen, hogy a megszorítások egyik szimbólumát, a 13. havi nyugdíj és fizetés elvételét már a Bajnai-kormány lépte meg.

*– A lemondás mennyire volt előkészítve?*

– Semennyire. Emiatt voltam rá nagyon mérges, hiszen velünk is egy órával korábban közölte csak. De még akkor is azt reméltem, hogy legalább valahogy előkészítette – például beszélt valakivel, aki követheti majd a miniszterelnöki poszton. Aztán az is kiderült, hogy semmi ilyet nem tett, vagy nem sikerrel. Lemondott, mi meg ott álltunk kormányfő nélkül, és

következett egy roppant kínos miniszterelnök-jelölti casting. Ez megint nagyon sokat ártott az MSZP-nek. De amikor lemondott, akkor tényleg felmerült, hogy nem kellene-e előre hozott választásokat kiírni? Erről akkor szavaztunk az MSZP elnökségében, de végül a többség ellene voksolt.

- *Miért?*

- Akkor már persze mindenki számára világos volt, hogy csak a vereségünk mértéke a kérdés, és joggal érveltek azok is, akik azt mondták: „Kampányoljunk úgy, hogy tessék, lemondtunk, mert nagy bajban az ország, de azért szavazz ránk!" És a válság közben egyre mélyült, így ismét csak úgy döntöttünk, hogy ebben a helyzetben egy választási kampány csak ártana az országnak. Én is így gondoltam. Tehát tudatos döntés volt, hogy elmegyünk a ciklus végéig, 2010-ig. Azt máig nem tudom, hogy jó döntés is volt-e egyben. Az ország szempontjából biztosan jó volt, bár nagyon paradox módon: 2010 tavaszára már annyira összeomlott az MSZP és az SZDSZ is, hogy a Fidesznek gyakorlatilag semmit nem kellett ígérnie a győzelemhez, elmaradt tehát a kampányban szokásos, de a válságban életveszélyes ígéretlicit. Emlékezzen csak vissza, Orbán Viktor semmit nem mondott – így persze semminek nem kellett megfelelnie sem utólag.

- *De Gyurcsány Ferenctől „megszabadulnia" az MSZP-nek még így is elég nehezen ment.*

- 2009-ben még nem is akartunk megszabadulni tőle. Lemondott miniszterelnökként, de az MSZP elnöke volt, és azt





hittük, az is marad. Gyurcsányt – és az MSZP-t is – nem a lemondás, hanem az a nagyon kínos utódkeresés rombolta le aztán. Ekkor érezték úgy egyre többen, hogy ez a pasi itt hagyott minket a bajban, és ez éppen azoknak lehetett keserű csalódás, akik korábban a megváltónkat látták benne. Amikor kiderült, hogy végül csak Bajnai Gordon maradt az egyetlen miniszterelnök-jelölt, még senki nem tudta: jó miniszterelnök lesz. Sokkal jobb, mint amilyen miniszternek sok képviselőnk tartotta, hiszen a fejlesztési tárca körül szükségképpen rengeteg a vita és az érdekkonfliktus. Ezért az, hogy más komoly jelölt nem volt, nem mindenkit boldogított, és ez is Gyurcsányra való morgolódást váltott ki. Bár utólag mindenki megtanulta respektálni Gordon munkáját, szörnyen nehéz helyzetben várakozáson felül teljesített, és jó miniszterelnök volt. Függetlenül attól, hogy a 2014-es kampányban mi lett a sorsa. De mondom, az MSZP nagy csalódása Gyurcsány Ferencben az alatt a két hét alatt következett be, amíg az utódját kerestük. Bajnaiban akkor annyira Gyurcsány Ferenc meghosszabbított kezét látták, hogy Ferinek le is kellett mondania a pártelnökségről is, hogy ezt a gyanút eloszlassa. Utána már valóban sok probléma volt a pártban maradásával, 2010 után már valóban többen akarhattak „megszabadulni" tőle, ha egy pártban több hatalmi centrum alakul ki, az megbéníthat mindent.

- *Sértett ember volt, ezért kezdett egyfajta belső ellenzékként viselkedni?*

- Én lettem utána egy évig az MSZP elnöke, és elég sokat beszélgettünk. Azt hiszem, úgy érezte, hogy az eleve remény-

telen kampányban nem vállaljuk fel eléggé a kormányzása eredményeit, a megépült autópályákat, a felújított iskolákat stb. Abban volt is igazság, hogy a párt ambivalens volt Gyurcsány időszakához. Hiszen tudtuk, hogy a neve annyira „mumussá" vált, hogy egy kampányban kontraproduktív lenne bármivel is előjönni, amihez köthető. De az igazi problémák 2010 után kezdődtek vele.

*– Ön szerint mikor döntötte el Gyurcsány Ferenc, hogy az MSZP egy részét is leszakítva, távozik a pártból?*

– Szerintem a 2010-es választások előtt még nem volt ilyen helyzet. Inkább azt gondolhatta, hogy előbb-utóbb visszajöhet valamilyen formában. A választások után ez megváltozott. Én jóban voltam vele, de egy adott ponton már én is tarthatatlannak éreztem a helyzetet: ott volt Mesterházy Attila pártelnök és vele szemben ő. Kétfejű párt, amelyet belső vetélkedés őröl fel.

*– Mint mondta, 2008 óta önöknek is világos volt, hogy veszíteni fognak majd. Arra azért talán senki nem gondolt, hogy ennyire felborul a magyar politikai pálya, ráadásul ilyen hosszú időre.*

– Nyilván. Hogy ekkora vereség lesz, az talán csak a választások előtti utolsó hetekben vált világossá, bár a kampányfinisben már tudtuk, hogy a Fidesz kétharmada a tét – ezzel is kampányoltunk. Egyébként onnantól, hogy az új pártok, a Jobbik és az LMP bejutása valószínűvé vált a közvélemény-kutatási adatok alapján, már az is eldőlt, hogy





ők különböző oldalról, de a későbbi ellenzék szavazataiból fognak részesülni, ez megint csak minket gyengített.

*– Azt minek tulajdonítja, hogy a Fidesz ellenzékben is képes volt egy nagyon erős hátországot, médiát, saját think tanket, kialakítani, miközben önök nyolc év kormányzás után sem értek el hasonlót?*

– Ehhez pénz kell. Persze nyilván voltak korrupciós ügyek MSZP-sek környékén is, de ezek nem központilag szervezettek voltak, és nem arra irányultak, hogy felső parancsra a pártkasszát feltöltsék. Szégyenletes működési hibát jelentettek, de nem a működés alapelvét magát. A korrupció sosem menthető, de ironikusan úgy is lehetne fogalmazni, hogy nálunk nem szervezett „pártépítő korrupció" volt, a Fidesznél pedig ez működött.

*– De voltak azért állami pénzzel kitömött háttérintézetek, a Demos Alapítvány például...*

– De ez bagó volt ahhoz képest, amit a Fidesz csinált, csinál. Egy-két milliárdról beszélünk a mi esetünkben, ami a „hátországnak", pontosabban baloldali alapítványoknak ment, most százmilliárdos nagyságrendben történik ugyanez a Fidesz-kormányok alatt, részben rejtekutakon, átláthatatlanul. Kétségkívül volt lopás akkor is, és ez felelős a tekintélyünk elvesztéséért, amíg kormányoztunk, de az nem üzemszerűen történt. A Fidesz ráadásul kormányon és ellenzékben is állandó kapcsolatban volt a saját vállalkozóival, értelmiségével, az aktivistáival, „egyszer majd kérünk

magától valamit, Pelikán elvtárs" alapon. Mi ezt nem tettük meg sem kormányon, sem ellenzékben.

*– Viszont voltak baloldali oligarchák, akik a vereség után egy szó nélkül átálltak vagy legalábbis kiegyeztek a Fidesszel (például vettek egy futballklubot, mert tudták, hogy az jó pont Orbán Viktornál), és kiléptek önök mögül.*

– A jóindulatú magyarázatom az, hogy mi sosem tartottunk velük olyan szoros kapcsolatot, mint a Fidesz a sajátjaival, ezért nem kötődtek annyira hozzánk. A rosszindulatú pedig az, hogy nálunk nem volt meg az a kölcsönös zsarolhatóság, ami mondjuk Orbán Viktor és Simicska Lajos között megvan. Míg a Fidesz vezetésében nincs olyan, aki nem ismerné régóta Simicska Lajost, addig én például sosem ismertem személyesen mondjuk Leisztinger Tamást vagy más olyat, akit folyton baloldali vállalkozóként emlegettek.

*– A két párt gazdasági hátországa között mennyire volt szoros a kapcsolat? Én beszéltem olyan MSZP-s vezetővel a 2010-es választás után, aki a szemében őszinte felháborodással mondta, hogy „a szemét Orbán megüzente, hogy kétharmados győzelemnél nincsen alku, így mindenhonnan ki leszünk söpörve!"*

– Ezt a történetet én is hallottam, akár igaz, akár nem. Tény, hogy a magyar politikai gyakorlatban 2010-ig volt egy „élni és élni hagyni" szemlélet. Vagyis hagytuk a másik vállalkozóit, akkor is, amikor ellenzékben voltak. És tény, hogy ez 2010 után megszűnt. Hogy az MSZP pártpénztárnoka, Puch László és Simicska Lajos között mennyire volt





rendszeres kapcsolat, azt nem tudom. Szerintem 2010 előtt a legjellemzőbb az volt, hogy egy csomó vállalkozó ide is adott támogatást, meg oda is: hozzánk és a Fidesznek is. Ezzel egyfajta biztonsági gyűrűt, „körkörös" jó viszonyt akart teremteni maga köré.

*– Egy SZDSZ-vezető szerint az okozta a későbbi gazdasági bajokat, hogy a baloldal „táskás emberei" egyszerűen saját maguk számára nyúlták le a pénz nagy részét, míg a Fideszben fegyelem van ebből a szempontból, ott beérkeztek a pénzek a pártkasszába.*

– Ilyesféléket nálunk is szoktak mondani, hogy „bezzeg a Fideszben...", de azért nem hinném, hogy teljes mértékben így van, mert ha megnézi, a Fidesz oligarchái nagyon jelentős magánvagyont halmoztak fel. Ennek a pénznek érkeznie kellett valahonnan. Ott inkább az működhetett, hogy hagyták az illetőt nagy magánvagyont szerezni, de utána megjelent a párt, és „megkérte" az illetőt, hogy alapítson televíziót. És ő meg alapított.

*– Ez a rendszer a pártfinanszírozás hazai gyakorlata miatt alakult így. Mindenki tudja, hogy a jelenlegi állami támogatásokból nem képesek megélni a pártok, ezért kerülhetnek helyzetbe oligarchák, de mégsem volt képes egyik kormány sem változtatni ezen. Önök is nekifutottak néhányszor. Menynyire volt őszinte ez a szándék?*

– Az volt, ezt elhiheti. Már csak azért is, mert tudtuk, hogy ha így marad a rendszer, akkor mi járunk rosszabbul.

Ellenzékiségre készültünk, akkor pedig mindig jobb, ha tiszták a viszonyok. De ettől eltekintve is valódi elszánás volt, mindnyájunkat fullasztott ez a zavaros és megalázó rendszer. A lényeg nem a politikai számítás volt, de mivel számunkra még a politikai ráció is mellette szólt, ez talán hitelesítheti, hogy valóban véget akartunk vetni az oligarchákra építő pártfinanszírozási gyakorlatnak. Ráadásul a végén, 2010 előtt a kétharmad is egyszer majdnem összejött. Egy civil kezdeményezésre létrejött egy kerekasztal az akkori pártok között az átlátható pártfinanszírozás megteremtésére, és akkor született egy közös törvényjavaslat, amit a Fidesz delegáltja is aláírt. Soha olyan közel még nem voltunk akkor a reformhoz. Csak később a Fidesz mégis kihátrált a parlamenti szavazás mögül.

*– A mostani, 2016-os helyzetet hogy látja? Fel tud állni legalább középtávon a magyar baloldal a padlóról?*

– Igen, ebben azért hiszek. De a jelenlegi baloldali pártstruktúrának nincs tovább. El lehet még éldegélni, mint MSZP, meg DK, mert be fogunk majd jutni a parlamentbe 2018-ban is, ebben biztos vagyok...

*– A rosszindulatú olvasat szerint az MSZP-ben mára sok politikusban nem is maradt ezen kívül egyéb ambíció...*

– Tudom, bár én nem vádolok ezzel konkrétan senkit. Inkább azt gondolom, hogy sokan még bíznak benne: a szívós építkezéssel, a baloldali karakter hangsúlyozásával ebben a keretben is előbb-utóbb, egyszer, valamikor csak fel lehet állni. De én már ebben nem hiszek. A mai pártstruktúra





halott. A Fidesz sem pártként működik, az egyetlen valódi sikeres párt Magyarországon, bármilyen szörnyű is kimondani ezt az ideológiájuk miatt, a Jobbik. És az új pártok is szenvednek. Ezért el kell kezdeni összerakni egy olyan választási mozgalmat, amiben nemcsak a demokratikus ellenzéki pártok vesznek részt, hanem a szakszervezetek is (a többtízezres februári pedagógustüntetés megmutatta, hogy konkrét ügyekért még ők is képesek mozgósítani az embereket), más érdekképviseletek, szellemi műhelyek és a stabilabban létező civil mozgalmak is. Egy ilyen konglomerátumnak kell egy választási pártot bejegyeznie 2018-ra, úgy, hogy nem a mostani politikusok tolják magukat az előtérbe a pártlistán. Egy ilyen választási párt előbb árnyékkormányt alakít, majd a remélhetőleg bekövetkező győzelem esetén, kormányt. Ilyen volt már a térségben, Vladimír Mečiar autoriter rendszerét is effajta szövetség győzte le 1998-ban, pedig előzőleg mindenki Mečiar kétharmados győzelmét jósolta, ehhez képest majdnem az ellenzék kapott annyit.

*– És ebben a mozgalomban hol lenne a helye Gyurcsány Ferencnek, tíz évvel Őszöd után?*

– Szerintem az ő helyét is automatikusan megoldaná ez a választási párt, és a létrejövő szakértői kormány, amelyet nem a régi pártpolitikusokból raknak össze, ő meg vezethetné tovább a pártot. Más kérdés, hogy ez a felállás ugyan szerintem az ország érdekét, mozdulását szolgálná, de nem biztos, hogy ez a DK szűken vett pártérdeke, hiszen a párt mára megerősödött annyira, hogy saját jogon is bejutna a parlamentbe, a vezetőjük – akárhogy nézzük – valódi

politikai személyiség – mert Gyurcsány Ferenc még mindig az. Csak remélni tudom, hogy őket sem a puszta pártérdek vezeti.

– *Valódi politikai személyiség is Gyurcsány Ferenc, miniszterelnök-jelöltje még így sem lenne egy ilyen formációnak.*

– Igen, de ha ez az új struktúra összejönne, akkor talán azt is könnyebb lenne megtalálni a mai párteliteknél szélesebb körből. Annál biztosan jobb lenne, mint hogy 51-szer is végigszámoljuk, ki jöhet szóba a jelenlegiek közül: Gyurcsány Ferenc, Tóbiás József, Mesterházy Attila, és így tovább, majd megint elölről...

– *Elfogadja azt a helyzetértékelést, hogy miután Orbán Viktor bejelentette, amit egyébként mindenki tudott: ő lesz 2018-ban is a Fidesz miniszterelnök-jelöltje, a baloldal automatikusan 2022-re kezdett készülni, hiszen 2018-ra saját maguknak sem adnak esélyt?*

– Valóban jól mondja, Orbán bejelentése szerintem senkit nem lepett meg. És igen, úgy látom, ha nem is emiatt, de az ellenzék jelenleg feltartott kézzel áll, még ha saját maga nem feltétlenül így látja magát. A jelenlegi ellenzéki szerkezet befagyott, mozdulatlanságra késztet, épp ezért kell feltörni.

– *Attól nem tart, hogy ezek alatt az évek alatt, amíg a Fidesz kormányoz, az ellenzéki pártok számára – akár a felgyűlt frusztráció miatt is – a legfontosabb tapasztalat az lesz, hogy „ha egyszer hatalomra kerülünk, mi sem fogjuk majd vissza magunkat", legyen az politikai zsákmányszerzés, klientúraépítés, korrupció?*





– De, ez is benne van a pakliban sajnos. Mint ahogy a Fidesz is sokkal rosszabb énjével jött vissza 2010-ben, nyolc év ellenzékiség után. Természetesen az első Fidesz-kormánynak sem voltam barátja, de az babazsúr volt a mostanihoz képest. Nyilván ennek oka az is, hogy két ciklus ellenzékiség bennük is felhalmozott egy csomó keserűséget. Nem tudok ez ellen más receptet, mint folyamatosan tisztában lenni a ránk is leselkedő veszéllyel. Talán ezt is el lehetne kerülni, ha egy jelentős személyi vérfrissítésen átesik az ellenzéki oldal. A frusztrált politikusok helyett jöjjenek mások.

– *Őszöd után tíz évvel hol tart most az ország?*

– Mentálisan és társadalmilag is sokkal rosszabbul van, mint akkor volt. Nem örültem az Őszöd után gerjesztett indulatoknak, de ez a fagyott reménytelenség és apátia sokkal veszélyesebb. Akkor az ország egy időre szinte kormányozhatatlan volt, ma a szegényebbek vagy a szabadságukhoz ragaszkodók számára szinte élhetetlen. Gazdaságilag kijöttünk a válságból, olyan típusú megszorításokra már nincs szükség, mint akkor. De a társadalmi struktúrákat tekintve szörnyű a helyzet. Tragikusan, már-már visszafordíthatatlanul elmélyültek a szakadékok, a szolidaritás szinte eltűnt, ez pedig, kutatások bizonyítják, mindenre rossz hatással van. Ahol ilyen nagyok a különbségek, ott nem jó élni, ott az emberek többet betegek, korábban halnak. Mentálisan, kulturálisan is elkeserítő a helyzet. Annyira a rosszabbik

énünk jött felszínre, hogy ezt korábban el sem tudtam képzelni. Az összes történelmi sebünk ismét felszakadt, úgy viselkedünk, mintha tegnap lett volna Trianon – ez Orbán Viktor egyik legnagyobb bűne, hogy a rendszere ezt hozta ki belőlünk. Pedig olyan lehetőség volt a kezében, akkora bizalom, mint még senkinek. Csinálhatott volna egy jobb országot is.

# „Ami ma még Brüsszel, az egyre inkább Berlin lesz"

**Valójában kevesebb változást hozott a 2010-es kormányváltás az ország közjogi, politikai berendezkedésében, mint sokan érzik, de néhány szimbolikus gesztussal cezúrát kellett teremteni 2006-hoz képest – mondja *Gulyás Gergely.* A Fidesz képviselője szerint „a baloldal se lenyelni, se kiköpni nem tudja Gyurcsány Ferencet", ebből adódnak a problémái.**

*– Legutóbb 2014-ben, a választások előtt merült fel újra komolyabban a magyar politikában a kérdés, hogy ki szivárogtatta ki az őszödi beszédet, és kik a felelősek az utánuk következő eseményekért. Akkor ön – mint a beszéd nyomán kitört zavargásokat vizsgáló parlamenti bizottság vezetője – tett egy kijelentést, miszerint Gyurcsány Ferencnek „mindenképpen sokkal több köze volt" a tévészékház ostromához, vagy a többi történéshez, mint a Fidesznek. Mennyivel több?*

– Gyurcsány Ferenc maga mondta azokban a napokban, 2006 őszén, hogy ha a „ribillió" és közte, vagyis a kormány között kell választani, akkor a kormány a többség mögé áll. Ez egy válsághelyzet helyes politikai megítélése – ennyit arról, hogy mennyire állhattak érdekében

a történtek. 2010 nyarától négy hónapon át vezettem azt a vizsgálóbizottságot, amely a 2006 őszi események hátterét próbálta meg feltárni. Minden korábbinál több, az eseményeket politikai vagy rendőri vezetőként átélt tanút tudtunk meghallgatni. A szocialisták bojkottálták a bizottság munkáját, a jelentésünk elfogadását viszont az akkor még az LMP (ma a PM) színeiben politizáló Szabó Tímea is támogatta, aki egyébként mindvégig nagyon aktívan vett részt a munkában. Egyértelmű bizonyíték nincs arra, hogy Gyurcsány Ferenc megszervezte a tévéostromot, de az az állítás igaz, hogy az őszödi beszéd keltette világbotrány után Gyurcsány Ferencnek politikai érdeke volt egy ilyen esemény, amely után a szélsőjobboldallal való riogatás évtizedes szocialista (tágabb perspektívában kommunista) gyakorlata alappal feleleveníthető, hogy az őszödi beszéd jelentőségét, a politikai hazugságát háttérbe szoríthassa.

*– Ez így spekuláció.*

– Gyurcsány Ferenc maga nyilatkozta, hogy a tévéostrom idején közvetlenül utasította a rendőrséget. A rendőri utasítások szakszerűtlensége pedig olyan elképesztő mértékű volt, amely józan ésszel nehezen magyarázható. Baranya megyei rendőrhallgatókat küldenek a tévénél az addigra már erőszakossá vált tömeg elé, miközben az ilyen helyzetekre kiképzett rebiszes erők ott állnak kétszáz méterre légvonalban, a Parlament előtt, ahol egy tüntető sincs, és mivel rádióforgalmazáson hallják, hogy mi történik a tévé-





székháznál, már a parancsmegtagadást fontolgatják, amiért nem engedik őket közbelépni.

*– És az ön nyilatkozatának a második fele? Gyurcsánynak „több köze volt, mint a Fidesznek” – a Fidesznek is volt valamennyi köze ezek szerint? Gyurcsány Ferenc azt mondta, papírja van róla, hogy Fidesz-vezetők kapcsolatot tartottak futballhuligánokkal a tévéostrom idején.*

– Gyurcsány Ferenc politikai pályafutásának legnagyobb részét a hazugság határozza meg. Akkor kellene aggódnom a Fidesz szerepe miatt, ha most ő nem rágalmazott volna meg bennünket. A Fidesz az erőszakos cselekményeket mindig a leghatározottabban elítélte. Két nappal az őszödi beszéd nyilvánosságra kerülése után, a tévéostrom másnapján, még a választásokat bevallottan hazugsággal megnyerő szocialistákkal összefogva is hajlandó volt a Fidesz-frakció közös nyilatkozatot elfogadni „Az erőszak ellen a békességért” címmel. Ráadásul az őszödi beszéd tartalma olyan politikai botrány, hogy Nyugat-Európában mindenütt hasonló reakciókat váltott volna ki, zavargásokat eredményezett volna, különösen úgy, hogy e rendkívüli skandalum után a kormány a helyén maradt. Bármely normális demokráciában természetes lett volna, hogy a miniszterelnök a botrány kirobbanása után egy órán belül távozik, már csak azért is, mert ha nem önként teszi, akkor a kormánytöbbség vonja meg tőle haladéktalanul a bizalmat. Mivel ez nem történt meg mindabban a szennyben, amelyet e beszéd a tartalom és a forma egységét mutatva jelképez, az akkori kormány-

koalíció mindkét pártja osztozik – akik közül hála istennek, már csak az egyik van velünk.

*– A Fidesz frakcióülésein készül hangfelvétel?*

– Nem.

*– De elhangzanak néha azért húzósabb kifejezések Fideszes vezetők részéről is?*

– A húzósabb kifejezés nem tévesztendő össze a generális hazugsággal. Mi nem hazugságra építjük a politikánkat. Ha az aktuálisan legfontosabb politikai kérdést, a bevándorlást nézzük, nekünk világos, elvi alapokon nyugvó politikai álláspontunk van. Ez egy politikai reklámban a műfaj természetéből adódóan leegyszerűsítve jelenik meg – jól, rosszul –, kinek nyeri el a tetszését és kinek nem, ez már egy másik vita. Azonban semmilyen párhuzam nem fedezhető fel a Gyurcsány-kormány arcátlan gyakorlatával, melynek lényege a politikai üzenetek tekintetében is a hazugság volt. Amikor olyan szlogenekkel indítottak politikai kampányt, hogy „Magyarország kirobbanó siker", meg hogy „a pannon puma ugrani készül" és „bennünket irigyel Franciaország és Olaszország", akkor eközben – ahogyan Gyurcsány Ferenc az őszödi beszédben sajátjai előtt titokban, cinikus dicsekvéssel elismerte – a 2002-ben még kiváló gazdasági állapotban lévő országot gazdasági csődbe vitték. Ahogy hazugságban élni is elviselhetetlenül nehéz, úgy hazugságban kormányozni sem lehet örökké, ezért egy kormány és egy politikai párt részéről – és ez a Fideszre is igaz – nemcsak





erkölcsi tartás, hanem józan ész kérdése is, hogy a politikát nem érdemes hazugságra építeni.

*– Magáról a beszédről, annak nyilvánosságra kerülése előtt tudott a Fidesz? Orbán Viktor 2006 nyári tusnádfürdői beszédét („szervezett hazugság áldozatai vagyunk", „készülni kell, mert a Gyurcsány-kormány nem tölti ki a négyéves mandátumát") sokan úgy értelmezik, már „előre szólt", hogy mi történik majd.*

– Ezekhez a megállapításokhoz nem kellett ismerni az őszödi beszédet, elég volt itt élni Magyarországon. A választások után a kormány azonnal durva megszorításokat jelentett be, és a 10% (!) körülire várható költségvetési hiány is ismertté vált. Az, hogy a szocialisták a választási kampányban végig hazudtak, 2006 júniusában sem volt már kérdéses. Az őszödi beszédnek abból a szempontból volt politikai jelentősége, hogy miután Gyurcsány személyesen dicsekedett el azzal, hogy hazudott a választóknak, ennek a beszédnek a nyilvánosságra kerülésével ő maga zárta le azt a vitát, hogy a szocialisták szándékosan vagy gondatlanságból követték-e el súlyos bűnt az országgal szemben. Enélkül a szocialisták azzal védekezhettek volna, hogy az ország általuk előidézett súlyos helyzete csak 2006 nyarán vált egyértelművé számukra. Ez persze nem lett volna túl hihető, de még mindig jobb lett volna neki, mint az az őszödi beszéd megismerhetősége folytán a nyilvánosság előtt megkérdőjelezhetetlen tény, hogy politikájuk lényege éveken át a választópolgárok tudatos megtévesztése volt. Az őszödi hazugságbeszéd minden politikai menekülési utat lezárt.

*– Orbán Viktor viszont azáltal, hogy 72 órás ultimátumot adott Gyurcsány Ferencnek a lemondásra 2006. október elején, az MSZP előtt zárta le a menekülési utat, hogy megszabaduljanak a miniszterelnöktől a parlamenti bizalmi szavazáson – ezt is sokan gondolják. Egy ilyen ultimátum után nem lehetett mást tenni, mint kiállni Gyurcsány Ferenc mellett.*

– Szerintem kifejezetten tisztességtelen álláspont azt állítani, hogy csak azért, mert az akkori ellenzék vezetője az őszödi beszéd nyilvánosságra kerülése után két héttel ultimátumot ad, a kormánypártok nem voltak abban a helyzetben, hogy megvonják a bizalmat a miniszterelnöktől. Ugyan mi akadályozta meg őket abban, hogy ezt a megelőző két hétben megtegyék? Csak megismételni tudom: bármely normális demokráciában természetes lett volna, hogy a miniszterelnök a botrány kirobbanása után egy órán belül távozik, már csak azért is, mert ha nem önként teszi, akkor a kormánytöbbség vonja meg tőle haladéktalanul a bizalmat. Ha ez nem történik meg, az hogy két héttel később az ellenzék ultimátumot ad, szerintem magától értetődő.

*– A Fideszt mennyire frusztrálta az ultimátum sikertelensége, és az, hogy az MSZP–SZDSZ-kormány végül kitöltötte a négyéves mandátumát?*

– 2006-ban a Fidesz elveszítette a választást. Éppen az őszödi beszédből tudjuk, hogy milyen körülmények között. Az őszödi beszéd nyilvánosságra kerülésével az ország túlnyomó többsége számára világossá vált, hogy a szocialistáknak hatalom megszerzésénél és megtartásánál





semmi nem fontosabb. Ez az egész ország számára frusztráló volt. Innentől kezdve a tisztességes embereket napról napra szégyenérzettel töltötte el, hogy Gyurcsány Ferenc ebben az országban miniszterelnök lehet. A 2006 április MSZP–SZDSZ győzelem után 5 hónappal a szocialisták a pártokra leadott szavazatokat nézve a helyhatósági választásokon több mint 15%-kal kaptak ki a Fidesztől. Az akkor már majd egy évtizede stabilizálódott pártstruktúrában ennyire gyors változásra korábban nem volt példa.

*– Az őszödi beszéd mennyiben befolyásolta az ország politikai pályáját 2006 és 2010 között?*

– Biztossá tette azt, hogy kormányváltás lesz Magyarországon, mégis leginkább nem 2010 előtt, hanem után befolyásolta a magyar belpolitikát. Ha nincs őszödi beszéd, akkor a szocialista pártnak mégis lett volna egy menekülőútja, hogy nem becsapták a választókat, csak nem ismerték fel időben saját kormányzásuk katasztrofális következményeit. A beszéddel együtt járó morális bukás mélyebb sebeket okozott az MSZP-nek, mint a kommunista diktatúrához kötődő utódpárti lét, és lényegesen hosszabb ideig hat, mint egy választási ciklus. Lehet, hogy teljesen kiheverhetetlen. 2010 óta a baloldal ugyanott tart, ugyanazokkal a stratégiai nehézségekkel küzd, mint akkor. Gyurcsány Ferencet pedig sem lenyelni, sem kiköpni nem tudják. Az őszödi beszédből és a kormány lemondásának elmaradásából következő radikalizálódás a Jobbik megjelenésével háromosztatúvá tette a magyar politikai térképet, és fél évtizeden keresztül

döntő mértékben járult hozzá ahhoz, hogy a jobbközép kormánynak kétharmados többsége volt.

*– Gyurcsány Ferenc azt mondja, van félmillió embert jelentő stabil szavazótábora, amivel 7-8 százalékos eredménnyel gond nélkül bejutna a parlamentbe, akár most is. Ez nem legitim érvelés?*

– Az MSZP hagyományos gyávaságának köszönhetően mára valóban súlyossá vált számukra a helyzet. Ha 2006-ban elküldik Gyurcsányt, akkor részben megszabadulhattak volna a vele együtt járó morális tehertől. Lényegesen nagyobb, de a jelenlegi helyzethez képest még mindig mérsékeltebb károkat elszenvedve, még amikor Gyurcsány otthagyta az MSZP-t, akkor is a régi munkásmozgalmi hagyományoknak jegyében leleplezhették volna a „párt árulóját". Még akkor is lehetett volna azt mondani, hogy „barátaim: ő az az ember, aki több mint egy évtizedes nagypárti létünket megszüntette, és középpárttá züllesztett bennünket. Ráadásul olyan erkölcsi terheket kell cipelnünk miatta a választók szemében, amivel nehéz boldogulni. És ezek után még itt is hagy minket, és ellopja a tőlünk kapott mandátumot!" Ha ezt akkor megteszik, Gyurcsány talán nem lenne sehol, és az MSZP is jobban állna, mint most. Nem akarok álszent lenni: a baloldal Gyurcsány Ferenc személye által kódolt megosztottsága taktikailag nem árt nekünk, de ettől még a magyar politika erkölcsi botránya, hogy Gyurcsány Ferenc a közélet része. Hogy hány választója van, azt nehéz megbecsülni, de az igaz, hogy pártja ma egyedül is bejutna a parlamentbe.





*– Nem lenne jobb mindenkinek, ha lenne egy potens, kormányképes baloldal a magyar politikában?*

– Álszentnek tűnik, ha valaki a politikai ellenfelei gyengesége fölött sajnálkozik. Mégis a válasz természetesen igen, egészségesebb lenne, ha egy hiteles, a nemzeti kérdésekre nyitott baloldal létezne Magyarországon.

*– Az Orbán Viktor által emlegetett „centrális erőtér" meddig maradhat fent?*

– Jósolni – különösen a közéletben – mindig kockázatos, de ma nem látszik, hogy alapvetően változna a politikai felállás, még akkor sem, ha odáig jutottunk, hogy néhányan a baloldal és a Jobbik közötti politikai összefogás lehetőségét vizsgálják. Ennek szerintem nyilvános keretek között 2018-ban nincs realitása. Ha a színfalak mögötti taktikai együttműködés létezik is, nyíltan a következő néhány évben ilyen összefogást csak a hitelesség kölcsönös lerombolásával jöhetne szóba. Az igaz, hogy helyi választások esetén van egy olyan 5-10 százalékos szavazóréteg, akinek az identitása elsősorban kormányellenes, és aki bárkire szívesen szavaz, aki szemben áll a kormánnyal, ha esélyesnek tűnik a kormánypárti jelölt legyőzésére. Ez a csoport azonban méretét tekintve nem elégséges ahhoz, hogy bennünket legyőzzenek, és eleve csak akkor van jelentősége, ha egyértelmű, hogy ki a kihívó velünk szemben. Ma országosan nem ez a helyzet. A baloldali politikai erők együttesen még mindig nagyobb támogatottsággal bírnak, mint a Jobbik, a Jobbik viszont belső válsága ellenére és

irányváltása után is egységesebb, mint akármilyen baloldali együttműködés.

*- Ha csak az új alkotmányt nézem, azt, hogy a Fidesz a „Nemzeti Együttműködés Rendszerének" deklarálta hivatali időszakát, vagy éppen azt, hogy a „Magyar Köztársaság" nevét szimbolikusan „Magyarországra" változtatta, megállapítható, hogy az Orbán-kormány számos szimbolikus intézkedéssel szeretett volna cezúrát húzni az őszödi beszéddel jellemezhető korszak és az azt követő időszak közé. Ennyire fontos volt ez?*

- Rendszerváltozás 1990-ben volt Magyarországon, de a 2002 és 2010 közötti kormányzás után jelképesen is fontos volt egyértelművé tenni, hogy a totális felelőtlenség két ciklusa után fontos az újrakezdés. Ez a cezúra sok tekintetben csak szimbolikus volt. Amit ön említ, tipikus példája az utóbbinak, az alkotmány változatlanul rögzíti, hogy hazánk államformája köztársaság, csak az ország hivatalos elnevezése változott Magyarországra, amelyet egyébként eddig is minden, önmagát nem végtelenül fontosnak érző ember így használt. A baloldal nem tud elszakadni a hazugságra épülő politikától: amikor köztársaságért demonstrál, akkor valójában az alaptörvény mellett áll ki. A közjogi berendezkedés alapjai változatlanok maradtak 2010 után is. Általánosságban a Gyurcsány-kormányzás bűnei időben és térben is mélyebbek voltak, mintsem hogy saját hivatali idejük lejártával elbúcsúzhattunk volna tőlük, kellett olyan gesztusokat tenni, amelyek jelezték az új kezdet szándékát. Ezek a lépések azonban nem jártak olyan változásokkal,





amelyek lerombolták volna a rendszerváltozás vívmányait. Helyes választás volt a parlamentáris demokrácia 1989-ben, ezért az alkotmányos berendezkedés az új alaptörvény 95 százalékban változatlan formában megőrizte, sőt számtalan helyen az Alkotmánybíróság gyakorlatát tette az alaptörvény részévé.

*- Csak szimbolikus változások ezek? A választási rendszert elég jól felforgatták.*

- Ennek az állításnak nincs sok köze a valósághoz szerintem. Ha valaki összehasonlítja az 1990-ben és a 2011-ben elfogadott két választási törvényt, azt látja, hogy mindkettő vegyes rendszerű, egyéni választókerületek és pártlisták vannak. A parlamenti képviselők számának megfelezése ellenére a választójogi rendszer alappillérei változatlanok, az arányosság szempontjából a 2011-es csekély mértékben jobban kedvez a győztesnek, mint a korábbi, ha úgy tetszik újabb kis lépést tesz a kormányzati stabilitás irányába, de radikális változásról beszélni nem megalapozott. Ráadásul egyidejűleg közel azonos választókerületeket hoztunk létre a korábbi durván aránytalan rendszert leváltva.

*- Mégis jóval kisebb választói támogatással lehet jóval nagyobb többséget szerezni.*

- Ez így nem igaz. Valamivel kisebb választói támogatással lehet stabil kormányt alakítani. Egyébként, ha hosszabb távon háromosztatú marad a magyar politikai rendszer,

akkor az idő többszörösen is igazolni fogja ennek a változtatásnak a fontosságát és szükségességét. Mert abban a meggyőződésemben senki nem tud megingatni, hogy egy parlamentáris demokrácia javára szolgál, hogy ha valaki az aktuális választásokat megnyeri, akkor a választási rendszer elősegíti a stabil kormányalakítást.

*– Marad hosszabb távon háromosztatú a magyar politikai rendszer?*

– Szerintem a következő ciklus közepéig biztosan, annál távolabbra nem merek jósolni.

*– Lánczi Andrásnak, a Fidesz-közeli értelmiség egyik befolyásos tagjának volt az elhíresült mondata, hogy amit az ellenzék korrupciónak tart, az valójában az ideológia a Fidesz részéről: egy, a hatalom által kiválasztott tagokból álló új gazdasági elit, oligarchia, mások háttérbe szorításával. Ez akár még lehet is legitim cél teoretikusan, de ha az ország fejlődésére szánt uniós pénzek mesterséges eltérítésére alapul, és ezeket nem a leghatékonyabb módon használják fel, akkor az ország mégis veszít.*

– Nem érzem, hogy Lánczi András szavait feladatom lenne kommentálni vagy magyarázni, de nem kerülöm meg a kérdést. Helyes, ha egy kormány patrióta gazdaságpolitikát folytat: ha egy külföldi és egy magyar cég közül a hazai tud azonos áron és idő alatt, ugyanolyan jó minőségben egy beruházást megvalósítani, akkor a magyar államnak a magyar céget kell helyzetbe hoznia. Magyar cégek között, illetve a legalább azonos ár és minőség garantálása terén





– egészen kivételes esetektől eltekintve – a teljesítménynek kell a legfőbb szempontnak lennie.

*– És most a teljesítmény a mérce?*

– Miután olyan ország nincs a világon, ahol nincs korrupció, lehetnek olyan esetek, ahol ez nem így van. Ha ilyen előfordul az politikai kudarc is, mert akkor a nyilvánosság előtt is képviselt mércénket nem sikerült érvényre juttatnunk. Helyes, és komoly sikere az elmúlt hat év kormányzásának, hogy haladunk afelé, hogy egyes stratégiai ágazatokban – energetika, bankrendszer – többségében hazai tulajdonú szereplők működnek, de ez nem mehet a szolgáltatás minőségének rovására. Szerintem ez eddig az esetek döntő többségében teljesült.

*– Jelenleg éppen a bankrendszerben zajlik valamilyen leszámolás egy-két magyar tulajdonossal. A „forradalom felfalja saját gyermekeit"?*

– Magyarországon minden felügyeleti, jogi, hatósági eljárással szemben fennáll a fellebbezés lehetősége. Hogy indokolt-e bármely eljárás mögött politikai leszámolást keresni, vagy csak arról van szó, hogy valaki a teljesítmény vagy a tisztesség hiánya miatt veszít pozíciót – amely éppen a korábban hangoztatott elv érvényesítését jelenti –, azt érdemes komolyan megvizsgálni, mielőtt elhamarkodottan ítélünk.

*– Az Orbán-kormányt két stratégiai cél vezérli saját bevallása szerint: „függetlennek lenni Brüsszeltől", és függetlennek lenni*

*a multiktól. A 2016-os első negyedév gazdasági eredményei azt mutatják, ha csak néhány hónapig kevesebb kohéziós pénzt kapunk az EU-tól, és az ország két legnagyobb autógyára termékváltás miatt éppen csökkenti a kapacitását, máris bezuhan a GDP. Akkor ezek szerint mindkét fronton kudarcot vallott a kormány?*

– Egy negyedéves adatból felelősen nem lehet szakmai következtetéseket levonni, és ezt annak ismeretében is tartom, hogy a második negyedéves gazdasági növekedés mértékét tekintve ezüstérmesek vagyunk az EU 28 tagállama között. Ráadásul, ha valaki 2010 óta a magyar gazdaság eredményeit nézi, pártállástól függetlenül el kell ismernie: egy a szó eredeti értelmében konzervatív típusú költségvetési tervezés és végrehajtás zajlik. A szocialistákra jellemző teljes gazdasági káosz, égbe szökő államadósság és brutális költségvetési hiány után helyreállt a rend. 2011 óta minden évben 3 százalék alatt van az államháztartás hiánya, az államadósság csökken, a gazdasági növekedési adatok pedig szignifikánsan nem térnek el a közép-európai átlagtól, amely egyébként magasabb a nyugat-európainál. Ha ez 2005 és 2010 között is így lett volna, akkor ma a régió éllovasai lennénk. Akkor volt nulla a gazdasági növekedésünk, amikor másoknak a térségben a 10 százalékhoz közelített. Most is van 4 százalékos növekedés a mi első negyedéves 0,4 százalékunkhoz képest. A második negyedéves növekedésünkkel pedig a második helyet foglaljuk el a 28 uniós tagállam közötti versenyben. Ez is bizonyítja, folyamatokról csak éves adatok alapján érdemes beszélni.





*– A baloldalisággal nehezen vádolható volt jegybankelnök, Bod Péter Ákos is azt mondta, hogy ha tíz éves távlatban hasonlítjuk össze a magyar növekedési adatokat, akkor 1-1,5 százalék jön ki átlagban.*

– Mi 6 éve kormányzunk. Az elmúlt tíz évről beszélni a jelenlegi kormány gazdaságpolitikájával kapcsolatban csak a felelősség összemosására alkalmas. 2010 korszakhatár a gazdaságpolitikában. A totális felelőtlenség, költekezés, trükközés után jött egy felelős kormányzás. Aki ezt a kettőt politikai vádként megfogalmazva összemossa, az tisztességtelen. Miért felelnénk mi a 2009-es 7 százalékos magyarországi recesszióért? (Ráadásul ugyanabban az évben a lengyel GDP nőtt!) Magyarország ellen azóta volt túlzottdeficit-eljárás, hogy beléptünk az EU-ba. Magyarország soha nem tudta 4 százalék alatt tartani a költségvetési hiányt, 2006-ban ez, mint mondtam, 10 százalékot közelített. Ezek után jön egy jobboldali kormány, amely minden évben, 2011 óta 3 százalék alatt tartja a hiányt, egy év kivételével mindig gazdasági növekedést ért el, és volt olyan, amikor az éves növekedésünk a második legjobb volt az egész EU-ban, de mindig legalább a középmezőnyben volt, és régiós összehasonlításban – szerintem ezt érdemes nézni – szignifikánsan 2012 óta illeszkedik a térséghez.

*– Napokkal a brexit-népszavazás után beszélgetünk, van rá esély, hogy az EU-tagállamok egy része „aki jön, jön, aki marad, marad" alapon a gázra lép a politikai integrációt illetően. Nehéz dilemma elé kerülhet így a mélyebb integrációt elutasító magyar miniszterelnök, nem gondolja?*

– A magyar miniszterelnök álláspontja egy sor kérdésben eddig is a mélyebb integráció volt. Például a közös határvédelem ügyében, a csak „Schengen 2.0"-snak nevezett magyar miniszterelnöki javaslat arról szól, hogy ha valamely tagállam nem képes megvédeni önerőből saját határait, akkor a schengeni tagságát vagy fel kell függeszteni, vagy egységes európai határvédelmi erőknek kell ezt a feladatot átvennie. Mi ez, ha nem mélyebb integráció? Vagy a közös európai haderőre tett magyar miniszterelnöki javaslat nem jó példája-e a sokkal mélyebb, de észszerű európai integrációnak? Ehhez képest ebben a válsághelyzetben az Európai Bizottság – feladatára nyilvánvalóan teljesen alkalmatlan – elnöke a mélyebb integrációról beszél, közben nyilvánvalóan kettős mércét alkalmazva az integráció jelenlegi fokát is semmibe véve csak annyival intézi el az évek óta nem mérséklődő 4 százalékos francia költségvetési hiányt, hogy „because it's French". És ez a tragikomikus figura ma „a szerződések legfőbb őre" Európában.

– *És mi a helyzet a mélyebb politikai integrációval?*

– A föderalizmussal szemben mi a nemzetállamok Európáját akarjuk megőrizni. Ha valaki egy „Európai Egyesült Államokat" akar létrehozni, az Magyarországban nem találhat partnerre. A brit távozás számos területen nagy veszteség, nekünk különösen, hiszen az eurózónán kívüli országok érdekérvényesítő képessége a legerősebb nem euróval fizető uniós tagállam kiválásával jelentősen romlott. Ez azonban csak a kérdés egyik olvasta. A másik, hogy ha valóban akarunk Európai Uniót – és meggyőződésünk,





hogy nincs alternatívája az európai együttműködésnek –, akkor ennek a közösségnek legalább az életképesség alapvető jeleit képesnek kell lennie felmutatni. Márpedig, ha megnézzük, hogy a belpolitikai kérdéseken túl, melyek voltak a brit döntés kiváltó okai, akkor a brüsszeli bürokrácia teljes inkompetenciáját és a politikai koordinációra való teljes alkalmatlanságát első helyen kell említenünk. Mi az európai együttműködést nem csupán szükségszerű, de vonzó jövőképnek tartjuk. Ehhez képest a brit népszavazásnál a bentmaradás valóra nem vált esélyét éppen az jelentette, hogy az EU politikai vezetői lényegében távol tartották magukat a brit kampánytól. Bár nem jellemző rájuk az önkritika, de ők is érezték, hogy már az a távozás-pártiaknak nyújtana óriási segítséget, ha csak a lábukat betennék Nagy-Britanniába. Milyen közösség az, ahol a közösséghez tartozással szembeni legsúlyosabb ellenérvek egyike a vezetők személye? Hova jutottunk, ha a legtöbb esélyt az adja az EU-ban maradás melletti demokratikus többség elérésére, ha a közösség vezetőit a népszavazási kampányban eldugjuk valamilyen láthatatlan helyre? Be kell fejezni azt, hogy „közös európai értékekről" beszélünk anélkül, hogy deklarálnánk: számunkra mi a közös, mi az európai és mi nem. Ki kellene mondani, hogy vannak közös értékeink: a szabadság, demokrácia, a jogállam, az emberi méltóság sérthetetlensége – még akkor is, ha ezek egy részének alaptalanul vélelmezett megsértését éppen velünk szemben használták politikai bunkósbotként.

– *Hogy érti?*

– Úgy, hogy ezeken a kereteken belül, amelyeket a valóban közös értékek jelentenek, mindenki hadd építsen olyan társadalmat, amilyet akar. A kereszténység szerepéről, a házasság definíciójáról, a nemzet jelentőségéről, a bevándorlásról és a párhuzamos társadalmakról nem fogjuk ugyanazt gondolni, mint a svéd vagy a német politikai vezetés. Ráadásul én erre a magam részéről büszke vagyok. Ugyan élesen nem értek egyet azzal, amit ők ugyanezekben a témakörökben mondanak, de különösebben már nem zavar, ha ők is büszkék a saját – szerintem alapvetően téves – álláspontjukra. Ha a mai nyugati politikai elitre jellemző kirekesztő magatartás helyére a tőlük eltérő, ráadásul Európa hagyományos értékein nyugvó vélemények elfogadásának képessége lépne, az az így deklarált sokszínűség ellenére is egységesebbé tenné az Európai Uniót. Sajnos ma még a toleranciát szavakban minden másnál jobban kedvelő nyugati balliberális politikai elit a legintoleránsabb az övéktől eltérő értékvilággal szemben.

*– A Fideszben ön foglalkozik az egyik legtöbbet a magyar–német kapcsolatokkal. Ezt hogy látja? Elég durva nyilatkozatok hangzottak el az elmúlt másfél-két évben, mindkét részről.*

– Nyilván voltak hónapok, amikor a migrációs válság nagyon feszült napokat eredményezett a két ország kapcsolatában. Mára szerencsére az álláspontok közeledtek – miközben nem a miénk változott. Kommunikálni persze lehet másképp, de tény, hogy a magyar pozíció változatlansága mellett ma lényegesen kisebb a különbség a két





kormány álláspontja között, mint egy éve. Szerintem mi ebben a bevándorlási vitában kifejezetten visszafogottan viselkedtünk, annak ellenére, hogy akaratukon kívül a német belpolitika fontos szereplőivé váltunk. Mára a választópolgárok körében a magyar kormány álláspontja nyert többségi támogatást a legtöbb európai uniós tagállamban. Ma az európai polgárok körében Orbán Viktor Európa egyik legnépszerűbb politikusa, és szerintem Németországban is nagyon sokan gondolják úgy, hogy a normális konzervatív politika, és az ebből a bevándorlásra nézve levonható helyes következtetés, lényegében megegyezik azzal, amelyet a magyar kormányfő képvisel. Mindezek ellenére Merkel kancellárt semmilyen formában nem akartuk gyengíteni, és általánosságban meggyőződésem, hogy Európában – különösen a brit kilépés után – Németország vagy nyíltan vállalja és betölti a vezető tagállam szerepét, vagy erre nem lesz képes senki, és akkor marad a jelenleg tapasztalható vezetési válság, ami hosszabb távon senkinek nem jó. Ami ma még Európában valamelyest Brüsszel, az egyre inkább Berlin lesz. Így mi a mindenkori német kancellárnak csak a legjobbakat kívánhatjuk, és szerintem ezt az álláspontunkat sikerült megfelelő módon világossá tenni a CDU–CSU vezetése előtt is. Ráadásul ők az elmúlt egy évben azzal szembesültek, hogy immáron nem a magyar kormányfőt kell megvédeni saját politikai családjában, az Európai Néppártban, hanem a saját politikájukat kellett megvédeni az Orbán Viktor által képviselt, a bevándorlást elutasító állásponttal szemben.

*– Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*

– Akár 2006-hoz, akár 2010-hez képest az ország helyzete összehasonlíthatatlanul jobb. Ettől függetlenül még ma is a szegényebb tagállamok közé tartozunk az Európai Unión belül, de okkal remélhetjük, hogyha a V4-ek gazdasági növekedése továbbra is az EU átlagának kétszerese marad, akkor a különbség gyorsan mérséklődni fog. A gazdaság-, a nemzet- és a társadalompolitika területén nagyot léptünk előre, ugyanakkor óriási feladatok állnak előttünk. Ami korábban természetes volt, ma komoly teljesítmény: olyan vonzó perspektívát kell nyújtanunk a fiataloknak, hogy itt képzeljék el jövőjüket, itt alapítsanak családot – és a kifejezetten hasznos külföldi tanulmányi és munkatapasztalattól eltekintve –, ne elhagyják az országot, hanem szabad akaratukból maradjanak itt vagy térjenek haza.

# „Gondatlanul bánhattak a szöveggel, így kerülhetett a Fidesz kezébe"

**Két beszédet is mondott Őszödön Gyurcsány Ferenc 2006 májusában, a másodikat, „A" beszédet azért, mert az első hatástalan maradt – mondja *Horn Gábor*. A koalíciós partner SZDSZ akkori frakcióvezetője szerint a Fidesz politikusai is érzik, hogy egyre rosszabbul kormányoznak – pont úgy, ahogy ők, 2008 után.**

*– Tartja magát a legenda, hogy az őszödi frakcióülés után Gyurcsány Ferenc felhívott egy vagy több SZDSZ-es politikust, és a telefonba lelkendezett nekik, hogy „Öregem, elmondtam életem legjobb beszédét!" Erről mi az igazság?*

– Amit én tudok, hogy Gyurcsány Ferenc egyik nagyon közeli munkatársa és befolyásos államtitkára, Gál J. Zoltán engem felhívott, hogy „Te, a főnök elmondta élete legjobb beszédét!" Egyébként napokkal a frakcióülés előtt Gyurcsány Ferenc felvetette nekem, hogy tartsunk közös frakcióülést Balatonőszödön, ekkor még az új miniszterelnöki meghallgatása előtt voltunk. Én azonban ezt kategorikusan elutasítottam. Mégiscsak két, önálló párt voltunk. Utólag is áldom a taktikai érzékemet, hogy nemet mondtam, és egyébként számomra ez is jelezte, hogy Gyurcsány Ferenc néha egyszerűen nem értette a politika természetét. Ezért mi

délelőtt önálló frakcióülést tartottunk, erre eljött Gyurcsány, majd onnan ment Balatonőszödre – innen tudtuk egyáltalán, hogy akkor a szocialisták ott voltak. Aztán késő este jött a már említett telefon.

*– Ez alapján mire gondolt, miről szólt a beszéd?*

– Őszintén szólva nem érdekelt különösebben. Gyurcsány Ferenc ugyanis elég zavarbaejtően viselkedett a mi frakcióülésünkön, és mi azzal foglalkoztunk. Akkor beszélt először arról, hogy „politikai kormányzásra van szükség", és közvetlen politikai vezérlés alapján működik majd a kormány. Erről nagyon nagy vita volt. Az látszott az egész beszéden, hogy a miniszterelnök nem készült győzelemre a 2006-os kampányban. Egy kicsit sem gondolt arra, hogy megnyerhetik a választást. Őszintén szólva én sem gondoltam rá. Azt hittem, hogy az SZDSZ egy relatív jó szereplés után ellenzékben politizál majd tovább. Mindannyiunkat meglepett a Fidesz nagyon elhibázott kampánystratégiája, és az ebből következő győzelem, bár az is igaz, hogy Gyurcsány Ferenc és csapata nagyon jó, szokatlanul profi, modern kampányt csinált.

*– Nem volt felkészülve Gyurcsány Ferenc a kormányzásra 2006-ban?*

– Sem ő, sem a pártja nem volt felkészülve. Mi azért voltunk egy kicsit jobb helyzetben, mert az SZDSZ-nek 2000 után született egy tíz évre szóló terve, a Korszakváltás Programja, ami akkor használható volt, akár tematikus fejezetenként





is. Akkor egyébként már túl voltunk néhány elég barátságtalan gesztuson is Gyurcsány részéről, például amikor az Orbán Viktorral folytatott tévévitájában jelentette be, hogy a továbbiakban nem kívánja az SZDSZ-re bízni az oktatási minisztérium vezetését. Tehát ezek miatt mi nem foglalkozunk azzal, hogy mi van az MSZP-frakcióban.

*– Abból, amit az SZDSZ-nek elmondott aznap Gyurcsány Ferenc, lehetett arra következtetni, hogy később majd a saját frakcióját valamilyen sokkhatás alá próbálja helyezni?*

– Egyáltalán nem. Utólag már lehet rekonstruálni, hogy két Gyurcsány-beszéd volt Őszödön: délután egy olyan, amit nekünk mondott, ami egy szakmaibb jellegű volt, és az elképzeléseiről szólt. Majd mikor látta, hogy nincs túl nagy támogatottsága a terveinek – mivel utánunk valószínűleg másodszor hallgatta végig részben ugyanazokat az ellenérveket, amiket mi is elmondtunk neki –, jött A beszéd. De mi egyáltalán nem éreztük rajta, hogy különösebb indulatok lennének benne. Mi csak azt láttuk, hogy mindenki boldog, mert nem számítottak a győzelemre.

*– Ezért nem volt kormányprogram? Bár szocialista politikusok váltig állították előzetesen, hogy van.*

– Ez nem volt igaz. Mert tényleg nem volt. Azért is tudom, mert tagja voltam annak a csapatnak, amelyik végül nekiállt és megírta. Ezért, ha megnézzük az akkor összerakott kormányprogramot, nagyon erős liberális hatást lehet rajta érezni. Egyszerűen azért, mert nekünk volt ilyenünk, így

amikor már nagyon szorított az idő, akkor bőven merítettek belőle Gyurcsányék is.

*– A beszéd nyilvánosságra kerülése után mi volt az első reakciójuk?*

– Kuncze Gábor SZDSZ-elnök éppen külföldön volt, így Gyurcsány Ferenc engem hívott fel szombaton délelőtt, hogy ki fog jönni egy szöveg a déli híradásokban, de ne izguljunk, mert minden rendben lesz, kezelni fogják a helyzetet, sőt, még jól is jönnek ki belőle. Emlékszem, hogy nagyon álmos voltam, mert a szombat délelőtt volt az egyetlen időszaka a hétnek, amikor ki tudtam magam aludni, de úgy érzékeltem, hogy nem érti, mi a helyzet. Persze a szöveget nem ismertem, el is feledkeztem korábban már az egészről. Ezek után természetesen meghallgattam a híreket, és nagyon súlyosnak találtam a beszédet, és komoly problémának a kialakult helyzetet. Ráadásul kezdett bennem visszaigazolódni, hogy a Fidesz tudhatott róla korábban is, mert ők egész nyáron folytatták azt a propagandát, hogy a kormány, a kormánypártok hazudtak, csaltak. Akkor nem is értettük, hogy a nyári uborkaszezonban miért ilyen aktív a Fidesz kommunikációja, és nem értettük azt sem, hogy miért pont ezeket mondják. Utólag igazolódott be, hogy erre építették ezt a kampányt. Tehát én ezt akkor mellbevágóan rosszul éltem meg.

*– De úgy érezte, még ki tudnak jönni a válságból?*

– Úgy éreztem, hogy ez nem a mi problémánk, hanem elsősorban a miniszterelnöké. Ne feledjük, hogy két héttel





később tartották a helyhatósági választást, ami nekünk nagyon fontos volt. Így nem nagyon volt időnk és energiánk még ezzel is foglalkozni. Ezért nem is nagyon foglalkoztunk vele. Aztán kedden, amikor az SZDSZ vezetése ülésezett, már megjelentek azok a hangok, hogy nagyon nagy bajok lehetnek. De ezek sem tőlünk származtak, akik részt vettek személyesen is a kormány munkájában, mi nem érzékeltük ezt akkora veszélynek még. Akkor – bármennyire is súlyosnak éreztem a történetet, és láttam, hogy erre a Fidesz stratégiát épített – én sem gondoltam, hogy egy olyan bukás kezdődik, ami az SZDSZ-t teljesen magával rántja majd.

*– Ön szerint hogy került ki a beszéd?*

– Szerintem úgy történhetett, hogy miután az MSZP-ben sokan azt gondolták, hogy ez egy jó beszéd, azt is hitték, hogy ez sokaknak meg lehet mutatni. Gyurcsány Ferencnek és közvetlen környezetének biztosan ez volt a véleménye. Így az MSZP-től magától nyugodtan kikerülhetett. Le is gépelték például, ezt is lehet tudni utólag. Nem hiszem, hogy egy „gaz MSZP-s" azért szivárogtatta ki, hogy tönkretegye Gyurcsány Ferencet. És azt sem hiszem, hogy a miniszterelnök maga adta oda valakinek. Egyszerűen gondatlanul bánhattak a szöveggel a miniszterelnök környezetében, így kerülhetett ez már a nyár elején a Fidesz kezébe, akik elkezdték felhasználni – szerintem. Azt lehet tudni, hogy a sajtóhoz már a Fidesztől került ki, nyilván jól időzítve. Hiszen komoly hatással volt a helyhatósági választásokra.

*– Azzal kapcsolatban is elég sok összeesküvés-elmélet van pró- és kontra, hogy a kitörő erőszakos utcai zavargások mennyire voltak spontának vagy szervezettek. Van, aki szerint a Fidesz vitte az utcára a csőcseléket, mások szerint Demszky Gábor főpolgármesternek nem jött rosszul, hogy a választás előtt két héttel leégett a tévészékház. Erről mit gondol?*

– Ugyan már, mi sosem voltunk ennyire profik, és gyávábbak is voltunk annál, hogy egy ilyet megszervezzünk. Komolyra fordítva a szót: nem hiszem, hogy ezeket bárki is szervezte volna. A tiltakozás első hulláma biztosan spontán volt. Már csak azért is biztos vagyok ebben, mert amikor ez történt, ott ültünk a parlamentben mindnyájan, és láttam a fideszes képviselőkön is, hogy megdöbbentek és félnek. Ott ültünk egymás mellett, ha ők csinálták volna, biztosan nem így viselkednek. És én nem gondolom őket sem ennyire tudatosnak, sem ennyire gazembernek. Biztosan sokan nem értenek velem egyet, de most sem gondolom úgy, hogy Orbán Viktor felgyújtatná a Magyar Televízió székházát csak azért, mert esetleg úgy gondolja, hogy ez a politikai érdeke. Nem véletlen, hogy akkor percek alatt el tudtunk fogadni egy közös határozatot, ami az erőszak beszüntetésére szólított fel. Ez egy ösztönösen kialakult dolog volt, amivel persze nem azt mondom, hogy egyes szélsőséges csoportok nem szervezhették. A rengeteg futballhuligán nyilván nem véletlenül volt ott. De ehhez nem kell pártpolitika, anélkül is meg lehet szervezni: „gyertek, lesz egy jó kis balhé, végre bosszút állhatunk egy kicsit a rendőrökön".

*– Személyesen hogy élte meg, ami történt?*





– Én nagyon megdöbbentem, de szerintem mindenki más is. Az én generációmnak egyszerűen nem volt ilyen tapasztalata. Hogy politikusként fizikailag is meg vagyok félemlítve. Hogy azt érzem, tényleg elsodorhat mindent az erőszak. Emlékszem, hogy a tévészékház felgyújtása után másnap hajnalban volt egy nemzetbiztonsági kabinetülés, ahol én is részt vettem. Előtte még elszívtunk egy cigarettát az országos rendőrfőkapitány helyettesével, aki szintén ott volt. Feltettem neki a kérdést: most mi lesz, mit lehet tenni szerinte? És azt válaszolta, hogy a rendőrök öt-hatezer embert vissza tudnak tartani. A katonasággal együtt 15-20 ezer embert meg tudnak állítani. De ha ennél több van, akkor azok bemennek a Parlamentbe. Tehát akkor komolyan fennállt a veszélye, hogy foglyaivá válunk egy helyzetnek, amit aztán egyáltalán nem tudunk majd kezelni. Komolyan úgy tűnt, hogy előállhat egy olyan állapot, hogy ha kiteszem a lábam a Parlamentből, akkor legyilkolnak, vagy ha nem engem, akkor a kollégáimat. Az akkori hibás döntéseket biztosan ez az érzés is okozta. Amikor a botrány elkezdődött, Kuncze Gábor pártelnökkel mentem ki a Parlament épületéből, hétfőn délután, amikor odajött hozzánk egy civil ruhás rendőr, és megkért minket, hogy inkább az ellenkező oldalon távozzunk, mert nem tudják garantálni a biztonságunkat. Mondtuk, hogy mennénk az autónkhoz, mire azt mondta, hogy azzal most ne foglalkozzunk, majd azt ők megoldják.

*– A tévészékház felgyújtásán túl az október 23-i zavargások, a Fidesz nagygyűlése utáni erőszak volt még az az esemény, ami körül szintén sok összeesküvés-elmélet van. Ez mennyire*

*volt egyrészt egy nagyon rossz rendőri fellépés, másrészt mennyire nem volt ellene a Fidesz céljainak, ami történt?*

– Még egyszer mondom: nem hiszem, hogy lenne olyan párt, amelyik a saját tagjait, szimpatizánsait beleküldi egy ilyen konfliktusba. Ez olyan szintű gazemberség lenne, amit senkiről nem feltételezek. Azt tudom, hogy előzetesen jelezték a Fidesznek, hogy a rendőrség nem tudja biztosítani az október 23-i nagygyűlésük színhelyét, és megkérték őket, hogy ne az Astoriához szervezzék. És tudom, hogy ezzel ők nem törődtek. Ez lehetett egyfajta nagyképűség, de tudatos számítás biztosan nem volt mögötte. Az is bizonyos, hogy a rendőröknek a tévészékház ostroma után visszavágni volt kedvük. Több rendőri vezetővel beszéltem én is, aki azt mondta: félnek attól, hogy ez be fog következni. Az állományban olyan volt a hangulat, hogy megalázták a rendőrséget, több rendőrt bántalmaztak korábban, ráadásul volt, aki velük akarta az egész balhét elvitetni. Azt sem hiszem, hogy a rendőri vezetés mondta nekik, hogy „na, most verjétek jól szét ezeket". A rendőrség valószínűleg ugyanolyan felkészületlen volt ebben a helyzetben, mint mi, politikusok. Annak a pár száz rendőrnek, aki ott volt a tévé székházánál, tudnia kellett volna kezelnie azt a pár száz fős erőszakos tömeget. Ráadásul ebben azért volt tapasztalatuk a futballmeccsek révén. De ott nem azok a rendőrök voltak, akik a meccseken biztosítottak, tapasztalatlan állományt vezényeltek a székházhoz, és a politikai szituáció, még egyszer mondom, mindenki számára teljesen új volt. Tehát sok hiba hatása adódott össze.





*– 2006-tól a koalíció felbomlásáig volt olyan, amikor komolyan felmerült a koalícióból való kilépés gondolata az SZDSZ részéről?*

– Én 2006 augusztusában tettem le a pártvezetés asztalára egy olyan programot, ami arról szólt: 2008-ban az SZDSZ-nek ki kell lépnie a koalícióból, különben végünk van. Egyszerűen nem fogunk tudni leválni, elveszítjük az önálló arcunkat. Úgy éreztem, az a stratégiai érdekünk, hogy 2008-ig érjük el, amit lehet kormányon, elsősorban az egészségügy modernizálása terén, majd 2008-ban, egy kemény költségvetési tárgyalás és egy szigorú büdzsé elfogadása után ki kell, és ki lehet szállni a koalícióból, hogy utána a 2010-es választásig egy tökös liberális pártként folytassuk. Az is látszott, hogy belül azért elveszítettük a csatákat az MSZP-vel szemben, pedig ugye akkor mindenki azt mondta, hogy „a farok csóválja a kutyát". Eközben ott voltunk egy 6,5 százalékos párttal, komoly kisebbségben, belülről korántsem tűnt úgy, hogy mi diktálnánk, vagy „túlhatalmunk" lett volna. Azért nem tudtuk végigcsinálni az egészségügyi reformot, az oktatási reformot, azért vesztettük el 2006 után magát az oktatást is, mert az MSZP így akarta, és ránk tudták erőltetni az akaratukat. (Ráadásul az MSZP ugyanúgy központosítani akart, mint most a Fidesz, még ha nem is ennyire a hatalommal visszaélve.) Tehát mi arra készültünk, hogy félidőben kilépünk, mert ezt a javaslatomat akkor a pártvezetés elfogadta. Ezzel együtt is: nagy konfliktusok idején azért nem léptünk ki, mert úgy éreztük, van felelősségünk abban, hogy megpróbáljunk jól kormányozni. Másrészt az SZDSZ és az MSZP hátországát jelentő világ,

a két hálózat már valóban annyira összeépült addigra, hogy a mi pártelitünk benne volt az MSZP rendszerében. Önkormányzatokban, felügyelőbizottságokban stb. – nagyon nehéz lett volna már ezt az egészet szétválasztani. Ezért, amikor 2008-ban végül kiléptünk, a döntést a sajátjainkkal is nagyon nehéz volt elfogadtatni. De nem azért nem távoztunk korábban, mert „le kellett volna adni az Audi-kulcsokat", ahogy akkor mondták. Nekem világéletemben akkor volt a legrosszabb kocsim, amikor kormányzati szereplő voltam.

*– Ebben az időszakban már nemcsak a kormánykoalíció, a kormányzati politika, de a hatóságok is feltűnően bizonytalanok voltak több esetben, például amikor a Fidesz elbontotta a Parlament köré vont kordont. Ez a bizonytalanság gyökerezhetett az őszödi beszéd nyomán kialakult hangulatban?*

– Ez nem az őszödi beszéd volt, hanem a 2006 őszi nagy bukás a helyhatósági választásokon. Ez egy olyan földcsuszamlásszerű vereség volt, ami alapjaiban rázta meg mind az MSZP-t, mind az SZDSZ-t. Mi a fővároson kívül gyakorlatilag mindent elvesztettünk, az MSZP pedig még ennél is többet, hiszen 2006-ban, a választások előtt lényegében minden városban, a nagyokban és a kisebbekben is, szocialista vezetés volt. Ez óriási traumát jelentett mindkét pártnak. Vagyis 2006 végétől már az MSZP és az SZDSZ vezetése is tisztában volt vele, hogy a következő választásokon egy nagyon nagy vereséggel kell szembenéznie. A Fidesz pedig egyre jobban lubickolt a kialakult helyzetben. Kezdett kialakulni egy olyan hangulat, amikor már minden csak arról szólt, hogy meddig maradunk egyáltalán. Mert az szá-





momra is világos volt már akkor, hogy 2010 után biztosan nem. Igaz, akkor még azért azt gondoltuk, legalább addig egy csomó jó dolgot meg fogunk tudni csinálni. De aztán 2007-től kezdtünk belefutni ebbe a szociális népszavazásnak nevezett borzadályba, és tudtuk, hogy ezt el fogjuk bukni, akkor pedig tényleg vége. És szerintem ez a hangulat csapódott le az államapparátus különböző szintjein, így a rendőrségben is. Tudták, hogy „ezeknek" már nem érdemes nagyon dolgozni, hiszen úgyis végük, és mások jönnek. Tehát jobb egy kicsit hátrébb húzódni. „Bizonytalan hatalmat én már nem szolgálok ki. Elkezdek inkább kicsúszni alóla" – én ezt érzékeltem az államapparátuson, még ha ez nem is azt jelentette, hogy elvtelenül elkezdek szolgálni a másik oldalnak.

*– Gyurcsány Ferenc hogy változott 2006 és 2010 között? Amikor érzékelte, hogy nem megújulni fog a baloldal, hanem egy óriási bukás előtt áll?*

– Az ő személyisége olyan, hogy nagyon könnyen el tudja hinni, hogy nincs még semmi veszve, menthető a történet – főleg, ha a közvetlen környezete folyamatosan ezt mondja neki. Ő mindig úgy látta, hogy vannak ugyan problémák, de ezeken túl lehet lépni. Jellemző volt, amikor felszólította lemondásra az egészségügyi miniszterünket. Előző nap – vasárnap – felhívott telefonon, hogy ne aggódjunk, mert csak a minisztert váltja le, de az egészségügyi reform majd biztos nagyon sikeres lesz. Mondtam neki, hogy „Feri, akkor mi kilépünk a koalícióból, ha ezt megteszed", mire csak annyit mondott, hogy „ó, úgysem fogtok, nem aggódom". Mindig

volt benne egyfajta naivitás. Bármilyen furcsa, de ő volt közöttünk a legkevésbé professzionális politikus, mert addigra már majdnem mindannyian benne voltunk a politikában 1989-90-től. Ma már ő is nyilvánosan elismeri, hogy nem volt elég felkészült a feladatra. Ez érződött is rajta. Hol ide kapott, hol oda. Azt is akarta, hogy legyen egészségügyi reform, de közben azt is, hogy adjuk meg mindenkinek, amit kíván. Ott voltam az egyeztetéseken, amikor Gyurcsány a saját polgármestereivel tárgyalt az átalakításokról. Megdöbbentő volt látni, ahogy egy magát komolynak gondoló miniszterelnök sorra veszíti el a csatákat, miközen úgy érzi, hogy nyert. Ezért, hogy ő mikor döbbent rá arra, hogy vége, vesztett, azt nem tudom megítélni. Valószínűleg csak 2009 táján, a lemondásakor ismerte el, hogy vége a történetnek.

*- Orbán Viktor 2006 nyarán már-már bukott politikus volt, majd őszre reális lehetőségnek tűnt a számára, hogy akár hamar ismét miniszterelnök legyen, ehhez képest végül is ki kellett várnia a négy évet. Beszéltem olyanokkal, akik szerint ez utóbbi kifejezetten frusztrálttá tette. Ő hogy változhatott ez alatt az idő alatt?*

- Én Orbán Viktorral csak 2008 és 2010 között találkoztam személyesen több alkalommal, amikor már kiszálltunk a koalícióból, és Fodor Gábor lett a pártelnök. Akkor már azt láttam rajta, hogy nem akarja kierőszakolni az idő előtti változást. Volt benne annyi bölcsesség, hogy belássa, jobban jár, ha inkább 2010-ben lesz kormányváltás, mint 2008-ban vagy 2009-ben. Kierőszakolhatott volna, ha nagyon akar, valamilyen változást, voltak forgatókönyvek szakértői kor-





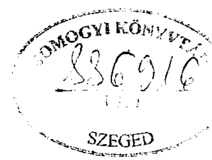
mányra, közös támogatással, vagy előre hozott választásra is. Ő ezt már nem tartotta fontosnak.

*- Hogy tudott volna előre hozott választásokat kierőszakolni?*

- Például úgy, hogy velünk megállapodik róla. 2008 nyár elején Fodor Gábor pártelnök részéről volt egy olyan elképzelés, hogy előre hozott választás legyen, és ezt például én is támogattam. Ne feledjük, akkor még a válság előtt voltunk. Orbán Viktor a 2006-os bukást biztosan nagyon nehezen élte meg, akkor tényleg elkezdtek ellene szervezkedni a pártján belül, erről hozzánk is eljutottak információk. A gyors felállásában pedig a Gyurcsány-féle hibasorozatnak nagyon nagy szerepe volt. 2006 végére már egyáltalán nem olyan pártelnök volt Orbán Viktor, aki hatalmasat bukott alig fél évvel korábban. Gyurcsány Ferenc rengeteg módon megoldhatta volna ezt a problémát. Biztosan tudniuk kellett nekik is már a nyáron, hogy a szöveg kint van a Fidesznél. Ha máshonnan nem, hát a titkosszolgálatoktól. Ha akkor kiáll, elmondja hogy volt, bocsánatot kér, felajánlja a lemondását – mindegyik jobban működött volna, mint ami végül történt. De jellemző, hogy ő ma is azt gondolja, hogy ez a beszéd teljesen rendben van. Ő ezt úgy élte meg, mint a magyar politika igazmondó juhásza, hogy ő az, aki másokat szembesít az igazsággal, holott teljesen más volt a helyzet.

*- Ezt hogy érti?*

- Például úgy, hogy mi biztosan nem csaltuk el a költségvetést, mert mi tőlük tudtuk, hogy hogy állunk. Minden az


SOMOGYI KÖNYVTÁR SZEGED

ő kezükben volt. Még Lendvai Ildikó frakcióvezető is azt mondta korábban, ő is úgy gondolta, hogy 1-2 százalékkal esetleg elúszott a hiány, tehát nem 4 százalék, hanem mondjuk 5. De azt, hogy 10, azt senki nem gondolta volna. Mi sem. Mi is be voltunk csapva, nem voltunk részesei a folyamatoknak. Ez is a Gyurcsány-lélektanhoz tartozó kérdés.

*- De azért ne feledjük, hogy ez egy zártkörű felhasználásra elmondott beszéd volt.*

- Ez tény, az ember a sajátjainak másképp beszél, és sok mindent elmond, olyat is, amit nyilvánosan máshogy mondana. Neki az volt a problémája, hogy ilyen sokan voltak a sajátjai, amitől a rizikó is megnőtt. De még egyszer mondom, mi, akik benne voltunk az egész helyzetben akkor, még mindig nem tudtuk teljes egészében felmérni a következményeket. Jellemző, hogy az EP-képviselőnk, a Brüsszelben dolgozó Szent-Iványi István volt az, aki egyszer, amikor hazajött egy vezetőségi ülésre, mondta el, hogy „gyerekek, azonnal ki kell lépni a koalícióból. Ez a történet borzalmas." De akkor mi nem érzékeltük még, hogy ekkora bajban vagyunk, hogy ez a mi felelősségünk is. Mi azt éreztük, hogy egy új választás esetén a Fidesz minden reformtörekvésünket felülírta volna. Ki kellett volna tudni kényszeríteni a változásokat, ebből a szempontból nekem sem tiszta a lelkiismeretem. Ehhez képest azt sem tudtuk megakadályozni, hogy Demszky Gábor kitüntesse a budapesti rendőrfőkapitányt az október 23-án történtek után.

*- A szélsőjobb megerősödése mennyiben köszönhető az őszödi beszéd után kialakult helyzetnek?*





- Gyurcsány Ferencnek tulajdonítják azt a mondatot, hogy „majd úgyis hazamennek" a tüntetők. Ez hibás gondolat volt. De kétségtelen, hogy az MSZP-s elitben és az értelmiség egy részében is volt egy olyan gondolat, hogy nekik nem tesz rosszat, ha a szélsőjobb megerősödik. Mert az azt jelenti, hogy az Orbán-ellenes antifasiszta kör elég lesz ahhoz, hogy nyerjenek a Fidesszel szemben. Azt senki sem gondolta, hogy a szélsőjobb ennyire megerősödhet, hogy szinte elárasztják az országot. Azt hitték, hogy 4-5 százalék körül megállnak majd. Ez a veszélyérzet, hogy itt nagy baj lehet, nem volt bennük. Szerintem létezett a „fasiszta kártya" az MSZP-ben. De azért azt sem szabad elfelejteni, hogy Vona Gábort Orbán Viktor hívta életre politikailag. A Jobbik életre hívása a Fidesz és Orbán Viktor felelőssége, az ő szándéka volt előállítani azt a helyzete, ami létre is jött, hogy a Fidesszel szemben gyakorlatilag két, ugyanolyan erős tábor áll szemben, megosztva. Alapvető politikai tétel, hogy ha létrehozol egy olyan helyzetet, amiben az ellenfeleid nem tudnak megegyezni veled szemben, akkor mindig te nyersz. És 2010-től ez jött létre. Biztos vagyok benne, hogy Orbán Viktor fejében egy ilyen forgatókönyv korábban is létrejött már: ha a minket nem szeretők nem mindannyian az MSZP-re szavaznak majd, akkor az nekünk nagyon kényelmes lesz.

*- 2006 nyarán úgy tűnt, komoly esélye nyílt az MSZP–SZDSZ-koalíciónak, hogy akár hosszabb időre is megmaradjon a kormánynál: frissen léptünk be az EU-ba, kedvező volt a gazdasági környezet, aztán minden nagyon hamar megváltozott. Most is van egy olyan hangulat, hogy 2010 és 2014*

*után 2018-at is biztosan behúzza majd a Fidesz, de akár még 2022-őt is. Mennyiben zökkentheti ki ezt a forgatókönyvet egy váratlan esemény?*

– Szerintem 2018 sincs lefutva. Ne feledjük, hogy a Fidesz 2012–2013-ban nagyon rosszul állt, alig 2-3 százalékkal vezetett az MSZP-hez képest, míg a Jobbik egy 6-7 százalékos párt volt. Akkor már volt DK is. 2002 és 2014 között az összes választást a Fidesz nyerte lényegében. Ha megnézzük, onnantól 9 jelentősebb időközi választás volt, mindet az ellenzék húzta be. Ennek azért már van üzenetértéke. Szerintem elérte az Orbán Viktorral szembeni ellenérzés a kritikus tömeget. Nincs meg a Fidesz stabil többsége. Megvan a 2 millió szavazójuk, aki kitart mellettük, de a jelenlegi, a Fidesz által kitalált választási rendszerben ezzel akár nagyon nagyot lehet bukni is. A Jobbik a jelek szerint tényleg nem tud egy bizonyos plafonon túllépni. Ha pedig ez igaz, és az emberek is elhiszik, és nagyon el akarják küldeni a hatalomból Orbán Viktort, akkor három jelölt közül nem fognak a jobbikosra szavazni, hanem inkább leadják a voksot a baloldalira. Nem lefutott a meccs. Vagy nézzük meg, ami az oktatásban, az egészségügyben történik – még ha a tiltakozó mozgalmak el is tűnnek majd, az elégedetlenség itt marad velünk. Akár a korrupció szintje. Elértük, hogy jobboldali elemzők is arról beszélnek tévéműsorokban, hogy ami itt folyik, az vállalhatatlan. Orbán egy lapra tett fel mindent, a menekültügyre. De ha ez nem jön be neki, nem tart ki elég sokáig, ha Hillary Clinton megnyeri az amerikai elnökválasztásokat, ha Merkel marad, ha a franciáknál nem lesz szélsőjobbos váltás – és ez egyelőre nem tűnik valószínűnek –, akkor Európa marad normális. Orbán pedig nem erre készül. 2013-ban a rezsicsökkentés volt a csodafegyver, most a menekültügy. De ha ez elhal, nem látok olyat, ami a Fidesz számára nyerő lenne. Igaz, azzal kapcsolatban nincsenek illúzióim, hogy a Fidesz mi mindenre képes azért, hogy életben tartsa. Rajtuk is érzem, hogy egyre rosszabb formában vannak, hogy már rég nem biztosak benne, hogy nyerni fognak. Ezt tapasztalatból tudom.





*– Mire gondol?*

– Ezt éreztem magunkon is, amikor eldőlt 2008-ban a sorsunk. Amikor láttam politikusokon, hogy tudják, legfeljebb 2010-ig van még idejük, és aztán vége. Akkor jöttek a korrupciós botrányok. Most ugyanezt látom: vezető fideszesek elkezdenek teljesen gátlástalanul lopni. Benyújtanak olyan törvényt, amire már a saját köztársasági elnökük is azt mondja, hogy „menjetek az anyátokba, ezt nem írom alá". Ráadásul szakmailag minősíthetetlen színvonalúak ezek a törvényjavaslatok. A 2010-es nagy bukásnak is az egyik oka a nagyon-nagyon rossz kormányzás volt. És most is ezt látom. Nagyon-nagyon rossz kormányzás folyik. Az oktatás csak egy állatorvosi ló ebben. Az ideológiai harc, hogy „kié legyen az iskola", az államé vagy a helyi közösségeké, az önkormányzatoké. De ennyire elrontani azt is, amit akartak... Ezek mind olyan elemek, amik könnyen elsodorhatják Orbán rendszerét.

*– Viszont az ellenzéknek is meg kellene magát ehhez szerveznie, és erre már nincs sok idő.*

– Ebben igaza van, de érdekes tapasztalat, hogy a magyar közgondolkodás roppant konzervatív. Mintha nem lenne igény új pártokra. Szlovéniában, Szlovákiában, Romániában semmiből jönnek elő pártok, csinálnak 10-15-20 százalékot, hatalomra kerülnek, és aztán megbuknak persze. De nálunk valahogyan ez sokkal röghöz kötöttebb. A 2010-es nagy bukásunk juttatott be két új pártot a rendszerbe, a Jobbikot és az LMP-t, de ezen kívül? Mindenki szidja az MSZP-t, hogy eljárt az idő felettük, menjenek már a francba, de közben azt látom, hogy ők azért mégiscsak léteznek. Van országos hálózatuk, és lehet, hogy időnként lemennek 15 százalékra, de akkor is léteznek. És ami ezen kívül még van – a Gyurcsány-féle Demokratikus Koalíció – valójában az is az MSZP. Hiszen ő az MSZP-től vitt el szavazatot, nem újakat hozott. És tény, hogy nagyon elöregedett ez a társaság, de akkor is, politikailag aktív. Tehát nem látom az igényt arra, hogy új párt szálljon be ebbe a küzdelembe – ezért nincs is sok esélye a próbálkozóknak. Egy előválasztás ebben segítene, hogy bárki beszálljon, és megmutathassa magát. És van még egy nagyon nagy probléma.

– *Mégpedig?*

– A pénz. Iszonyatos forráshiány van a baloldalon. Lehet persze azt mondani, hogy a Jobbiknak sincs több, de ez egyrészt nem igaz. Tudható, hogy a Jobbiknak vannak olyan forrásai, amik a baloldalnak nem állnak rendelkezésére, akár az orosz, akár az arab csatornákat nézzük. Másrészt a Jobbiknak nincs költsége: nem kell fenntartania olyan országos hálózatot, mint a baloldalnak. Akik jobbikos aktivisták





dolgoznak vidéken, mind lelkesedésből teszik, olyanok, mint nálunk 1988-89-ben, amikor mindenki mást sem akart, csak plakátot ragasztani, mert örült, hogy megváltozik a rendszer. Lehet azt mondani, hogy miért nem tudnak 250 ezer aláírást összegyűjteni egy népszavazásért mondjuk a földtulajdon ügyében. De emlékszem, hogy annak idején több tízmillió forintot költöttünk egy sokkal népszerűbb témában, a sorkatonaság eltörlése érdekében a szükséges számú aláírás összegyűjtésére. És több száz ember dolgozott a kezem alatt. És akkor csak 120 ezer aláírás kellett, mégsem volt könnyű.

– *De miért nincs egyáltalán semmilyen hátország?*

– Szerintem azért, mert még a potenciális támogató gazdasági szereplőkben is van egy olyan hangulat, hogy „nekem nem érdemes veletek jóban lennem, mert úgysem fogtok nyerni". Én nagyon gazdag emberekkel beszélgetek rendszeresen, akik azt mondják: „Bárcsak eltakarodnának ezek... De úgysem fognak. Akkor most miért helyezzek forrást olyanba, ami úgysem fog működni?" Tehát nem hiszik el, hogy ez megváltozhat. A másik, hogy azt gondolják: ha kiderül, hogy támogatják a baloldalt, akkor nem állnak majd velük szóba. Nem fogják bántani vagy megfélemlíteni őket, de mégiscsak itt élnek Magyarországon, a magyar gazdaságot az állami megrendelés tartja életben, ezért nem éri meg nekik ezt kockáztatni. Vagyis ez nem azt jelenti, hogy a magyar gazdasági elit teljes mértékben fideszes lenne. De nem éri meg kockáztatni. 2010-ig ebben valóban volt a politikai táborok között egy közmegegyezés: hogy békén

hagyjuk egymás gazdasági elitjét. 2002 és 2010 között a fideszes elitnek volt lehetősége az életbenmaradásra. Direkt odafigyeltek, hogy például a Simicska-érdekeltség is nyerjen közbeszerzéseket. Vagy amikor a Szerencsejáték Zrt. elosztja a hirdetési pénzeket, az egyébként kormányellenes Magyar Nemzet is kapjon valamennyit. Nem mondom, hogy jó volt ez a rendszer, de mégis lehetőséget adott a másiknak az életben maradásra. Ezt is eltiporták 2010 után.

- *Megegyezni akkor is meg lehetne.*

- De ma már a baloldal szereplői is teljesen mást gondolnak a világról. Van egy pici, zöld-elkötelezettségű pólusa, és van az egymással is rivalizáló DK meg az MSZP, és még sorolhatnám a többieket. Így nagyon nehéz. Ezért lenne jó az előválasztás, mert akkor nem kell előzetesen megállapodni, hanem a választó maga mondaná meg, hogy kikkel fussanak neki 2018-nak. Csak ehhez is kellene alsó hangon 100 millió forint, hogy tisztességesen meg lehessen csinálni. Még csak az esélye sincs rá, hogy legyen ilyen vállalkozó, aki megfinanszírozza.

- *A hatalom brutalitásban meddig mehet el, ha úgy látja: veszíthet?*

- Ebből a szempontból Orbán Viktorék vizsgáztak már jól, 2002-ben rendben átadták a hatalmat, bár akkor is volt, akiben félelem élt, hogy majd mi lesz. Nem lett semmi. Nem tudom, meddig mennek el, de azt gondolom, hogy ezek az emberek – akik közül sokakkal együtt kezdtük





a politikát – azért rendelkeznek morális gátakkal. De lehet, hogy ebben nincs igazam. A Nemzeti Választási Irodánál történtek valóban nagyon súlyosak.

- *Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van ma az ország?*

- Mentálisan van nagyon rossz állapotban. Olyan szintű gyűlöletkeltés folyt itt, például a migránsokkal szemben, hogy azt húsz-harminc év alatt lehet csak feldolgozni. Mindig arra gondolok, milyen jó, hogy már nem tanítok. Iszonyatos nehéz lehet ma egy pedagógusnak 10-12 éves gyerekeknek arról beszélni, hogy „az idegen szép", hogy be kell fogadni. Olyan morális károkat okozott az elmúlt pár év, olyan lezüllést, hogy ezt nagyon nehéz lesz helyrehozni. A rendszerváltást pont azért kezdtük, hogy legyen egy nyitott, polgári Magyarország, ehhez képest pont az ellenkező irányba haladunk. Bárki más is jön Orbán után, bármikor, 15-20 év, mire Magyarország visszakerül arra a pályára, ahol a 90-es évek második felében, az ezredfordulón volt. Nyilván ebben közös a felelősségünk (a magamét is érzem), nagyon rossz állapotban látom Magyarországot.

# „Éltünk a hatalommal, szépelgő önkorlátozás nélkül"

**A baloldalt politikai ősbűn terheli, amivel még mindig nem számolt el, így lehetetlen vele a normális együttműködés, a Fidesz viszont csak él a ráruházott hatalommal *Deutsch Tamás* szerint. Az EP-képviselő „a politikai folklór részének tartja", hogy pártja vezetői korábban tudtak az őszödi beszéd létezéséről.**

*– A Fidesz mikor tudott először az őszödi beszédről? Orbán Viktor a 2006-os tusnádfürdői beszédében már „szervezett hazugságról" beszélt, és azt mondta, nem fogja kitölteni a frissen megválasztott Gyurcsány-kormány a mandátumát, előrehozott választások lesznek. Ezt sokan úgy értelmezik, hogy ekkor már tudta, miket mondott az MSZP-frakciónak Gyurcsány Ferenc május 25-én.*

– Nem tudom, van-e még olyan ország a világon, ahol annyi városi legenda keringene a politika fontos vagy kevésbé fontos ügyei körül, mint Magyarországon. 2006 szeptemberétől, mióta az őszödi beszéd nyilvánosságra került, Gyurcsány Ferencék folyamatosan próbálnak legendákat gyártani a beszéd kiszivárgása köré, kezdve azzal természetesen, hogy „ki az áruló", ki csempészte ki valakinek a felvételt. A másik ilyen politikai folklórelem, hogy „Mikor tudott róla a Fidesz?",





ki, kivel, hogyan beszélte meg, hogy úgymond mi majd „jól nyilvánosságra hozzuk" a nekünk megfelelő pillanatban, mert „természetesen" az egész egy általunk megkonstruált eseménysor volt, aminek Gyurcsány Ferenc csak az „áldozata". Én május 25. és szeptember 17. között, amikor a beszéd elhangzott, és amikor nyilvánosságra került, nem tudtam a beszédről. Pontosabban néhány órával azelőtt, hogy a beszéd részleteit elkezdte sugározni a Magyar Rádió, hívott egy Fideszes képviselőtársam, hogy tudjak róla, hogy van egy ilyen beszéd, nyilvánosságra is kerül hamarosan.

*– A Fideszben akkor hogy értékelték a beszéd lehetséges következményeit?*

– Úgy emlékszem, abban mindenki egyetértett, hogy ez példátlan botrány, ami tektonikus mozgásokat indít majd el a magyar politikában. Reális esély van arra, hogy belebukik a Gyurcsány-kormány, mert nem magyarázható az egész. Szerintem nem kellett túl nagy politikai éleslátás ahhoz, hogy ezt valaki így gondolja.

*– A tévéostromról, az utcán elszabadult erőszakról mit gondoltak? A tévéostrom után a parlament határozatban szólított fel az erőszak beszüntetésére, ezt a Fidesz is támogatta.*

– Azt gondoltuk, hogy az egész azért van, mert a beszéd nyilvánosságra került, a hazugság mindenki számára egyértelműen kiderült, a dolog ősbűn, magyarázhatatlan, és ezért elemi felháborodást váltott ki. Ugyanakkor nyilván Gyurcsány Ferenc is kezelni akarta a kialakult botrányt, legalább

a kármentés szintjén. Utálom az összeesküvés-elméleteket, de a politikai marketing egyik alapeleme, hogy ha válságba kerülsz, ha nehezen tudod elmagyarázni, miért tettél valamit, próbáld meg a figyelmet, a közbeszédet más témára terelni. Például, ha kiderül, hogy hazudtál a választóknak, és emiatt felháborodnak, de az utcán elszabadul a pokol, a normális polgári élet keretei kerülnek veszélybe, és még mindig te vagy kormányon, nyilván mindenki tőled várja, hogy legelőször is legyen rend, aztán a többivel ráérünk foglalkozni később – vagyis időt nyerhetsz egy ilyen helyzettel. A tévéostromról pedig csak annyit tudok mondani, hogy ha egy rendőrtiszti főiskolás tett volna olyan dilettáns lépéseket, mint amit felelős rendőri vezetők az ostrom idején, akkor rögtön kirúgják alkalmatlanság címén.

*– Gyurcsány Ferenc erre azt mondja, hogy tudomása van róla, hogy a Fidesz vezetői kapcsolatban voltak aznap éjjel a tömeget vezető személyekkel.*

– Logikus, hogy ezt mondja, hiszen neki ez az érdeke, de ettől még hazugság. Az akkori botrányban egyetlen – szerintem előre nem kalkulált – részsikere volt a baloldalnak, hogy a tévéostrom és a zavargások miatt Budapesten változott a választói hangulat, és Demszky Gábor főpolgármester le tudta győzni Tarlós Istvánt. Demszky Gábor ment el hamarabb a felgyújtott tévészékházhoz, és mondta azt, hogy ő itt a rend és a béke képviselője, Tarlós István csak másfél nappal később tette ezt meg. De összességében – ha volt ilyen – akkor sem jött be Gyurcsány Ferencék számítása, hogy az elszabaduló balhé miatt majd reparálódik az a politikai kár,





amit azáltal szenvedtek el, hogy kiderült: a választások előtt szisztematikusan hazudtak az embereknek. A józan többség elutasította az erőszakot, de ebből nem keletkezett szimpátia a kormány iránt, mert a többség azzal is tisztában volt, hogy elfogadhatatlan, amit Gyurcsány Ferencék tettek.

*– Volt az MSZP-vel bármilyen informális kommunikáció, hogy „ha leveszitek Gyurcsányt, tárgyalhatunk a továbbiakról"?*

– Nem volt. Nem „üzentünk" semmit nekik, de nyilván én is ismertem szocialistákat, és többeket józan, tisztességes politikusnak tartottam, akikkel szoktam beszélgetni néha, természetesen abban az időben ez a téma mindig szóba került. Emlékszem, azt mondtam nekik, hogy „Nem látjátok, mi a helyzet? Nem az a kérdés, hogy ezt a meccset megnyerhetitek-e még, hanem hogy mennyire roppantok bele az egészbe?" Remélem, senki nem érti félre, de olyan volt a helyzet, mint 1956-ban: a magyar forradalmat le lehetett verni, de közben halálos sebet kapott a kommunizmus. Az MSZP is halálos sebet kapott akkor.

*– Mit mondtak erre a szocialisták?*

– Kétféle válasz volt. Az egyik szerint „nem, nincs is akkora baj!". Persze ezt nagyon kevesen hitték el valóban, próbálták hitegetni magukat, de sokukon látszott, hogy egyáltalán nem hiszik ezt el, de mivel ez volt a hivatalos kommunikáció, hát ezt mantrázták ők is. És voltak olyanok is, akik elismerték, hogy ebből nagy baj is lehet – persze ők is reménykedtek,

hogy mégsem lesz akkora katasztrófa az ügyből, mint amilyen végül lett.

*- Gyurcsány Ferenc politikailag megroppant, erre jött Orbán Viktor 72 órás ultimátuma a lemondására, ami után sokak szerint az MSZP a parlamenti bizalmi szavazáson nem tudott mást tenni, mint megerősíteni posztján. Ha már összeesküvés-elmélet: Orbán Viktor nem pont ezzel hozta vissza a meccsbe legfőbb politikai ellenfelét?*

- Nekem egy percig nem volt fenntartásom ezzel az ultimátummal kapcsolatban. Van az életben olyan helyzet, hogy egyszerűen nem tudsz rosszat lépni, és ez ilyen volt. Ha erre a háromnapos ultimátumra az MSZP-ben elindul egy erjedési folyamat, ha még lett volna a pártnak politikai immunrendszere, és elhárítják a nagy bajt, leveszik Gyurcsányt, akkor ugye jót léptünk. Akkor mi lett volna a helyzet? A Fidesz kiállt, és azt mondta: „Gyurcsánynak mennie kell!" - és Gyurcsány Ferenc elment. A másik lehetőség - ami végül is történt -, hogy a halálos sebet kapott politikai szereplő megpróbált a ringben maradni. Nem azonnali kiütéssel nyertünk, de a mérkőzés végén a választók KO-zták Gyurcsányt. Így az igazság nagyon kis része azt mondani, hogy az ultimátummal mi „meccsben tartottuk" Gyurcsány Ferencet. Még akkor is így van, ha a végül megvalósult forgatókönyv számunkra nagy nyereséget hozott. Gyurcsány Ferenc hiába maradt, egyszer és mindenkorra leírta Magyarország. Nem csupán az elit, az újságírók, az üzleti világ: a nyolcmillió magyar választópolgár kétharmada, háromnegyede. Egyszer és mindenkorra.





*- Gyurcsány Ferenc akkor is kihúzta még valahogy három évig. A Fideszt nem frusztrálta ez?*

- Én nem emlékszem ilyenre.

*- Az október 23-i Fidesz-nagygyűlés előtt nem tartottak erőszaktól? Akkor már hetek óta folytak a zavargások Budapesten.*

- Magyarországon ilyet 1956 óta nem tapasztalhatott senki. Természetesen számoltunk az erőszakos cselekmények kockázatával. Én magam is a nagygyűlés szervezői közé tartoztam, de arra senki nem számított, ami végül bekövetkezett. A hatalom képviselői egy elképesztő és gyalázatos hazárdjátékba kezdtek. A hatalmuk megtartása érdekében immár semmilyen jogi, erkölcsi, törvényes, emberi szempont nem számított. Még egyszer megpróbálták átpozícionálni Gyurcsány Ferenc botrányát valami mássá azzal a brutális rendőrtámadással, amivel a nagygyűlésünk békés résztvevőire rányomták az erőszakos tüntetőket, és aminek részeként módszeresen erőszakos rendőri fellépéssel terrorizálták a békés megemlékezőket, a véletlenül az események helyszínen sétáló embereket. Nem jött be.

*- De október 23-án voltak fideszes politikusok, akik telefonon beszéltek az ultrákkal, akik résztvevői voltak az eseményeknek.*

- Bírósági ítéletek szólnak arról, hogy ezek az állítások nyilvánvaló hazugságok. Persze, mondhatom, hogy „A" politikus hatodunokatestvérének a szomszédja állítólag

ismer egy ultrát, és akkor már úgymond „kapcsolat van közöttük", de ettől még az állítás hazug marad, hogy a Fidesznek kapcsolata lett volna az erőszakos események szereplőivel. Magam is voltam a nemzetbiztonsági bizottság ülésén, ahol ezekkel az eseményekkel foglalkoztunk, ez alapján azt mondhatom: az kizárt, hogy Gyurcsány Ferencék, a kormány ezt az egészet jó előre megtervezték volna, ami október 23-án történt. Az viszont bizonyos, hogy mindent megtettek azért, hogy ha már egyszer erőszakba fordult egy demonstráció aznap Budapesten, akkor az legyen minél szélesebb körű, a rendőri fellépés pedig minél megfélemlítőbb a békés polgárok számára. Ezért tolta a rendőrség egymásra a két demonstráció résztvevőit. Ismét csak azt mondhatom: ha pusztán rendőrszakmai, tömegkezelési szempontból nézzük, egy tucat lehetőség lett volna, hogy ezt megelőzzék, mégsem ezt tették. És erre rengeteg személyes tragédia rakódott rá. Egy viszonylag közeli családtagom barátnőjének a férje veszítette el gyakorlatilag a fél szemét egy gumilövedéktől. Kis túlzással azt sem tudta, hogy október 23-a van aznap. Csak ment az utcán, mert éppen arra volt dolga, és kilőtték a fél szemét. És ebbe később tönkrement a házassága is. És ez csak egy eset, számos ilyet ismerünk még. A másik, ami Gyurcsányék gonoszságára utal, hogy akkor ezekbe a helyzetekbe nem a jól képzett, tapasztalt, tömegoszlatásban jártas rendőröket vetették be, hanem olyanokat, akiknek nem volt gyakorlatuk, akik közül sokan sérültek meg ebben az egészben, és nyilván egyre frusztráltabbá váltak a szeptemberi-októberi hetekben. És október 23-án pedig szabadjára engedhették az indulataikat, kiélhették a frusztrációikat, mert hagyta nekik a hatalom, a rendőri vezetés. És akkor már nyilván nem azt nézték, hogy egy direkt a rendőrökre támadó huligánt ütnek, vagy egy éppen arra járó ártatlan embert.





*– Mikor a Fidesz nyert 2010-ben, Orbán Viktor tartott egy sajtótájékoztatót, ahol megkérdezték tőle, hogy nem tart-e attól, hogy a kétharmad olyan csábítást jelent majd a hatalommal való visszaélésre, aminek nem fog tudni ellenállni. Akkor azt mondta, nem, mert Magyarországon van szabad média, független intézmények, ellenzék, működik a fékek és egyensúlyok rendszere. Nekem mégis úgy tűnik, nem sikerült ellenállni a csábításnak, nem gondolja?*

– Ez a kérdés hitvitává vált, amiben a tények nem számítanak. Ez az állítás, hogy „a Fidesz visszaélt a hatalmával!" nyilván az egyik első számú érve a Fideszt megbuktatni szándékozó politikai erőknek. Nincs ezzel semmi gond, ilyen a politikai kommunikáció. Miközben eszem ágában sincs azt állítani, hogy mindent jól csináltunk. Az történt, hogy éltünk a hatalommal. De nem visszaéltünk vele. Kétharmados többséget kaptunk, ezzel a hatalommal éltünk, szépelgő önkorlátozás nélkül. Nem értem, miért kérik számon rajtunk most a „konszenzuális demokráciát" azok, akik szerint a feles többségnél nincs ilyen.

*– Alkotmánybíróság, Magyar Nemzeti Bank, Költségvetési Tanács, médiahatóság – mindenhol a Fideszhez közvetlenül köthető vezetők ülnek, sokszor hosszú, ciklusokon átívelő mandátummal. Ez sem visszaélés?*

– Nem. Éppen erről beszélek, hogy már a premissza helytelen, amiből ilyen állításokat vezetnek le.

*– Tegyük fel, hogy 2018-ban nyer az ellenzék. Az említett szervezetek, élükön a nehezen leváltható Fideszes vezetőkkel gyakorlatilag megbéníthatják bármely új kormány működését.*

– De miért? Még egyszer mondom: a premissza helytelen. Az ellenzékiek abból indulnak ki, hogy egy ilyen kormánytól független testület élére kinevezett vezető, ha van bármilyen fideszes kötődése, akkor csak és kizárólag pártkatonaként viselkedhet. Én ezt a megközelítést nem fogadom el. Amikor az MSZP–SZDSZ-kormány kinevezi Simor Andrást az MNB elnökének, akkor ő független, amikor mi Matolcsy Györgyöt, akkor ő nem? Nehezen lehetett megnevezni azt a testrészt – de mindenképpen térdtől lefelé kell keresni –, ami még kilógott Simor Andrásból, annyira mélyen volt Gyurcsány Ferenc fenekében, de ő mégis független volt?

*– Simor András nem volt miniszter korábban, Matolcsy György igen.*

– Ezt léggömbhámozó, szépelgő megközelítésnek tartom. Ha valaki látványosan nem Fidesz-ellenes, egyből fideszes pártkatonává válik? Ez ostoba, morálisan elfogadhatatlan megközelítés, aminek nem is szabad megfelelnünk.

*– A másik fő kritika, amit viszont a Fidesz sem tagadott sosem, hogy a kormány nyíltan hozzá közel álló vállalkozókat hoz előnyös helyzetbe, hogy „új oligarchiát építenek", és önök*





*erre azt válaszolják, hogy igen, mert az hamis állítás, hogy „a tőkének nincs hazája", igenis van, és hazai nagyvállalati elitet kell létrehozni, még akkor is, ha ez nem megy túl elegánsan.*

– Ha összességében nézzük, akkor szerintem igenis elegánsan zajlik ez a folyamat. Elfogadom természetesen, hogy vannak egyes esetek, amikor nem. Főleg, ha valakiben eleve él egy elutasítás azzal szemben, amit a Fidesz csinál, sőt még azt is elfogadom, hogy egy, a Fidesszel szemben semleges nézőpontból, vagy akár Fidesz-barát nézőpontból is van olyan, ami nem túl elegáns. De összességében elegánsan zajlik. A rendszerváltás időszakában Magyarország a teljes gazdasági kiszolgáltatottság állapotában volt. A korábbi kormányok pedig kísérletet sem tettek egy stabil kis-, és középvállalkozói réteg kialakítására, és ezen felül arra sem, hogy nagy, meghatározó, a multikkal is versenyezni tudó hazai nagyvállalatok legyenek. Most végre valaki ezt nyíltan stratégiai céllá tette, és megvan hozzá a kellő politikai felhatalmazása. Most olyanok kritizálnak minket, akik ennek szükségességét korábban maguk is elismerték. Ja, hogy személyükben nem szeretik ezeket a magyar nagyvállalkozókat? Mutasson nekem olyan országot, ahol szeretik őket! Talán az Egyesült Államokat leszámítva ezek a nagyvállalkozók utált emberek. Túl gazdagok, túl jól élnek, miért is szeretnék őket?

*– De máshol nem biztos, hogy előre borítékolható, hogy kik nyernek meg bizonyos közbeszerzéseket.*

– Magyarországon még a mai napig is jóval kisebb arányban nyernek közbeszerzéseken az állítólagos magyar oligarchák

tulajdonában álló cégek, mint például Franciaországban. Csak ott az a közvélekedés, hogy „miért is kéne másnak nyerni”. Én abban bízom, előbb-utóbb nálunk is ez a közvélekedés nyer majd teret. Ez a patrióta gazdaságpolitika. A francia gazdaság megerősödéséhez a francia cégek gazdasági sikereire van szükség. Ettől lesz jobb a franciáknak is. Ha ezt az állam szabályokkal tudja segíteni, akkor tegye. A patrióta gazdaságpolitikát korrupciónak tekinteni totális hülyeség. Az Amerikai Egyesült Államokról meg ne is beszéljünk, vagy például Kanadáról. Sok sikert kívánok mindenkinek, ha ezeken a piacokon külföldiként versenyezni akar, nem lesz könnyű.

*– Török Gábor politológus mondta, hogy Magyarországon szélsőségesen erős a bizalmatlanság a két politikai tábor között, és ez már az állam normális működését veszélyezteti. Ezt mikor lehet meghaladni? Kell hozzá egy generációváltás?*

– A rendszerváltás óta már történt egy generációváltás az elitben – a politikában, a médiában, az üzleti életben mára nagyrészt mások irányítanak, mint akik 1990 táján, ez mégsem következett be.

*– Akkor még egyre lenne szükség?*

– Ezt nem tudom.

*– De akkor mi kellene ön szerint, hogy ez a nemkívánatos állapot megváltozzon?*





– A ma élő nemzedékek által személyesen megélt történelem a 20. század közepén, második felében kezdődik. Ebben az időszakban viszont a baloldalnak van egy történelmi ősbűne. Ehhez képest, már bocsánat, szart sem ér, hogy például évtizedekkel később halkan elrebegik, hogy „bocsánat, de 1956-ban talán mégsem a jó oldalon álltunk”. Persze a jobboldalra is megpróbáltak rásütni napi politikai értelemben különböző történelmi bűnöket a rendszerváltoztatás után, hogy antiszemita, hogy a Horthy-rendszert akarja visszahozni. De ez ma is legfeljebb szellemtörténeti vita, míg valódi politikai ősbűnnel a baloldal rendelkezik, és ezzel azóta sem voltak képesek szembenézni. Ráadásul az a helyzet, hogy Magyarországon az emberek által utált szocializmus negyven plusz nyolc évig tartott, 1948 és 1990 között, majd pedig 2002 és 2010 között. Végig hazudtak az embereknek, borzalmasan kormányoztak, erre a közérzületre rakódik az őszödi beszéd is. A baloldali ősbűn be nem ismerése okoz ilyen szakadékot a két oldal között. A magyar emberek döntő részének joggal lehet olyan érzése, hogy a baloldalon 1990-nel nem ért véget semmi, sőt, amikor a rendszerváltoztatás után hatalmon voltak, még rá is tettek erre egy lapáttal. A legfurcsább, hogy éppen 1994 és 1998 között, amikor egy virtigli exkommunista volt a miniszterelnök Horn Gyula személyében, akkor voltak talán a leginkább tisztában azzal, hogy teljesen mást kell csinálniuk, mint korábban. Ehhez képest Gyurcsány Ferenc a klasszikus kádárista hatalomgyakorlást próbálta modernizálni.

*– Ezt a Fidesznek is sokan a szemére vetik, hogy Orbán Viktor éppen az őszödi beszédből vonta le azt a következtetést, hogy a „klasszikus kádárista” politikával lehet Magyarországon*

*sikert elérni, rezsit kell csökkenteni, megígérni, hogy nem lesz tandíj, és hasonlók.*

– Akkor másképp fogalmazok. Mi a hatalom forrása? Gyurcsány Ferenc számára az, ha meg tudja szerezni azon elitcsoportok támogatását, akik a rendszerváltoztatáskor addigi politikai hatalmukat gazdasági és médiabefolyássá konvertálták. És ezt az erőforrást szerette volna a kormányzásával újratölthetővé tenni, míg például a már említett Horn Gyula tisztában volt vele, hogy ez véges.

*– És a Fidesz „kádárizmusa"?*

– A 21. században mindent „lepopulistázni", ami az emberek körében népszerű, amiből egy demokratikus választásokon győzelmet lehet szerezni, az valójában a politikai verseny lényegének a tagadása. Szerezz hatalmat demokratikus keretek között, de közben fúj-fúj népszerűség? A kettő együtt nehezen megy. Ez egy elmebeteg megközelítés.

*– Hány ciklust ad még önmaguknak kormányon?*

– Björn Borggal tudnék csak felelni, aki azt mondta, hogy mindig csak az adott mérkőzés következő labdamenetét akarta megnyerni, és így győzött Grand Slam-tornákon sorozatban. Azért dolgozunk, hogy 2018-ban nyerjünk, a többit majd meglátjuk aztán. Hogy mi lesz 2022-ben, 2026-ban? Például 2026-ban hatvanéves leszek.

*– Politikusként még fiatal.*





– Persze, még az Európai Bizottság elnöke is lehet majd belőlem. Csak akkor el kéne kezdenem inni.

*– A jelenlegi parlamenti pártok közül el tudja képzelni a koalíciót bármelyikkel, ha netán úgy alakulnak a választási eredmények?*

– A jelenlegi mezőnyben nem látok olyan szereplőt, akivel erre hajlandóak lennénk, hozzáteszem, ez kölcsönös, nem hiszem, hogy bármelyikük nyitott lenne egy ilyenre, de a politikai matematika sem efelé visz.

*– EP-képviselőként nem tart attól, hogy az Európai Unió perifériájára sodródunk?*

– Az EU-t drámai válságok rázhatják meg a közeljövőben, ehhez képest a megoldási javaslatok még a fasorban sincsenek. Görögország tíz éve csődben, az atyaúristen is összefogott, hogy megmentsék, mégsem találják meg a megoldást. Itt a menekültválság és legújabban a brexit. Ez három külön-külön is súlyos probléma, ami egymással is kölcsönhatásban van. Miért nem tudott senki időben kapcsolni? Ma szerintem senki nem tudja megjósolni, hogy ezek a kezeletlen problémák hova vezetnek, de nem vagyok maradéktalanul optimista.

*– Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*

– Szerintem a rendszerváltoztatás óta két időszakban volt Magyarország a legjobb állapotban, legjobb hangulatban.

Az első és a második-harmadik Orbán-kormány alatt. Az elmúlt 26 évben tíz évet kormányzott a Fidesz, tizenkettőt a szocialisták. Minden szempontból a mi tíz évünk a jobb, a boldogabb időszak. Ez így együtt mutatja, hogy összességében talán nem csináljuk olyan rosszul, noha azt természetesen nem állítom, hogy minden tökéletes lenne. Ezért 2006 és 2016 Magyarországa két külön világ: az egyik derűsebb, világosabb, a másik, ha nem is koromfekete, sötétszürke és szomorú.

# „A cinizmus uralkodott el"

**2004 óta folyamatosan romlik a kormányzás minősége Magyarországon, ennek a 2006-os őszödi botrány csak az egyik betetőzése volt, és a 2010-es kormányváltás után sem változott a tendencia, így újabb tíz elvesztegetett év elé nézünk – mondja *Csaba László*, a CEU tanára.**

*– A görög válság kapcsán fogalmazott úgy egy interjúban, hogy „mérhetetlen a görög elit felelőssége, de hibás az EU is, mert nem volt elég kemény, hogy saját szabályait betartassa, túl elnéző volt azzal szemben, ami Görögországban zajlik". A magyar fejlődés szintén eléggé félresiklott 2004, az európai uniós csatlakozásunk után. Ebben kinek mekkora a felelőssége?*

– A csatlakozás tízéves évfordulójára írtam egy tanulmányt, melynek a fő megállapításai ma is állnak szerintem, a címe „A félig tele pohár" volt. Azt gondolom, hogy egy sor dolog, amiben reménykedtünk 2004-ben, nem következett be, de azért alapvető változások is történtek. És azt is gondolom, hogy összességében mégis a helyes úton indultunk el ezzel a folyamattal, és ennek nagyon szembeötlő előnyei vannak azon országokkal szemben, akik másikat választottak – Ukrajna a legkézenfekvőbb példa, Szerbia a másik, de még

Horvátországra is elmondhatjuk, hogy becsatlakozott ugyan 2013-ban, de későn. Nekik szinte már semmi hasznuk nem volt ebből. Más kérdés, hogy a magyar elit konszenzusa a nagy stratégiai ügyeket illetően az uniós csatlakozásunkig tartott, pedig ez a hatékony kormányzás előfeltétele egy demokráciában. Hogy ne bújjak ki a válaszadás alól: abban, hogy a csatlakozás nem váltotta be teljesen a benne rejlő lehetőségeket, mindkét félnek van felelőssége, persze mindig a belső felelősség a nagyobb. A mindenkori kormányé a meghatározó felelősség. Ha szakaszolni akarunk, és nézzük a 2004-es csatlakozástól a 2008-as világgazdasági válságig tartó időszakot, azt azért elmondhatjuk, az európai elit egészének a felelőssége annyival nagyobb a szokásosnál, hogy van egyfelől egy „mézeshetek-effektus": kibővült az EU, milyen jó érzés is ez, tesznek olyan engedményeket, amiket később esetleg már nem tennének. Mi történik ebben az időszakban? Az EU hoz egy csomó szigorú szabályt a tagállami költségvetésekre, és ezeket a szabályokat lényegében az első pillanattól kezdve felrúgja. Franciaország és Olaszország soha nem fért bele a szabályokba a költségvetési hiányukat tekintve, Németország éppen nem fér bele. Erre hogy reagál az európai elit? Mint Lenin elvtárs: „konkrét helyzet konkrét elemzést igényel" – vagyis úgy döntenek, hagyni kell a szabályokat papíron, nem erőlködnek a betartatásukon.

*– Ez mekkora károkat okozott? Mindenkinek volt magyarázata, miért nem tartja be a szabályokat.*

– Borzasztó károkat okozott. A szabálykövető magatartás minden polgári társadalom alapja, ehhez képest ez szépen





elpárolgott a költségvetések tekintetében az EU-ból, mert a nagyok nem tartották be az éppen elfogadott saját szabályaikat, „átértelmezték" azokat, és az Európai Bíróság ítélete ellenére sem tértek vissza a szigorú költségvetési keretekhez, a gazdasági növekedés időszakában. A mi szempontunkból ez azért is fontos, mert a csatlakozásunk, a „mézeshetek" idején már a cinizmus uralkodott el. Én több kormánynak és kormányfőnek adtam tanácsot, és láttam belülről, hogy ezek a kormányfők kiket kérdeznek, kiknek a véleménye fontos számukra. És emlékszem, Gyurcsány Ferencnek volt egy komoly elképzelése a híres Tony Blair-i harmadik út magyarországi meghonosítására, aminek szerves része a költségvetési fegyelem. De éppen olyan időszakot éltünk, hogy katapultált a hatalom csúcsára, és azt látta, hogy Európában nem követelnek nagy bukfenceket ezen a téren, nem kell túl sok mindent tenni a fegyelem érdekében. Olyan hangulat volt, hogy „ha senki nem jár be a hittanórára, mert nincs következménye, akkor mi legyünk a stréberek"? Elpárolgott az a hangulat ebben az időben, hogy ha valaki európai uniós ország, az azt is jelenti, hogy mindenekelőtt fegyelmezett költségvetési politikát folytat. Ehhez járult – az amerikai jegybank révén elsősorban –, hogy rengeteg pénz volt a piacokon, nulla vagy negatív kamatok mellett: akkor miért is ne vegyen fel az ember nyakló nélkül hiteleket? Tehát adva van egy helyzet, amiben rengeteg pénz áll a rendelkezésre, miközben a szabályokat nem kell betartani: ez egy sor olyan dolgot legitimált, amit korábban fel sem tételeztek.

*– Közös a felelősség?*

– A magyar baloldali vezetésben voltak bőven olyanok (például a korábbi pénzügyminiszter, a megszorító csomagjáról elhíresült Bokros Lajos), akár maga Gyurcsány Ferenc is, akik más körülmények között más politikát vittek volna. Vagyis nem ők követték el a bűnt, de társtettesek voltak. Gerhard Schröder, Tony Blair, a mindenkori görög vagy francia államvezetés mellett Gyurcsány Ferenc joggal gondolhatta, hogy „most ebben a társaságban én legyek a szűz lány?". Ebben az időszakban szinte kifordult magából az európai projekt: miközben európai alkotmányról folyik a vita, egyre több ügyet helyeznének közösségi szintre, az egyes tagállamok tesznek az elfogadott közös szabályok betartására. Korábban éppen fordítva volt: bár nem írták le, egy sor ügyben létezett egyfajta közös „understanding", hogy „mi európaiak vagyunk, ezért ezt így és így csináljuk". Az összes válságban ami máig tart egyes tagállamokban (és ami Magyarország esetében szerintem már 2006-ban elkezdődött, és még itt sincs vége) meghatározó szerepe van ennek a fordulatnak az EU részéről. Az EU egyszerűen elveszítette a furkósbotot és a mézesmadzagot – de leginkább az előbbit.

*– Mi azért még a trükközők között is a legrenitensebbek közé tartoztunk. Összehoztunk egy 10,3 százalékos költségvetési hiányt, amit sokáig kisebbnek hazudtunk...*

– Nem hiszem, hogy nagyon kilógtunk a sorból. Az a 2006-os választási év volt, amikor egy kormány kezében csak a gáz van, a fék nincs. Kezdődött a sor a franciákkal, akik előbb a nyugdíjkiadásokat vonták le a deficitből. Aztán





a görögökkel folytatódott, akik a katonai kiadásokat és az olimpia megrendezési költségeit vonták le. Majd jöttek a csehek, akik az ipari támogatásokat felejtették el beleírni a költségvetési hiányba. Vito Tanzi kollégám, barátom, közgazdászprofesszor, aki egy időre bement Silvio Berlusconi kormányába pénzügyminiszternek, egy vacsora kései pontján egyszer azt találta mondani, ne kérdezzük az ottani tapasztalatairól, mert mindig tudta, hogy egy kormányban becstelenség van, de hogy ilyen mértékű, azt sosem gondolta volna. Mindig meghatározó egy közösségben, hogy mely normáknak van befolyása. Akkor pedig általános vélekedés volt, hogy ezekkel a költségvetési számokkal nem kell már annyira foglalkozni, a műszaki fejlődés az, ami a haladást meghatározza, és lehet, hogy a GDP tíz százaléka a hiány, de közben felépítjük a jövőt.

*– A Gyurcsány-kormány népszerűsége is erre épülhetett, de hamar összeomlott 2006 nyarán, még az őszödi beszéd kiszivárgása előtt, amikor kiderült, hogy megszorításokra kényszerülnek...*

– Én ebben sosem hittem, hogy ez volt a közvetlen ok. Szerintem volt egy folyamatos kormányzati gyengülés már 2002-től, Medgyessy Péter akkori kormányfő „D-209-es" ügyével. Onnantól folyamatosan gyengült a kormányzat pozíciója. Az úgynevezett „jóléti rendszerváltás" már egy erre adott reakció is volt. Majd jött Medgyessy megpuccsolása, Gyurcsány kormányfővé emelkedése a semmiből, ami után úgy érezhette: csak akkor nyerhet, ha kicsit elengedi a gyeplőt, ezért ment bele egy irracionális adócsökkentési

programba. Vagyis 2002-től már reaktív kormányzás folyt, 2006 nyarán már nem következett be nagy fordulat ehhez képest. Vagyis a gyengülő kormányzati pozíciók mellett jött a beszéd kiszivárogtatása, amely szerintem nem a kiszivárogtatók által várt reakciókat hozta, hanem a szétesést gyorsította fel. Erre jött szintén reakcióképpen 2010-ben a Fidesz kormányzása, ami mindent megpróbál kézben tartani, így mindent centralizál, már abba sem tudja hagyni, a nemzeti energiavállalat, a nemzeti dohánybolt után lassan már a nemzeti illatszerüzletek is jönnek majd, ami egy magam korú, a „Cipőt a cipőboltból!" szlogeneken felnőtt embernek elég érdekes emlékeket idéz. De a lényeg, hogy ami most zajlik, az is csak része annak a folyamatnak, ami 2006 őszén, az őszödi beszéddel vált nyilvánvalóvá: a magyar kormányok alapvetően gyenge teljesítményt nyújtanak, a kormány alapvetően nem a focipályán játszik, hanem csak labdaszedő.

*– 2006 őszén viszont az a lehetősége meglett volna a kormánynak, hogy távozik.*

– Persze, ha akkor Gyurcsány Ferenc lemond, akkor szerintem 2010-ben diadallal tér vissza. Úgy gondolom, egyszerűen eltaktikázta magát, bár az is igaz, hogy az akkori ellenzék nagyon konfrontatív politikába kezdett. Erre pedig a kormányzat válasza az volt, hogy kihasználta az összes olyan alkotmányos lehetőséget a hatalom megtartására, amit még 1990-ben, a rendszerváltás parlamentje iktatott be a stabilitás megőrzésére. A sors iróniája, hogy akkor azért került erre sor, mert mindenki meggyőződése volt: a kommunizmus bukása utáni első demokratikus kormány





olyan durva megszorításokra kényszerül, amiket gyengébb alkotmányos garanciák mellett úgysem tud majd megtenni. A 2008-as, a kormány által elbukott „szociális népszavazás" volt az utolsó pillanat, amikor a kormány még arcvesztés nélkül felállhatott volna, de emlékszem, akkor Gyurcsány Ferenc egyik közvetlen tanácsadója a közszolgálati tévé műsorában teljesen magától értetődően mondta: „De miért kéne lemondanunk? Van még két évünk!" Volt, csak ezalatt olyan súlyos helyzetbe kerültek, amiből nehezen tudnak felállni.

*– Akkori, kormánypárti politikusokkal beszélve az a benyomásom, utólag többek között azzal is magyarázzák a helyzetet, hogy 2006 és 2008 között megtettek olyan intézkedéseket, hogy a 2008 őszén kitört válságban legalább nem omlott össze az ország.*

– Ez abszolút nem felel meg a tényeknek. Hiszen az Európai Unió jogi nonszenszre kényszerült, egy tőle független szervezetet, az IMF-et kellett bevonnia egy tagállama, Magyarország konszolidálásába, egyszerűen azért, mert az EU-nak nem volt 20 milliárd eurója, ami a magyar összeomlás elkerüléséhez sürgősen kellett 2008 őszén. Akkor valóban a fizetőképességünk szélére jutottunk. A baloldalnak valóban az a narratívája, hogy ők ezzel „az utolsó pillanatban megmentették az országot", jobboldalon viszont erre azt mondják, valójában az IMF segítségével csak elfedték, hogy mekkora a córesz. Hiszen, ha ez sincs, akkor 400 forint lett volna az addigi 250-260 helyett egy euró, és fizetésképtelenség állt volna elő – nem mellesleg összeomlott volna a kormányzás, diadalmenettel masírozhatott volna

a Fidesz a hatalomba már akkor, és 25 éven keresztül nem kellett volna semmit sem csinálni, mert mindenki emlékezett volna rá, ki tette tönkre az országot. Ehhez képest Orbán Viktornak még két évet kellett várnia, és még a kétharmaddal is legalább négy évébe telt, hogy azokat a hatalmi viszonyokat létrehozza, amik 2008 őszén magától létrejöttek volna. Bajnai Gordon és kormánya persze valóban mondhatja, hogy ők már nem egy fizetésképtelen országot adtak át Orbán Viktornak – amit politikai felhatalmazás nélkül meg lehetett tenni, ők megcsinálták.

*– 2010 májusában megalakul az új kormány, a helyzet még mindig nem túl rózsás, Orbán Viktor pedig kimegy előbb Berlinbe, majd Brüsszelbe Angela Merkellel és José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnökével tárgyalni arról, hogy ne várjanak már el tőle kapásból olyan komoly költségvetési fegyelmet, amit a korábbi kormányoktól sem vártak el...*

– És mindketten beintenek neki.

*– Pontosan. Fideszes források szerint erre volt Orbán Viktor reakciója az, hogy „rendben, ha ezt akarjátok, ám legyen: szigorú költségvetési politikát folytatunk, de közben rászállunk a multikra, a bankokra, adóztatjuk őket, ahol tudjuk, szabadságharcot folytatunk Brüsszellel", stb... Orbán jogosan várhatott volna el némi nagyvonalúságot Merkeltől, Barrosótól?*

– Egyrészt igen, jogosan. Másrészt ehhez azért hiányzott sok feltétel, de három minimum: Orbánéknak világos cselekvési tervet kellett volna kidolgozniuk arra, mit akarnak majd kezdeni a gazdasággal. Ilyet a miniszterelnök nem tudott prezentálni. Ennek úgy kellett volna történnie, hogy Orbán a tárgyalásokon kikapja a mellényzsebéből a papírt, hogy „nézze, frau Merkel, itt vannak a táblázatok, ezt és ezt tesszük majd, és annak ez és ez lesz a hatása". Wolfgang Schäuble német pénzügyminisztert 2011 őszén avattuk díszdoktorrá itt a Corvinus egyetemen – talán ezt is előbb kellett volna, úgy értem, sokkal hamarabb kellett volna beszélő viszonyt kialakítani vele, és elmagyarázni neki, hogy mi hogyan működik. Ez utóbbi olyan fokon hiányzik a Fidesz kultúrájából, hogy ismereteim szerint ők az egyetlen konzervatív európai párt, amelynek nincs nemzetközi titkára. Ez nagyon sokat elmond egy kis ország konzervatív pártjáról. A Fidesz vezető képviselője az Európai Parlamentben (alelnöki tisztségben!) a mai napig nem beszél rendesen semmilyen idegen nyelvet. Ez is jellemző. Ilyen körülmények között honnan kellett volna értenie bárkinek, mit is akar a Fidesz? A harmadik tényező pedig a görög válság: hogy szándékosan meghamisították a kiadásokat. Ez olyan európai pánikreakciókat váltott ki a pénzügyi válság tombolása közepette, hogy senki nem egyezett bele a 3 százalékos hiánycél elengedésébe a magyar kormány számára. Orbán valószínűleg naiv volt, és nem mérte fel, hogy ilyen feltételek mellett már nem ment az, hogy „mi ugyanazt fogjuk csinálni, mint az elődök, de mi legalább bemondjuk előre". Ha ez a három tényező nincs, akkor talán még ment is volna, amit Orbán akart. A szlovákoknak, Mikuláš Dzurindának például elnézték, az ír kormánynak is. De nekik volt tervük, hitelességük, és lehetett velük kommunikálni.

*– Kommunikációban azóta sem lett erősebb a kormány...*

– Igen, ennek köszönhető, hogy most, amikor a kormány olyanokat csinál, amiket amúgy a nemzetközi pénzügyi világ szeretni szokott (megszorítások, „vér, veríték, könynyek"), még annak sincs pozitív visszhangja sehol, mert nem mondják el, mit miért csinálnak.

*– Egy vezető Fideszes politikus mondta nekem 2010 őszén, hogy rövid távon nem látnak más utat az ország versenyképességének javítására és az export felpörgetésére, csak hogy 300 forintos euróárfolyam fölé gyengítik a forintot. Ezzel viszont magára húzta a Fidesz a devizahitelek problémáját, ami miatt az egész bankrendszerrel „háborúzni" kényszerült. Mennyire volt ez így indokolható stratégia?*

– 2011 augusztusában írtam erről egy The Mirage of a Weak Currency című cikket a *Hungarian Review*-ba. Pontosan ez van benne: a gyenge valuta azon kívül, hogy kiélezi a devizahitelesek problémáit, leginkább semmit nem segít a gazdaságon, a versenyképességen vagy az exporton. Cserébe nagyon sérülékennyé teszi az országot, és megnöveli az adósságszolgálatot. Egy „bevezetés a közgazdaság-tudományba" kurzus szintjén járunk, csak mondanám, mégsem volt senki a kabinetben, aki ezt felismerte volna a jelek szerint. Ez a kicsi és nyitott gazdaság helyzetének alapvető félreértése. A forintot egyébként sem a kormányzat „gyengítette be", minden kormány azt hiszi, hogy ő fújja a passzátszelet, de ez egy nagy félreértés. Egészen 2013 végéig az Orbán-kormány semmit nem csinált, csak reagált a nemzetközi folyamatokra. A forint





attól gyengült be, hogy a nemzetközi folyamatok aláásták a periféria-valutákat. Mára nagyon kevés pénznem maradt, ami ellen lehet(ett) spekulálni, akkor a norvég korona mellett a forint volt ilyen ideális célpontja ezeknek az ügyleteknek. A görög válság is fontos tényező 2011 őszén – ehhez a kormánynak ismét semmi köze nem volt. Ráadásul akkor már nagyon alacsony volt az Orbán-kormány iránt a nemzetközi bizalom. Amikor 2011. november 17-én bejelentettük, hogy mégis visszakéredzkedünk az IMF védőszárnyai alá, emlékszem, éppen mentem haza, amikor láttam egy pénzváltónál, hogy egy euró eladási ára 323 forint: miközben a forint túlzott erősödésétől való félelemtől vezérelve korábban meghozott árfolyamgát felső határa 324 forint volt. Ez a drámai gyengülés akkor nem csak engem, a kormányt, de Matolcsy György gazdasági minisztert is megrázta. Nem volt itt semmi szándékosság, „versenyképesség-javítás".

*– De a forint azóta sem erősödik.*

– Hogy 2014 óta miért nem erősödik a forint az euróhoz képest, az már valóban tudatos választás kérdése a kormányzat részéről. Mert azt gondolják, ez a jó, és a Matolcsy György vezette „unortodox felfogásba" bele is illik a gazdaság élénkítése érdekében. De az is egyedülálló, hogy egy ilyen viszonylag békés országban ekkora kilengések vannak a forint árfolyamában. Megfigyelhető, hogy – akárcsak a Gyurcsány-kormány esetében egyébként – az elmúlt években egymás után jöttek az újabb és újabb ötletek a kormányzásban, teljesen hektikusan. Széll Kálmán Terv, Szent István Terv – ki emlékszik már ezekre? De mivel eleve nem volt

kormányprogram, azzal sem lehetett vádolni Orbán Viktorékat, hogy eltértek volna ettől. A kormány összes alapvető lépése rögtönzött volt, nem következett semmiből. Ilyen körülmények között csúszott komoly recesszióba az ország 2012-ben, mínusz 1,5 százalék volt a növekedés, ami megint csak meglepetésként érte a kormányt. Erre biztosan senki nem számított. A már említett Széll Kálmán Tervben erre az évre már 3.5 százalékos növekedéssel számoltak – ennyire volt ez is megalapozott.

*– Ekkorát hogy tévedhet egy elvileg szakértőkből álló apparátus?*

– Úgy, hogy az apparátus politikai megrendelésre dolgozik. Ma Magyarországon az előrejelzésekre használt gazdasági modelleknek két fajtája van. Az egyik nagyon egyszerűen, mechanikusan vezeti le az elmúlt évek adatsorából a jövőt. A másik viszont olyan bonyolult matematikát tartalmaz, ami már nagyon távol áll a valóságtól, és a maga feltételei között szép eredményeket hozhat, csak ezeknek nincs sok közük a valós történésekhez. Az az érdekes, hogy az elmúlt években a gazdasági minisztérium alkalmazta a mechanikus modelleket, a Magyar Nemzeti Bank a bonyolultabbakat – de a végén egyik se tudja előre jelezni azt, ami bekövetkezett. Még egy egyszerű mutatót, az inflációt sem sikerült jól megbecsülni. Így zajlott a kormányzás 2010 után: a kormány növekedést várt, kiderült, hogy teljesen helytelenül. Ezután történt egy költségvetési lazítás a gazdaság élénkítésére, de ezt kompenzálni kellett valamivel, pénzre volt szükség, erre államosították a magánnyugdíj-pénztári vagyont. És közben bíztak benne, hogy ezt a számvitelben tiltott megoldást – hogy vagyonfelélésből biztosítunk folyó kiadásokat – majd jól nem veszi észre az Eurostat. A magánnyugdíjpénztárak vagyonának lenyúlása pénzforgalmi értelemben valóban többletet okozott, de ha megnézi, utólag az Eurostat által jóváhagyott hiány 2011-re már 5 százalék, miközben akkor elvileg többlettel zártunk.





*– Ez elég jellemző példa a mai kormányzásra.*

– Abszolút. A magánnyugdíjpénztárak vagyonának államosításáról szó sem volt a választások előtt. Van egy Széll Kálmán Kör nevű, konzervatív értelmiségiek által szervezett fórum, ahol abban az időben én is tartottam előadásokat Matolcsy Györggyel, Járai Zsigmond későbbi jegybankelnökkel vagy például Cséfalvay Zoltán későbbi gazdasági államtitkárral. Ezeken a rendezvényeken Orbán Viktor is többször részt vett, többször jegyzetelt, néha még kérdezett is, bár expozét soha nem tartott. Nyugdíjpénztári államosításról, ágazati adókról, egyes multik kiszorításáról az országból, a devizahitelek forintosításáról, az energiapiac állami befolyás alá vonásáról, és egyáltalán bármilyen olyan önkényeskedő intézkedésről, amik ma jellemzik a kormányt, szó sem esett. Föl sem merültek ezek. Ha 2010 tavaszán ezekről még szó sem volt, 2011 őszére pedig már nagy részük szinte teljesült is, akkor ez azért nem lehetett egy alaposan végiggondolt program. Ráadásul bután is csinálták: Jacek Rostowski akkori lengyel pénzügyminiszter – Matolcsy Györggyel ellentétben – elég türelmes volt ahhoz, hogy tárgyaljon az EU-val, el is érte, hogy az ottani

nyugdíjpénztári pénzeket nem számolták be a hiányba. Ezért is van, hogy a lengyeleknek olyan szépek az államháztartási mutatóik: mert a GDP öt-hat százalékát kitevő nyugdíjkiadásokat nem számolják bele. Ők ezt el tudták érni. És az előbb megkezdett sort folytathatnám: rezsicsökkentésről, a paksi atomerőmű kapacitásának bővítéséről sem volt szó soha sehol előzetesen. Ezek számomra mind azt mutatják, hogy ugyanolyan reaktív kormányzás zajlik most is, mint korábban, nincs terv Orbánék fejében, hogy merre haladjunk.

*– A devizahitelt fizetők törlesztőrészletei éppen az árfolyam elszállása miatt ugrottak elviselhetetlen szintre. Velük valóban kezdeni kellett valamit...*

– Én azt gondolom, hogy egy prudens banknak nem érdeke, hogy tömegesen lakoltassa ki az ügyfeleit, és ott álljon a végén egy csomó lelakott, csak komoly veszteséggel eladható lakással a nyakán. Egy bank elemi érdeke, hogy ha egy ügyfele 20-25 éves szerződésben áll vele, akkor ezt valamilyen módon fenntartsa, hogy akkora törlesztőrészletet állapítson meg, amit az ügyfele folyamatosan törleszteni tud. Ettől még erre ki lehet alakítani valamilyen kormányzati programot, célzott támogatásokkal. Ilyenek szerte a világon vannak: nem látjuk, hogy akár Európában, akár Amerikában tömegesen nőtt volna a hajléktalanság, mert a bankok ezrével tennék az utcára az embereket. Mindenhol találtak megoldásokat. A bankszektorral együttműködve a kormány piackonform módon is kezelni tudta volna a problémát. Ehelyett itt is a diktált megoldások szépségének engedett, amivel most legalább minden szereplő elégedetlen, és az egész rengeteg





pénzbe is került. A kormány 2012 júniusában (amikor az IMF közölte, megkezdődhetnek egy új készenléti hitelmegállapodásról a tárgyalások, és ez kicsit visszahúzta a forint árfolyamát) nagy hangon bejelentette, hogy „visszanyertük gazdasági szuverenitásunkat", ami az ő értelmezésükben azt jelenti, hogy mostantól bármit csinálhatnak. Ez egy bizonyos kor- és szellemi színvonal szuverenitás-értelmezése ugyan, de kétségtelenül ezt csinálják azóta. És ehhez remek külső segítséget nyújtanak nekik az uniós támogatások, illetve a soha nem látott alacsony kamatok a piacokon, ami miatt a pénz nagyon olcsó.

*– Viszont ez a modell nem tartható fenn hosszú távon – már csak azért sem, mert tudható, hogy Brüsszelben legkésőbb 2020-tól elzárják a pénzcsapokat.*

– Természetesen nem fenntartható. Mert nemcsak a brüszszeli pénzek apadnak majd el, már 2018-tól, de a nemzetközi kamatkörnyezet is változni fog, már most emelkedőben vannak a kamatok. Ez óriási kihívást jelent majd a magyar kormánynak, hiszen ha emelkednek a kamatok, azt nem lehet majd megállítani a nyugati határnál. Ha a Fed elkezd emelni, az úgy kiszívja innen a meglévő befektetéseket, hogy semmit nem tehetünk. Igaz, ha az európai gazdaság képes lesz végre másfél-két százalékos növekedésre, az egy ilyen kis gazdaságot, mint a miénk, magával húzhat, és már csak emiatt is szintén képesek leszünk hasonlóra. Az adósságráta csökkentésével ráadásul elég jelentős mozgásteret teremtett magának a kormány: hetvenötről kilencven százalékra simán fel lehet menni adósságrátában, ez még további

négy-öt évet ad Orbán Viktoréknak. A kamatok idén még negatívak, emiatt a helyükben még ezen sem aggódnék, a 2017-es év is finanszírozhatónak tűnik. Akkor működik ez a modell, de hogy működik?

*- Ahhoz képest, hogy sokan a modell összeomlását jósolták, valóban működni látszik.*

- Ez baloldali közgazdászok kedvenc témája, hogy majd „összeomlik az orbáni gazdasági modell". Aztán nem omlott össze, nem is fog. Vannak országok, amelyek nem fejlődnek, de össze sem omlanak mint Portugália, Olaszország: ezeken a helyeken jól el lehet lenni akár évtizedeken keresztül, ez a közepes fejlettség csapdája: szétesés, forradalmi helyzet nincs, néha még valami növekedés is van, de felzárkózást sem látni a fejlettekhez.

*- Még mindig nem értük el a 2006-os GDP szintjét. Ezt mikorra érhetjük el ön szerint?*

- Valóban, dollárban számolva még nagyjából tíz százalékkal alatta vagyunk. Nehéz másként értelmezni az azóta eltelt időszakot, mint egy elvesztegetett bő évtizedet az ország történelmében, kiemelkedően előnyös feltételek mellett. A gazdaság összteljesítményét, a versenyképességet tekintve nincs olyan felmérés, amely szerint előreléptünk volna. A magyar termelésben az OECD szerint a technológiaigényes termékek előállításának aránya az elmúlt hat évben ötvennégyről negyvenhat százalékra ment le. Ez biztosan nem a felzárkózás iránya. Most erre olyan fejlesztési poli-





tikával reagálunk, ami újra a „vas és acél országát" építené fel Magyarországon, és arra vagyunk büszkék, hogy Európa legolcsóbb energiakínálatát biztosítjuk, miközben környezeti, fenntarthatósági okokból éppen fordítva kellene ülni a lovon. Ebből nem jön ki növekedés.

*- Pedig mindenki azt vár, igaz, csökkenő ütemű egyelőre.*

- De milyen alapon várják ezt, könyörgöm? A magánberuházások csökkennek, az állami beruházás nem nő, mert már elosztották a forrásokat, ráadásul nem hatékony módon. A tőzsdebotrányok, a bankok megsarcolása miatt további forrásallokációra nem számíthatunk, az innováció inkább visszaesőben, mint látjuk. Akkor miből legyen növekedés? Ja, hogy van állami foglalkoztatás meg közmunkaprogram? Meg mikrovállalkozások? Az a közös vonásuk, hogy mindkettőnek rettentő alacsony a termelékenysége. Mi fogja húzni a növekedést? Én nem látom, hogy bármi is húzná. Ezért néz ki nekünk ez az egy-másfél százalékos növekedés, amivel semmire nem megyünk.

*- A kormányzat viszont azt mondja, éppen a rossz versenyképesség, az alacsony képzettségi szint miatt egyelőre nem tehetünk mást, mint minél több embert a gyártósorokhoz terelünk, ha kell, betanított munkára. Ez ebben a helyzetben nem legitim stratégia?*

- A magyar GDP-ben az ipar részaránya huszonhét-huszonnyolc százalék. Az OECD-átlag tizennyolc körül van, a magyar arány a britnek a háromszorosa. Innen nézve az

„újraiparosítás" egyszerűen nem értelmezhető. A képzésben ráadásul nem a praktikus ismeretek gyors átadása a fontos, hanem a felkészítés fiatalon az élethosszig tartó tanulásra. Ehhez pedig igenis a „haszontalanságokat" kell tanítani, hogy a fiatalok vastag könyveket olvassanak, és értsenek meg. Hogy tudjanak a számítógéppel bánni. Együttműködve tudjanak feladatokat megoldani, és úgy általában: megtanulják egy polgári társadalom alapvető viselkedési normáit. És az idegen nyelvről még nem is beszéltünk, amiben az egyik leggyengébbek vagyunk Európában. Teljesen mást kéne csinálni, mint amit a mostani kormány.

*- Például mit?*

- Először is: nem lehet kivonni pénzt az oktatásból, hanem befektetni kell oda, a minőséget javítani, és persze összekötni a gyakorlati képzéssel. De nem úgy, mint most teszik, hanem szerves együttműködést kialakítani a piaci szereplőkkel. Erről kollégáim, akik a munkaerőpiaccal foglalkoznak, már évek óta nagyon szép és könnyen kezelhető tanulmányokat írnak. Ráadásul nem is nagyon drága, konkrét változásokat javasolnak. Csak kormánypolitikusok nem olvassák el ezeket.

*- De önök egy „rossz közgazdaságtan" képviselői, ami helyett egy teljesen újra van szüksége Magyarországnak, ezt nyíltan meg is mondják Matolcsy Györgyék, és dolgoznak is az „új paradigmán".*

- Én azt látom, Magyarországon nem folyik valódi vita a közgazdaságtanról. Nem az a baja ennek, hogy túlságosan uniformizált, hanem egyszerűen alacsony színvonalú a képzés. A lányom is közgazdaságtant tanult a Corvinus egyetemen, három közgazdaságtan- és egy pénzügyi kurzusa volt. Ez abszurd, és az is, hogy pont olyan diplomája lesz majd, mint nekem van. A jegybank oktatási programját tekintve pedig azt kell mondjam, szó sincs semmilyen „új paradigmáról".





*- Gazdasági minisztériumi forrásaim mondják régóta, hogy a minisztérium apparátusa és vezetése is, Varga Mihállyal az élen, kifejezetten frusztrált, mert úgy érzik: semmilyen befolyásuk nincs a kormány gazdaságpolitikájára, az Matolcsy György fejében, és az MNB-ben dől el. Orbán Viktor csak rá hallgat egyedül.*

- Ez igaz, és az a baj, hogy Matolcsy György gazdasági elképzelései nagyon távol állnak a realitásoktól. Ezért van egy látványos duma Matolcsy részéről, és van a napi munka, amit azért továbbra is az NGM csinál. A Nemzeti Bank persze törvényi helyzeténél fogva nem tud beleszólni a pénzköltésbe – ez láthatóan fáj is Matolcsy úrnak, aki biztosan száműzetésben érzi magát az MNB elnökeként, hiszen, ha van valami, ami nem érdekli, az a monetáris politika. Elég csak megnézni, mikről írt korábban: globális kérdésekről, az „Amerikai Birodalomról", ehhez képest mit érdekli őt, hogy a jegybank milyen feltételekkel adjon kedvezményes hitelt kisvállalkozásoknak?

*- Létrejövőben a kétsebességes Európa. Mi lesz velünk, ha a perifériára kerülünk?*

- Ez szerintem már létre is jött, az eurózóna, az, hogy egyes államok föderalizált kapcsolat kialakításán dolgoznak egymás között, ezt jelenti. A magyar kormány pedig mindkettőből ki akar maradni, az ország periferizálódik. A gyengék közé kerülünk majd. Dönteni fognak rólunk, nélkülünk, hiszen kimaradtunk a már létrejött szupranacionális intézményekből. Miközben az Európai Központi Bank beleszólhat a magyar bankok működésébe, eközben nem számíthatunk a pénzügyi támogatásukra, ha jön egy újabb pénzügyi válság - mint ahogy idő kérdése, hogy jön majd. Ismét csak a hosszú távú érdekek feláldozását látom rövid távú célok miatt: a kormányzat kezét rövid távon ezek az intézmények megkötik, ezért nem akarják a közös szabályokat, pedig így sokkal sebezhetőbbek vagyunk - kimaradunk az Európai Központi Bank stabilitási alapjából. Létrejött egy konföderáció, amiből mi kimaradtunk. És nem mérte fel a kormány, hogy ennek milyen következményei lesznek. Az történik majd, mint 2006 és 2016 között: elvesztegetett évek, évtizedek. Az őszödi beszéd arról szólt, hogy át kell alakítani a nagy rendszereket - ebből semmi nem valósult meg, azóta sem. Az euróból való kimaradás költségei folyamatosan emelkednek. Szlovákiába azért is érdemes befektetni, mert tudom, kinek a kezében van a kamat- és árfolyam-politika. Nálunk nem így van. Most éppen haszonélvezői vagyunk az alacsony kamatoknak, de meddig? Óriási baj a kimaradás. És a kormány egyszerűen nem érti meg, mi ezzel a baj, és rövid távon lehet, hogy mi sem érezzük, de hosszú távon olyan minőségi romlást jelent ez, amit nagyon nehéz lesz valaha is behozni. Menjünk át Ukrajnába, és nézzük meg, milyen ott az élet, az EU nélkül.





*- Tíz évvel Őszöd után ön szerint milyen állapotban van az ország?*

- Nincs adósságcsapda, ez fontos eredmény. Van 630 ezer új munkahely, aminek a háromnegyede azért a magánszektorban jött létre. Van egy jelentős réteg, akik már külföldön tanulnak, dolgoznak - ezt én nem feltétlenül veszteségként tekintem, hiszen egy jó részük azért csak hazajön majd egyszer, de addig is hazautalnak pénzt, ráadásul addig sem a hazai munkanélküliek táborát gyarapítják. Vagyis a „brain drain" mellett van egy „brain gain" is. Az országban stabilitás van, nagyjából társadalmi béke uralkodik, semmiképpen nem az a helyzet, mint az őszödi beszéd utáni időszakban. A jelenlegi helyzet nem olyan rossz, de a minőségi különbség akkor jön ki, ha azt próbáljuk megbecsülni, innen kiindulva egy évtized múlva hol tart majd az ország? Akkor sokkal borúsabb a kép. Versenyképesség? Tőkebefektetés? Termelékenység? Társadalmi kohézió? Tudás alapú társadalom? A regionális különbségek csökkenése az országban? Helyünk Európában? Szinte nem tudok olyan területet mondani, ahol tíz év távlatában javulást várnék, sajnos. A politika jelenleg csak a rövid távú hatalom megszerzésében gondolkodik. És az én számomra nagy csalódás, hogy 2004 és 2010 között én is úgy éreztem: egy új kormány ennél csak jobban csinálhatja majd. És konzervatív szemléletű barátaim is így gondolták, és volt, aki biztosított is róla, hogy ennél jobban fogják csinálni. Ehhez képest a mostani lenyúlásokhoz a tíz évvel ezelőtti ügyek bolti lopásnak tűnnek például. De még ha ettől is elvonatkoztatunk, akkor sem mondhatjuk, hogy a kormányzás minősége, az oktatás, az egészségügy bármiben is jobb lenne.

Holott ez volt az ambíciónk és a várakozásunk is. Tényleg Portugália és Olaszország az ambíciónk? A művészeteket, a turizmust és a kulináris élményeket leszámítva azért ez nem egy vonzó perspektíva. Ráadásul nem is így indultunk, és a társadalom igényszintje sem ez. Reagannek volt egy mondása, amikor elindította a csillagháborút: „Ki, ha mi nem, mikor, ha nem most?" Mi kellene még, mekkora többség kellene az Orbán-kormánynak, hogy elkezdjen dolgozni, és nagy átalakulásokat véghezvinni? Még csak azt sem látom, hogy műhelymunka folyna. Hogy gondolkodnának azon, mit kéne tenni azért, hogy legalább tíz év múlva, a gyerekeinknek jobb legyen. Persze lehet gondolkodás nélkül is cselekedni, csak akkor az jön ki belőle, amit az elmúlt években láttunk. Közgazdaságtani közhely, hogy a kormányzás minősége az egyik legfontosabb növekedési tényező, de ez többek között feltételezi a különböző társadalmi csoportokkal való együttműködést és a gazdaság törvényeinek tiszteletben tartását is. Van egy alacsony termelékenységű kisvállalkozói réteg, meg egy alapvetően külpiacra termelő nagyvállalati szféra, közte semmi, és emellett egy adórendszer, ami még ebből is kiszívja a forrásokat, hogy rosszul működő jóléti rendszereket tartson életben – ez a stagnálás receptje. Borúlátó vagyok a következő tíz évre.



# Gyurcsány és Orbán „egyedülálló esélye"

**Gyurcsány Ferencnek és Orbán Viktornak is egyedülálló esélye nyílt, hogy megreformálja, európai útra vezesse az országot a hatalomra jutását követően, de egyikük sem tudott élni a lehetőséggel – mondja *Balázs Péter*.**

*– Ön volt az első magyar európai uniós biztos, közvetlenül a hivatalos csatlakozásunk időszakában – 2003 májusa és 2004 novembere között – dolgozott Brüsszelben. Akkor milyen volt az ország nemzetközi megítélése, a helyzetünk diplomáciai szempontból?*

– Kitűnő. Az egész NATO- és EU-csatlakozási menetben Magyarország az élen járt Lengyelországgal együtt, és „hívta" Csehországot. Mi kértük elsőnek az uniós csatlakozást, a NATO-ba a lengyelek stratégiai jelentősége húzott minket magával. Tudtuk, mit akarunk, tudtuk, merre megyünk. Ráadásul az akarat kölcsönös volt: mi is és a befogadó partner is szerette volna a csatlakozást. Ilyen a magyar történelemben nagyon ritkán fordult elő. Vagy ellenérdekelt partner vont minket az érdekszférájába, mint a Szovjetunió, a Habsburg, vagy az Oszmán Birodalom, vagy ellenkezőleg: a fogadókészség nem volt meg. Most azonban hátszéllel hajóztunk, és idehaza is általános politikai konszenzus övezte

az euroatlanti csatlakozást. Ezzel a lehetőséggel jól éltünk, de amikor beérkeztünk, rögtön megjelent egy célvesztési szindróma: „Hogyan tovább mostantól?"

- *Ez nem magyar sajátosság volt.*

- Ez egy általános emberi tulajdonság, ami sok helyzetre rávetíthető. Itt azonban nagyon nagy volt a tét: az ország modernizációs megkésettségét lehetett volna behozni, ahogy ezt az észtek, a szlovákok vagy éppen a románok is megtették, vagy teszik most is. Van, aki jól reagált erre a helyzetre, habár sehol nem volt teljesen tudatos, de mások legalább előbb-utóbb fölébredtek. Mi nem. Semmilyen stratégia nem készült arra, hogy a csatlakozás után merre tovább.

- *Ez kinek lett volna a dolga?*

- Annak, aki 1998-tól kormányozta az országot. Ugyanis ekkor ért a célegyenesbe a NATO-csatlakozás, és megindultak az uniós tárgyalások. Onnantól minimális politikai előrelátással tudni lehetett, hogy ezek sikerülni fognak. A tagság konkrét időpontja még kérdéses volt, számítottunk arra, hogy a részleteken vitatkozni fogunk, de hogy Magyarország a NATO és az Európai Unió tagja lesz, az már nem volt kérdés. Akkor kellett volna egy olyan bölcs kormány, amelyik végiggondolja, hogy a biztosan befolyó gazdasági, politikai nyereséggel mit kezdünk majd. De 1998-ban az a garnitúra került hatalomra, amelyik úgy érezte: kihagyták a rendszerváltás gazdasági áldásaiból, a privatizációból, a sarzsikból, és ahelyett, hogy előrevitték volna az országot,





a jövedelmek és a tulajdon újraelosztása körül kezdtek el forogni. Az első Orbán-kormány viseli a felelősséget, természetesen a koalíciós partner kisgazdák legfőbb támogatásával, akik szintén úgy érezték, mindaddig kimaradtak minden jóból, és vagyont, egzisztenciát akartak. Emiatt nem ment előre az ország, hanem bizonytalankodott, helyben járt.

- *De 2002-től azért egy másik kormány volt már.*

- Természetesen. Én benne voltam 2001-ben az MSZP választási programalkotó munkájában, állíthatom, megkezdtük a stratégiai tervezést. De nem gondolta senki, hogy nyerhetünk. Ezt jól tükrözte az is, hogy ugyan készült a program, de keresni kellett hozzá miniszterelnök-jelöltet. Végül megtalálták Medgyessy Pétert. Nyugati kollégák már akkor a fejemre olvasták: hogy lehet, hogy nincs egyetlen ambiciózus politikusotok, aki miniszterelnök akar lenni? Ez szomorú képet ad egy politikai pártról. Ám a jelölt, akit kötéllel fogtak, megnyerte az MSZP-nek a választásokat. Nem sokkal később viszont ők maguk puccsolják meg. És aki belső puccsal a helyére kerül, az ugyan fiatal és politikailag tehetséges, de legitimitása nincs. 2006-ban ezt is megszerzi, mintegy utólag legitimálva a puccsot.

- *És 2006 kora nyarán mindenki azt gondolja, mind előtte, mind az MSZP–SZDSZ-koalíció előtt fényes jövő áll, és három hónap múlva már romokban hever minden.*

- Súlyos politikai hibát követett el Gyurcsány Ferenc, amikor Őszödön rosszkor, rossz hangnemben mondott el egy

beszédet, amiben persze voltak igazságelemek, de akkor sem zárt körben és nem úgy kellett volna elmondania.

- *Külföldi diplomata kollégáinak mi volt a reakciója a beszéd kiszivárgására?*

- Volt uniós biztos kollégáim kommentálták akkor. A legtöbbjükben annyi maradt meg, hogy „Gyurcsány? A politikus, aki hazudott!" - vagyis csak a hazugság-eleme jött át a beszédnek számukra. Egy politikus nem mindig mondja ki a teljes igazat. Használja az igazság elemeit a saját céljai érdekében, mert az ő mestersége az érdekek érvényesítése. Persze az a legjobb, ha egyáltalán nem hazudik. De ha be kell ismernie, hogy valamiben eltért az igazságtól, azt a parlament nyilvánossága előtt, a közmédiában vagy valamilyen nyilvános térben tegye meg, nem egy zárt ülésen, ahonnan egyébként úgyis kijut. Mi a Bajnai-kormány idején többször mondtuk, hogy a legrosszabb helyzetben sem fogunk hazudni. Ez fontos elvünk volt.

- *Gyurcsány Ferenc három évvel később mondott le, az addigi időszak vergődés volt, elvetélt reformkísérletekkel, nyögvenyelős kormányzással. Ez a külkapcsolatainkat mennyiben határozta meg?*

- Az őszödi beszéd és a botrány elsősorban befelé hatott. Szinte utcára szólította a szélsőjobbot, szerintem azért is, mert olyan nyelvezetet használt, amit a futballhuligán is nem csak megértett, de azt mondhatta: „Ez a pasi a miniszterelnök? Így én is tudok beszélni!" Horn Gyula egy angyalföldi





proli gyerek volt, de tudott olyan emelkedetten szólni, ami a kormányfői szerephez illett. A politikusi lét szerepválasztás is, és Gyurcsány ebben az esetben stílust, szerepet tévesztett. Valamiért népszerűsködni próbált, amit nem értettem: saját frakciója előtt akart jópofa lenni?

- *Miért lett volna ez baj?*

- A másik nagy problémám a beszéddel az volt, hogy a frakció végighallgatta, és nem akadt egy sem, aki feláll és azt mondja: „Drága barátom! Holnap reggel a parlamentben mondd el ezt a beszédet! Kicsit finomabban, de ezt mondd el!"

- *Ehhez képest - a hangfelvétel tanulsága szerint - megtapsolták.*

- Orbán Viktor felcsúti magánstadion-építéséhez is hozzátartoznak azok, akik a pénzt adják rá, és tapsolnak neki. Az ilyen magatartáshoz mindig kell a környezet. Ezt is súlyos politikai hitelvesztésnek tartom.

- *Emlékszik ilyen jellegű hitelvesztésre más országból, más politikussal?*

- Biztosan volt ilyen máshol is, nem mi találjuk fel a politikát itt Magyarországon. A lényeg, hogy Gyurcsány ezzel lenullázta a 2006-os választási győzelmét, és ez megakadályozott minden olyan törekvést, amivel elkerülhettük volna, hogy a 2008-as válság olyan állapotban érjen minket, hogy majdnem rámenjen az ország. Ha nincs ez a botrány, addig

erősödhetett volna a kormány és az ország is. De a beszéd után Gyurcsány már nem tudott igazából kormányozni, kapkodni kezdett, sorra jött elő a különböző reformterveivel, pontokkal, amikből nem lett semmi. Eközben a 2001-től készített választási program, sok jó stratégiai gondolattal együtt fiókba került. A kormányzás nagyrészt rutinból ment.

*- Önök 2009-ben léptek hivatalba, Gyurcsány Ferenc lemondása után. Mekkora volt a mozgástér? Csak a válságmenedzselés maradt?*

- A hazai válságmenedzselés volt a lényeg, de a külpolitikában is akadt korrigálnivaló. A világ látta a közeledést Putyinhoz: a magyar kormányfő pulikutyáját simogató, a lakásán vacsorázó orosz elnök képe bejárta a világot. Gyurcsány is szoros kapcsolatot ápolt Alijev azeri elnökkel. Érdekes párhuzamok ezek közte és Orbán Viktor keleti nyitása között.

*- Bár akkor Putyin megítélése még teljesen más volt.*

- Valóban, a nemzetközi-politikai kontextus és Putyin megítélése is más volt, mint manapság. Ezzel együtt szükségét láttam annak, hogy megerősítsük szövetségesi hovatartozásunkat, és eloszlassunk néhány gyanút. Mert az a kérdés azért keringett körülöttünk, hogy „vajon mit boltoltak ezek az oroszokkal". Amint leültem a miniszteri székbe, az első levelet Hillary Clintonnak írtam, amiben az állt, hogy új külügyminiszterként különösen fontosnak tartom szövetségünket a NATO-ban, és jeleztem, hogy ezt egy washingtoni látogatással is szeretném kifejezni. Erre rövidesen sor is





került. De még ott is kellett néhány mondatot mondanom, hogy világossá tegyem: semmilyen rejtett szándékunk nincs az oroszokkal. Ugyanezt Németországban is megismételtem. Fontos volt meggyőzni őket, hogy nem trükközünk a színfalak mögött - úgy, mint 2010 után az Orbán-kormány a paksi bővítéssel vagy a metrófelújítással.

*- De az energia-utánpótlásunkról akkor is gondoskodni kellett.*

- Persze, elismerem, hogy ez legitim szándéka volt Gyurcsány Ferencnek, de a formája akkor sem volt jó. Ezt nyugati körökben, mondjuk, az EU-ban úgy csinálják, hogy az ember előbb - esetleg négyszemközt - tájékoztatja a német, a francia meg néhány más külügyminisztert, és azt mondja: „Moszkvába utazom a jövő héten, tudjatok róla. Azért megyek, mert az oroszoktól kapjuk a gázt, és a feltételekről kell tárgyalnunk. Ne lepődjetek meg, ha látjátok az újságban." Ennyi: előbb a szövetségeseket, a „családot" tájékoztatom, és azután megyek át a szomszédba.

*- Bajnai Gordon is járt a Fehér Házban.*

- Az ő fogadtatása is nagyon jó volt, hiteles válságmenedzsernek fogadták el.

*- Menyire volt nehéz elintézni, hogy fogadják?*

- Erre vagy megvan a készség, a politikai szándék, vagy nincs. Vagy nyitva van az ajtó, vagy csukva. Itt megvolt,

vagyis nem volt nehéz megszervezni az utat. De Bajnai Gordont máshol is jól fogadták. Emlékszem egy 2009-es prágai konferenciára, ahol a keleti partnerségi programról döntöttünk, ez volt az egyik első alkalom Bajnai Gordon számára, hogy Angela Merkellel személyesen beszélhessen. Érdemes megnézni az akkor készült képeket, és összehasonlítani például azokkal, ahol Merkel Orbán Viktorral állt ki. Teljesen más a testbeszéd, az arckifejezés, a távolságtartás a kancellár asszony részéről. Vagyis itt nem voltak nehézségek, azok máshol adódtak.

– *Például a szomszédságpolitikában?*

– Főleg ott. De nem miattunk, hanem azért, mert felléptünk a magyar kisebbség ügyében, elsősorban Szlovákiában, vagy Ukrajnában. Igyekeztünk határozottan kiállni a helyzetük javításáért. Érdekes, hogy akkor a Fidesz ellenzékben mennyire hangosan bírált minket, most pedig mennyire csöndben vannak kisebbségi ügyekben.

– *Érdekes az is, hogy Robert Fico és Orbán Viktor milyen jól megértik egymást, pedig nem is egy pártcsaládba tartoznak.*

– Igen, erre biztosan senki nem számított korábban. Inkább attól lehetett tartani, hogy még súlyosabb konfliktusok lesznek. Igaz, 2009–2010-ben Fico kénytelen volt a magyarellenes Szlovák Nemzeti Párttal koalícióban kormányozni. De amilyen nagy volt a Fidesz mellénye ellenzékben a szlovák kormánnyal szemben – soha nem voltunk elég határozottak szerintük –, olyan jellemző most az összekacsintás Ficóval,





és a magyar kisebbség problémáinak szőnyeg alá söprése. A magyar–szlovák kapcsolatoknak mindig is volt két, egymástól élesen elkülönülő része: az egyik az együttműködés, különösen a hosszú, közös határ mentén, utak, hidak, kishatár-átkelők átadása, a másik pedig – ami gyakran súlyos tehertételként jelentkezik – a kinti magyar kisebbség és a hazai szlovákság helyzete. Nem lehet úgy mosolyogva hidat avatni, hogy közben nem tartjuk napirenden, hogy a szlovák kormány megfosztja állampolgárságuktól azokat a szlovákiai magyarokat, akik a magyar állampolgárságot is felveszik.

– *2010-ben – ez Wikileaks-anyagokból is kiderül – az Orbán-kormánynak kifejezetten erős nemzetközi megbecsültsége, hitele volt. Nagyon pozitív várakozásokkal fordultak feléjük, például amerikai részről is. Ahhoz képest nagyon hamar sikerült ezt lerombolni. Mi volt az oka?*

– Borzasztó erős starthelyzetből indulhatott ebből a szempontból az Orbán-kormány 2010-ben. A megelőző nyolcéves kormányzati időszak következménye az MSZP számára a katasztrofális vereség volt a 2010-es választásokon. Gyurcsányt követően Bajnai már egy válságkezelő kormányt vezetett, a megítélésen nem tudott korrigálni. A magyar kormányok többnyire elveszíteni szokták a választásokat, ezért következik be váltás. 2010-ben az Orbán-kormány is így került hatalomra. Készülhettek rá jó előre. Nagyon erős többség, széles hazai és nemzetközi bizalom – csodákat lehetett volna ezzel művelni. Ahogy Gyurcsány Ferencnek 2006-ban, úgy Orbán Viktornak 2010-ben nyílt egyedülálló esélye, hogy tanuljon, nem csak a megelőző nyolc évből, de

az összes korábbi kormány hibáiból, és frissen, új impulzusokat adva, új pályán induljon el az országgal. Ehelyett nagyon gyorsan túllépett azokon a minimális választási ígéretein is, amiket a kampányban tett. Már a kormányalakítása is jellemző volt. Írtam akkor egy cikket a Népszabadságban, aminek a „Focikormány" címet adták. Tizenegy fiú: a nyolc miniszter, a miniszterelnök-helyettes, a kabinetfőnök, és végül a kormányfő. Látszott, hogy Orbán ehhez a feláláshoz van szokva. Csakhogy ez nem egy európai modell (egyedül Máltán van még ilyen pici kormány). Ez antidemokratikus, nem működtethető, egyetlen ember akaratának teljesítéséről szól. A parlamentből szavazógép lett, a civileket ellehetetlenítették, és beindult a klientúra építés, melynek nem titkolt célja egy új „elit" kitenyésztése. Egy olyan társaság létrehozása, amely úgy birtokolja az ország meghatározó gazdasági pozícióit, hogy közben abszolút lojális Orbánhoz.

- *Ezekkel még kevésbé törődne talán a külföld...*

- De mindezek mellé még bejön egy rossz és nagyon káros konfliktuskereső magatartás: mindig van egy ellenség, akitől meg kell védeni a „szegény magyar nemzetet", kivont karddal küzdünk, csak legyen valaki, aki ellen fordulhatunk: Brüsszel, az IMF vagy most éppen a menekültek.

- *2010 után volt egy kifejezetten erős szándék a Fidesz részéről, hogy Orbán Viktort fogadják a Fehér Házban, ezt több fideszes és kormányzati forrástól is hallottam. Voltak is ilyen próbálkozások, nem is volt elsőre kapásból elutasító a State Department, de hamar jöttek a konfliktusok. Az az*





*„ajtó", amiről korábban ön is beszélt, Washingtonban, akkor valóban nyitva állhatott ön szerint?*

- Amerikából nézve Közép-Kelet-Európa elég messze van, és nagyon sok kis országból áll. A közelmúltban kétszer is jártam Amerikában, a Bostoni Egyetemen vettem részt egy konferencián, és a Council on Foreign Relations meghívásának tettem eleget. Ezeken az eseményeken megérti az ember, hogy még a görög–török viszony is milyen távoli a tengerentúlról nézve. Például a menekülthelyzettel kapcsolatban valaki azt kérdezte: „Minek az EU-val, a schengeni vagy dublini egyezményekkel bajlódni, miért nem teszik át az egész problémát a NATO kezelésébe, ott a görögök és a törökök egymás szövetségesei, majd megoldják". Ha ez ilyen egyszerű lenne. Amerikából az EU 28 tagállamából voltaképpen a hat legnagyobb látszik igazán. Ezt annak illusztrálására mondom, hogy miként reagál az amerikai külpolitika, amikor egy kisebb ország élére megválasztanak egy új miniszterelnököt. Azt mondja: várjunk még, adjunk neki fél évet, aztán nézzük meg, merre megy. Nos, 2010-ben már karácsonyra megszületett a botrányos magyar médiatörvény. De rögtön utána jött az EU-elnökség. Erre is azt mondhatták: „nézzük meg, ezt hogy csinálják".

- *A 2011-es magyar EU-elnökség még magyar kormányzati – nem publikus, belső felhasználásra készült – értékelések szerint is PR-katasztrófa volt, folyamatos verbális háborúval az EU felé, miközben néhány valóban sikeres program, közös politika megalkotásáról alig esett szó. Igaz, ezt el kell ismerni, belpolitikai szempontból bejött a taktika a kormánynak.*

– Nagyon kétarcú volt a kormány akkor. A külügyminisztériumban egy valóban jeles szakértői gárda próbált élni a helyzettel, miközben maga a miniszterelnök utálta az egészet. Eleve az, hogy kitették az egészet Gödöllőre, úgy, hogy sokan nem is voltak Budapesten a külföldi delegáltak közül, már nem volt jó kezdés. Én sok diplomatával, szakértővel beszéltem, aki utólag elmondta, azt sem tudta, hol van. A reptéren beültették egy autóba vagy mikrobuszba, letették valami „Godollo" nevű helyen, majd vissza a reptérre, és ennyi volt a magyarországi tartózkodása. Nem tudom, miért vannak Orbánnak súlyos kisebbségi érzései az EU-val szemben, de ez is ennek volt a jele szerintem.

– *Miből gondolja?*

– Úgy látom, hogy Orbán Viktor nem találja a helyét az Európai Unióban. Csak akkor érzi jól magát, ha ő az ünnepelt központ, ha végrehajtják az utasításait, lehetőleg vissza sem kérdeznek, mint az évértékelő beszédein vagy bármely nyilvános szereplésén manapság. Az EU-ban ez nem így működik. Ott nem esnek hanyatt attól, hogy ő Magyarország miniszterelnöke. Valamit produkálnia is kellene. Neki minden adottsága megvolt, hogy első vonalbeli uniós politikus legyen – csak nem így.

– *Hol rontotta el?*

– Volt ő a Liberális Internacionálé alelnöke is, de úgy látszik, már régen letett az európai politizálásról, mert az igencsak más keretek között zajlik, mint idehaza. Úgy emlékszem, egy





interjúban ki is mondta korábban, hogy ő Magyarországon szeretne választásokat nyerni. Pedig lehettek volna esélyei, hiszen, ha valaki többször miniszterelnökségig viszi, azt már számon tartják a világban.

– *Bezárult ez a lehetőség előtte ön szerint? Most úgy tűnik, kifejezetten ambicionálja.*

– Az Európai Uniót a kormányfők vezetik (akit néhol kancellárnak vagy elnöknek hívnak), belőlük áll az Európai Tanács. Az ő hivatalos és informális beszélgetéseik során dőlnek el a legfontosabb ügyek. Itt abból lehet elkezdeni következtetni, hogy végignézzük: ki ez a 28 ember, és kinek mekkora szava van közöttük. Ez nem mindig az ország méretén, hanem a vezetők befolyásán múlik: tájékozottság, fellépés, tudás, műveltség, nyelvismeret és egy sor képesség kell ahhoz, hogy valakinek adjanak a véleményére. Svédország, Hollandia, Ausztria, Dánia is adott már ilyen politikusokat. Azután jön a hagyományos egyensúlyi játék a posztok elosztásánál: „ha van egy szocdem, kell egy konzervatív; ha ott ül egy zöld, ide kell egy liberális; ez nő, akkor az legyen férfi; ez nagy tagállam, akkor kell mellé kicsi is; itt egy »régi« ül, akkor oda tegyünk egy új tagállamból érkezőt". Mindig minden ki van egyensúlyozva. Ha ezt a kört megnézzük, akkor ma az egyik legfontosabb kérdés, hogy erősödőben van a jobb-szélre húzó populizmus Európában. Ebbe a körbe a jelenlegi kormányfők közül Beata Szydło és Orbán Viktor tartozik, Robert Fico pedig legalábbis gyanús.

– *Három különböző pártcsaládról beszélünk ráadásul.*

– Igen, a legérdekesebb, hogy a hagyományos európai pártstruktúra nem ad eligazítást a tisztánlátáshoz. De mindegyik esetben az erős nacionalista retorikát erősödő modernizációellenesség kíséri. És a kettő egyvelegéből jön egy unióellenes magatartás, amelyik valahol az európai centrumon kívül keresi az érvényesülést. Azt kell megnézni, hogy kikből áll jelenleg az európai többség a tanácsban. Ha ott – ne adj' Isten –szaporodni kezdenének a szélsőségesek, mert megválasztják mondjuk Marine Le Pent, Geert Wilders lesz Hollandia miniszterelnöke, és bejönnek északról is a szélsőséges pártok vezetői kormányfőként, akkor kezdhetünk aggódni, ő pedig reménykedni, de addig nem.

*– Pedig Orbán Viktor – és ezt a környezetében is elismerik – arra számít, egyfajta „generációváltás" következik majd be az európai vezetők között, tavaly októberben Bécsben ezért akart az Osztrák Szabadságpárt elnökével találkozni, noha Heinz-Christian Strache elvileg a Fidesz-szövetséges Osztrák Néppárt legnagyobb politikai ellenfele. De Orbán szerint Ausztriában Strache a „jövő embere".*

– Orbán megnyilatkozásai alapján valóban erre lehet következtetni. Nemrég, az olasz uniós elnökség idején, amikor Milánóban tartottak egy informális egyeztetést a kormányfőknek, elment jó barátját, Silvio Berlusconit meglátogatni – egyedül a társaságból.

*– Az európai tendenciákat nézve mennyire bízhat a sikerben?*





– Az ő számítása akkor jönne be, ha ez a vonal többségbe kerülne. De erre most nincs esély, habár efelé mozdult az európai politika. Éppen arról van szó, hogy a demokratikus erők próbálják visszaszorítani a szélsőségeket – például Németországban az Alternative für Deutschland-ot. Van hátszele a szélsőjobbnak, de a demokratikus erők sem adják fel a küzdelmet. Nem áll nyerésre Orbán számítása. Úgy van ez is, mint a focicsapata Felcsúton.

*– Viszont szemünk előtt alakul a valódi kétsebességes Európa. És jelenleg nekünk a periféria-szerep tűnik valószínűnek. Ez milyen hatással lehet az országra?*

– Elmúltak azok a békés idők, amikor a nagy európai álmot csak úgy tovább lehetett szövögetni. Belefutott ez az integrációs gondolat néhány konkrét nehézségbe. Emlékezzünk csak az európai alkotmány ötletére, ami elég hamar megfeneklett. A közös valuta terve is szép volt, de a pénzügyi válság alapjaiban rázta meg az euróövezetet. Ezekkel egy időben volt népszerű a nagy és gyors bővítés megvalósítása. Aztán kiderült, hogy az új tagok közül nem mindenki akarja valóban betartani mindazt, amit a tagságért cserébe vállalt. Az EU-ban könnyű hosszabb távra célokat kitűzni, mert a legtöbb kormány csak a saját politikai ciklusának idejére gondol, azon túl a kontroll jóval gyengébb. Több dolgot viszont sürgősen meg kellene reformálni az EU működésében, mert a szervezet valóban elhájasodott, elöregedett. De most nincs olyan egység, hogy ezt meg lehessen tenni: Németország a menekültekkel küzd, Nagy-Britanniában az EU-tagságról népszavaznak (az interjú a referendum előtt

készült – a szerk.), Franciaországban a jövő évi elnökválasztásra készülnek, és kerékkötők is vannak, mint Orbán Viktor. De a rendszer működik, a kormányfők gyakran összeülnek. Ez a politikai realitás, és amíg ez így történik, addig ott kell lenni a klubban.

*– 2020-tól tudhatóan sokkal kevesebb forrás érkezik majd Brüsszelből, mint eddig. Nem tart attól, hogy ez lesz az „igazság pillanata" néhány új tagállam, így Magyarország számára is, és ha kiderül, hogy már nincs pénz, akkor a demokratikus normákat, az uniós intézményeket sem tartja majd annyira fontosnak ezen országok vezetése?*

– Orbán Viktor próbált egy olyan uniós taktikát kialakítani, hogy „a pénz jöhet, a kötelezettségekkel ne zavarjanak". Ugyanakkor látszik, hogy ő is tudatosan használta az unió fórumait politikai célokra: rájött, hogy ha a hazai vitákat kiviszi az Európai Parlamentbe, azok ott is lejátszhatók, és a sajtóvisszhangjuk is nagyobb. Neki is tetszik az a magaslat, amit egy uniós csúcstalálkozó jelent minden tagállam kormányfője számára, ahonnan haza tud üzenni. Az EU óriási előnye az is, hogy felszívta a magyar munkanélküliek jelentős részét, és ezzel nagyban tehermentesítette az országot. Ha ez a szelep nem működne, akkor nagyobb tüntetések lennének idehaza a kormány ellen. Vagyis Orbán számára sem csak a pénz az EU-tagság előnye.

*– Ön mondta az interjú elején, hogy 2004-ben volt egy csatlakozási és befogadási szándék egyszerre. Nem tart attól, hogy ez kölcsönösen csökkenni fog 2020-tól? Az EU-ban is lehet*





*egyfajta kiábrándultság a „problémás", „korrupt", „kerékkötő" keletiekből.*

– Az EU egy nagy mátrix, a függőleges tengelyén a 28 tagállammal, a vízszintesen a rengeteg együttműködési területtel. Vagyis minden ügyben mindenkinek lehet törleszteni valamilyen formában. A német tévében nem egy olyan vitába futottam bele, ahol egyelőre csupán megjegyezték: „a lengyelek és a magyarok nem akarnak befogadni menekültet, holott egy csomó pénzt kapnak az EU-tól – mi lenne, ha ezt a pénzt inkább a törökországi szír menekülttáborokra fordítanánk?" Az EU-ban mindennek következménye van, mindenki számon tartja, mit kapott a másiktól, és előbb-utóbb törleszt neki – akár jó, akár rossz értelemben. Az már látszik, amit ön is mondott: legkésőbb 2018-ra a bizottság leteszi a következő hétéves költségvetési időszak tervezetét az asztalra, és lehet, hogy jóval kevesebb pénzen osztozhatunk majd. Ott fogjuk meginni a levét a magyar kormány jelenlegi politikájának. Súlyosabb következménnyel én azért nem számolok, mert csatlakozni sem volt könnyű az EU-hoz, de a kötelékeket eltépni is nagyon nehéz lenne. Egy esetleges kilépés rosszabb, mint egy válás vagyonjogi vitája: szinte lehetetlen visszagombolyítani mindent.

*– Az orosz befolyási törekvések mennyire veszélyesek?*

– Két nagyon veszélyes destabilizáló erő van most Európa közvetlen szomszédságában: az orosz terjeszkedési törekvések a térségben és az Iszlám Állam térnyerése. Oroszország nem tud megbékélni a posztszovjet helyzettel, változtat-

ni szeretne. Erre többféle kísérletet tett, a legnehezebben feldolgozható a Nyugat számára a Krím bekebelezése. De ezen kívül is van egy hosszú problémasor Transznyisztriától Hegyi-Karabahig. Ha nem is képes Moszkva mindent elfoglalni, egy dolgot meg tud tenni: destabilizál, amíg elér a keze. És ezzel útját állja a nyugati közeledésnek: egy területileg nem komplett Grúzia, Moldávia, Ukrajna nem tud érdemben tárgyalni az EU- vagy NATO-tagságról. Az orosz stratégia hagyományosan úgy próbál kitörni a szárazföldi bezártságból, hogy tengeri pozíciókat szerez: Szevasztopol után következett a szíriai Latakia.

*- Erre mondják, hogy az orosz külpolitika legkésőbb Nagy Péter óta folyamatos.*

- Van benne igazság. Putyin beelőzte a Nyugatot ezekkel a pozíciófoglalásokkal, miközben az USA inkább visszahúzódott: kivonult Afganisztánból, alig avatkozott a szír konfliktusba. Putyin számára ez siker, még akkor is, ha az oroszok valószínűleg szívesen kiegyeznének a Nyugattal. A 2008-as grúz konfliktus után ismét beindult a NATO–orosz tanács, de a Krím elfoglalását követően leállt. Dmitrij Medvegyevnek is volt egy terve egy Európával való biztonságpolitikai kiegyezésre. Csakhogy amit az oroszok ajánlanának, arra a Nyugat nehezen tudna igent mondani. Valójában egy hatalmas térség teljesen új stabilizációs tervét kellene elfogadni, és az oroszoknál sosem lehet tudni, mi az utolsó szavuk. Ma a kezdőpont Szíriában van.

*- Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*





- Magyarország ma nagyon rossz állapotban van. A külkapcsolatok nagyrészt a belpolitika következményei. Az országot félrekormányozták, levitték a felemelkedés felé vezető nyugati autópályáról egy felcsúti földútra, és ott zötyögünk a kátyúk között. A kormánynál ülők kelet felé akarják téríteni az irányt. Az oktatás, az egészségügy, a többi nagy rendszer katasztrofális állapotban van, a pénzek nem oda mennek, ahol szükség lenne rájuk. A politika pedig tele van hamisításokkal. Már nem a meglévő dolgokat próbálja szebb színben eladni, hanem álhírek és durva hazugságok ömlenek az emberekre. Ez morálisan is rombolja az országot. Ha nem is tudja ezt így mindenki magának megfogalmazni, az emberek érzik, hogy rossz irányba megyünk. Emiatt romlott az általános közérzet, türelmetlenség jellemző az országra, rossz konfliktusmegoldó képességgel. Magyarországon ma fölöslegesen sok az ütközés, nemcsak a politikában, hanem a közlekedésben vagy a magánéletben is.

# „Az egyik legjobb szöveg a rendszerváltozás óta"

**Bizonyítéka van rá, hogy a „Fidesz leg-leg-legfelső vezetői érintettek voltak" a tévészékház felgyújtásában az őszödi beszéd kiszivárgása után, és látja a saját, valamint a baloldal felelősségét a szélsőjobb megerősödésében. *Gyurcsány Ferenc* Őszödről, az elmúlt tíz évről és arról, lehet-e még miniszterelnök – mondjuk 2026-ban.**

*– Tíz évvel az események után érdekli még, hogy végül is miképpen szivárgott ki a beszéd?*

– Praktikusan nem. Természetesen nem bánnám, ha egyszer kiderülne, mi történt.

*– Az ön miniszterelnöksége és az őszödi beszéd kiszivárgása mennyire határozta meg Magyarország elmúlt tíz évét?*

– Következményeiben jelentősen. Egyrészt diszkreditált egy nagyon fontos, és általam irányában máig helyesnek tartott reformpolitikát. Ma beljebb lennénk sok tekintetben, ha meg tudjuk valósítani a reformokat az oktatásban, az egészségügyben, a többi területen. Szerénytelenül mondom, hogy az őszödi botrány nagyon megsebzett egy minden bizonnyal több siker lehetőségét magában hordozó politikust – engem.





Hozzájárult ahhoz, kár lenne tagadni, hogy ma a baloldal nehéz helyzetben van. Ezek külön-külön és együtt is érdemi fejlemények egy ország életében. Mellesleg: nem tudnám egy kezemen megszámolni, utána hány európai vezető mondta nekem, hogy: „Mondtam én már ennél cifrábbakat is Ferikém!" Ezzel nem azt mondom, hogy nekem ebben nem volt felelősségem. Több bölcsességgel, tapasztalattal másképp kellett volna kezelnem a 2006-os választások után kialakult helyzetet. De súlyos, bűnös felelőssége van azoknak, akik ezzel a beszéddel ezt tették, a kiszivárogtatóktól egészen odáig, hogy ezt hogyan értelmezték szándékosan félre az ellenfeleim.

*– Tudja, kik a kiszivárogtatók?*

– Érdekes, hogy a Fidesz a 2014-es kampányban ismét előhozta ezt a témát. Csak azt tudom mondani, amit akkor is mondtam: kilencvenkilenc százalékban biztos vagyok benne.

*– Mi lett volna az a pont, amikor még érdemes lett volna lemondania?*

– 2008 tavaszán, a Fidesz „szociálisnak" nevezett népszavazása után, ami szimbolikusan vereséget mért a reformpolitikámra. Annak lett volna értelme. Bár tettem is egy kísérletet rá, csak nem támogatta az MSZP akkori elnöksége ezt.

*– Többen azt mondták, 2006-ban nem remélték, hogy megnyerik a választást, ellenzéki szerepre készültek (a koalíciós*

*partner SZDSZ-ben biztosan ez volt a vélemény), így nem is volt kidolgozott programjuk, ezért kerültek bajba már a nyáron. Ez igaz?*

– Szerintem ez butaság. Azt magabiztosan állíthatom, hogy én és közvetlen környezetem a kormányban és az MSZP vezetésében erősen hitt a győzelem lehetőségében. Az egy évvel korábban meghirdetett úgynevezett 100 lépés program kijelölte a 2006 utáni kormányzás fő irányait, Sárközy professzor felkérésünkre átfogó javaslatcsomagot készített az államigazgatási reformra. Szóval készültünk a kormányzás folytatására.

*– A beszéd szeptemberi kiszivárgása és az első utcai zavargások után 2006. október 6-án bizalmi szavazásra került sor a parlamentben, amely megerősítette önt a miniszterelnöki székben. Egyáltalán nem volt ez kérdés akkor az MSZP számára? Egységesen támogatták?*

– Ha volt is ilyen kérdés a pártban, akkor annak nem adták jelét. Hozzám nem jutott el semmilyen olyan információ, hogy bárkinek is kétségei lettek volna, hogy velem folytassuk tovább a kormányzást. Lehet, hogy ez megfordult pár ember fejében, de hozzám nem jutott el ilyen gondolat.

*– Ha akár 2006-ban vagy 2008-ban lemond, előre hozott választások lesznek, és nyer a Fidesz, több értékelés – például Török Gábor is erről beszélt nekünk – szerint ön diadallal térhetett volna vissza akár már 2010-ben is.*





– Ki tudja ezt utólag? Én biztosan nem tudom megmondani.

*– Sokan mondják utólag, hogy ha Gyurcsány Ferenc ezt a beszédet (persze nem pont ezekkel a kifejezésekkel) a parlamentben, egy nyilvános eseményen, egy tévébeszédben mondja el, akkor sokkal kisebb botrány lett volna belőle.*

– Igen, sokan mondják, lehet, hogy igazuk van. De én mondtam akkor ilyen típusú beszédeket, csak persze nem így – nem is figyelt fel rá annyira senki. Valljuk be: az őszödi beszédnek két izgalmas része van. Azt lehet mondani, hogy „kiszivárgott, mert titkos volt a beszéd": ez így persze nem igaz, mert soha nem volt titkos, de tény, hogy „kiszivárgott". A másik, hogy van benne két-három olyan durva kiszólás, káromkodással együtt, ami valóban iszonyatosan erős fegyvert adott az ellenfeleim kezébe, és alig védhetővé teszi ezeket a szófordulatokat a nyilvános térben. Miközben a mögötte lévő szöveg az egyik legjobb szöveg a rendszerváltozás óta. És más volt a funkciója, mint egy nyilvános beszédnek. Az őszödi beszéd azért lett ilyen, mert egy vonakodó, cselekedni nehezen akaró pártot kellett felrázni, ezért ehhez a helyzethez választottam egy szenvedélyes, túlzó szöveget. Ha az embereket kell szembesíteni egy nyilvános helyzetben, akkor természetesen másképp fogalmazok, mert annak megint más a funkciója. Az őszödi beszéd nem azért nem mondható el nyilvánosan, mert nem lehet nyilvánosan káromkodni. A beszéd megáll káromkodás nélkül is a saját lábán. Hanem azért, mert más egy parlamenti felszólalás és más egy saját pártomat felrázni kívánó, nem nyilvánosnak szánt beszéd.

*- Többen azt mondták, utólag az a tény, hogy a Fidesz retorikájában már 2006 nyarán megjelenik az „Ezek összevissza hazudoztak nekünk!" elem, és erre kampányt építenek, arra utalt a számukra, hogy Orbán Viktorék már jóval a nyilvánosságra kerülés előtt tudtak a beszédről.*

- Mi ebben majdnem biztosak vagyunk, azt pedig lényegében tudjuk, hogy a beszédről nagyon korán tájékoztatták Orbán Viktort, mint a Fidesz elnökét, és ő nagyon pontosan tudta, hogy mikor és hogyan fog kiszivárogni. És azt is tudjuk, hogy a Fidesznek érdemi szerepe volt a beszéd kiszivárgását követő zavargások előkészítésében.

*- Ezt hogy érti?*

- Ahogy mondtam: szó szerint.

*- A Fidesz kapcsolatban állt olyan futballhuligán csoportokkal, vagy szélsőjobboldaliakkal, akik utcára vonultak, és például megostromolták a tévészékházat?*

- Erről azt tudom mondani: ma már tudom, hogy van a magyar államigazgatásban olyan államtitokká minősített papír, ami erről tényszerűen ír. És azt is tudom, hogy ennek van olyan másolata is, amit a Fideszesek akkor sem fognak tudni eltüntetni, ha egyszer attól kell félniük, hogy kormányváltásra kerül sor, és az új kormány feloldja ezeknek a dossziéknak a titkosságát. Ezekből a jelentésekből pontosan kiderül, hogy a Fidesz leg-leg-legfelső vezetői érintettek voltak ebben a folyamatban.





*- Próbálták őket bárhogyan - informális módon - szembesíteni ezzel? Próbáltak rákérdezni, hogy „ezt most miért csináljátok"?*

- Mi ezt akkor nem tudtuk. Amit tudtunk, az a Fidesz középvezetőinek egy körének érintettsége. De ez elhangzott a parlament rendvédelmi bizottsága ülésének később nyilvánossá tett ülésein is. A titkosszolgálatok akkori vizsgálatai kiderítették, hogy fideszes középvezetők is szervezték a zavargásokat. Idáig már akkor, 2006 őszén eljutottunk. Az a mi ügyetlenségünk, hogy ezt a tudást már akkor sem tudtuk kihasználni. A Fidesz felső köreinek érintettségét 2010 után tudtam meg, vagyis már rég nem voltam hivatalban. Azt sem tudtuk kihasználni, hogy a 2006. szeptemberi tévészékház elleni ostromot értékelő parlamenti vizsgálatok során éppen fideszes politikusok követeltek sokkal keményebb fellépést a rendőrségtől. Például, hogy miért nem használtak lőfegyvert. Ehhez képest ott tartunk, hogy én vagyok a „szemkilövető".

*- A 2007. februári kordonbontás, a rendőrség teljesen passzív magatartása már bárki laikus számára is világossá tehette, hogy az egész államapparátus, még a legitim erőszak szervezetei is mennyire elbizonytalanodtak a kormányt illetően. Ön ebből mit érzett?*

- Ezt mi is éreztük természetesen. Abszolút. A rendőrség azt érezte akkor, hogy az a baloldal, amelyik éppen 15 évvel korábban ment át a tű fokán, és vált egy diktatórikus állampártból egy demokratikus politikai erővé, maga is nagyon bizonytalan abban, hogy használhat-e, és ha igen, meddig,

milyen mértékben rendfenntartó erőt. Ez a bizonytalanság az egész kultúránkban benne volt. A rendőrök maguk is bizonytalanok voltak. Nem elszabotálni akarták a helyzetet, de maguk sem találkoztak ilyennel, akkor már évtizedek óta. Persze nem csak róluk van szó: a kordonbontásból ugyanis bírósági eljárás lett. A magyar bíróság pedig – párját ritkító módon – azt mondta ki, hogy a büntetőjog általános alapelve szerint a bűncselekmény megvalósulásának általános feltétele (függetlenül attól, hogy van-e a büntető törvénykönyvben ilyen tényállás, vagy nincs), hogy „társadalmilag veszélyesnek kell lennie a magatartásnak". A bíróság pedig úgy találta, hogy társadalmilag nem veszélyes az a tény, hogy egy rendőrkordont lebontanak, így azt már nem is kell külön vizsgálnia, hogy ez garázdaságnak vagy valami másnak minősül-e.

*– Lehetett akkor politikai nyomás a bíróságon?*

– Nincs rá közvetlen bizonyítékom, de nem tudom kizárni.

*– A saját büntetőügyében milyennek érezte az igazságszolgáltatás képviselőinek hozzáállását?*

– Már sok ügyben akartak megvádolni, de összesen egyben mertek meggyanúsítani. Engem ebben az egy ügyben arról tájékoztattak, hogy Polt Péter legfőbb ügyészt folyamatosan informálták az eljárás állásáról, ő pedig Orbán Viktort tájékoztatta, a miniszterelnöknek pedig folyamatosan volt véleménye róla, hogy mit kell tenni. Arról is tájékoztattak, hogy jelentős nyomás volt az eljáró ügyészeken, és arról





szintén tájékoztattak, hogy hatalmas nyomást helyeztek más ügyekben meggyanúsított emberekre, hogy amolyan informális vádalku keretében, ha rám vallanak, akkor elengedik vagy csökkentik a büntetésüket. Erről volt, aki nyilvánosan is beszélt. Arról pedig szintén informálva voltam, hogy az ügyem (az úgynevezett Sukoró-ügy) végén az eljáró ügyész bűncselekmény hiányára hivatkozva kívánta megszüntetni az eljárást, és vezetői utasításra kellett ezt átírnia bizonyítottság hiányára. Pedig szinte fogalmi képtelenség a szóban forgó gyanú esetében a bizonyítottság hiánya. Engem hivatali hatalommal való visszaéléssel vádoltak, azt pedig tényszerűen ki kellene tudni mutatni, hogy én hol éltem vissza a hatalmammal, ha ez a vád. Ez vagy volt, vagy nem volt – bizonyítottság hiányában ezt megszüntetni? Abszurd.

*– Máig idézik Magyarországon a 2006. tavaszi miniszterelnök-jelölti vitájukat Orbán Viktorral, melyen a legtöbb értékelés szerint egyértelmű győzelmet aratott a Fidesz elnöke fölött. Utána kormányfőként is tárgyalt Orbánnal. Őt utólag hogy látja? Volt, aki nekem azt mondta, az őszödi botrány után Orbánt nagyon frusztrálta, hogy nem jutott egyből hatalomra, hogy ki kellett várnia a négyéves ciklust. Ha korábban kormányfő lesz, talán a baloldallal szemben sem lépett volna fel ennyire könyörtelenül. Más Orbánt látnánk ön szerint, ha hamarabb kormányra kerül?*

– Nem vagyok jó politikai-pszichológiai elemzésekben, és annyira nem is ismerem Orbán Viktort személyesen. De már a 2002-es, mindenki számára meglepetést jelentő Fidesz-vereség után voltak olyan nyilatkozatai, hogy

a kudarcból azt kell megtanulniuk, hogy legközelebb még keményebben kell majd fellépni az ellenzékkel szemben. Ezért nem vagyok biztos benne, hogy alapvetően a 2006-os vereség alakította át őt ilyenné.

*– Azt mivel magyarázza, hogy a Fidesz nyolc év ellenzékiségben is képes volt folyamatosan építkezni, saját médiát, hátországot létrehozni, a baloldal nyolc év kormányzás után itt áll kivérezve, nagyon nehéz helyzetben. Ennek mi az oka ön szerint?*

– Ennek több oka van. Részint kár lenne Orbán Viktor sikerét eltagadni abban, hogy felépített egy nagyon erős politikai közösséget. Ennek a belső összetartása, teherbíró képessége mind a mai napig lényegesen nagyobb, mint a riválisoké. 2003-ban volt egy elemző típusú nyilatkozatom, hogy Orbán árnyékállamot épít, és képes volt olyan hatalmi pozíciókat tartani ellenzékben is, amelyek nem csak egy nyugati típusú demokráciában, de még Magyarországon is szokatlan volt. Ez is mutatja ennek a tábornak a képességeit, és persze a gátlások hiányát is. Harmadrészt, nem kevés szürke pénzt is használva, korábbi pártpénztárnokára, Simicska Lajosra építve erős gazdasági hatalmat is kiépített, olyat, ami kibírta a nyolc év ellenzékiséget. Bennünket ellenzékben leginkább a szegénység jellemzett. Tehát ez a három tényező Orbán és a Fidesz szempontjából kétség kívül siker, az ország sorsát, jövőjét tekintve már inkább sok-sok negatív tanulsággal jár.

*– A Fidesz gazdasági modellje sokáig valóban nagyon hatékonyan, mellesleg teljesen nyíltan működött. Soha nem gondoltak arra az MSZP-ben, hogy át kéne venni a mintát?*





– Biztosan sokan gondoltak rá, számomra van néhány dolog a politikában, ami soha nem lesz bocsánatos bűn, ilyen például a korrupció. Az másokkal együtt számomra is valószínűnek tűnt, hogy a rendszerváltó nagy pártok háttérvilága tele van tisztázatlan pénzügyekkel. Ennek volt a következménye, hogy én 2006-ban egy új pártfinanszírozási törvénnyel kezdtem – ezt a Fidesz gáncsolta el, kétharmad kellett volna hozzá, nem adták meg a támogatásukat a parlamentben.

*– Pedig ott úgy tűnt, lesz egy kegyelmi pillanata a magyar politikának, és egy nagyon fontos kérdésben megfognak tudni állapodni egymással a pártok.*

– A Fidesz parafálta a törvénytervezetet. Az egyeztetések után nekem azt a tájékoztatást adták a parlamenti frakciók, hogy hamarosan átmegy a parlamenten. Aztán ez mégsem történt meg. Én akkor megkértem valakit, akiről tudtam, hogy kapcsolatban áll a Fidesz pártpénztárnokával, hogy menjen már el hozzá, és tudja meg, mi ez a hihetetlen pálfordulás. Néhány nappal később azt a választ kaptam: Orbán Viktor pártelnök nem akarja, hogy a Fidesz pénzügyeibe mások is belelássanak, neki így most jó, ahogy van. Ha nem így történt, engem is félrevezettek, de nagyjából szó szerint idéztem, amit akkor nekem mondtak.

*– 2006 hozta meg a magyar szélsőjobb, a Jobbik megerősödését is. Erre oda-vissza születtek már elméletek, összeesküvés-elméletek is, hogy melyik politikai oldal felelőssége, netán kinek a támogatásával történt ez. Ön hogy látja, az*

*őszödi beszéd nyomán kialakult politikai válság mennyiben lehetett ennek táptalaja?*

- Sok oka lehet ennek, de nem akarom mások felelősségét keresni. Mi és én nem éreztük akkor elég pontosan, hogy az a megszorító politika, amit mi 2006 őszétől másfél-két éven át folytattunk, részint szociálisan, részint lelkileg milyen következményekkel jár, és egyes választói csoportokat mennyire képes radikalizálni. Ebben az értelemben van közünk ahhoz, hogy bal- és jobboldalról egyaránt vándoroltak a Jobbik táborába. Az összes többi állítás, hogy mi szándékosan, és tudatosan kerestük annak a módját, hogy egy ilyen tábor kiépüljön, a konteók világába tartozik.

*- A baloldal jelenlegi nehéz helyzetével kapcsolatban két általános vélemény van: az egyik szerint alapvetően személyi típusú válságról beszélhetünk (nincs karakteres vezető Gyurcsány Ferenc miniszterelnöksége óta), a másik azt mondja, ideológiailag (is) üresedett ki a baloldal, a korábban ön által is meghonosítani kívánt, Anthony Giddens/Tony Blair nevével fémjelzett „harmadik út" zsákutcának bizonyult, nemcsak a magyar, de az európai baloldali pártok számára is. Ön szerint mi a válság oka?*

- Mindkettőben van igazság. A magyar baloldal személyiséghiányos. A rendszerváltás időszakában kulcsszerepet (és progresszív szerepet) játszott nagy korosztály, melynek Horn Gyula volt a vezetője, kiöregedett, és a következő nemzedék már alapvetően a Fideszt találta meg saját pártjának. A mai 30-as, 40-es korosztályban nagyon alacsony a baloldal





támogatottsága, a huszonévesek pedig hajlamosak radikalizálódni, ott a szélsőjobb tarol. A másik jelenség bonyolultabb és globális jellegű. Látjuk megnyilvánulásait az amerikai elnökválasztásban, Donald Trumppal, Bernie Sandersszel, látjuk az osztrák elnökválasztásnál az Osztrák Szabadságpárt sikerét, a Nemzeti Front előretörését Franciaországban, vagy éppen a UKIP-ét Nagy-Britanniában. A két nagy német párt, a CDU–CSU, valamint az SPD összesen tud ötven százalékos támogatottságot. Az új generációk úgy érkeztek el felnőtt életük elejére, hogy a korábban szinte természetesnek tűnő dolgokat (viszonylag jó állásuk lesz majd, viszonylag jó fizetéssel, viszonylag könnyen szerezhetnek majd lakást) most nem élvezhetik. Ezért először kiábrándultak a baloldalból (hiszen korábban a baloldal „kötelessége" volt ehhez feltételeket teremteni), majd mostanra kiábrándultak a középpártokból is. Ez ennek a radikalizálódásnak az igazi oka. Szerintem a rossz tendencia megfordítására nincsenek nagy trükkök: ha nem demokratizáljuk a politikai rendszert, tovább fog tartani a radikalizálódás, az elitellenesség, és előbb-utóbb minden mérsékelt pártot elér.

*- A személyi válságra visszatérve: önnek és az MSZP-nek is voltak korábban erős törekvései arra, hogy nyisson a fiatalok felé (akár népszerű szórakozóhelyek bevonásával), hogy hálózatot építsenek. Ezek a kísérletek is kudarcot vallottak. Ennek mi volt az oka?*

- 2004 és 2006 között ebben sikeresek voltunk, persze 2006 ősze sok mindent megváltoztatott. Részint azért, mert előállt egy hitelességi válság Őszöddel és egy szociális nyomás is a

megszorító programunk révén. Nem volt elég trendi, nem volt elég „cool" akkor a fiatalok körében baloldalinak lenni, és ahogy látom, ez lényegében azóta sem változott.

*- Gondolom sovány vigasz, hogy ma már nem elég „trendi és cool" Fideszesnek lenni sem. Mára valóban úgy tűnik, hogy a fiatalokat csak a Jobbik tudja becsatornázni.*

- Egyelőre azért az elérhető kutatások alapján még nem kell a vészharangokat megkongatni. Én inkább attól tartok, hogy a fiatalabb generációk egyszerűen kívül maradnak a politikai közösségen a hétköznapokban és a választások alkalmával is. Egyszerűen nem vesznek részt benne. Ebben gyors pozitív fordulatra nem számítok. Szokás egy-egy baloldali lakossági fórumot azzal jellemezni, hogy „döntően nyugdíjasokból állt a hallgatóság", de ha a Fidesz hasonló fórumait nézzük, ott is döntően az idősebbek az érdeklődők. Sokkal nagyobb közöttük a választási hajlandóság, az elszántság, és persze alapvetően függetlenek az államtól, hiszen egyedileg nem lehet őket presszionálni, mert kapják a nyugdíjukat. A legerősebb, legfontosabb választói réteg ma a nyugdíjasok.

*- Amikor a DK-t megalakította, 2016 közepére hova lőtte volna be a párt helyzetét, támogatottságát?*

- Jó kérdés, nagyon nehezen tudtuk akkor megbecsülni, hogy meddig mehet el majd a támogatottságunk. Ma többé-kevésbé elemzői konszenzus van abban, hogy nagyjából félmillió stabil szavazónk, tíz, plusz-mínusz egy-két százaléknyi támogatónk lehet, és ez még gyarapszik. Volt, aki azt





mondta korábban, az ötszázalékos küszöb megszerzésével is bajunk lesz, mások pedig a harmincat sem tartották kizártnak. Én nem vagyok elégedetlen azzal, amit elértünk. Egy valóságos választási helyzetben, önálló listával, nagyjából tizenöt százalékot tudunk elérni, és ezt jósolom 2018-ra is.

*- Abban is elemzői konszenzus van ugyanakkor, hogy a DK és az MSZP ugyanazt a „baloldali választói tortát" osztja fel maga között, miközben új szavazói csoportokat egyelőre nem tudnak megszólítani.*

- Én ezt most sem megerősíteni, sem cáfolni nem tudnám, az biztos a felmérések alapján, hogy támogatóink egy jó része az Együttből, Bajnai Gordon korábbi pártjából jött. Ahogy ők összeroppantak, mi úgy indultunk gyarapodásnak. Az is biztos, hogy van átjárás a DK-s és a szocialista szavazótábor között. Eddigi politikai tapasztalataim alapján azt mondom, ez a közlekedőedény-jelenség fenn fog maradni. A bizonytalanok világából pedig akkor tudunk majd megszólítani szavazókat, amikor ezen az oldalon egyszer lesz végre egy egységesebb alternatíva. Amikor jobban lehet majd hinni – amiben mi persze bízunk –, hogy „ezek győzhetnek is". A bizonytalan szavazóknak nincsenek erős pártpreferenciái, nem ideologikusan ítélnek: ha látnak erőt, ami leválthatja a regnáló kormányt, akkor az vonzó lehet a számukra, akkor részei akarnak lenni a sikernek. De ehhez még nagyon sokat kell formálódnia a következő időszakban a baloldalnak, hogy egy ilyen alternatíva létrejöjjön.

*- Egy esetleges előválasztás ebben játszhatna pozitív szerepet?*

– Egy adott helyi választókerületben, mondjuk Jász-Nagykun-Szolnok megyében egy előválasztás a kutyát sem érdekelne. Erőforrásunk sem lenne hozzá, hogy megszervezzük. Harmadrészt (ismerve a saját oldalunkat) egy előválasztási eljárás, kampány csak oda vezetne, hogy a sajátjaink bántanák heteken keresztül egymást a kampányban, és mire meglenne a nyertes, csak azt érnénk el, hogy az illető nem lenne képes maga mögé állítani a teljes baloldali tábort. Tehát nem tartom értelmes, használható eszköznek az előválasztást helyi szinten. Ha a baloldal tetején lenne egy közös alternatíva, vagyis egy közös kormányfőjelölt, azt már jónak tartanám, de ennek van egy komoly feltétele: első körben legyen rá legalább kettő jelöltünk. Most egy sincs. Vagyis olyan technikákról beszélünk, amiket bizonyos politikai helyzetben lehet alkalmazni, de ez most nem állt elő. Gyökeresen más a helyzet ebben a tekintetben, mint 2014 előtt volt. Ott két egymással megállapodni nem képes jelölt (Mesterházy Attila, az MSZP elnöke és Bajnai Gordon) versengett. Ott egy előválasztás megoldotta volna a problémát. De ha egy sincs, akkor hogyan írjunk ki előválasztást?

– *Utólag mit csinálna másképp a teljes kudarcnak bizonyult 2014-es összefogás helyett?*

– Az alaphibát ott Bajnai Gordon követte el, minden jó szándéka ellenére. Egy olyan politikai mozgalmat elindítani, melynek célja, hogy az Orbán-rendszerrel szemben álló demokratákat összefogja, előkészítés nélkül, a lehetséges résztvevők vezetőivel való egyeztetés nélkül, elindítani, egyszerűen bejelenteni, majd azt várni, hogy holnap mindenki





tapsolni fog, és beáll mögém – ez komoly dőreség volt. Ez olyanfajta önbizalomról tanúskodik, amilyen nekem volt a 2006-os választás után, hogy én majd mindent meg tudok csinálni ebben az országban. Ez pedig nem jó tanácsadó. Majd, amikor rájössz, hogy ez nem megy, alakítani egy önálló pártot, legalább ilyen súlyos hiba volt. Ráadásul, miközben Bajnai Gordonnak nagyon komoly hitelessége volt az egyéves kormányzását követően, mintha nem értette volna meg, hogy azzal, hogy 2010-ben nem indult el, sőt ténylegesen is kivonta magát két évre a pártpolitikai csatározásokból, nem vezetett kampányt, teljesen más helyzetben volt, mint egy választásokon magát megmérettető pártpolitikus. Ez egy teljesen másik műfaj. Kódolva voltak a hibák ebbe a helyzetbe. Másrészt viszont, Mesterházy Attila helyében – különösen 2013 végén, 2014 elején – átengedtem volna Bajnai Gordonnak a miniszterelnök-jelöltséget. Akkor már kicsi esélye volt annak, hogy ez a csapat győzni tud – akkor vigye el Bajnai Gordon ennek a terhét. Teljesen értelmetlen, irracionális volt Attila ragaszkodása a jelöltséghez. Rá is ment a karrierje, legalábbis egy időre.

– *Viszont ő joggal mondhatta, hogy ha már elvállalta az MSZP vezetését egy olyan politikai válság közepette, amikor sokan még a párt teljes szétesését sem zárták ki, és valahogy mégis elmenedzselte azt a 2014-es választásokig, akkor miért is ne legyen kormányfőjelölt?*

– Nyilván, hiszen így döntött. De végül is nem ez sodorta el Attilát, hanem a következő európai parlamenti választáson elért, katasztrofális 11 százalékos eredmény.

*– A 2014-es kampányban ön is nagyon sok kritikát kapott: „Gyurcsány Ferenc megbízhatatlan, kiszámíthatatlan, ha van egy nagygyűlés, soha nem tudhatjuk, mit fog majd mondani, ha felmegy a színpadra, ellopja a show-t mások elől, mindig a legrosszabbkor vonja magára a figyelmet” – ilyeneket mondtak önről. Ezekről mit gondol?*

– Rajtam nem kérhetik számon, hogy úgy próbáltam alakítani a baloldal politikai viszonyait, hogy ne lehessen ellenünk, a DK ellen szövetkezni. Nekem az a furcsa, ha ez valakinek meglepetés. A Demokratikus Koalíciónak ez volt az eminens politikai érdeke. Nem engedhettem meg, hogy a két másik szereplő (Bajnai Gordon és Mesterházy Attila) kiszorítson. Politikai alulképzettségről árulkodik, ha valaki ezen meglepődött. Egyébként pedig, miután megszületett a döntés, hogy Mesterházy Attila vezetésével széles körű koalíció jön létre, nem hiszem, hogy bárki említeni tudna olyat, aki határozottabban állt volna ki Attila mellett, és nyomta volna végig a kampányt, egy darab politikai megjegyzés nélkül rá vagy az összefogásra. Szinte szuperlatívuszokban beszélve a jelöltről. Ennél többet én nem tudok tenni. Az igaz persze, hogy én egy karakteres fickó vagyok. De ez érték a politikában. Ha ezt a karaktert én a közös győzelem érdekében használom fel, azzal mi baj lenne?

*– Miért nincs önön kívül karakteres fickó a baloldalon máig?*

– Én ezt nem tudom, csak azt látom, hogy sokan a maguk középszerűségét, közepes teljesítményét szinte automatikusan azzal próbálják magyarázni, hogy „Gyurcsány nélkül





könnyebb lenne”. De nem én akadályozom meg sem Schiffer Andrást, sem Szigetvári Viktort, sem Karácsony Gergelyt, sem Fodor Gábort, hogy jobb politikus legyen. Vagy hogy bárki felbukkanjon itt. Ez egy versengő politikai világ. Olyan végképp nincs, hogy az amúgy is csökkenő politikai keret maradékán magukat demokratának valló politikusok egymás között, egymásnak osztanak szerepeket. Ha nekem van félmillió szavazóm (és legalább annyi van), akik számára a DK egy értékes alternatíva, miért vennénk el tőlük ennek a lehetőségét? Csináljon más is félmilliót, egymilliót! Ha mindenki meg tudná csinálni ezt a térfelünkön, holnapután legyőznénk a Fideszt.

*– Nem érzi úgy, hogy túszul ejtette a magyar baloldalt? Lenyelni, de kiköpni sem tudja önt a többi szereplő. Amíg itt van, ön áll a középpontban, a Fidesz számára tökéletes lehetőséget adva a „gyurcsányozásra”, más viszont nincs önön kívül egyelőre.*

– Tóbiás József miattam nem izgalmasabb? Nem miattam. Az ok nem bennem, hanem benne és a pártjában van. A Fideszt illető megjegyzésében van igazság. Az részükről nagyon tudatos politikai stratégia, hogy a jobboldal összetartó erejének a világosan felmutatott ellenségképet válasszák. A magyar politikai életben mindenkiből ellenség lesz, aki a Fidesszel szembe mer fordulni. Bajnaiból, Soros Györgyből, Brüsszelből. Én előkelő helyen vagyok ebben a sorban. De a Fideszt ismerve, egy percig nem hiszem, hogy ha én nem lennék, de jönne egy ugyanilyen karakteres vezető, aki ugyanígy szemben állna a Fidesszel, ne válna

közellenséggé egy pillanat alatt. Elegendő összevesznie a világhírű, Kossuth-díjjal kitüntetett karmesternek a főpolgármesterrel, és máris Soros-bérenccé válik.

*– Ön szerint meddig működik még ez? Meddig tud a Fidesz gyurcsányozni?*

– Egy egyre szűkülő mag számára feltétlenül működni fog még. Tízéves az őszödi történet – a mai huszonöt éveseknek már alig mond valamit. Ráadásul azt is látjuk, hogy egy csomó dologban, amit ott mondtam, az élet mintha engem igazolt volna. Igazam volt, amikor azt mondtam, az egészségügy működése a jelen állapotok mellett fenntarthatatlan? És azért akartam felrázni a pártomat, hogy merjen hozzányúlni? Igen. Igazam volt, amikor azt mondtam, ebben az oktatási rendszerben ma az otthonról hozott hátrányok nem csökkennek, hanem növekednek? Igen. Igazam volt, amikor azt mondtam, nem azért kell politikusnak lenni, mert már autófényezőnek nem mehettünk vissza? Hanem kell hogy legyen valami ethosza annak, amit politikusként csinálunk? Azt hiszem, hogy igen. Jó néhányan, akik az elmúlt években a korábbi felháborodásukat levetkőzték, hajlanak arra, hogy azt mondják: lehet, hogy ennek a csávónak igaza volt. Másfél hónapja ültem egy asztaltársaságnál, a többiek jó része inkább jobbközép kötődésű volt. Állati izgalmas volt, amikor a beszélgetés végén egyikük odajött, és azt mondta: én ott voltam 2006. október 23-án kiabálni és dudálni ön ellen, ma már egy kicsit szégyellem magam miatta. Szerintem ma már ez is az őszödi történet része.





*– A magyar politikai élet – legalább középtávon – háromosztatú marad: a Fidesz és a Jobbik mellett kellene a magyar baloldalnak kormányképes többséget szereznie. Erre mikor van ön szerint esélye?*

– Teljesen új jelenség a magyar politikában, amit az utóbbi két évben tapasztalunk: a Fidesszel szemben álló bármilyen irányultságú választók egy része jobban akarja a kormánypárt bukását, mint amennyire kötődik saját pártjához. Ezért őrült nagy mozgásokat hajlandó megtenni csak azért, hogy egy választáson ne a fideszes jelölt győzzön. Korábban nem tapasztalt átszavazás van a demokrata baloldal és a szélsőjobb között és vissza. Ez nagyon könnyen oda vezethet, hogy a Fidesz – akár relatív többség mellett is – elveszít hetvenöt-nyolcvan választókerületet a 106-ból. Ennek egyik lehetséges következménye lehet 2018-ban, hogy senkinek nem lesz valós többsége, és előáll vagy egy kisebbségi kormányzás esélye, vagy egy új választás kényszere.

*– A 2018-as esélyekre – és a baloldal személyi válságára – visszatérve: korábban két MSZP-vezetővel is beszéltem, akik egymástól függetlenül azt mondták, hogy a baloldal akkor győzhet, ha találnak egy miniszterelnök-jelöltet, akiről még senki nem tudja, hogy ki lesz majd, de egyébként már egy ismert, sőt a társadalom széles körében elismert emberről van szó; aki egyszerre fiatal, de már nagy kapcsolatrendszerrel bír, egzisztenciálisan nem lehet ellehetetleníteni (vagyis valószínűleg tehetős üzletember), de semmilyen megkérdőjelezhető ügy nem köthető hozzá, és persze 2017-ig lehetőleg be se lépjen a politikába, hogy a Fidesznek ne legyen sok ideje*

*„legéppuskázni" politikai értelemben. Ez azért elég vicces, ha ez az egyetlen esély, nem gondolja?*

– Egyre többen gondolják, hogy a Fideszt túlmérik a közvélemény-kutatók, akár 4-5 százalékkal is. Ha ebből indulunk ki, a kormánypárt jelenlegi 40-45 százalék körüli eredménye azt mutatja, valójában már 40 százalék alá süllyedt a Fidesz. Ez több mint valószínű. A szocialisták és a DK együttes támogatottsága 30 százalék körül van, a picikkel (az Együtt, a Párbeszéd Magyarországért) együtt még néhány százalék. Vagyis, két évvel a választások előtt tíz százalékon belül a különbség. Én ezt nem tartom drámának, 2002-ben ennél nagyobb hátrányt hoztunk be, 2004-ben, amikor kormányfővé választottak, többel vezetett a Fidesz. Ebben a tekintetben akár még nyitott is lehet a verseny. Abban igaza van, hogy a fő probléma az, tudunk-e három nagy kihívásra válaszolni. Az első a hitelesség hiánya – ezt lehet a legnehezebben megoldani. A második a fragmentált demokratikus oldal egységbe rendezése – ezt kisebbnek tartom jelenleg. A harmadik pedig a most elég változatos pártprogramok összehangolása – kellő bölcsesség mellett ez a legkönnyebben megoldható.

*– Ha marad a Fidesz 2018-ban, újabb négy évet ki fog bírni a mai magyar baloldal?*

– Én azt gondolom, lesz majd egy legalább 10-15 fős frakciónk az új parlamentben, még a baloldal veresége esetén is. Az MSZP világába nehezen látok bele, így nehéz azt is megmondani, mi fog történni majd a magyar baloldal





egészével, ha 2018 után is ellenzékben maradunk. Kérdés, eltűnik-e valamelyik mostani fragmentum, tisztul-e a kép, elindul-e valamilyen közeledés a maradék pártok között. Nehéz erről most még többet mondani.

*– Egy 1 százalékon álló Párbeszéd Magyarországért párttal, vagy egy 2 százalék körül álló Együttel érdemes komolyan tárgyalni bármilyen választási együttműködésről?*

– Nagyon jól emlékszem, milyen volt nekünk egy-két százalékon állni, és akkor mások hogyan bántak velünk. Azt sem tartottam korrektnek, most nem szeretnék úgy viselkedni, amit akkor nem néztem jó szemmel. 2002-ben a szocialisták pár tízezer szavazattal nyertek összesen: ha úgy tetszik, egy-két tizedszázalékkal. Ezért én inkább arra hajlok, minél többen jöjjenek a fedélzetre.

*– A Fidesz és Orbán Viktor hatalmi stratégiájának egyik alapja, hogy lehetőleg minden állami intézmény (Alkotmánybíróság, Költségvetési Tanács, Médiatanács, legfőbb ügyész, Országos Bírói Hivatal stb.) élére hosszú mandátummal, hozzá abszolút lojális embereket ültessen. Ha ilyen körülmények között következik be egy kormányváltás, milyen mozgástere lesz az új kabinetnek?*

– Elég sokan vizsgálják ezeket a csapdahelyzeteket a háttérben, a DK-ban is. Van olyan csapda, amit jogszerűen – némi innovációval – ki lehet kerülni, és lesz olyan, ami fent fog maradni. És van olyan csapda, amit politikai eszközökkel lehet majd kikerülni.

*– Például? Miket, hogyan?*

– Erről természetesen nem szeretnék többet elárulni, hiszen nem akarom a saját esélyeinket rontani.

*– Orbán Viktor még korábban, amikor szóba került egy valamikori kormányváltás lehetősége, információim szerint egy háttérbeszélgetésen azt mondta: ellen fognak állni egy új kormány rendszerátalakító törekvéseinek, ennek mértéke pedig attól függ majd, hogy az a bizonyos kormány mennyire próbálja visszabontani a kialakított rendet. Meddig mehet el a Fidesz ön szerint, hogy fenntartsa a NER-t?*

– Skrupulusaik szerintem nincsenek. Az „orbáni Fidesz", azt gondolom, nagyon-nagyon messze elmenne ezen a téren. Akinek a száján ki tud jönni olyan mondat, hogy „bármilyen eszközzel megbuktatható a törvényes kormány", attól bármit fel is tudok tételezni. A kérdés nem is a szándék lesz, hanem az: lesz-e még olyan helyzetben a Fidesz, lesz-e annyi társadalmi támogatottsága, hitelessége, mozgósító ereje, hogy ezt a szándékát megvalósítsa vagy sem.

*– Személyesen ismerte Vlagyimir Putyint, többször találkozott vele. Mi lehet a meglepetésszerűen jó kapcsolat titka az orosz elnök és Orbán Viktor között?*

– Ehhez mindenképpen meg kell jegyeznem, hogy Putyint az Európai Unió, vagy az Obama-adminisztráció is, a 2000-es évek közepén-végén egy óvatosan demokratizáló vezetőnek látta. Első berlini látogatásán felállva tapsolt





neki a teljes Bundestag. Aztán a 2011. őszi orosz parlamenti választáson már 17 százalékpontot kell elcsalnia, hogy győzni tudjon. 2012 tavaszán az elnökválasztáson ismét csalnia kell a „győzelemért", igaz, kevesebbet. Azt gondolom, Putyint ezek változtatták meg. Rájött, hogy az a politika, amit addig csinált, automatikusan nem hosszabbítja meg a hatalmát, ezért kemény represszióba kezd belföldön (ebbe újságírók, politikai riválisok meggyilkolása, az orosz büntetőjog átalakítása, a gyülekezés szabadságának korlátozása is beletartozik), és ismét érvényesíteni kezdi a nagyorosz hódító törekvéseket külföldön. Én nem változtam meg: nem azért vagyok kritikus Putyinnal, mert ellenzékben vagyok. 2012 nyaráig nem változott hozzá a viszonyom. Akkor még találkoztunk Moszkvában a családjainkkal. De ez a Putyin nekem már nem tetszik. Orbán ehhez képest az ellenkező utat járta be: amikor a világ még inkább bízott Putyinban, akkor nagyon kritikus volt az együttműködésünkkel kapcsolatban, majd amikor a legtöbb demokratikus vezető már egyre tartózkodóbb volt Putyinnal az említettek miatt, az egyik legfőbb szövetségesévé vált. Itt szerintem csak annyi történt, hogy Orbán Viktor partnereket keresett a külpolitikájához, és ezt az orosz elnökben találta meg. Ha Brüsszellel akarok szembemenni (márpedig ez Orbán nagy külpolitikai fordulata 2010 után), akkor ehhez – kis-közepes ország kormányfője lévén – partnerek kellenek, erre Putyin tökéletes jelenleg. Mint ahogy a mostani lengyel vezetés is kitűnő partner.

*– „Csak" ennyi?*

- Hogy Orbán Viktor és Vlagyimir Putyin jó viszonya mögött van-e még pénz, korrupció, azt nem lehet kizárni. Lehet, hogy ez is olajozza a kapcsolatot. De nem ez a fő ok.

*- Kormányfőként volt rálátása titkosszolgálati ügyekre: létezhet, hogy a mindenkori magyar kormányfő bármilyen személyes, esetleg üzleti ügyéről, vagyoni helyzetéről ne tudjanak nagyjából mindent a nagy szolgálatok, például az orosz vagy az amerikai?*

- Ha akarnak, akkor nagyjából mindent megtudhatnak. Efelől semmi kétségem nincsen. Ha azért kérdezi, hogy tudhatnak-e ezek a szolgálatok valamit, amivel egy magyar miniszterelnököt lehet zsarolni - akkor azt mondom, igen, tudhatnak. Hogy ezt használják-e, azt nem tudom megmondani. Én nem találkoztam ilyennel a magam hivatali ideje alatt. Energiaügyekben voltak nagyon csúnya vitáim az amerikai nagykövettel, washingtoni kormányképviselőkkel. Próbáltak erre-arra rávenni engem, de a verbális nyomásgyakorláson túl messzebb nem merészkedtek. Ma Magyarországon nagyjából 600-800 ember egészen biztosan dolgozik valamilyen minőségben a KGB-nek - mondják szakértőink. Ez nem kevés. És olyan kapacitásaik vannak, hogy ha hallani akarják a telefonunkat, akkor hallják. Ha tudni akarják, mikor, merre járunk, kivel vacsorázunk, mit beszélgetünk, akkor tudják. Azt gondolom, ez a kör a Jobbik és a Fidesz világára érdemi befolyással van.

*- Ez a 600-800-as szám az ön hivatali ideje alatt mekkora volt?*





- Ennek a fele nagyjából.

*- A szemünk előtt alakul a kétsebességes Európa, és nekünk egyelőre erősen a periféria-szerep néz ki. Egy ilyen helyzetben, úgy, hogy 2020 után tudhatóan drasztikusan csökkennek majd az uniós támogatások, mennyiben lazulhatnak meg a demokratikus kötelékek a térségben, akár Magyarországon is?*

- Ki nem tesznek majd minket az Európai Unióból, csak valóban arra mennek a folyamatok, hogy egy sor ország kiterjeszti az együttműködését, és elindul egy föderatív Európa irányába. Mi meg maradunk a periférián, ahogy mondja. Nem csak a támogatásokat fogják egyre kevésbé finanszírozni, hanem társadalmi, közállapotainkra is egyre kevesebb figyelem jut majd. Lehet, hogy én naiv vagyok (mert 2010 előtt sem számítottam arra, hogy ilyen radikális átalakulás jön, ha a Fidesz hatalomra jut), de nem nagyon tudom elképzelni, mi az, amit még megtehetne a kormány, egy ilyen átalakult EU-ban. Az internetet nem lehet lekapcsolni. Nyilvánosság már így is alig van. Európai körülmények között azért még nem jöhet be a rendőr csak úgy a lakásomba, nem veheti el a vagyontárgyaimat, a vállalkozásomat a hatalom, azt hiszem, a Fidesz elment nagyjából a falig. Persze lehet, hogy ők ezt már továbbgondolták, mert ami a szemünk előtt zajlik, az menetelés egy félautoriter rendszer irányába. Rendkívül hosszúra nyúlik Kádár János köpenye ebből a szempontból.

*- Ezt hogy érti?*

- Mi magyarok egy rendkívül sikeresnek gondolt, de mégis csak becstelen történelmi kompromisszumot kötöttünk. Magyarország volt az egyetlen hely Kelet-Európában, ahol (abban az úgynevezett „puha diktatúrában") nem volt nyílt represszió, ami a tömegeket érintette. A „legvidámabb barakk" arra az erkölcstelen alkura épült, hogy a hatalom azt mondta: van három dolog, amihez nem nyúlhatsz hozzá. Egypártrendszer van, 1956 ellenforradalom volt, a szovjet csapatok pedig a békét védik Magyarországon. Egyébként pedig többé-kevésbé szabadon élheted az életedet, valamenynyit utazhatsz, a cipőboltban van cipő, a húsboltban hús, és még politikai vicceket is lehet mondani. Ez valamennyire összemosta az elnyomót az elnyomottal, ezért reagál most az ország többsége olyan megengedően a politikai önkényre. Orbán Viktor jól érzi, hogy nem a demokrácia hiánya fogja megroppantani a rendszerét, ez a kérdés megmaradt a politikai osztály felső szegmense ügyének. Az ország rossz kormányzása, a rossz teljesítmény: az egészségügy, az oktatás helyzete, a perspektíva hiánya, az elképesztő alacsony fizetések, a munkahelyi kiszolgáltatottság növelése - ezek sokkal veszélyesebbek Orbánra, mint hogy a köztévéből párttévé lett. Majd elkapcsolnak máshova.

- *A korrupciós ügyek miért nem ártanak Magyarországon egy kormánynak?*

- Az egyik ok, hogy a bizánci kultúra idáig még éppen elér: ha a hatalmon lévő belenyúl a közösbe, de abból nekem néha még csurran-cseppen is valami, és azért annyira én sem vagyok szabálykövető a magam szintjén minden esetben - ez maga a bizánci kultúra hagyománya, ami nálunk még fellelhető. Ráadásul az egész politikai osztályt korruptnak tartják - akkor meg mi a különbség? De van sokkal kézzelfoghatóbb ok is: itt az ügyészség vádmonopóliuma. Polt Péter lényegében nem hajlandó elindítani semmilyen vizsgálatot, ezért minden kezdeményezés a semmibe hull. A rendszer ma már önmagában is a korrupcióra épül, nem porszem benne a korrupció, hanem maga a lényeg. A Fideszben erről mindenki tud, mindenki ismeri, ki, miben korrupt, de elnézik egymásnak. Végül pedig azért is, mert van egy ezekben az ügyekben nem túl sikeres ellenzék. Bárhogy is van, Juhász Péter, az Együtt képviselője az elmúlt években ebben többet végzett el, mint mi együttvéve.





- *Lesz önből még Magyarország miniszterelnöke?*

- Nem zárom ki.

- *Szeretne lenni?*

- Nincs bennem ilyen erős vágy most. 2004-ben volt, szó se róla. Én nagyon hálás vagyok a sorsnak, hogy lehettem Magyarország kormányfője, és most is erős vágy van bennem, hogy ez az általam képviselt demokratikus, polgári alternatíva nagy támogatottságot szerezzen. Ez most erősebb vágy, mint hogy legyek-e egyszer még kormányfő. Jó érzéssel el tudom képzelni a magam életét úgy is, hogy parlamenti képviselő maradok, és ennél komolyabb felhatalmazásom már nem lesz. De pokoli nehéz megjósolni, hogy mit hoz 2022-ben, 2026-ban a sors. 2026-ban 66 éves leszek: poli-

tikusként ez még egy aktív kor. Szerencsés vagyok, mert az ambícióim és a lehetőségeim jelenleg éppen összeérnek.

*- Az egyik legígéretesebbnek tartott politikus volt a rendszerváltás utáni Magyarországon, majd az egyik legnagyobb botrány kötődött a nevéhez. Ezt hogyan éli meg?*

- Ha tárgyilagos vagyok, azt mondom: ez a személyes balsorsom. De nincs bennem harag senkivel sem. Aki elmegy erre a pályára, az nem árt, ha tisztában van azzal, ilyenek megtörténhetnek vele. Utólag nem lamentálok azon, hogy mennyire igazságos, vagy sem, ami velem történt. Vagy mennyire az én hibám, mennyire a véletlennek köszönhető, és mennyire mások rossz szándékú összeesküvésének.

*- Mi a saját felelőssége?*

- Kezdjük ott, hogy egy olyan párt élén vállaltam el a kormányzást, amivel sem kulturálisan, sem mentalitásomat tekintve nem voltam kompatibilis. Ez kódolta már a később történteket.

*- Erre mikor jött rá? Hogy nem kompatibilis saját pártjával?*

- Akkor, amikor 2006 után elkezdett rosszul menni a sorsunk. És amikor láttam, hogy a Fidesz többek között annak is köszönheti sikerét, hogy nagy egységben tudja megvívni a harcait, mi pedig erre nem vagyunk képesek. Amikor Orbán ultimátumot adott az őszödi beszéd kiszivárgása után, hogy 72 órán belül távolítsanak el a kormányfői székből, olyan nyomást helyezett az MSZP-re, hogy azt lehetett várni, úgysem lesznek képesek elviselni, akkor természetesen összehívtam a szocialista párt vezetését. És azt kellett látnom, vannak olyan vezetők, akik pusztán félelmükben eleget akartak tenni Orbán felszólításának. Abban a tekintetben persze tisztességesek voltak, hogy ezt jelezték - ezért született az a döntés, hogy parlamenti bizalmi szavazást kérek magam ellen. De ezután már érződött, hogy teljesen megváltozott a párt: nem beleállni a vizitdíj bevezetésébe, nem érvelni mellette, nem elmagyarázni, hanem elmenekülni előle, azt mutatta, hogy az a párt azokra a küzdelmekre, amikre felszólítottam őket az őszödi beszédben, már nem képes. Ott és akkor meggyőztem őket, megkaptam a szavazatukat, de nem tudtam megkapni a szívüket. Ha nem hiszel a történetben, a pokoli vitában, a küzdelemben - akkor miben hiszel a politikában?





*- Szeretjük az összeesküvés-elméleteket, ezért, ha már a 72 órás ultimátumot említette 2006 októberéből: sokan úgy vélték, Orbán ezzel a lépéssel valójában visszahozta önt a meccsbe egy vesztes helyzetből. Ha ő ott és akkor mérsékeltebb, türelmesebb, elérhette volna akár, hogy a kormánykoalíció megszabaduljon Gyurcsány Ferenctől. De egy ilyen ultimátum után már nem tehetett mást az MSZP, mint hogy három nappal később megerősíti önt a tisztségében a parlamenti bizalmi szavazáson.*

- Én jobban hiszek annak a nem nyilvános orbáni ars poeticának az igazságtartalmában, amit a Wikileaks-táviratokból ismerhettünk meg, és ami úgy szól, hogy „ha meg tudod

ölni az ellenfeledet, nem szabad halogatni". Nem hiszem, hogy a mai kormányfő akkori ellenzéki vezérként azért adta ezt az ultimátumot, hogy hivatalban maradjak. Azért tette, mert majdnem jól mérte fel a szocialisták bátorságát, és volt rá esély, hogy kihátrálnak mögülem.

*- Van olyan értelmezés is, hogy önöknek kölcsönösen szükségük van egymásra politikailag, mint jól megfogható ellenségképre.*

- Tudom, mind a mai napig létezik ez az Orbán–Gyurcsány párhuzam, ami két tekintetben valóban megáll. Származás tekintetében a vidéki város, a szegénység, az első generációs értelmiségi lét azonos közöttünk. De ennél lényegesebb, hogy Budapestre kerülve már teljesen ellentétes utat jártunk be: Orbán féltékeny lett a belvárosi elitre, úgy érezte, elvettek tőle valamit. Mind a mai napig lenézéssel tekint a nagyvárosi elitértelmiségre. Én pedig csodáltam őket. Én úgy láttam, hogy „A francba, lehet így is élni! Akkor miért kéne úgy"? Abban is hasonlítunk, hogy mindketten erős karakterek vagyunk, akik a politikának élnek. Ez igaz. De a vízióink között már semmi hasonlóság nincs. És a rendszer között sem, amit fel szeretnénk építeni. Orbán Viktor szerintem nagyon ígéretes európai demokrataként indult, ebben én nagyon sok csodálatra méltó elemet is láttam. De innen indulva lett egyre autoriterebb személyiség, és hagyott maga mögött mindent, ami tiszteletre méltó. Én az állampárt ifjúsági szervezetéből indultam, kétségtelen, hogy le lehetett ezért engem „kommunistázni" (miközben már a rendszerváltás előtt olyan szövegeink voltak, hogy





többpártrendszert akarunk, csak óvatosabban, lassabban, nem úgy, mint az akkori Fidesz), de erről az alapról meggyőződéses demokrata lettem.

*- Szokták mondani, hogy Orbán Viktor és Robert Fico azért is érti meg egymást ilyen jól (bár eltérő ideológiájú pártcsaládhoz tartoznak), mert mindketten opportunista, populista politikusok, akik mindig hatalomtechnikai szemmel néznek egy adott helyzetre, és azt vizsgálják, hogy használhatnák ki azt. Fico másodszori kormányfővé választása után (a nacionalista Szlovák Nemzeti Párttól megszabadulva), 2012 után képes volt egy „európai fordulatra", és jó viszonyt alakított ki Brüsszellel. Hasonlóra adott esetben ön szerint Orbán Viktor is képes lenne?*

- Ezt sem zárnám ki. Az a fordulat, amit ő megtett a paksi atomerőmű kapacitásának bővítése kapcsán a magyar–orosz viszonyban nagyon rövid idő alatt, és amilyen sikeresen azt levezényelte (a korábban az oroszokkal szemben rendkívül gyanakvó jobboldali szavazótábor a mérések szerint két hónappal később már alapvetően oroszbarát álláspontot képviselt), magáért beszél. Egy nagyon picike ponton azért fölmentem Orbánt, és önkritikusan is mondom: a politikában persze fontos az elvi, morális elköteleződés (amit szerintem én a mai napig képviselni tudok), de túlfeszíteni sem szabad. Én túlfeszítettem. Az teljesen normális, hogy egy politikus végiggondolja: a választói mire adnak neki felhatalmazást, és mire nem, bármennyire is igaza van. Amikor Orbán azt mondta a kereszténydemokratáknak: „Bármennyire is igazatok van az abortusz betiltását ille-

tően, bármennyire is ez a keresztény-elvi alapállásotok, ha ezt tesszük, meg fogunk bukni a választásokon" – ez szerintem teljesen rendben van. Az nem volt benne, hogy én azt gondoltam: „ezek a magyarok hozzászoktak az ingyenes egészségügyhöz, miközben adogatják az orvosoknak a hálapénzt, rá kell venni őket, hogy másképp csinálják". Csakhogy előtte végig kellett volna gondolnom, hogy rá tudom-e venni őket, és ha nem, mit érek el azzal, ha veszítek, és visszacsinálják majd? Mert akkor nem csináltam semmit. Én büszke voltam arra, hogy akár a többség akaratával szemben is megküzdök a magam igazáért. Orbán Viktor a dolog másik felét hajtja iszonyatosan túl: ő a hatalom stabilitásának, meghosszabbításának érdekében majdnem bármilyen elvi kompromisszumra képes lehet. Persze nem bízza rá magát a nép belátására, emiatt építi le a demokratikus kontrollt jelentő intézményeket: ha akarják, se tudják ők megállítani szándékaiban.

– *Ön viszont vagyonos üzletemberként beszél időnként olyanokat, hogy tudja, milyen minimálbérből élni, inkább éljünk szegényen, de tisztességesen...*

– Már miért ne tudhatnám? Nem kell ahhoz az orvosnak hátfájásának lenni, hogy átérezze a beteg fájdalmát. Nem kell ahhoz a tanárnak hülyének lenni, hogy átérezze a leggyengébb tanuló szenvedését, hogy a másnapi leckét megtanulja. Nem kell egy politikusnak nyomorognia ahhoz, hogy értse, a közjavakat, a szociális igazság alapján is kell elosztani. És még nem beszéltem arról, hogy egy szoba-konyhás lakásból jövök, ahol a kinti folyosón volt a vécé, és volt olyan





karácsony, amikor még fánk sem volt. És még csak azt sem kell hozzátennem, hogy a családom jelentős része máig nem is alsó-középosztálybeli, hanem az alatti életet él. Akikkel rendszeresen együtt vagyok. Én ezt egy silány intellektuális vádaskodásnak tartom, ha a szememre vetik.

– *Van bármilyen személyes kapcsolata jobboldali politikusokkal, véleményformálókkal?*

– Nincs.

– *Ez normális ön szerint?*

– Persze hogy nem. De ez egy tudatos kettéhasítása az országnak Orbán részéről. Elmegyünk az olyan mondatok mellett, hogy „a haza nem lehet ellenzékben", miközben ezek a legsúlyosabb szövegek. Ez a mondat azt jelenti, nem tekintem természetesnek a másik politikai létezését. Egy kiiktatandó hibának tartom a másik politikai oldalt, és a kiiktatásukra egyre kevesebb morális gáttal rendelkezem. Ennek a folyamatnak ez a vége. És ebben viszont nem lehet eleget hangsúlyozni Orbán Viktor felelősségét, hogy egyre inkább elfogadhatónak tartja ezt a gondolatot az ország.

– *Ez a végleges/végzetes kölcsönös bizalmatlanság hogy oldható ön szerint? Ez a generáció képes lenne rá egyáltalán?*

– Orbánnal biztosan nem. Ma a magyar alkotmány preambulumába foglalták a teljes magyar baloldal elítélését. Ami abszurd. De azt sem hiszem, hogy a Fidesz támogatóinak

többsége, vezetőinek egy része ne szeretne egy, a mostaninál sokkal nyugodtabb világot.

– *Tíz évvel Őszöd után ön szerint hol tart az ország?*

– Morális állapotában tíz évvel Őszöd előtt – úgy értem, rosszabb állapotban van, mint 2006 előtt. De morális romlást nem elsősorban Őszöd okoz. Más kérdés, hogy segített-e megnyitni az utat, hogy a legalitás köntösébe lehessen bújtatni azt, amit most a hatalom az országgal művel. Ez egy nagyon rossz hangulatú ország most, nagy, közös pozitív élmények és sikerek nélkül.

## „Végre egy politikus, aki elkezd hencegni arról, hogy mennyit hazudtak"

**Nem vették komolyan, nem értették meg Nyugat-Európában az őszödi beszéd és az azt követő botrány lényegét sem – mondja *Schöpflin György*. A Fidesz EP-képviselőjével a létező korrupcióról, a politikai nyomásról a bíróságokon, az „afromagyarokról" és arról, mi kellene ahhoz, hogy partnernek tekintsék az MSZP-t.**

– *Ön szerint hogyan alakult volna Gyurcsány Ferenc politikai karrierje, ha lemond az őszödi beszéd kiszivárogtatása után?*

– Szerintem vége lett volna a politikai karrierjének. Tegyük fel, hogy lemond: kérdés, mit tesz akkor az MSZP, mit tesz a koalíciós partner SZDSZ. Új választást írnak ki? Valószínűleg elvesztették volna, de az is szinte biztos, hogy a Fidesznek szerzett volna kétharmados többséget. Akkorra már elég rossz állapotban volt a gazdaság, de azért korántsem annyira rosszban, mint ahogy 2010-ben kiderült. Vagyis a Fidesznek lett volna egy kis ideje. Kérdés, mire használta volna. Szerintem a Fidesz akkor nem állt még készen arra, hogy átvegye a kormányzást. De ha akkor kormányra kerül a párt, így is elindíthatott volna pozitív folyamatokat – például az uniós források jobb felhasználására, amit Gyurcsá-

nyék szerintem katasztrofálisan csináltak. Nem lett volna új alkotmány, valószínűleg médiatörvény sem, és lehet, hogy a baloldallal szemben sem lett volna annyira konfrontatív a Fidesz. Gyurcsány Ferenc kilépése a politikából valószínűleg elindított volna egy újjászerveződést azon a térfélen, így nem következett volna be szerintem az a teljes szétesés, ami 2010-ben történt velük. A baloldal a mai napig nem tudott magához térni, például azért sem, mert Gyurcsány Ferenc jelenléte ezt máig akadályozza. Valószínűleg nem semmisült volna meg az SZDSZ sem. Még mindig nem értem, hogy legalább amikor Gyurcsány végül lemondott, miért nem írtak ki új választást, még akkor is meg tudták volna akadályozni a Fidesz kétharmadát. De nem, maradtak az utolsó percig, meneteltek a végzetbe – ez nagyon nagy politikai hiba volt szerintem.

*– Vagyis úgy érzi, az, hogy Gyurcsány Ferenc nem mondott le, nem írtak ki új választást, radikalizálta Orbán Viktort? Keményebbé tette a baloldallal szemben?*

– Ha volt ilyen tényező, ezt nem tudom pontosan, akkor ez 2006. október 23-a volt, és az ott tapasztalt rendőri brutalitás. De nem választanám szét egymástól a folyamat elemeit: a 2006-os választások, az őszödi beszéd, a tévészékház ostroma, és október 23-a egybetartoznak. És ez biztosan még erősebb polarizációt indított el. Ha nem is személyesen Orbán Viktorban talán, a jobboldali szavazókban igen. Szerintem sokan, olyanok is, akik korábban még úgy vélekedtek a magyar baloldalról, hogy „ők is magyar emberek, lehet velük valamilyen közös nevezőre jutni", ezek után úgy kezdték gondolni, hogy „nem: velük soha". Csak egy taxist idézek abból az időből: „Milyen jó lenne Gyurcsányt csíkos ruhában látni!"





*– Nagyon visszafogott taxis volt, emlegettek akkoriban Dunába lövetést, lámpavasat is...*

– Valóban, ilyeneket nem említett. De ez is jelzi, hogy menynyire megosztotta a társadalmat, ami 2006 őszén történt. A mai napig nem értem, hogy a balliberális értelmiség – amely egyébként tele van okos emberrel – képtelen volt felmérni a politikai helyzetet. Hogy mi történik, és mit követett el a hatalom október 23-án. Mert onnantól végzetesen, görög tragédiába valóan alakult a baloldal sorsa. Én szeretném a legjobban, ha valamikor kialakulna egy nemzeti baloldal. Amelyik azt mondja, hogy: „Igen, Európa természetesen fontos. De mi nem függünk a Nyugattól, hanem elfogadjuk, hogy létezik a magyar nemzet, a maga érdekeivel." Például a kettős állampolgárság akár baloldali program is lehetett volna. Nagyon sikeresen működik, már közel egymillió honfitársunk folyamodott érte. Így most dupla teher van a baloldalon: sem a kommunista múltjával nem nézett még igazából szembe, sem a tíz évvel ezelőtti közelmúlttal.

*– A baloldal viszont joggal mondhatja, hogy máig milliós szavazótábora van, bent vannak a parlamentben, a Fidesz mégis megkérdőjelezi a legitimitásukat, azt, hogy a nemzet részei lennének, időnként hazaárulónak minősíti őket.*

– Ebben van politikai stratégia is, kétségtelen. De a hazaárulásra van bizonyíték is, elég csak a Tavares-jelentést említeni, amit magyar baloldali képviselők segítségével készített Rui Tavares.

– *Ez egy európai parlamenti eljárás volt. Ez ön szerint hazaárulás?*

– Az, hogy a baloldali képviselők ilyen aktívan segítették Rui Tavarest, elképzelhetetlen lett volna bármely más uniós tagállamban. 2011 júniusában volt az Európai Parlamentben egy vita Magyarországról. A szlovák képviselők pártállástól teljesen függetlenül, egységfrontban álltak fel, és bírálták minket. Ez nálunk elképzelhetetlen lenne. Ez a magatartás mindkét politikai oldalt formálja. Sajnálom, a jelenlegi baloldalban nem látok semmilyen építő elemet, csak azon dolgoznak, hogy lehetne minél hamarabb valahogy eltávolítani a Fidesz-kormányt. Amikor mi ellenzékben voltunk 2004 és 2010 között, akkor szembesültem vele, hogy az EP-ben nagyon keveset tudok elérni a mindenkori kormány támogatása nélkül. A baloldali kormány pedig ránk sem hederített. Alapvető információkat, anyagokat nem kaptunk meg. Vagy amit kaptunk, az hasznavehetetlen volt. Más országok képviselőitől kellett tájékozódnunk. Ott tettek keresztbe, ahol tudtak, miközben mi a lengyel vagy brit képviselőktől próbáltunk tájékozódni, mert őket a saját kormányuk informálta. Ezek után nem meglepetés szerintem, hogy mi arra szocializálódtunk: a baloldaltól semmit nem lehet remélni. És fordítva persze, ezt is elismerem.





– *A magyar politikai oldalak közti bizalmatlanság olyan mély, hogy politikai elemzők szerint már az ország normális működésének is komolyan árt. Ön szerint mikor javulhat a helyzet?*

– Még messze nem vagyunk ott, valóban. Enrico Berlinguer, az Olasz Kommunista Párt vezetője a maga idejében képes volt a nagy történelmi kompromisszum megkötésére – belátták, hogy ha az olasz társadalom túlnyomó többségét nem tudják meggyőzni, akkor nem lehet bevezetni a szocializmust. Salvador Allende megpróbálta Chilében, tragédia lett belőle, ezt látták be az olaszok is. Én el tudom képzelni, hogy kicsit ennek mintájára, a baloldal is belátja előbb-utóbb: ahhoz, hogy a mostani karanténból ki tudjanak törni, jelzést kellene adniuk a Fidesz vezetősége felé is, hogy egy teljesen új alapon el lehetne kezdeni együttműködnie a két politikai tábornak.

– *Nincs túl sok illúzióm a Fidesz jelenlegi vezetésének reakciójáról.*

– Hogy a Fidesz vezetése mit válaszolna, azt nem tudnám pontosan megmondani, de én abból indulok ki, hogy – bár többséget szerez a Fidesz a parlamentben 2018-ban – azért ez korántsem lesz ennyire komoly, mint most. És ha jön egy olyan baloldali vezetés, akiket már nem lehet kötni a kommunista múlthoz, a mostani negyvenévesek, és akik elismerik, hogy 2006-ban milyen katasztrofális hibákat követtek el, erről az alapról már szóba lehetne velük állni. Mesterházy Attila el tudott menni Kolozsvárra, és bocsá-

natot tudott kérni a 2004-es népszavazás miatt, a kettős állampolgárságról. Ezek szerint van olyan ember ott is, aki be tudja látni, ha hibákat követtek el a múltban. De a kommunista rendszer régi csatalovai túl lassan hagyják ott a csatateret, még ha fokozatosan azért el is kezdődött ez a folyamat. De Kovács Lászlónak, aki 1939-es születésű, már rég máshol lenne a helye, mint a napi politikában. Élvezze a nyugdíját valahol – erre gondoltam, mielőtt valaki félreértené.

*– Az ön brit politikustársai mit gondoltak 2006-ban a beszédről?*

– Hogy milyen jó vicc az egész: végre egy politikus, aki elkezd hencegni arról, hogy mennyit hazudtak. Az újságírók is így fogadták: „Végre egy politikus, aki nyíltan elmondja, hogy mennyit hazudott. Milyen kár, hogy más nem tesz ilyet!" Nem értették meg ennek a súlyát Nyugaton. Lehet, hogy ezt csak itt, mi, magyarok fogtuk fel igazán. Abból is látszott ez számomra, amikor az október 23-i rendőri atrocitásokról szóló külföldi tudósításokat olvastam. A legtöbben egyszerűen csak fasiszta tömegként kezelték a megemlékezés résztvevőit, akik tulajdonképpen meg is érdemelték, amit kaptak. Az Amnesty International és más jogvédők szintén így álltak hozzá kezdetben, és csak lassan ébredtek rá, hogy mi is történik: hajtóvadászat zajlott békés tüntetőkre, akiket a bíróság statáriális alapon, bizonyíték nélkül ítélt el. Ezért csodálkozom mindig, amikor Frans Timmermans az EU Bizottság részéről a bírói függetlenséget óvja Magyarországon. És 2006-ban hol volt ez a függetlenség? És amikor a Fidesz





ennek a bírói karnak egy részét megpróbálja nyugdíjba küldeni, akkor jön a felhördülés.

*– Politikai nyomás ma is van az igazságszolgáltatáson.*

– Van, minek is tagadjuk, bár hogy konkrétan milyen természetű, azt nem tudom. Ez egy érdekes összeurópai kérdés. Montesquieu elvei a hatalmi ágak szétválasztásáról nagyon szépek, de tudjuk, hogy ez a valóságban nem így működik. A bíróság kapcsolatban áll a politikai szférával, és fordítva. Az a kérdés szerintem, hogy ebben a közegben mennyire átláthatóak az eljárások, milyen nyomás jöhet létre a politika részéről, és fordítva is. Amikor egy civil szervezet bírálja nyilvánosan a bíróság döntését – ez korrekt? Vagy már ez is nyomásgyakorlás? Nem tudom. Vagy ha egy képviselő feláll a parlamentben, és tűrhetetlennek nevez bírói eljárásokat? Vagy ha a média széles körben foglalkozik bizonyos bírósági ügyekkel, legyenek azok akár gyermekvédelmi ügyek, mint jelenleg is Nagy-Britanniában vagy Norvégiában, az nem nyomásgyakorlás? A bíróság része a társadalomnak, nem lehet kivonni a politikai, szociológiai, gazdasági folyamatok alól. Tehetünk úgy, mintha semmilyen nyomás nem lenne a bíróságokon, de ez akkor sem más, mint egy szép mítosz. Többszörös nyomás van a bíróságokon. Ennek ellenére például a magyar Alkotmánybíróság elég gyakran dönt a kormány ellen szerintem.

*– És a klientúraépítés? A saját oligarchák helyzetbe hozása, akár uniós pénzekkel is? Ez menyire fér bele az ön ízlésébe?*

- Ezt kicsit másképpen közelíteném meg. 1990 és 2010 között a rendszer azon a feltételezésen alapult, hogy majd a nyugati tőke fogja felvirágoztatni az országot. Ezt még Horn Gyula is tokkal-vonóval magáévá tette, pedig őt nehezen lehetne klasszikus liberálisnak nevezni. Aztán kiderült, hogy nem igaz, hogy a „tőkének nincs hazája", nagyon is van neki. Ezért az elmúlt húsz év folyamatai 2010-re meggyőzték Orbán Viktort, hogy teljes mértékben szükség van a hazai tőkefelhalmozásra. Még az uniós csatlakozásunk előtt Londonban részt vettem egy konferencián, ahol éppen a csatlakozó államok gazdaságpolitikájáról is szó esett. Emlékszem, hogy a szlovén nagykövet felszólalt, és már akkor azt mondta: a külföldi tőke természetesen fontos, de a hazai tőkének, a nemzeti tőkés rétegnek is nagyon nagy szerepe van egy ország fejlődésében. Én ezt akkor még csak egy érdekes hozzászólásnak gondoltam, de azóta nagyon sokszor eszembe jutott, hogy milyen igaza volt. Ezért, azt látom, Orbán Viktor most olyan nemzeti üzleti vezető réteget szeretne létrehozni, amelyik ellent tud állni valamennyire a globális tőkének. Igen, mielőtt rákérdezne, elismerem, hogy ez magától értetődően két problémát keletkeztet: az egyik, amire ön is utalt, egy kormányközeli üzletember-hálózat jön létre, bár ez szerintem megvolt a baloldali kormányok alatt is. Másrészt, aki egy kicsit is ismeri a társadalomtudományokat, tisztában lehet vele, hogy az állam és a magánszféra találkozása mindig a korrupció melegágyát jelentik. Egy amerikai ismerősöm édesapja New Yorkban volt ügyvéd, építkezésekkel foglalkozott. Azt mondta, egy ilyen beruházás esetében a pénzek tíz százaléka mindig eltűnik: ha ez csak tíz százalék, nincs is olyan nagy baj. Ha





fölmegy tizenöt fölé, akkor már lehet tudni, hogy a háttérben megjelent a maffia. Nekem azt mesélték, akik erről tudtak, hogy az első Fidesz-kormány idején mi is nagyjából bő tíz százaléknál tartottunk, majd a szocialista kormányok idején volt, hogy felment negyven százalékra is. Hogy most hol tartunk, azt nem tudom.

*- Egy korábbi interjúban arról beszélt, Orbán Viktor részéről egyfajta „kollektív tudatépítés" zajlik Magyarországon. Mire gondolt pontosan?*

- Minden politikai vezető formálni akarja a politikai szándékainak megfelelően a társadalom kollektív tudatát.

*- Igen, de jelenleg most nem a magyar társadalom félelmeire épít a kormányfő? És nem egy bezárkózó kollektív öntudatot próbál ezáltal felépíteni?*

- Minden öntudatnak van egy befelé és egy kifelé mutató része is. A mértékek a fontosak: mennyire vagyunk zártak vagy nyitottak. A magyar kollektív öntudattal kapcsolatban - ha ezt egy útnak fogjuk fel mondjuk - Orbán Viktor csak egy macskakő. Korántsem rajta múlik minden. Szerintem ő most megpróbálja újradefiniálni a magyar modernséget. 1914 előtt létezett egy öntudatos modern szemlélet szerintem - még ha tele is volt problémákkal. De nézzünk körül itt Budapesten, micsoda fantasztikus város az eredménye. Ezt derékba törte Trianon, majd a második világháború, majd a kommunizmus. Milyen építőelemei vannak ilyen történelmi körülmények között egy sikeres, öntudatos magyar társada-

lomnak? Még messze nem vagyunk ott, de afelé haladunk szerintem. Van ebben az öntudatban jó és rossz is, én most inkább a jót látom többségben. „Nem vagyunk rosszabbak, mint bárki más" - szerintem erről szól ez az öntudat. Ami persze nem jelenti azt, hogy sokkal jobbak lennénk, többet érnénk, mint mások. Méltó helyünk van Európában. Persze tudom, hogy vannak, akik szerint mi vagyunk a „Duna-völgye megváltói", egyfajta civilizatórikus küldöttség a régió számára. De minden nemzetnek megvannak a maga ellentmondásos narratívái önmagáról. Mi színes társadalom vagyunk, ebbe belefér a „magyarkodás" lenézése is, még ha ezt én nem is tartom annyira ildomosnak. De ez is egy létező diskurzus. Magyarul leszólni a „magyarkodást" a legszebb. Ezzel csak azt akartam mondani, hogy ez egy olyan komplex diskurzus, hogy mindenképpen le kell egyszerűsíteni. Szerintem Orbán Viktor részéről is ez zajlik: szeretne egy olyan identitást erősíteni a magyarokban, amiről ő úgy gondolja, sikeres irányba vezetheti az országot. De kétségtelenül van ebben a 2010 utáni kollektív tudatépítésben egy lényeges különbség az 1998 és 2002 közötti Fidesz-kormányzáshoz képest - ma már nem bízunk Európában.

- *Ez alapvető különbség.*

- Pontosítok: a Fidesz álláspontja szerintem ma az, hogy „hiszünk Európában és az Európai Unióban, de nem biztos, hogy abban, amiben most vagyunk". Mert az EU jelenleg egyszerre több tévúton indult el, bármennyire is képzavar legyen ez. A migrációt illetően: engem is sokkolt, ami a Keleti pályaudvarnál zajlott, és azt hiszem, nagyon kevés





ember van Magyarországon, vagy Európában is akár, aki azt mondaná: ezzel nekünk nem kell foglalkoznunk. De annak a látványa például sokkolt, amikor a menekültek a nekik nyújtott ásványvizes palackokat a vasúti sínekre dobálták. Már a nekem nyújtott vizet sem fogadom el? Ez olyan alapvető elutasítás, hogy én nem tudtam másra következtetni, mint hogy nehéz dolgunk lesz, ha ezeket az embereket integrálni akarjuk. Természetesen van köztük becsületes ember, van köztük bankrabló, lehet köztük terrorista, és jön szír agysebész is - bár ő nyilván aligha akar Magyarországon maradni. És ki kell mondani, hogy az ideérkezettek jelentős része nem szíriai háborús menekült. Hanem Bangladesből, a szubszaharai Afrikából jön. Akikkel nem tudunk foglalkozni. Aki ide akar jönni, annak pedig elengedhetetlen, hogy megtanuljon magyarul. Találkoztam egy gambiai származású nővérrel, aki azt mondta nekem, „nagyon nehéz ez a nyelv, de tanulom, mert itt akarok élni" - ez rendben van. De egy csomó dologra még nagyon nehéz a válasz.

- *Mire még például?*

- Nagyon lényeges kérdés, hogy vallási alapon milyen, a miénktől eltérő viselkedésformákat engedünk meg. Ezt a legnagyobb szigorral kell kezelni, éppen azért is, mert mi a saját identitásunkat is alakítjuk még jelenleg. Szerintem mi be tudunk fogadni és asszimilálni is embereket. Kassán emlékszem egy esetre, álltak sorban az emberek a Magyar igazolványért, köztük egy koromfekete is. És amikor odakerült az ügyintézőhöz, mondta, hogy ő „afromagyar".

Kiderült, hogy Királyhelmecen magyar felesége van, és ott tanított angolt. Megkapta az igazolványt. Vagyis lehet valaki afromagyar is, csak illeszkedjen be a magyar társadalomba. De ehhez nem szabad nagy, egységes tömbben letelepíteni őket sehol, mert akkor ez nem következik be. Csak Brüsszelből ezt egészen másképp látják, és rögtön le akarják őket telepíteni valahová. Akár hozzánk, akár Svédországba vagy Finnországba – ahová persze nem nagyon szeretnének menni ezek az emberek. Itt felmerül a szolidaritás kérdése is, amiről Frans Timmermans olyan sokat beszél. A mi álláspontunk esetében miért nincs szolidaritás? A mi hangunkat miért nem veszik komolyan? A magyar kormány több mint egy éven keresztül mondogatta, amikor még „csak" nagyrészt koszovóiak jöttek, hogy „Vigyázzunk, ebből baj lesz! Veszélyben Schengen, veszélyben a Dublini Egyezmény!" Figyelt ránk bárki is? Még csak arra sem méltattak minket, hogy lesöpörjék az asztalról a javaslatainkat! Nekem úgy tűnik, a Nyugatot meglepte, hogy a keleti tagállamoknak már nem csak önálló véleményük lehet, de ne adj' isten ‚igazuk is van valamiben. Egy ismerősöm azt mondta, a „visegrádi négyek" szitokszó Brüsszelben. Mert nem szeretik, ha „önállóskodunk".

– *Viszont valóban van egy törésvonal mára az EU-ban a keleti és nyugati tagállamok között.*

– Ez tény, de ennek több oka is van. Az egyik, hogy hagyományosan lenézték Kelet-Európát. Már a 18. században is, elég Voltaire-t megnézni, Larry Wolff, a New York Egyetem történészének könyve (Inventing Eastern Europe – The Map





of Civilization on the Mind of the Enlightenment) remek bizonyíték erre. Ez a szemlélet a mai napig létezik a Nyugaton: „Igen, ti is európaiak vagytok, de nem úgy, ahogy mi azt szeretnénk" – a damaszkuszi úton kellene végigmennünk? Inkább az európai elitnek kellene egy sor dolgot nagyon gyorsan végiggondolnia, mert nagy bajban vannak.

– *Mire gondol?*

– Arra, hogy az európai baloldal nagy része, de a jobboldal egy része sem képes felismerni, mekkora nyomást érezni alulról: a tömegek, az egyszerű választók szintjéről, akik mást akarnak, mint ők. És nem képesek felismerni, hogy ebben is valódi érdekek és értékek léteznek. Valamint azt sem, hogy az egyre általánosabb elitellenes, „anti-establishment" hozzáállás a jelenlegi európai pártrendszert alapjaiban fenyegeti. Emiatt pedig az eddigi integrációs folyamatok sem folytathatóak tovább. Nem vagyok népszerű, amikor ilyeneket mondok.

– *Oroszország mekkora fenyegetés Európára?*

– Oroszország valóban fenyegetésként is szerepelhet. 2016. június 4-e a Bruszilov-offenzíva megindításának százéves évfordulója. Kétmillió ember veszti életét, vagy sebesül meg. A valaha volt legnagyobb ütközet, fájóan nincs benne a történelmi tudatunkban. Nagyon sokat beszélnek Nyugaton Verdunről, miközben a Bruszilov-offenzívát azért indítják az oroszok, hogy nyomást helyezzenek a németekre a keleti fronton, és ezzel segítsenek a briteknek és a franciáknak

Verdunnél. Hadászati szempontból is érdekes: mindaddig a frontális támadás volt a jellemző, iszonyat emberveszteségekkel. Bruszilov invenciója az volt, hogy a front egy szűk, gyenge szakaszára koncentrált nagyon nagy erőket. Én azt látom, az oroszok taktikája most is ugyanez. A szovjet rendszer frontálisan támadott (persze a KGB-vel megfejelve), Putyinék most keresik azokat a gyenge pontokat Európában, ahol előre tudnak jutni. Akár a „soft power", általuk finanszírozott „civil" szervezetek, média révén. Vagy néhány megvásárolható politikai párttal. „Szélsőjobb? Szélsőbal? Nem mindegy nekünk? Rehabilitáljuk a Molotov–Ribbentrop-paktumot, és akkor egyszerre mindkettőt tudjuk támogatni!" Az oroszoknak nem az ideológia a lényeg, hanem a praktikus célok. Európa pedig csak áll, és néz. Innen nézve valóban fenyegetést jelent Oroszország, mert szétzilálhatja Európát, és zavarja Európa öntudatát. Hogy pontosan tudjuk, kik is vagyunk. Milyen érdekes volt, amikor az EP-ben egyszerre vonult ki a szélsőbal és a szélsőjobb a szavazás alkalmával a szabadkereskedelmi egyezményről Ukrajnával. Vajon kávézgatnak is egymással?

*– A magyar kormányt nem egy ilyen gyenge pontnak látja?*

– Ez más kérdés szerintem. A magyar kormány hozzáállását alapvetően az energiaellátás biztonsága határozza meg jelenleg. Mi még mindig függünk a klasszikus szovjet csővezetékrendszertől. Miközben én már 2008-ban, még ellenzéki képviselőként kérdeztem Göncz Kinga akkori külügyminisztert, hogy mikor kezdik már el végre építeni Horvátországban, Krk szigetén, a már akkor is ígért cseppfolyós gáz tárolására és átvételére alkalmas terminált? És már akkor is azt válaszolta, hogy rövid időn belül. Azóta sem történt semmi. Pedig mi kiépítettük a szükséges interkonnektort Horvátország felé, és folyamatosan lobbizunk, hogy építsék meg. De az orosz ellennyomás mindeddig nagyon hatékony volt. Lobbiztunk az amerikaiaknál is, akik sokáig azt mondták, hogy „paranoiásak vagytok, semmi baj az oroszokkal". Most már persze teljesen másképp látják – kicsit talán elkéstek. Ezen kívül az EU sem annyira akart sokáig kialakítani egy egységes energiapolitikát.





*– De ez csak az energiáról szól? Mert közben meghívjuk Putyint Budapestre, és olyan verbális gesztusokat teszünk neki, amiket ritkán hallani európai fővárosban.*

– Igen, teszünk ilyen gesztusokat. Mert ezek nem kerülnek semmibe. De itt is felmerül a kérdés: miért mindig Magyarországot veszik elő? Oroszországnak sokkal komolyabb befolyása van Ausztriában, Németországban, Csehországban. Zágrábról, Belgrádról nem is beszélve. De valahogy mindig mi kerülünk a sarokba.

*– Talán mert ezekben az országokban nem építenek orosz hitelből atomerőművet.*

– Paks egy teljesen más történet. Amikor az egész beruházás elindult, még sokkal békésebb volt minden. Lehet erről vitatkozni, de szerintem a paksi bővítés politikai kontextusa jóhiszemű volt. Ez persze időközben megváltozott, és Paks most már valóban mérgez. De a finnek is részben orosz

hitelből építenek atomerőművet a Roszatommal. Nekik miért nézik ezt el? Bár – ez csak találgatás a részemről egyelőre – szerintem az oroszoknak végül nem lesz pénze majd az egészre, és nem valósul meg a bővítés. A németek miért tárgyalhatnak nyugodtan az Északi Áramlat 2. gázvezetékről? A feleségem észt, Tallinban nem túl népszerű történet ez, nekem elhiheti.

– *Alakul a kétsebességes Európa. Nem tart attól, hogy nekünk ismét a periféria jut majd?*

– Európa már többsebességes. Ez egy régi aggodalom, miközben látni kell: a periférián vagyunk, és ott is fogunk maradni. Periferiális ország vagyunk, de ez kétirányú: nem csak azért, mert mi viselkedünk valahogy, hanem a Nyugat hozzáállása miatt is. Már beszéltünk róla, a nyugatiak számára európaiak vagyunk ugyan, de nem úgy, ahogy ők szeretnék. Mi furcsák vagyunk, de közben nem egzotikusak a szemükben. Ha egzotikusak lennénk, nagyon sok mindent meg lehetne bocsájtani nekünk.

– *Orbán Viktor szeretne európai szintű vezetővé válni?*

– Igen. Még ha nem is úgy, hogy kap valamilyen formális pozíciót. Hanem valóban úgy gondolja, hogy az európai hagyományok megőrzését most jelentős részben Magyarország, a magyar kormány képviseli. Számomra megmagyarázhatatlanul ostobának tűnnek azok a támadások, amik érik, nagyrészt, amikor az európai alapértékekről beszél. Európának tényleg van egy keresztény múltja és egy keresztény jelene. Nem csak ez, más is van persze. De ez szerintem az európaiság egyik központi eleme. Az „európai alapító atyák" közül Robert Schuman, Alcide de Gasperi és Konrad Adenauer is kereszténydemokrata volt, Jean Monnet inkább technokrata, Altiero Spinelli volt az egyetlen baloldali. Vagyis ebben tényleg van szerepe Orbán Viktornak, és szerintem éppen azért támadják ilyen szélsőségesen, mert érzik az ellenfelei, hogy van komoly tartalma annak, amiről beszél.





– *Mennyire elszigetelt jelenleg Orbán Viktor az európai politikában?*

– Ez mindig változik. Amikor az Európai Néppárt 2015 októberében Madridban tartotta a kongresszusát, érezhető volt, hogy kialakult két pólus: az egyik végén Merkel, a másikon Orbán. De a többség ennek ellenére is elfogadta, hogy a kettő együtt jelenti magát az Európai Néppártot. Hogy Gál Kinga fideszes EP-képviselőt ilyen körülmények között sikerült a néppárt alelnökévé választani, az nagyon komoly politikai siker volt. Többen mondták utólag, hogy három-négy hónappal korábban ez lehetetlen lett volna. Vagyis bent vagyunk a fősodorban, és ez lehetővé teszi azt is, hogy mondjunk olyan dolgokat, amivel nem mindenki ért egyet. Az elszigeteltség számomra azt jelenti, amikor Kurt Waldheim volt az osztrák elnök, és senki nem állt szóba vele. Velünk nem így van. Tudom, hogy most nem jó a kapcsolat Berlin és Budapest között. De Merkel csak eljött ide, és Orbánt már nem lehet kihagyni az európai vitákból. Ráadásul meglepően jó a személyes kapcsolat a magyar kormányfő és Jean-Claude Juncker között. Pedig köztudott,

hogy sem a Néppárt, sem Orbán nem támogatta az ő megválasztását. Érdemes megnézni a legutóbbi, Magyarországról szóló vitát is az EP-ben: Věra Jourová igazságügyi biztos azt mondta, hogy persze, vannak viták Magyarországgal, de ezeket mindig meg lehet oldani, vagy legfeljebb indul egy kötelezettségszegési eljárás, ami egyáltalán nem kivételes más tagállamoknál sem. Ez azért nagy kontrasztot a jelenlegi lengyel kormány és Brüsszel kapcsolatát nézve. Mi sokkal kevésbé vagyunk most elszigetelve, mint ők. Másrészt viszont a 28 tagállam vezetésében egyre kevesebb a néppárti miniszterelnök. Ennek is van egy hatása természetesen.

- *Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*

- Jobb, mint akkor.



# „Gyűlölöm a korrupciót, mert ráment az MSZP"

**_Tóth Károllyal_, a parlament nemzetbiztonsági bizottságának akkori alelnökével arról, miért nem háborodott fel senki Gyurcsány Ferenc beszédén az őszödi frakcióülésen, a „két típusú korrupcióról", figyelmeztetéséről Lázár Jánosnak, valamint arról, hogy miért nem képes az ügyészség hatékonyan fellépni bizonyos esetekben már az olajügyek óta.**

- *Hogy emlékszik vissza az őszödi frakcióülésre?*

- Egy választási győzelem után voltunk, de nem sokra rá jött egy következő, a helyhatósági választás. Akkor még a választási törvény nem zárta ki a polgármesterek indulását, így teljesen logikus módon az ülés nagy része azzal telt, hogy a városvezetőink nagy része elmondta, ki milyen „kakukkos órát" szeretne a városa vagy faluja főterén még felállítani, hogy megnyerje azt is. Mondom, ez logikus igény, mindegyik párt megcsinálta, amikor esélye volt rá. Gyurcsány Ferenc szerintem ezért mondta el ezt az indulatos beszédet. És ezért nem is háborodott fel senki azon, amit mondott, amit most sokan számon kérnek rajtunk. Mert le kellett torkollnia a polgármestereket, hogy nehogy azt higgyék, annyira jól áll az ország.

- *Pedig azt mondták.*

- Igen, azt mondtuk a választások előtt, hogy gazdaságilag nagyon jól állunk. Hogy mindenkinek minden álmát teljesíteni lehet, és az önkormányzati választásokra teleszórjuk az országot csoda dolgokkal. Gyurcsány Ferenc ennek akart ellenállni, a szokásos indulatával.

- *Miért, máskor is beszélt már így?*

- Máskor is volt, amikor úgy érezte, hogy nagyon meg akar győzni minket valamiről. Ilyen kifejezéseket azért nem használt. De szerette egy picit túlpörgetni a dolgokat, egy picit többet mondani, egy picit drámaibbnak lefesteni a dolgokat. Például a 2008-as szociális népszavazásnál, amikor azt javasoltam, vonjuk vissza azokat a dolgokat (tandíj, vizitdíj, kórházi napidíj), amikről az emberek véleményt mondhattak. Akkor berohant a frakcióhoz, és indulatosan győzködött minket. Pedig, ha akkor ezeket visszavonjuk, nem veszítünk olyan katasztrofális mértékben 2010-ben szerintem. Az már 2006-ban nyilvánvaló volt, hogy elbuktuk 2010-et, de hogy mennyire, még nyitott kérdés volt.

- *2008-ban miket mondott?*

- Nem káromkodott, csak olyasmiket, hogy ha visszavonjuk ezeket a törvényeket, akkor a földig alázzuk magunkat, és milyen az a párt, és milyen az a kormány, amelyik meghátrál, és nem megy előre következetesen. És végül mi lett? A népszavazás után meghátráltunk, és visszavontuk a törvényeket. Zseniális módon így összegyűjtöttünk 3,2 millió szavazót a Fidesznek. Meggyőződésem, hogy a Fidesz ebből él azóta is – megmaradt neki még 1,8 millió.





- *Egyértelmű volt az ön számára akkor, hogy bukják a 2008-as referendumot?*

- Igen. Annak, aki nem szolgálati autóval járt, hanem vonattal, mint én Békéscsaba és Budapest között, majdnem minden nap, teljesen egyértelmű volt a hangulat, hogy az emberek ezeket elutasítják. Ezért mondtam, hogy vonjuk vissza, de a pártvezetés tiltakozott, hogy ilyen nincs. Pedig milyen kára származott a Fidesznek a vasárnapi boltzár visszavonásából? Semmilyen. Öt perc alatt elfelejtették az emberek. Akkor is ez történt volna. Nem az a bajom, hogy a Fidesz nyert 2010-ben, mert ez törvényszerű volt. De az nem, hogy a mi aktív közreműködésünkkel csináljunk nekik kétharmados sikert.

- *Térjünk vissza a beszédre. Mik voltak a reakciók?*

- Mindenki próbálta megérteni a helyzetet. Hogy most akkor mi is van. És persze mindenki kalkulált, hogy ennek ellenére azért mégis mit tud elérni a kormánynál. Az MSZP-ben mindig volt egy hagyomány: voltak erős emberek, akik tudták, hogy ki tudják járni, hogy nekik legyen „kakukkos órájuk", a többiek meg próbálják megnyerni a választást anélkül, mert olyan azért mégsem lehet, hogy mindenkinek adjunk.

- *Kik voltak ezek?*

- Mindig ugyanaz. Budapest, Borsod, Szeged. Ezek a helyi szervezetek voltak a legerősebbek a pártón belül. Más-más szempontból. Borsod megye és Budapest azért, mert hagyományosan minden pártkongresszus előtt leültek, és minden fontos kérdést eldöntöttek egymás között, Szeged pedig azért, mert volt egy meghatározó polgármestere. És akkor még fontos volt Jász-Nagykun-Szolnok megye is, mert a pártvezetésben az átlagnál aktívabban vettek részt az onnan érkezők. De alapvetően a Miskolc–Budapest–Szeged „tengely" volt a perdöntő hatalomtechnikailag.

- *És hogy került ki a beszéd ön szerint?*

- Szerintem legkésőbb másnap már Gyurcsány Ferenc is rádöbbent, hogy milyen „fantasztikus" beszédet mondott. Amit valamilyen módon az istenadta népnek is jó lenne megismernie. Biztos vagyok benne, hogy ez volt a kiindulási alap.

- *Tehát ön szerint az akkori kormányfő juttatta el a nyilvánossághoz? Gyurcsány Ferenc máig állítja, hogy néhány pártón belüli ellenfele juttatta el akár a Fideszhez, akár a nyilvánossághoz.*

- Én azt tudom, hogy Gyurcsány Ferenc környezetének tagjai mondták utólag, hogy ez egy „fantasztikus beszéd volt". Nem Gyurcsány Ferenc rosszakarói. Gyurcsány Ferenc rosszakarói szivárogtatnak ki egy „fantasztikus beszédet", hogy lejárassák ezzel a kormányfőt? Ennél azért nekem jobb véleményem van az MSZP akkori vezetőiről. Egy biztos: az óhaj megvolt Gyurcsány Ferencék részéről. Tudja mit? Legyen igaza Ferinek: tegyük fel, hogy a rosszakarói részéről is. De még így is kétoldalú a szándék, és mindkét oldalnak súlyos felelőssége van abban, hogy nem mérte fel a következményeket. Hogy nem az történik majd, amit szerettek volna, hanem hogy megadtuk a lehetőséget – és ez a felelőssége annak, aki kihozta a beszédet, bárki is legyen –, hogy a kocsmák legmélyének indulata kijöjjön az utcára. És annak, aki ezt tette, másnap le kellett volna mondania, ahogy a beszéd nyilvánosságra került. Ez a mi felelősségünk, az akkori MSZP-é. És ezt ki kellett volna mondanunk legalább egyszer, mert meggyőződésem, hogy csak úgy lehet választást nyerni, ha tudjuk, mit rontottunk el, és be is ismerjük. Nem hazudhatjuk azt, hogy ez egy jó lépés volt. A 2009-es kongresszuson is kértem a pártot, hogy ne fussunk neki a választásnak anélkül, hogy ezt az őszödi történetet le nem zárjuk.

- *Hogy kellett volna lezárni?*

- Úgy, hogy először is kimondjuk: súlyos hiba volt ezt a beszédet felvállalni. Kimondani, hogy bár lehetnek a beszédnek igazságtartalmai, egy ilyet egy kongresszuson, sportcsarnokban, nagy nyilvánosság előtt lehet csak elmondani. Persze úgy, hogy bírja a nyilvánosságot. Ha tényleg olyan jó beszéd, akkor miért is ne? A másik, hogy azok a szereplők, akik bármilyen módon kezelték ezt a hangfelvételt, soha nem indulnak MSZP-s színekben választáson.

És szerettem volna még hozzákapcsolni, hogy megtisztítjuk a korrupciótól a pártot. Ezzel sokak szeretetét kivívtam a saját pártomban. Egy ízben mondtam is Lázár Jánosnak, aki akkor frakcióvezető volt, és Navracsics Tibornak, hogy arra figyeljenek: kevés diadalmasan ismételgetni, amit mondtam, hogy „gyűlölöm a korrupciót, mert rάment az MSZP", mert, ha nem változtatnak, egyszer majd azt is mondhatják, hogy „gyűlölöm a korrupciót, mert rάment a Fidesz". Egyikük sem hitt nekem. És csak azért nem ment rá eddig a Fidesz, mert a baloldal képtelen feldolgozni Őszödöt, a korrupciót, a 2008-as népszavazást. Pedig láthatná a Fidesz, hogy ez a korrupció hatása hosszú távon.

*- Navracsics Tibor és Lázár János mit szólt erre?*

- Azt, hogy tanultak a mi rossz példánkból, és higgyem el, ők távol tudnak maradni a korrupciótól.

*- Őszöd után, amikor már amúgy is nagy volt a baj, miért nem tudta megakadályozni az MSZP a saját korrupciós ügyeit sem?*

- Két típusú korrupció van. A mi kormányzásunk idején történtek technikája a következő volt: egyesek az MSZP-re hivatkozva maguknak loptak. Ezt nagyon nehéz megakadályozni. Mára olyan szervezetet, szerkezetet hoztak létre, aminek a legfontosabb célja, hogy a közpénzt magánzsebekbe vándoroltassák. Ez ég és föld különbsége. Azért nem tudtuk megakadályozni a korrupciót, mert az MSZP-ben nagyon tévesen álltak mindig ehhez. Úgy gondolta a pártvezetés, hogy az a szolidaritás, hogy ha kiderül valakiről, hogy megbotlott, mi kiállunk mellette, és megpróbáljuk megvédeni. Én meg azt mondtam, hogy ha valaki visszaélt a hatalmával, és élvezi annak hasznát, akkor ő legyen szolidáris a közösséggel, aminek köszönheti – és tűnjön el. De az MSZP úgy vélte, akkor lesz hitelesebb, ha megvédi ezeket az embereket, pedig akkor lett volna az, ha kirúgja őket.





*- Sokszor idézett mondása volt, hogy „nem működött a párt immunrendszere". Miért?*

- Mert rossz volt az alapállásunk. Egy jó immunrendszer kilöki a káros sejteket, de mi nem ezt tettük, hanem bevédtük őket. Az emberi szervezet is elpusztítja a beteg sejteket, nem gondolkozik rajta, hogy „jaj, mi lesz akkor".

*- Azért ennek van egy másik olvasata is, ami a pártfinanszírozáshoz kötődik. Hogy ezek az emberek azért tehették meg ezeket, mert visszacsorgattak a pártkasszába. Vagyis fontos szerepük volt-van a pártok – nem csak az MSZP – működésében.*

- Nem állítom, hogy soha nem voltak ilyen emberek, de azt igen, hogy ha ez széles körű lett volna, akkor az MSZP egy gazdag párt maradt volna, de a választásokat elveszítve már másnap a pártszékházunk eladásán kellett gondolkozni, létszámcsökkentésben, az adósságunk visszafizetésének nehézségeiben. Ha ez egy ilyen párt lett volna, amiről ön beszél, tíz évre fel lett volna töltve a kassza. Nem volt. Én azt nem tekintem pártfinanszírozásnak, hogy elveszek öntől

tízezer forintot, majd meghívom belőle egy fagyira, hogy ne keseredjen el annyira. Hogy néhányan vettek nekünk fagyit? Lehet. De az MSZP-re hivatkozva ezek az emberek maguknak spájzoltak be. Mert ha valaki egy százalékot juttat vissza, az magának spájzol be.

*- De akkor honnan volt a pénz az MSZP-ben a választási kampányokra? Mondjuk a 2006-osra, amikor minden számítás szerint - csakúgy, mint a Fidesz - a sokszorosát költötte a párt a hivatalos limitnek?*

- Ez nyilván így volt, minek is tagadni, de én csak helyi, Békés megyei, békéscsabai kampányokat csináltam. Ezt pedig simán ki lehet hozni néhány helyi vállalkozó törvényes támogatásából.

*- A központi MSZP-kasszából sosem kaptak pénzt?*

- Pénzt nem, csak szolgáltatást: elkészítették a kampányanyagot, a plakátokat például.

*- Amikor konkrét ügyek merültek fel (Hunvald-ügy, BKV-ügy), akkor ezekre mit mondott a pártvezetés?*

- Én erre jó lelkiismerettel csak azt tudom válaszolni, amit mondtam mindig: hogy ugyanúgy, ahogy az őszödi ügyet le kellene egyszer megnyugtatóan zárnunk, zárjuk le a korrupciós ügyeinket is. Csináljuk azt, amit én is tettem, amikor megvádoltak az UD Zrt. ügyében: a megvádolásom másnapján felfüggesztettem minden politikai tevékenysé-





gem. Persze mára kiderült, hogy szinte minden ellenünk felhozott ügyben messze nem úgy volt, ahogy azt akkor a Fidesz és az ügyészség állította. Majdnem minden eljárásból mi jöttünk ki végül pozitívan. De engem akkor éppen az etikai bizottságba jelöltek, amint megjött az értesítés, hogy eljárás indult ellenem, szóltam Katona Béla frakcióvezető-helyettesnek, hogy töröljenek a jelöltek közül. De így is abszolút tisztességtelennek tartom, hogy a vizsgálatot végzők a nyilvánosság előtti „jobb eladhatóság érdekében" kitaláltak történeteket.

*- Mire gondol?*

- Például mára kiderült, hogy nem is voltak nokiás dobozok. Ismerem Hagyó Miklóst, biztos vagyok benne, hogy soha nem jutna eszébe bárkitől is olyat kérni, hogy a titkárságán keresztül, nokiás dobozban hordják be neki a pénzt. Ez együgyűség lenne, és Hagyó Miklós nem ilyen volt. De persze a médiában sokkal izgalmasabban hangzott. Látszott ezen a példán, hogy milyen az, ha egy szervezet eladja a lelkét: a nokiás doboz után Juhász Ferenc volt honvédelmi miniszter ügyében már a whiskys doboz került elő, mert az nagyobb. Legközelebb hordó jön majd? Félre ne értse: nem az én dolgom, hogy megítéljem, ezekben az ügyekben történt-e bűncselekmény. De az példátlan, hogy egy bűnüldöző szervezet olyan történeteket kreál köréjük, amivel jól eladhatóvá teszi az egészet a médiában. Véleményem szerint az ügyészség akkor pontosan tudta, hogy utólag, évekkel később, tökmindegy lesz, hogy volt-e valóban nokiás doboz vagy sem.

*- Tipikus eljárás volt, hogy előzetesbe csuknak embereket, majd, ha terhelő vallomást tesznek valakire, elengedik őket.*

- Ezt még nevezhetjük is eljárástechnikának. De tudatosan valótlanságot, de jól hangzó dolgot állítani, az bűn. Engem három dologgal vádoltak meg. Az első, hogy szeptember 25-én „felbujtottam" Szilvásy Györgyöt, hogy mit mondjon szeptember 23-án. (Ezt látva mondtam azt, hogy nem lesz szükségem ügyvédre, meg tudom védeni magam is.) A második: majdnem összehívtam a parlament nemzetbiztonsági bizottságának ülését - de végül mégsem hívtam össze. De akár meg is tehettem volna, az ügyészség szerint. A harmadik, hogy amikor képviselői minőségemben nyilatkoztam, nem kértem előzetesen engedélyt. Egy parlamenti képviselőnek nem kell senkitől ilyet kérnie.

*- Mit mondtak, amikor kihallgatták? Molnár Gyula azt mondta, neki a rendőrök többször mentegetőztek a liftben vagy a folyosón, hogy tudják, hogy nincs ügy, de kiadták nekik parancsba, hogy idézzék be, hallgassák ki.*

- Tök rendesek voltak, egy rossz szavam nem lehet. Becsülettel megküzdöttünk, mert én tartalmilag akartam megnyerni ezt a pert, nem jogtechnikailag. Utálom a jogtechnikai győzelmeket.

*- De ilyen abszurd ügyre, hogy két nappal később akar valakit felbujtani valamire?*





- A bíró azt mondta, az ügyészség vádja formálisan rendben van, én pedig nem vagyok abban a helyzetben, hogy kritizáljam az eljárásukat. De azért rendes volt, mert mindig elmondhattam a véleményem a tárgyalásokon.

*- Érzett politikai nyomást az ügyészségen?*

- Már bocsánat, de akkor „az volt a dolga" az ügyészségnek, hogy a színe elé citálja Szilvásy György volt titkosszolgálati minisztert, és az MDF akkori vezetőit, Dávid Ibolyát és Herényi Károlyt nem sokkal a választások előtt. Meggyőződésem, hogy én csak azért kerültem ebbe az egészbe, mert a „négyek bandája" mégiscsak jobban hangzik. Ennek is volt egy ilyen „nokiás dobozos" áthallása. „Hármak bandája" nincs, maximum három testőr. Akkor legyenek inkább négyen.

*- Miért alakulhatott ki már akkor az a kép, hogy az ügyészség a Fidesz érdekében működik?*

- Az ügyészség nem a Fidesz érdekében működik. Az ügyészség - és ezt volt parlamenti bizottsági alelnökként is mondom - az ügyek 99,5 százalékában abszolút szabályosan és törvényesen működik, és a bűnt üldözi. Kivétel az a fél százalék, amikor az ügy alanya egy magát a hatalmi elithez soroló egyén. Vagyis Polt Péternek igaza van, amikor 97-98 százalékos hatékonyságról beszél. Csak a fél százalék nem működik rendesen.

*- De az miért nem?*

- Ennek a megválaszolásához először azt a kérdést kell feltenni, jogállam-e még Magyarország? Mert ha mára csak szigetei maradtak a jogállamiságnak, akkor már nem is biztos, hogy érdemes válaszolni. De egyébként azért nem, mert az ügyészség a rendszerváltás elején pályát tévesztett. Az egyik alapvető hiba az volt, amikor még az olajszőkítési ügyekben részletesen feltárta az akkori szereplők hátterét, tulajdonosi térképet készített, majd közölte, hogy ezt nem szabad nyilvánosságra hozni, mert az illetőknek is vannak személyiségi jogai. Vagyis elkezdtük védeni azt, aki „olajozott". Pedig mi csak azt szerettük volna elérni, tudjuk meg, ki Magyarország ötven Jockey Ewingja.

*- Közülük hányan tartoztak a politikai elithez?*

- Gőzöm nincs, mert az ügyészség nekünk, az ügyeket vizsgáló bizottság tagjainak sem mutatta meg. Nem azt mondta, hogy nem nyilvános, hanem egyszerűen nem adta oda. Azért korábban egyik oldalról sem nagyon támadták az ügyészséget, egészen 2010-ig, amikor az ügyészség egy szűk köre szerintem úgy döntött: részt vesz a választások előkészítésében.

*- Ezt hogy érti?*

- Úgy, hogy ekkor történt meg először, hogy közszereplők ellen olyan aktív előkészítő munka folyt látványosan, és olyan ügyekben, amik befolyásolták a választások eredményét. Előtte ilyen nem történt. Véletlenül pont olyan szereplők ellen indultak ügyek, akik az MSZP-kormányzás fontos szereplői





voltak, és ez érezhetően befolyásolta azt a közhangulatot a választások előtt, hogy „ezek a velejéig korruptak". Emlékszik a rengeteg eljárás nyomán a „börtönszocialista" kifejezésre, gondolom. Nézze meg, most hol vannak ezek az ügyek.

*- A magyar szervezett bűnözés mennyire talált utat a politikához? Nemzetbiztonsági bizottsági tagként ön is találkozhatott ilyennel.*

- Szerintem kevésbé. Akkor és ma is. Azt gondolom, alig van olyan politikus Magyarországon, aki képes lett volna szervezett bűnözői csoportokat befolyásolni. Sokkal inkább az volt a jellemző, hogy egy-egy konkrét ügyben egy-egy balfácán politikust kihasználtak. Nem a politikus volt szinte egyik esetben sem az aktív irányítója egy-egy szervezett bűnözői csoportnak, hanem néhány morzsáért lelkesen asszisztáltak ügyekhez. Például információk átadásával. Ebben sajátos helyzetet hoz létre, amikor elkezdődik az új tulajdonosi réteg kialakítása.

*- A 2010 utáni időszakra gondol?*

- Kétszer volt ilyen. Az első az Antall-kormány idején az Egzisztencia hitelekkel történt privatizáció (amiknek nagy részét sosem fizették vissza), valamint a kárpótlási jegy, és erre telepedett rá az olajszőkítés. Ebből a háromból alakult ki egy új elit. A másik most az EU-s forrásokkal történik, és olyan formálisan törvényes pályázatokkal, amiket az nyer meg, akiket a hatalom kiszemelt. De ez nem a politika és a szervezett bűnözés kapcsolata. A politika saját belső működése. A konkrét szervezett bűnözés és a politika

összekapcsolódása most is nagyon kicsi. A politikai vezetők többsége soha nem létesít kapcsolatot szervezett bűnözéssel. Abban felelőssége van a politikának, de szerintem a sajtónak is, hogy ilyen könnyen le lehetett bontani a jogállamiságot.

*– A sajtónak ebben mi lett volna a hibája?*

– Mert a médiában megjelenő legtöbb hang sosem volt képes azt mondani, hogy „X. Y. lopott" – hanem az „MSZP lopott". Most sem az van, hogy „X. Y. lop", hanem hogy „a Fidesz lop". Meg persze a fideszes, MSZP-s vezetők is ezt mondták. Ha mindenhonnan azt a hangulatot gerjesztik, hogy „a politikus lop", akkor miért is akarná az állampolgár ezt e rendszert megvédeni? Miért lenne neki fontos a parlament demokratikus működése, amikor úgyis „csupa korrupt politikus ül benne"? Pedig ez az egész baromi egyszerű: meg kell nézni minden képviselő jövedelmét, ami ezen felül szerzett vagyontárgy, és nem tud hitelesen elszámolni, hogy milyen egyéb forrásból (nem „baráti kölcsönből) szerzett, az csalásból van.

*– Csak nehogy kiderüljön, hogy így is „majdnem minden politikus lop". De az MSZP-ben is voltak olyanok, akik látványosan a jövedelemszintjük felett éltek, meg is írták róluk sokszor, hogy mondjuk ezer négyzetméteres villában laknak – ennek ellenére újra és újra megválasztották őket mondjuk pártpénztárnoknak.*

– Először: tisztességesen is lehet vagyona valakinek – még a politikusnak is. Másodszor: a sajtónak akkor is azt kellett volna mondani, hogy az illető politikus ezt és ezt tette, nem





úgy általában „az MSZP". Ha általánosítunk, csak leépítjük az igényt a demokrácia iránt.

*– A Fidesz és az MSZP gazdasági hátországa mennyire ért össze?*

– Ezt is eltúlozzák szerintem. Egyszerűen arról van szó, hogy a magyar vállalkozók nagy része szeret mindkét oldallal kapcsolatot tartani. Ezért eljártak mindkét párt fogadásaira. Mert hátha előbb megtudták ott, mint hivatalos úton, hogy mikor lesz valamire egy jó pályázat. Nincs két markánsan elkülönülő vállalkozói réteg, és egyszer az egyik, egyszer a másik nyer sokat. Van egy vállalkozói kör Magyarországon, melynek tagjai igyekeznek kapcsolatot tartani a mindenkori állami és önkormányzati vezetőkkel. (Ezzel eddig semmi baj nincs.) És azt mondják rájuk, hogy „hátország". A vállalkozó egyszerűen csak autópályát akar építeni, mindegy, melyik kormánnyal. És ha megteheti, hogy felülárazza, akkor meg is teszi – de ez a mindenkori hatalom felelőssége. Nekem volt egy nagyon egyszerű javaslatom: minden pályázatnál a kiíró, a mérnök és a közbeszerzési tanácsadó egymástól elkülönült szereplő legyen. Ne ugyanaz választhassa ki őket. Azt mondták, jó javaslat, csak most nem időszerű. A másik, hogy a pártok állami támogatását meg kell sokszorozni – de ehhez mindig gyáva volt a politika.

*– Máig nyúlik Őszöd árnyéka akkor ön szerint?*

– Meggyőződésem, hogy máig hat az őszödi botrány. És a korrupció is. Máig fenntartja a bizalmatlanságot a de-

mokratikus ellenzék erői között – ez talán a legsúlyosabb következmény.

– *A Fidesznek a botrányban nincs felelőssége?*

– De, természetesen. Mert jól látható volt, hogy egyáltalán nem bánták, hanem támogatták, ösztönözték, inspirálták a kocsmák mélyéről eredő indulatot, hogy ez minél látványosabban jelenjen meg.

– *A Fidesz tudhatott a beszédről? Az egész nyarat végigkampányolták, Orbán Viktor az akkori tusnádfürdői beszédében is olyanokat mondott, hogy „szervezett hazugság áldozatai vagyunk", és a kormány nem tölti ki a mandátumát. Persze ők tagadják, hogy tudtak róla.*

– Természetesen mindenki tagad mindent. Abban biztos vagyok, hogy a beszédről, és annak lényegéről tudott. Vagy úgy, hogy már a nyáron nála volt a felvétel, vagy úgy, hogy – ismerve az MSZP-t – valaki elpletykálta nekik, hogy volt egy ilyen beszéd, és annak lényegét. Ebben a pártban semmi nem marad titokban, legkésőbb három nap alatt minden kiszivárog. Az újságíróknak mindig rettenetes jó dolguk volt, amikor mi kormányoztunk.

– *Ezt meg tudom erősíteni.*

– Meggyőződésem az is, hogy a Fidesz hosszú ideig nem merte elhinni, mi történt. Ezért csak célozgatott rá, hogy valamilyen módon kiderüljön, mi az MSZP ellenreakciója.





A Fidesz óvatos lehetett kezdetben, nem tudhatta, nem akarják-e esetleg átverni azzal, hogy volt egy ilyen beszéd. Mert ha rárepülsz, és kiderül, hogy sincs, az nagy blama. És mivel az MSZP-ben senki nem mondta, hogy feljelentik, aki hazugságról beszél, Orbánban megerősödhetett a gondolat, hogy valami tényleg van. Szerintem, még ha megvolt nekik CD-n, arról sem hitték el kezdetben, hogy valódi a beszéd, tarthattak tőle, hogy valamilyen hamisítvány, felültetés. Ezért mérlegelték azon a nyáron, hogy meddig mehetnek el. Persze hallottunk utólag olyat is, hogy néhányan az MSZP-ben a nyár végén még idegesek is voltak, hogy „már mióta ott van a beszéd a Fidesznél, és még mindig nem jöttek ki vele". Azok, akik eljuttatták, már kezdhettek idegeskedni.

– *Látott ilyen embereket?*

– Én láttam sok olyan embert az MSZP-ben, aki nagyon el akarta kerülni, hogy világosan kiderüljön, mi történt a beszéddel. Azt tapasztaltam akkor, hogy néhány őrült, nem meghatározó, de gyakran a száját jártató ember, mint én is, sokáig mondta, hogy le kéne zárni ezt a történetet. És valami egyszerű választ adni a közvéleménynek. A pártvezetés pedig erre nemet mondott. Persze akkor teljesen mi sem értettük, mi zajlik velünk. Csak azt láttuk, hogy eszkalálódik a helyzet a beszéd körül. Egyre keményebbek lettek az egyes állampolgárok reakciói. A Fidesz akkor erre ugyanúgy játszott rá, mint most a menekültellenes kampányban a társadalomban élő félelmekre, indulatokra. Ez pedig tisztességtelen.

*- Kijön a beszéd szeptember 17-én, még aznap este van egy békés tüntetés a Parlament előtt, majd másnap éjjel a székházostrom. Miért volt akkor olyan érthetetlen a rendőrség viselkedése?*

- Mert a teljes államgépezetre ugyanúgy hat egy ilyen sokk, amit a beszéd okozott, mint az egyes állampolgárokra. Elbizonytalanodott a rendőrség is. De változatlanul cáfolom az ezzel kapcsolatos összeesküvés-elméleteket. Senki nem „vitte" az embereket a tévészékházhoz, sem a Fideszből, sem az MSZP-ből. Akkor már olyan hangulat volt az országban, hogy elég volt egy pici szikra egy székházostromhoz, és ez volt a beszéd. Ma is olyan a hangulat a Fidesz kampányának köszönhetően, akárcsak 2006-ban, hogy elég lenne egy pici esemény, hogy nagyon erős igény fogalmazódjon meg egy pillanat alatt a kormánnyal szemben, hogy nagyon keményen lépjen fel minden itt élő külföldivel, menekülttel szemben. Szégyen és megengedhetetlen, hogy Orbán Viktorék ilyen légkört alakítottak ki. Ma a menekültek a célpont, holnap bárki más is azzá válhat.

*- Tehát az érthetetlen szakmai hibák a rendőrség részéről a tévészékház védelme során ennek az elbizonytalanodásnak köszönhetőek?*

- Részben igen. Másrészt pedig évtizedek óta nem fordult olyan elő, hogy a magyar rendőrségnek nagyobb létszámú tömeget konfliktus esetén kezelnie kellett volna. Beleértve a rendszerváltó demonstrációkat is. Vagyis semmilyen tapasztalatuk nem volt egy indulatos demonstráció kezelésében.





*- Rendben, de amikor elszabadultak az indultatok, miért a vidékről felvezényelt, képzetlen „kisrendőröket" vetették be, amikor a legalább a focimeccsek utáni balhék elhárításában tapasztalattal bíró Rebisz-egységek ott voltak a közelben?*

- Mert ez nem úgy működik, hogy ott, az események közben hirtelen mindenki egyből tudja a legjobb választ. Ráadásul egyszerre jelentkezett két igény: legyen rend, de a lehető legbékésebben állítsák ezt helyre.

*- Vagyis a rendőrség nem akart erőt használni?*

- Meggyőződésem, hogy nem akart erőt használni, és meggyőződésem, hogy jól is tették ezt. Mert akkor nem arra volt társadalmi igény, hogy legyen rend akár kemény fellépés árán is. Ma már más lenne, ma már elfogadná szerintem a társadalom ilyen esetben a kemény kéz taktikáját. De akkor arra volt igény, hogy az emberek megtudják az igazat a beszéddel, az ország helyzetével kapcsolatban, és hogy aki miatt mindez bekövetkezett, tűnjön el a közéletből.

*- De akkor is komoly rendőrszakmai hibákat követtek el. Vizsgálatok is indultak utólag, például a parlament nemzetbiztonsági bizottságában, aminek ön is tagja volt...*

- Igen, és ezek semmi újat nem hoztak a rendőrség saját belső vizsgálatához, és egy szakértők által készített jelentéshez képest. A mi bizottságunk perdöntő újdonságot nem tárt már fel. Ráadásul akkor már nagyon megosztott volt

a nemzetbiztonsági bizottság: mindkét fél azt akarta valójában bebizonyítani, a kormánypárti és ellenzéki képviselők is, hogy a másik oldal okozta az egészet.

*– A „nem akarunk erőszakot alkalmazni" hangulatából aztán rövid idő alatt eljutott a rendőrség a túlzottan is erőszakos fellépésekig, aminek az október 23-i események jelentették a betetőzését. Bosszút akartak állni a rendőrök? Nekem is volt kolléganőm, akit rendőr üldözött, akkor pedig semmit nem csinált, és azt kiabálta neki, hogy „Szét...ak te büdös k...va!" Hogy jutottunk el idáig?*

– Villámgyorsan forrtak az indulatok minden szereplőben – a rendőrség részéről is. Az akkori szereplőknek, köztük a rendőrségnek is, nem volt meg az a bölcsessége, hogy ezt kezelni tudja. Hogy nem érdemes túlfeszíteni a húrt. Hogy a mindenkori kormánynak, de a társadalomnak is az az érdeke, hogy a kocsmák mélyére való indulatok maradjanak is ott. Két dolgot vágtak folyamatosan a rendőrök fejéhez: egyrészt azt mondták nekik, hogy „bármit képtelenek vagytok megoldani", másrészt az egyes rendőrnek egyre több mindent kellett elviselnie nap mint nap. Ön is biztosan emlékszik a jelenetekre, amikor a tüntetők centiméterekről üvöltenek a rendőrök arcába, miközben egy „nemzeti jogvédő" ott áll mellette, és folyamatosan magyaráz neki, hogy nem tehet ez ellen semmit. Akkor már az indulatok domináltak az országban. A rendőrségben is.

*– De október 23-án a Fidesz nagygyűlése békés volt. Viszont zajlott egy erőszakossá váló demonstráció a Parlamentnél,*





*az Alkotmány utcában, aminek a résztvevőit a rendőrségnek sikerült éppen úgy kiszorítania, hogy egyben rá is terelte őket a Fidesz-rendezvény távozó résztvevőire...*

– Értem én, hogy ezt így is lehet látni. Megint azt tudom mondani: két megközelítése van ezeknek a dolgoknak, főleg tíz év távlatából. Az első, amikor centiméterrel méricskéljük, hogy valaki, valamilyen irányban tolt-e valakiket. De felmerül a kérdés: ha a Fidesz szervezőit értesítették előre (mert én úgy tudom, így történt), hogy nem jó helyszín az Astoria, mást kéne választani, de ők ragaszkodtak hozzá. Az én információm szerint a rendőrség kifejezetten azt mondta a Fidesznek, egyáltalán nincs rá garancia, hogy abban a helyzetben ott biztosítani tudják a rendezvényt.

*– Direkt szervezte volna ennek ellenére oda a Fidesz a nagygyűlést?*

– Nem, ebben én semmilyen szándékosságot nem látok. Nem gondolom, hogy a Fidesz szándékosan választotta ezt a helyszínt, hogy aztán atrocitások történjenek. De a Fidesz mindig kihasználta, felhasználta az indulatokat. Egy felelősen gondolkodó párt nem visz ilyen helyzetben oda rengeteg embert. Nem akarja kipróbálni, hogy képes-e a rendőrség október 23-án eleget tenni a feladatának, hogy markánsan szétválaszt két demonstrációt, amik közül az egyik nem volt békés, amikor látta, hogy néhány héttel korábban a tévéostromnál nem tudott mindenben megfelelni. Egy felelős ellenzék nem akarja kipróbálni, hogy

fejlődött-e a rendőrség hat hét alatt. De hangsúlyozom: semmilyen szabályt nem sértett meg a Fidesz. Ott tartotta a rendezvényét, és ehhez joga volt, a rendőrségnek pedig kötelessége ezt biztosítani. Oldja meg. De ez olyan, mint az autóvezetés: a defenzív vezetési stílus nem azt jelenti, hogy mindent megcsinálhatok, amihez jogom van. Ha látom, hogy valaki nem adta meg az elsőbbséget, akkor nem megyek neki, csak azért, mert az enyém a védett útvonal. 2006. október 23-án joggal feltételezhető volt, hogy nem biztos, hogy a rendőrség mindenben eleget tud tenni a kötelességének. A Fidesz ennek ellenére hajtott az úton, mert „enyém a védett útvonal, nekem jogom van ott tüntetni, azért van a rendőrség, hogy megakadályozza, hogy a szélsőségesek erre jöjjenek". Ráadásul közben néhány fideszes folyamatosan beszélget telefonon a szélsőségesekkel. Mert „ott vonulnak a barátaim aggódom értük!" – ez nem törvénytelen, lehet a barátom szélsőjobbos, és aggódhatom érte, nincs ezzel semmi baj. De összességében pontosan érződik, hogy a Fidesz egy pillanatig nem próbálta csitítani a konfliktust. Mert egyébként megtehette volna. És ezzel nem azt mondom természetesen, hogy a Fidesz tehet arról, ami történt 2006. október 23-án. És igaz, hogy a rendőrség is felléphetett volna jobban, hatékonyabban. De az is biztos, hogy ha két demonstráció messze van egymástól, akkor nem lehet „rászorítani" egyik résztvevőit a másikra, amivel a fideszesek vádolják a rendőrséget.

*– De azt mivel magyarázza, hogy a rendőrök egyenruhájáról (a hírek szerint felsőbb jóváhagyással) „elvesztek" az azonosítószámok?*





– Ugyanolyan egyoldalú feltételezés azt mondani, hogy a rendőrséget „hagyták bosszút állni a tévéostrom miatt" október 23-án, mintha azt mondanám, a Fideszhez szándékosan juttatták el az őszödi beszédet, és ők egész nyáron tudatosan készültek a kiszivárogtatásra, és október 23-án is összejátszottak a szélsőségesekkel. Ez ugyanúgy szándékosságot, rossz szándékot tételez fel az akkori rendőri vezetőkről. Azt elhiszem, hogy akkor a rendőrség nem tudott egyszerre megfelelni minden igénynek: hogy legyen határozott, és lépjen fel a szélsőségesek ellen is, tartson rendet, de közben legyen nagyon kíméletes. Azt sem mondom, hogy minden lépésük helyes volt. De ahogy a Fideszről sem, úgy a rendőrségről sem tételezem fel, hogy tudatosan cselekedett úgy, hogy ez az akkori eseményekhez vezessen.

*– Október 23-a után is volt több vizsgálat, akkor mik hangzottak el a nemzetbiztonsági bizottság ülésein?*

– Mindenféle bizottsági ülések voltak, mindenféle beszámolók, drámaian fűszerezve napi ügyekkel, sérülésekkel. Ezzel nem akarom ezeket bagatellizálni, csak azt akarom mondani, hogy nem volt alkalmas az az időszak higgadt, objektív elemzésre.

*– Arra volt bizonyíték, hogy szervezett szélsőjobboldali csoportok voltak a 2006 őszi események mögött?*

– Ez azt feltételezte volna, hogy Magyarországon erős, szervezett szélsőjobboldal van. Magyarországon sok szélsőjobboldali csoport létezik – majdnem annyi, mint most

demokratikus ellenzéki. De ezek önmaguk versenytársai is voltak akkor. Egymással is konkuráltak. Nem állítom, hogy bármelyik képes lett volna egymagában ilyen eseménysort megszervezni, de Őszöd olyan ügy volt, ami összehozta őket. Olyan általános keserűség, csalódottság épült fel akkor az országban, hogy erre lehetett építenie a szélsőjobbnak. És bármi történt, lehetett rá hivatkozni, hogy „ezt mi csináltuk".

*– Arra volt bizonyíték, hogy a Fidesz kapcsolatot tartott ilyen csoportokkal?*

– Én nem nevezném ezeket bizonyítéknak. Mindkét oldalon lehetett összeesküvés-elméleteket kreálni. Tény, hogy voltak – és vannak is, azóta is – politikusok, akik radikális csoportokkal tartják a kapcsolatot. A mostani és az akkori kormánypártból is. De hogy ez tudatos irányítás, vagy csak a hangulat felmérése, hogy milyen reakciók várhatók egy-egy ügyre az utca részéről... Bárki bármit mond, ennyi év után már fölösleges ítélkezni. A baloldal megszenvedte ezt a történetet, a jelenlegi kormánypártoknak pedig az az érdeke, hogy ők szívják fel a radikális szavazókat is. De ezzel még azt sem mondom, hogy a Jobbiknak sikerült ezeket a radikális csoportokat összegyűjtenie. Ezek máig nagyrészt marginális helyzetben tevékenykednek.

*– Összeesküvés-elmélet szintén, hogy a tévészékház felgyújtása jól jött a baloldalnak akkor...*

– Igen, az MSZP és a kormány megszervezi a tévészékház felgyújtását, majd összeomlik a támogatottsága, és katasztrofális vereséget szenved. Komolyan elhiszi ezt valaki? Akkor lenne egyáltalán hihető, ha a székházostrom után megerősödve kerültünk volna ki az egészből. De nem így történt. Az utolsó esélyünk arra, hogy egyáltalán mentsük, ami menthető, 2008-ban lett volna. Ekkor visszaállt a társadalmi nyugalom, veszített Őszöd annyira a jelentőségéből, hogy már nem volt jellemző az az indulat. Már más, úgymond normális ügyekről folytak a politikai viták, mint például a vizitdíj. De még ebből is látszik, hogy Őszöd nekünk semmi jót nem hozott. Mert ugyan az indulat kisebb volt, de a megítélésünk nem lett jobb. A bizalom irántunk nem lett erősebb. A jó szándékú javaslatainkat is automatikusan elutasítás fogadta. Én békéscsabai képviselőként mindegy volt, hogy egy helyi ügyben vagy országos vonatkozásúban mondtam valamit, automatikus elutasítás volt a reakció. Felelősen gondolkozó vezetőnek ekkor előre hozott választást kellett volna tartania.

*– Miért nem tartottak?*

– Azt mondták: akkor nyer a Fidesz. És nyert is volna. De nincs kétharmad. Elronthat egy kormány sok mindent, mint ahogy a miénk el is rontott. Az őszödi beszéd kezelését például. De amikor látja, hogy nagyjából helyreállt a társadalmi nyugalom, akkor választásokat kellett volna tartania. A saját érdekében is. És, ha igazi összeesküvés-elméleteket szeretnék gyártani, akkor most azt mondanám: bennünk is meglett volna ez a bölcsesség. De akkor mégsem volt. Pedig, ha meglépjük, a Magyarországot 2008 őszére elérő pénzügyi válság kezelése már egy „dicsőséges" Fidesz-kormányt ér,

nem egy bizalmát vesztett szocialistát. Amelyik már nem tudott igazán intézkedni, mert nem volt meg az a társadalmi támogatottsága, amelyik kellett volna ehhez. Meg kellett volna csinálni. Akkor is, ha hamarabb kerül Orbán Viktor kormányra. Mert nem az a baj, hogy kormányon van Orbán Viktor vagy a Fidesz, az a baj, hogy kétharmada lehetett, és visszaélt ezzel.

*(Az interjú a* Magyar Nemzet Magazin*ban 2016. szeptember 17-én megjelent beszélgetés bővített változata.)*

# „Orbán Viktor a magyar jobboldal számára is dupla negatív fordulatot végrehajtó vezető"

**Az őszödi beszéd erősítette meg Orbán Viktorban, hogy Magyarországon csak késő kádári módszerekkel lehet tartósan hatalmon maradni és azt is, hogy a baloldalt a jelenlegi, béna állapotban kell tartani – mondja *Stefano Bottoni*. A történészt arról is kérdeztük, hogy kerül majd be Orbán Viktor és Gyurcsány Ferenc a történelemkönyvekbe.**

*– Olaszként ön hozzászokhatott a politikai botrányokhoz, kormányválságokhoz. Mit gondolt 2006-ban, amikor nyilvánosságra került a beszéd?*

– Én akkor éppen Kolozsváron voltam egy történészkonferencián. Akkor még nem volt okostelefon, a live stream alkalmazások is gyengék voltak, ezen keresztül próbáltam hétfőn éjjel a tévészékház ostromát követni. Valóban, én láttam már hasonló helyzeteket, de Magyarországon még teljesen új volt, így baromi kíváncsi voltam, hogy mi történik. Egy nappal később, szeptember 19-én értem haza, és egyből kimentem a Parlamenthez. Nem csinálok titkot abból, hogy soha nem szimpatizáltam azzal a kormánnyal, Gyurcsány Ferenc pedig az első pillanatban „belopta magát a szívembe" azzal, amit a 2004-es, a kettős állampolgárságról szóló népszavazással művelt. Akkor is pont Erdélyben vol-

tam, és emlékszem, milyen sokkot okozott az a megalázó győzelem az ottani magyaroknak, amit ő itthon fényesen megünnepelt. Visszatérve 2006 szeptemberére, rögtön szóltam olasz újságíróknak, hogy ami itt történik, az fontos, érdekes, írjanak róla. Magyarország szinte sosem kerül be az olasz médiába, 1990 után is tökéletesen érdektelen maradt sajnos az olasz közvélemény számára. Így nem csoda, hogy későn kapcsoltak, és alig értettek meg valamit abból, amit láttak-hallottak.

*– A tévészékház ostromát milyen volt látni?*

– Mint mondtam, aznap este én még Erdélyben voltam, de több barátom végignézte. Azt mondták, brutális, szinte állati felszabadultságot éreztek az embereken, és valami elemi igényt, hogy változás történjen. Még ha nem is tudták pontosan, hogy milyen. Utána persze jött egyfajta kijózanodás, és a rendőrség is teljesen másképp lépett fel. De amint hazaérek, szeptember 19-től szinte minden nap kimegyek a Kossuth térre, és azt látom, összességében elég értelmetlen, ami ott történik. Extrém figurák, unalmas beszédek, hihetetlen viták az „ősi magyar alkotmányról" meg a Szent Koronáról – ez volt a jobboldali szellemi underground, amivel a nagy pártok, így a Fidesz sem tudott mit kezdeni. A legnagyobb ellenzéki párt nem tudja eldönteni, hogy a mozgalom élére álljon-e, majd Orbán egy interjúban el is mondja, hogy ő nem puccsal, hanem szabad választások útján akar hatalomra kerülni. Ráadásul még hasonló kelet-európai példa sem volt korábban, maximum a kijevi Majdan-téren történteket 2004-ből vagy a szerbiai





Otpor 2000-ben. De amíg ott voltak vezetők, akik tudtak nyilatkozni, tudtak tömeget mozgatni, és valljuk be, mert nem szégyen: voltak mindkét esetben külföldi támogatók és szponzorok, itt mindenki nagyon lelkes, de teljesen „amatőr" volt. Ugyanakkor mégis szép és megmagyarázhatatlan volt, ahogy ott a téren a budai úrinők két-három hétre szimbiózisban éltek a szintén ott tanyázó hajléktalanokkal, papok az ősmagyar táltoshívőkkel, népkonyha működött... Nagyon feltűnő volt viszont a fiatalok, főleg a diákok hiánya. Pedig egy „rendes országban" általában ők tüntetnek, ők balhéznak. De Magyarországon őket érdekli legkevésbé a politika, és sokan pedig egyenesen cikinek tartották volna Gonda Lászlóval vagy Ekrem-Kemál Györggyel közösködni. Voltak viszont '56-osok, voltak a 70-es évek március 15-i tüntetéseinek résztvevői vagy a Ferencváros drukkerei, akik jóval több verést kaptak a rendőrségtől, mint a demokratikus ellenzék tagjai.

*– Bármennyire is heterogén volt az a társaság a Parlament előtt, én úgy emlékszem vissza, majdnem mindenki össze akart hívni egy saját alkotmányozó nemzetgyűlést a Szent Korona-tan alapján. Történészként ez mennyire volt vicces önnek?*

– Valóban, a legtöbben ezt akarták. Nyilván számomra nagyon vicces volt, történészként is, ráadásul, ha a cinikus-racionális énemre gondolok, az jutott eszembe, miért kell ilyen hülyeségekkel foglalkozni, nem az lenne a cél, hogy hogyan menesszünk gyorsan és békésen egy kormányt, ami tökéletesen leszerepelt, és aminek a maradása napról napra

növelte az ország sebezhetőségét és rombolta a presztízsét? Elég csak a 2006 negyedik negyedéves gazdasági adatokat megnézni: még sehol a 2008-as válság, az egész régió fut előre, növekszik, Magyarország pedig szinte lefagyott.

*- Az olasz újságírókat mi érdekelte a 2006 őszén történtekből?*

- Az olasz újságírók egyáltalán nem értették, mi zajlik itt. Olaszországban a hasonló tiltakozások általában baloldali gyökerűek, és a fiatalok, a szakszervezetek a mozgatórugói. Ez viszont egy nemzetközileg eladható, alapvetően demokratikus, de mélyen nacionalista mozgalom volt, ekkor került elő például az árpádsávos zászló, ami ma már szinte fel sem tűnik. Ráadásul a tévéostrommal Gyurcsány Ferenc megnyerte a kommunikációs háborút: fel lehetett mutatni, hogy itt valójában a „csőcselék" áll szemben az ország normális részével, akiket a kormány képvisel. Ehhez persze be kellett áldozni néhány rendőrt a televíziónál. Ez persze nem magyar sajátosság, minden megtámadott államapparátus a protestálók lejáratásával válaszolt volna, hadd lássa a közvélemény a képeket az „erőszakos, állat módon viselkedő" tüntetésekről.

*- Jobboldali magyarok körében ez egy népszerű összeesküvés-elmélet, de ön is úgy gondolja, az akkori kormány akarata szerint történt a tévészékház ostroma, és az ottani rendőrök megverése?*

- Igen, én ezt gondolom, sőt ezt a korábbi feltételezést erősítik a rendelkezésre álló adatok is. Még a korabeli jelentésekből is egyértelműen kiderül, hogy több száz rohamrendőr állt egy utcával arrébb, miközben gyengén felszerelt, vidéki, helyismerettel nem rendelkező rendőrök próbálták védeni a tévé épületét. Még szerencse, hogy nem halt meg senki, nem sokon múlott.





*- Egy két méter magas csendőrökből, carabinierikből álló alakulat hogyan reagált volna egy ilyen helyzetre Olaszországban?*

- Azt sem hagyták volna, hogy ilyen tömeg összeverődjön a tévé épülete előtt, és igyekeztek volna velük kommunikálni. Persze Olaszországban már nagyon komoly, több évtizedes tapasztalatok vannak az utcai megmozdulások kezelésére. Olaszországban 1960-ig még éles lőszert is használhattak a rendőrök, azóta viszont gumilövedéket sem, tömegoszlatásra. (Egy eset kivételével, 2001-ben Genovában a G8-as csúcs alatt kitört zavargásokban annyira elszabadult a pokol, hogy egy tűzoltópalackkal megtámadott csendőr a szolgálati fegyverével lelőtte az őt megdobáló fiatalt.) Viszont minden utcai demonstráció esetén a helyi rendőrfőnök személyesen irányít a helyszínen, és tárgyal a tüntetőkkel, és rugalmasan alakíthatja a szabályokat az erőszak elkerülése érdekében. Magyarországon a 2006 és 2009 közötti időszakban történt sorozatos tüntetések és összecsapások során sosem láttam tüntetéseken magas rangú rendőröket, akik irányítottak, vagy vita esetén a szervezőkkel tárgyaltak volna.

*- Az őszödi botrány hogyan kerül majd be a magyar történelemkönyvekbe?*

– Két szempontból is fordulópontot jelentett Őszöd. Az egyik negatív fordulópont, amikor 2004-et, Medgyessy Péter megbuktatását követően, a Gyurcsány Ferenc vezette MSZP olyan populista, irracionális gazdaságpolitikai fordulatot hajt végre, amivel megnyeri a választást. De ezzel feláldozza Magyarország pénzügyi egyensúlyát, és integrálódási esélyeit. 2006-ig a szocialisták olyan szociális demagógiát folytattak a választások előtt, amit később a Fidesz is megtanult használni, és azóta is sikeresen alkalmaz. Ez az egész magyar politika diskurzív mezőjét megváltoztatta: a polgári, öntudatos Magyarország helyett egy látszólag (valójában egyáltalán nem) a szegények, a lecsúszó rétegek felé forduló magyar politikát mutatott fel. Orbán Viktor ebből azt a következtetést vonta le, hogy „jó, akkor Magyarországon ezzel lehet választást nyerni". A 2006 utáni Fidesz már csak nevében, és vezetőjében az a polgári párt, ami előtte volt, minden másban radikálisan megváltozik. Sajnálatos, hogy ezt mennyien nem ismerik fel a jobboldalon.

*– Gyurcsány Ferenc a 2006-os kampányban (akkor már elkezdtek érkezni az uniós pénzek) azért elég erős modernizációs retorikát vitt.*

– Igen, de nála ez szerintem inkább az antinacionalista krédó egyik eleme volt: „európaiak vagyunk most már, nem elsősorban magyarok, a nemzeti érzés nacionalizmus", illetve ezzel próbálta trendivé tenni a baloldalt a fiatalok szemében, amiben ért is el részsikereket 2006 előtt. De eközben semmit nem tett a nagy ellátórendszerek, az oktatás, egészségügy modernizálásáért, és nagyon felelőtlen gazdaságpolitikát





folytatott. Ezután már hiába kezdett kapkodó reformpolitikába az őszödi botrány után, az ország már a nagyon rossz gazdasági helyzettel és a politikai, legitimációs válsággal küszködött csak. Eközben a Fidesz semmi mást nem tett, csak megpróbálta meglovagolni ezt a hangulatot. Érdekes, hogy a 2006-os Fidesz-kampány, a „Rosszabbul élünk, mint négy éve" szlogen, a magát tíz évvel idősebbnek mutató, rosszul szabott zakókban megjelenő Orbán mintha már előrevetítette volna az eseményeket. A „Rosszabbul élünk, mint négy éve" 2006 tavaszán semmit nem jelentett, de ha úgy nézzük, hogy „Rosszabbul fogunk élni", akkor tökéletesen írja le a helyzetet. Ezzel együtt is kölcsönös bukásnak érzem a bal- és jobboldal számára 2006 őszét.

*– Miért?*

– Mert mindenféle reformpolitikát hosszú időre lehetetlenné tett a baloldalon, miközben, mint mondtam, a Fideszből teljesen kiszorította a polgári gondolkodásmódot. Orbánban ekkor gyökeresedett meg a gondolat, hogy ezt az országot csak késő kádári módszerekkel lehet hosszú távon stabilan kormányozni. A posztkádári választóknak meg kell adni, amit kívánnak – Orbán ezt tanulta meg az MSZP bukásából. Nagyon fontos tényező az erkölcsi, morális megsemmisülés is. A magyar értelmiség színe-java Gyurcsány Ferenccel együtt ítélte el a „csőcseléket", és éltette a brutálisan fellépő rendőrséget, miközben fel sem tette magának a kérdést, hogy hogyan lehetséges mindez 2006-ban Budapesten? Az Európai Unióban? Ugyanezek az emberek és külföldi barátaik kezdtek el aggódni 2010 után a demokráciáért – az

én szememben erre már semmilyen morális alapjuk nincs, miközben számos jelenség engem is aggaszt.

*– Már csak újságíróként is azt kell mondanom, a média egy része ekkor is jól végezte a feladatát, és feltárta például a rendőri atrocitásokat.*

– Ez tény, pedig nyilván a média számára is teljesen új helyzet volt.

*– A szélsőjobb megerősödését is 2006 őszéhez kötik.*

– Valóban, az igazi szélsőjobboldali tömegmozgalmakat is ez a botrány és a tiltakozások hívták életre. 2006 után nagyon gyorsan megerősödik a Jobbik, és a 2009-es EP-választásokon már majdnem 15 százalékot szereznek. És én itt sem tudok nem gondolni az akkori kormány felelősségére, hogy minimum megengedte, hogy 2007-ben a legnagyobb nyugalomban megalakuljon a Magyar Gárda, hogy a Hősök terén zavartalanul parádézzanak, hogy megtámadják a melegfelvonulást. Őszöd után ebből a szempontból is elszabadult a pokol, különösen a 2008-as Budapest Pride-on. És akkor még nem is beszéltünk a 2008–2009-es romagyilkosságokról, és az egyik elkövető kapcsolatáról az akkori katonai titkosszolgálattal. Nekem az volt az érzésem, a kormány meg akarta erősíteni a társadalomban azt az érzést, hogy Magyarországon van egy nagyon komoly szélsőjobboldali veszély, és ezt csak az MSZP–SZDSZ-kormány képes megakadályozni. A baj az volt, hogy ezzel valóban életre hívtak egy ilyen veszélyt, főleg a 2008–2009-es gazdasági válság





mélypontján, amikor majdnem összeomlott az ország. Tehát 2006–2007-ben megteremtődik egy társadalmi lincshangulat, majd jön a gazdasági válság – szerintem ez a kettő együtt lökött kapásból félmillió embert a Jobbik karjaiba.

*– Gyurcsány Ferenc és Orbán Viktor hogy kerül majd be a történelemkönyvekbe?*

– Gyurcsány Ferenc valószínűleg úgy, mint aki tönkretette az 1989 utáni magyar demokrácia erkölcsi alapjait és társadalmi megítélését. A kormányzása 2004 és 2009 között nagyon destruktív volt, ekkor indult be az ország hanyatlása gazdasági-társadalmi szempontból még a régióhoz képest is, ami 2010 után, Orbán Viktor alatt is fennmaradt, legfeljebb más jelleget öltött. Illetve, mint az az ember, aki lenullázta a magyar baloldalt. A magyar baloldal azóta sem képes eldönteni, merre induljon a válságból: szociális témákat vegyen elő, vagy a modernizációt, esetleg az emberi jogokat, az ökopolitikát? Kit tekintsen potenciálisan megnyerhető szavazóknak? Az időseket? A fiatalokat? A magyar baloldal minden szellemi, ideológiai, pénzügyi tartalékát felélte 2006 és 2009 között csak azért, hogy még három évig megtartsa a hatalmat, miközben semmit nem tudott tenni az országért.

*– Orbán Viktor?*

– Nagyon csodálkoztam, hogy 2006-ban a vereség után meg tudta tartani a párton belüli hatalmát. Ha egy edző két BL-döntőt elveszít egymás után, a klubelnök azt mondja: „Öreg nagyon bírlak, de már nem vagy jó ómen, a harma-

dikat már nem akarom elveszíteni, bocs..." – és a tréner leköszön. Ráadásul akkor katasztrofálisnak tűnt a 2006-os kampánystratégiájuk. Orbánnak ezek után úgy kellett Őszöd és 2006 szeptembere, mint egy falat kenyér. Csak, mint beszéltünk már róla, az ország – és szerintem hosszabb távon saját maga számára is – végzetes következtetést von le az őszödi beszédből, amikor feladja a polgári-modernizációs, a középosztályra támaszkodó politikáját. És szerintem innen jön a „nemzeti kapitalizmus", a saját médiabirodalom kiépítésének, a független média legyalulásának gondolata is. (Azért ne feledjük, hogy az akkori közszolgálati tévé is mennyire kormánypárti volt, ráadásul a két nagy kereskedelmi csatorna, a TV2 és az RTL Klub is inkább a hatalomhoz húzott, és szemben állt a Fidesszel és Orbánnal.) Ekkor születhet meg a fejében a gondolat, hogy ezt a baloldalt nem csak meg kell verni, hanem meg is kell semmisíteni.

*– Sokak szerint ez már 2002-ben megfogalmazódott benne.*

– Lehet, de akkor még teljesen tehetetlen volt. 2002 és 2006 között Orbán cselekvési vákuumban van, semmit nem tud adni saját tagságának, a tábornak, a polgári körök csak egy pótcselekvés. Orbánnak nincs komoly médiatámogatottsága, mindössze annyit tesz, hogy várja a 2006-os választásokat, amiken aztán elbukik. Vagyis Orbán Viktor úgy kerül majd be a ma még nem létező történelemkönyvekbe, mint egy, a magyar jobboldal számára is dupla negatív fordulatot végrehajtó vezető: ő sem képes megakadályozni a radikális jobboldal megerősödését, miközben végrehajtja pártjában a már sokat emlegetett vezérelvű fordulatot. Szerintem az





őszödi beszédből Orbán vonta le a legtöbb következtetést. Orbán 2006 után már nem kormányváltást akar, hanem új rendszerváltást, elitváltással, teljes fideszes szupremáciával és a társadalom totális ellenőrzésével.

*– A Fideszben erre azt mondják, ők szeretnék, ha lenne egy új, modern, nemzeti baloldal, de ehhez a jelenleginek el kéne tűnnie először...*

– Gondolja, hogy egy ilyen baloldal kívánatos a Fidesznek? Nem lehet, hogy valójában az a cél, hogy megmaradjon ez a nyűglődő, talajt vesztett, 15-20 százalékon álló baloldali tábor? Mint a két világháború között Horthy Miklós tette a szociáldemokratákkal és a polgári radikális pártokkal: legyen csak bent a parlamentben egy marginális politikai szereplő, akinek azért van még egy-két lapja, fel lehet mutatni, mint ellenzéket, annak igazolására, hogy többpártrendszer van... Egy modern, de nemzeti alapú baloldal konkurenciája lenne a Fidesznek. Ezt a mostanit ráadásul létre sem kell hozni, ott van magától, és láthatóan teljesen kormányképtelen.

*– És mit gondol a másik Fidesz-narratíváról? Hogy azért kell saját oligarchia, mert „nemzeti burzsoázia" kell a multik helyett?*

– A Fideszben nyilván van egy olyan – részben egyébként jogos – sérelem, hogy 1990 után azok gazdagodtak meg, és ragadták magukhoz a láthatatlan hatalmat, akik már a rendszerváltás előtt vagy abban az időben is befolyásos

pozícióban voltak. Vagyis döntően a volt MSZMP-s nómenklatúra és a hozzá közel álló humánértelmiség. És ők az MSZP és az SZDSZ mezében fociztak leginkább. Ezzel szemben nem volt eszköze a társadalomnak. Ebben a Fidesznek még igaza is lehet, csak közben eltelt huszonöt éve. És ha csak „egyenlíteni" is akartak, azért ez is már jócskán átbillent. Ráadásul, ami az ország számára a legveszélyesebb, behozták a személyre szabott törvényhozást. Egy oligarcha ma már bármikor kibulizhat magának egy neki kedvező törvényt. Ennél jobban kevés áshatja alá a társadalomban a jogalkotásba vetett hitet.

*- Csak történelmi léptékekben van rá esély, hogy ezeket a kilengéseket valahogy konszolidálni lehessen? Ha az Orbán-kormány egyszer megbukik, könnyen az ellenkező irányba lendülhet ki megint az inga.*

- Azért ez nem egy „Orbán-rendszer", hanem „csak" egy rezsim az én értelmezésemben, vagyis nem vagyok benne biztos, hogy egy rendszerszintű változással állunk szemben, bár kétségtelen, hogy jelentős elitváltás zajlik például. De azt is hangsúlyoznám, hogy a „rezsim" kifejezést nem a diktatúra szinonimájaként használom. Szokták még mondani erre a kormányzatra, hogy „maffiaállam", de ezzel sem értek egyet, mert bár az intézményesült korrupció jelenléte nyilvánvaló, egy valódi „maffiaállam" legfontosabb eleme hiányzik: a fizikai erőszaké. Valamilyen „szoft erőszak", állami presszionálás - az adóhatóság és más, kézi vezérlésű intézmények révén - természetesen jelen van, és fontos eleme a mai kormányzatnak, de olyan, hogy egy vezető üzlet-





embert lelőnek egy útkereszteződésben a luxusautójában, utoljára 1998-ban (egyébként még éppen egy MSZP-SZDSZ-kormány alatt) történt.

*- De akkor ez miért „rezsim"?*

- Mert hihetetlen módon koncentrálódott a döntéshozatal. Amikor egy fővárosi buszbeszerzést is a jelek szerint Orbán Viktor irodájában döntenek el, mert a különböző érdekcsoportok nem tudnak megegyezni, és kell egy „felsőbb hatalom", amelyik „igazságot tesz", akkor nehéz másnak hívni a jelenlegi helyzetet. De úgy látom, a miniszterelnök rengeteg másod-, harmadrangú ügyben is magának akarja ezt a szerepet, vagy az alatta lévők már nem mernek egyedül dönteni ezekben sem. Ez a hatalmi konstrukció, ami létrejött Magyarországon, a „Vezér" nélkül biztosan nem tudna működni. Tehát csak az a kérdés, hogy a Vezér meddig uralkodik, mert utána vele együtt a rendszer is megy. Nem gondolom, hogy Orbánt nem lehet választásokon legyőzni, de ha így van, felmerül a kérdés: készen áll-e a magyar baloldali ellenzék és a Jobbik, hogy összefogjanak? Ez ma a fő kérdés szerintem a kormányváltás szempontjából. Matematikailag csak így van esély, mert ez a két tábor ma teljesen komplementer: a baloldal még viszonylag erős Budapesten, a Jobbik inkább vidéken. A Jobbikot sok fiatal támogatja, a baloldalt főleg az idősek. Persze csak abban értenek egyet, hogy Orbánnak mennie kell. De mondok egy olasz példát: ott az Északi Liga, Silvio Berlusconi pártja és Beppe Grillo rendszerellenes pártja fog össze Matteo Renzi olasz kormányfő ellen. Persze a magyar parlamenti választási rendszer arra

van kitalálva, hogy a legerősebb szereplő 30-35 százalékkal is többséget szerezzen, de még mindig adódik a kérdés: mi van, ha a maradék összefog? Persze ellenzéki térfélen most nem látni nagy formátumú politikust, aki egy ilyet összehozhatna, félretéve közel évszázados ideológiai hitvitákat.

*- Legújabb könyvében -* A várva várt Nyugat *- azt írja Magyarország 2010-es évekbeli pályájáról, hogy az elit korruptsága találkozik a hozzá nem értésével - szemben például Szlovákiával, ahol legalább az utóbbi megvan -, ez okozza a lemaradásunkat már a régióban is. Eléggé kilátástalannak tűnik ez alapján a jövő.*

– A legjobban azt hiányolom Magyarországon, hogy ebben változás történjen, hogy az öntudatos, az államtól függni nem akaró, autonóm polgár sincs meg...

*- Ebben azért a politikának is sok bűne van.*

- Pontosan. De amíg nem jön létre egy ilyen középosztály - és ennek a devizahitelezés, illetve a törlesztőrészletek elszállása adta meg a kegyelemdöfést szerintem -, addig nem is lesz ilyen. Mire ez a réteg, amelyik valahogy tenni akart azért, hogy jobban éljen, és kihúzta a fejét a vízből, már beállt az Orbán-rezsim. A magyar kapitalizmus bezárult: egyre inkább zárt rokoni, politikai hálózatokon múlik. Ha a rendszeren belül vagy, jól élsz, ha kívül, jó eséllyel koplalsz. Így nagyon nehéz elvárni azt az öntudatra ébredést, hogy feljelentek egy korrupciós esetben, kipakolok a tévében, elmegyek tüntetni valamiért. Hogy az internetszolgáltatás megadóztatásának





ötlete váltott ki egyedül spontán felháborodást, a gyengeség jele. Hiszen ez egy apolitikus, fogyasztással összefüggő dolog. Egy sor más ügy volt, amiért tömegek mehettek volna az utcára. Miközben a felmérések szerint a társadalom nagy része nem ért egyet azzal, amit a Fidesz tesz. A Fidesz így a legnagyobb kisebbség jelenleg. Csak a többiek még „kisebb kisebbségek", és a saját táborukat nem tartja össze pozitív jövőkép, csak az Orbán Viktor iránt táplált ellenszenv.

*- Lehet, hogy naiv vagyok, de azt gondolom, ha 2010 után Orbán Viktor azt mondja a magyaroknak: „Egy európai, nyitott, befogadó nemzet vagyunk, még ha konzervatívak is, próbáljunk így, valamint normakövető módon, a másikra is figyelve viselkedni", és nem a félelemre, az örökös ellenségképekre épít, ugyanolyan népszerű maradt volna, az ország viszont valószínűleg teljesen másképp nézne ki. Mentálisan biztosan jobb állapotban lenne.*

– Ön egy nyugat-európai jobboldali narratívát kér most számon Orbánon. Ez már nyugaton is egy poszt-jobboldali ideológia, ami már Németországban, Franciaországban, Belgiumban is kitermelte a saját radikális jobboldalát, amihez képest a Jobbik egy békés társaság. Ráadásul Orbán is tudja, hogy a magyar társadalom túlnyomó többségét a nyugdíjasok, a vidéken élők, a kis keresetű, sajnos nem annyira tájékozott emberek adják. Nekik kell játszani, ha választást akar nyerni. Azzal persze egyetértek, hogy az ország mentális állapotának ez nem tesz jót, de ez sem új jelenség: valójában visszatértünk a 70-es, 80-as évekhez ebből a szempontból. Ami nekem furcsa, hogy a fiatalok

között is sokan meglepően könnyen betagozódnak ebbe a közegbe. De ez Oroszországban is így van, az ottani fiatalok is lelkes támogatói Putyinnak. Ezért naivitás például akár Orbán, akár Putyin bukását várni.

*- Ön sokat beszél a magyar rendszerváltás kudarcáról. Őszöd ebben milyen helyet foglal el?*

- Ez egy adott kormányzat kudarca volt. Gyurcsány nem azt mondta, hogy „húsz évet kúrtunk el", hanem hogy csak kettőt vagy négyet. A közös felelősségről csak utána próbált beszélni. Persze ezek az évek kulcsfontosságúak voltak a rendszerváltás utáni Magyarország szempontjából, hiszen ekkor csatlakoztunk az EU-hoz, megnyíltak az uniós források, stb. Nagyon kívánatos lett volna ebben a helyzetben egy modern magyar baloldal. Gyurcsány legalább ideológiailag próbált egyébként újítani a Tony Blair-féle „új baloldal" meghonosításának kísérletével, miközben az MSZP nagy része maradt volna a régi Horn Gyula által képviselt „old school" vonalnál. Csak éppen Gyurcsány arra használta szerintem ezt a mázat, hogy eltakarja a közvélemény elől, hogy 2004 és 2006 között valójában semmit nem csinált, sőt nagyon rossz gazdaságpolitikát vitt. Ami előrevetítette azt a fájdalmas korrekciót is, ami drasztikusan csökkentette a nettó vásárlóerőt, ami 1996 után egy évtizedig tartott. Aztán ebből 2014-ben lábaltunk ki valamennyire, ha ez sikerült egyáltalán. A régióban nem találni olyan országot, ahol ilyen lezajlott volna.

*- 2004-ben belépünk az EU-ba, majd két év múlva jön egy nagyon súlyos politikai válság, majd ismét két év múlva már*





*a globális gazdasági krízis, most meg a menekültválság. Európai léptékben mik a kilátások?*

- Most már nem jók. És ezen belül a mi helyzetünk sem. Ráadásul a nyugati média nagy része még mindig félreérti a magyar helyzetet, amikor olyanokat írnak, hogy „Orbán ki akarja vezetni az országot az EU-ból". Dehogy: Orbán Viktor tökéletesen tisztában van vele, hogy onnan jön a pénz. Ráadásul ő minden lépésével az EU jelenlegi vezetését akarja bosszantani. Az más kérdés, hogy 2020 után mindenki azt jósolja, drasztikusan csökkennek majd a támogatások. Ez egyrészt gazdasági büntetés lesz, másrészt a magországoknak valószínűleg már teljesen más preferenciái lesznek: a periféria gazdasági-politikai integrációja már nem lesz prioritás. Ezt a magyar gazdaság valószínűleg nagyon meg fogja érezni, hiszen minden fejlesztés uniós pénzből megy.

*- Szükségszerű, hogy mi mindig a periférián maradjunk? Az ön egyik barátja, Pogátsa Zoltán közgazdász szerint ez egyáltalán nem az, és ha sikerülne a skandináv típusú gazdasági, politikai modellt meghonosítanunk, el is mozdulnánk ebből a helyzetből.*

- Soha nem szép dolog predetermináltságról beszélni, de mégiscsak van itt egy nagyon kemény gazdasági, történelmi, földrajzi kötöttség: ez a régió valahogy sosem tudott a Nyugat szerves részévé válni. Ez olyan, mint amikor egy adott tájegységen nem tudnak felmelegedni a tavak, mert hiába süt ki a nap egy kis időre, mindig jön egy hidegfront. A történelmileg napsütéses időszakokat itt is mindig, szinte

törvényszerűen egy hidegfront követi. Emiatt a társadalom sincs stabilitásra berendezkedve, emiatt például sokan nem halmoznak fel, nem takarékoskodnak, még ha tehetnék, akkor sem. Nem vágnak hosszú távú üzletbe: minek? Úgyis jön egy forradalom, egy rendszerváltás, és elvisz mindent. Ráadásul a Nyugattal a kulturális transzferek egyirányúak, csak onnan jön ide valami, ami nekünk van, az ott érdektelen, és közben arra is van nem egyszer történelmi tapasztalat, hogy a közép-kelet-európai régió döntő pillanatokban magára marad. Például az oroszokkal szemben. Az a cinizmus, ami kelet-európai politikusokból árad a Nyugat felé gyakran, sajnos ezekből a történelmi tapasztalatokból is táplálkozik. „Miért legyek olyan, mint ti, hiszen, amikor megpróbálom, nem segítetek?" – erre nem egy példa volt már.

*– Orbán Viktor ezt egy beszélgetésben úgy vezette le, hogy szerinte ezért hibás az Amerika-barát lengyel és román politika jelenleg, mert nem lehet tartósan az erős amerikai jelenlétre építeni a régióban, nekünk Moszkvára, Berlinre kell figyelnünk. Igaza volt ezek szerint?*

– Nem, ebben éppen nem. Látszik ugyanis, hogy egyelőre az amerikai jelenlét a régióban egyre erősödik, és tartós lesz. Pontosan azért, mert Washingtonban érzik, hogy az EU már nem képes önmagában a nyugati érdekek garantálására a térségben.

*– Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*

– Rosszban.



## „Amikor először hallottam a beszédet, azt hittem, csak egy fideszes médiahack"

**A magyar társadalom kudarcát is mutatja, hogy a rendszerváltás óta eltelt időszakban Orbán Viktort és Gyurcsány Ferencet tudta „kitermelni" meghatározó politikusként – mondja *Schiffer András*, az LMP volt elnöke. A nemrég visszavonult politikus szerint Őszöd alapvetően határozta meg az ország elmúlt tíz évét, de legkésőbb a 2022-es választáson radikálisan átalakul a magyar pártrendszer, új formációk jönnek.**

*– 2006-ban, amikor kilépett a művészeket, közéleti személyiségeket tömörítő Szeretlek Magyarország mozgalomból, mert úgy ítélte meg, az túlságosan is Gyurcsány Ferenc kormányfő érdekében kezd tevékenykedni, azt írta: „Ideje lenne kilépni abból a mókuskerékből, hogy még mindig inkább Gyurcsány, különben visszajön Orbán" – a magyar politika nem lépett ki ebből, be is következett, amit jósolt. Érez elégtételt?*

– Az elégtétel kifejezés rossz szó erre. Egyébként akkor azt is írtam az őszi rendőrterror kapcsán, hogy ne legyen senkinek illúziója, azokkal az eszközökkel, amiket az akkor magát „balliberálisnak" nevező kormány használt, egyszer majd jobboldali kormány fog tort ülni. Semmi elégtételt nem érzek, inkább szomorúság van az emberben amiatt,

hogy ez a kétoldali idiotizmus olyan mértékben járta át a magyar politikát, hogy gyakorlatilag az előre látható következmények kivédésére sincs semmiféle lehetőség.

- *Mi az, ami megtörheti ezt?*

- Egy generációváltás. 2022-ben a választók többsége már egészen biztosan azok közül kerül majd ki, akik 1990 után szocializálódtak, ezért a kétoldali rettegtetéssel (fasisztázással, nácizással az egyik, kommunistázással a másik oldalon), azzal, hogy a 20. századi pártok egymás szennyesével próbálják tisztára mosni magukat, már biztosan nem lehet választást nyerni.

- *Őszöd mennyiben határozta meg az ország elmúlt tíz évét?*

- Teljes mértékben. Őszöd és a beszéd egészen arcpirító kiforgatása nélkül (amit Gyurcsány Ferenc és fanatikusai művelnek, amikor „igazságbeszédnek" mondják), a 2006. tavaszi hazugságkampány nélkül, amit az akkori MSZP–SZDSZ-kormány vitt, ma nem lehetne ennyire pofátlanul megtenni azt, hogy valaki a saját vagyontárgyaként kezeli mondjuk a jegybankot.

- *Az őszödi botrány, a 2006-os események mennyiben adtak önnek ösztönzést, hogy politikai pártot alapítson, és elindulјanak a 2009-es EP-választásokon?*

- Az a vicc, hogy nem ösztönzést adtak, hanem éppen ellenkezőleg. A tervünk, hogy színre kéne lépni egy zöld-,





alternatív, globalizációkritikus párttal, már korábban megvolt, és éppen 2006 ősze volt, ami bennem legalábbis egy csomó illúziót összetört. Én ugyanis az azt megelőző években, amikor ilyenekről gondolkodtam, sosem képzeltem, hogy én leszek majd a pártmozgalom frontvonalában. Abban bíztam, hogy a nálam idősebb generációból lesznek néhányan, akik ennek az élére tudnak állni, és elég hitelesek lesznek hozzá. 2006 ősze viszont azt mutatta meg brutálisan, hogy az akkor 45 feletti generáció képtelen arra, hogy kilépjen a már említett mókuskerékből. Vagyis ez az időszak törést hozott, azt mutatta meg világosan, hogy nem csak az 1990 előtt szocializálódott, de a 90-es évek elején pályáját kezdő generációban is, a politikai paradigmaváltás teljesen kizárt. Ezt az elmúlt választások és a különböző politikai, szociológiai elemzések szintén visszaigazolják. Nem véletlen, hogy a Jobbik és az LMP szavazói között messze felülreprezentált a fiatalok aránya, az idősek körében pedig meglehetősen csekély támogatottságot élveznek a 21. századi pártok.

- *Amikor kitört a botrány az őszödi beszéd kapcsán, mit gondolt, milyen következményei lesznek?*

- Arra gondoltam, hogy Gyurcsány Ferenc másnap felballag a Sándor-palotába, és átadja a lemondó levelét Sólyom László köztársasági elnöknek. Emlékszem, amikor először hallottam a beszédet, azt hittem, csak egy fideszes médiahack, hiszen éppen a helyhatósági választások kampányának közepén voltunk. Aztán kiderült, mégsem. Én utána Gyurcsányt rettenetesen megsajnáltam: egy többre hivatott ember, aki

ennyit küzdött, hogy miniszterelnök legyen, még felhatalmazást is kap rá végül egy szabad választáson, ennyire rútul végzi... Egészen biztos voltam abban, hogy az MSZP frakcióvezetője, Lendvai Ildikó órákon belül bejelenti, hogy megvonják tőle a bizalmat, és Gyurcsánynak nem lesz más választása, minthogy felbattyog a Sándor-palotába.

*- Nem ez történt.*

- Nem, és ezért Lendvai Ildikónak még nagyobb bűne van, mint Gyurcsány Ferencnek abban, hogy a magyar politika idáig züllött.

*- Gondolja, hogy ez Lendvai Ildikó felelőssége?*

- Természetesen. Neki, mint frakcióvezetőnek, megvolt a lehetősége, a politikai döntési jogosítványa és tekintélye, valamint a felelőssége is, hogy értésére adja az akkor már magáról teljesen megfeledkezett miniszterelnöknek, hogy elfogyott körülötte a levegő. Az egy olyan kiélezett pillanat volt 2006. szeptember 17-én, amikor az MSZP frakcióvezetője egy egyszerű húzással megtehette volna, hogy megszabadítja a politikai teret Gyurcsány Ferenctől.

*- Ha Gyurcsány Ferenc helyzete bizalmatlanná is vált, 2006. október 6-án a parlament bizalmat szavazott neki. Sokak szerint ekkor már nem is volt más lehetősége az MSZP-nek és az SZDSZ-nek azok után, hogy napokkal korábban Orbán Viktor a Kossuth téren 72 órás ultimátumban szólította fel a távozásra.*





- Ne gyártson az ember összeesküvés-elméleteket, de az egész történet legnagyobb adóssága, hogy a 2010-es politikai váltás után sem történt egy világos elszámoltatás 2006 őszéről. 2006 augusztusában Orbán Viktor Tusnádfürdőn már bejelenti, hogy „meg kell indulni" az akkor frissen és szabadon megválasztott kormány ellen, majd az őszi események pontosan azt a későbbi, sokszor hangoztatott jövendölést igazolták, hogy ez a két ember egymást tartja a felszínen. Mert igaz, hogy a Fidesz „vekkeres tüntetése" után, a parlamenti bizalmi szavazás előtt Gyurcsány Ferenc gyakorlatilag leválthatatlanná vált. Ne feledjük, hogy 2006. szeptember 17-én Orbán Viktor nem is volt Budapesten, a Fidesz kezdetben tanácstalannak tűnt, „fogva volt", és korántsem volt nyomás a szocialistákon, márpedig, mint tudjuk, a Fideszben semmi nem történik Orbán Viktor akarata nélkül. Ezért mondom, hogy Lendvai Ildikónak óriási történelmi bűne, hogy nem mutatta fel a piros lapot a miniszterelnöknek. A „vekkeres tüntetést" követően nyilvánvaló volt, hogy Orbán ilyen akciói Gyurcsány Ferenc hatalomban tartására szolgálnak. Fordítva is végig lehetne ezt gondolni.

*- Mire gondol?*

- Arra, hogy ha nincs a beszéd kiszivárgása, ha nincs az „Elkúrtuk-Day", az önkormányzati választásokat vélhetően legfeljebb X-re tudja csak menteni a Fidesz. Bármennyire is megindult már a nyáron az MSZP népszerűségének esése, és volt Orbán már idézett „megindulunk a kormány ellen" beszéde Tusnádfürdőn, ezzel együtt is úgy nézett ki, hogy

a budapesti kerületek, valamint a nagyvárosok felét simán elhozta volna a ballib oldal, és Demszky Gábor is kényelmesebben nyer Budapesten. Ebben az esetben Orbán pozíciója is menthetetlenné válhatott volna a Fideszen belül. Ha nincs a „vekkeres tüntetés", akkor könnyen lehet, hogy Gyurcsánynak mennie kell. Ha Gyurcsány ment volna, az MSZP képes lett volna konszolidálni a helyzetét, mondjuk Szili Katalin lesz a pártelnök, Gráf Józsi bácsi akkori földművelésügyi miniszter átveszi a kormányt. És ha hozzák a helyhatósági választásokat mondjuk egy döntetlenre, Orbán Viktor körül is elfogyott volna a levegő a Fideszben, vagy a Fidesz körül hónapokon belül. Ne felejtsük el, hogy a 2006-os parlamenti választási vereség után már nagyon komolyan felmerült a Fideszben, hogy Orbán Viktort le kellene váltani. Orbán akciói hatalomban tartják Gyurcsányt, Gyurcsány botrányai hatalomban tartják Orbánt. Azóta is ennek a két embernek a fogságában vergődik a magyar politika.

*– Viszont mindketten hosszú időre stabilizálták a pozíciójukat. Egyikük a jobb-, a másik a baloldalon.*

– Gyurcsány Ferenc mint baloldali? Ez már önmagában vicces. Amúgy meg a pártjának szerintem semmi esélye. 2009 óta nem miniszterelnök, ennek ellenére sem tud vele mit kezdeni az álbaloldal, mint azt láttuk 2014-ben is, de ez az ő gondjuk, oldják meg házon belül.

*– Emlékszem egy 2006-os tüntetésre a Parlament előtt, ahol éppen önnel beszélgettem, miközben a színpadon Budaházy György a rendszer erőszakos elsöprésére buzdított. Ön akkor*





*azt mondta, egy fejlett demokráciában ezért a rendőrök vagy már színpadon letartóztatnák a demokratikus államrend megdöntésére tett kísérlet gyanújával, vagy legkésőbb akkor, amikor lejön onnan. Ehhez képest Budaházy simán elsétált a beszéd után. Mennyire bicsaklott meg a magyar államszervezet működése 2006 őszén?*

– Teljes mértékben. Nem csak akkor mondtak olyanokat a szónokok, amiknek büntetőjogi következménye kellett volna hogy legyen. 2007-ben, az őszödi botrány egyéves évfordulóján is volt egy tüntetés a Parlamentnél, aminek a résztvevői inzultálták az épületből távozó képviselőket. Nyilvánvalóan a törvény teljes szigorával kellett volna ezekben az esetekben fellépni, és adott esetben az államrend elleni bűncselekményekkel kapcsolatos jogszabályokat alkalmazni. Ezekben az esetekben azonban a magyar állam teljesen tehetetlen volt. Más esetekben azonban, amikor békés járókelők szemét lőtték ki, vagy konstruált pereket próbáltak végigvinni tüntetők ellen, akkor pedig rendőrállami módon léptek fel. Ez csak azt bizonyítja, hogy hova vezethet, ha az állam, a kormányzat tökéletesen átpolitizálja a rendőrség működését. De ez nem 2006-ban kezdődött. Én magam már 2003 elején tiltakoztam az ellen, hogy a rendőrség nyilvánvalóan Kovács László akkori külügyminiszter és más kormánytagok ízlése szerint tiltotta be a béketüntetéseket az amerikai imperialista agresszió ellen Irakban. Teljes abszurdum. Ha a rendőrség politikai elvárásokat kezd teljesíteni, az olyan örvénybe viszi őket, amiből már nagyon nehéz szabadulni.

*– Az igazságszolgáltatás mennyire átpolitizált?*

- Én tiszteletben tartom a bíróságokat, tőlem egy rossz szót nem fog hallani ezzel kapcsolatban. Kétségkívül az előzetes letartóztatás intézményét előre hozott büntetésként alkalmazzák, így volt ez 2006 őszén, de előtte és utána is így volt ez, a fő felelősség itt is a törvényhozáson van.

*- A korrupciós ügyekre miért reagál ilyen passzívan a magyar társadalom? Önök is feltártak nem is egyet, a média is, más ellenzéki politikusok szintén. Ezek mégsem keltettek túl nagy hatást.*

- Nyilván az ingerküszöb is megemelkedett. A politikai elit belement egy olyan játékba, hogy egymást fogják a 20. századi pártok, az MSZP és a Fidesz. Van egy olyan érzet széles körben, hogy össze is játszanak bizonyos ügyek eltussolásában. Ciklusról ciklusra jöttek az ellenzéki ígéretek az elszámoltatásról, amiből aztán egyik kormányváltás után sem lett semmi. Ez nyilván fásultságot okoz. Az ellenzéknek, a civil szervezeteknek az lenne a feladatuk, hogy bemutassuk: önmagában a korrupció, az állam foglyul ejtése hogyan van összefüggésben az oktatás, az egészségügy romló megítélésével. Vagy éppen a növekvő kizsákmányolással. Nem mondom, hogy ezt a feladatot tökéletesen láttuk el az utóbbi időben, de az okokat is látni kell.

*- Mik ezek?*

- A szolidaritás kultúrája Magyarországon sajnos rendkívül alacsony. Az emberek kétszáz éve az egyéni túlélési forgató-





könyvekre szocializálódtak történelmi okokból, ebből szervesen következik az is, hogy nem biztos, hogy úgy gondolják: minden egyes korrupciós ügy miatt fel kellene háborodniuk, hiszen van, ami akár még nekik is előnyös lehet.

*- Nagyjából egy időben, együtt kezdte a politikát Gyurcsány Ferenccel, Bajnai Gordonnal, Orbán Viktorral...*

- Nem, én csak 2010-től vagyok hivatásos politikus.

*- Akkor úgy fogalmazok, együtt kezdett politizálni velük. Hogy látja innen Gyurcsány Ferenc és Orbán Viktor pályaívét?*

- Valószínűleg mindkettőjükre igaz, hogy a hatalom a legrosszabbat képes kihozni az emberből. De a végeredmény azt is mutatja, hogy a hatalom technikáihoz, praktikáihoz Orbánnak jóval nagyobb tehetsége volt, mint Gyurcsánynak. Mindkettő többre hivatott figura volt. Amivé lettek, az sokkal inkább szól arról, hogy Magyarország sajnos ennyire volt képes az elmúlt 25 évben, mintsem hogy bármelyiket diabolizáljuk, és azt mondjuk, miattuk ilyen ma a magyar társadalom. Interaktív játék a politika a társadalomban, az, hogy ők választódtak ki, ennyire meghatározó és ilyen hosszan regnáló miniszterelnökké, inkább a posztkommunista Magyarország állapotát mutatja.

*- Azt mivel magyarázza, hogy a Jobbikon és az LMP-n kívül nem tudott új párt bejutni a rendszerváltás óta a parlamentbe? Ez az egész régióban ritkaság.*

– A magyar rendszerváltó elit mindenek fölött álló értéknek tartotta a politikai stabilitást. Ma már látjuk, hogy a magyar demokrácia ezért óriási árat fizetett. Antall József és Göncz Árpád is azzal büszkélkedett külföldön, hogy miközben az 1990-et követő években sorra buktak meg a kormányok a régióban, nálunk stabilitás van. Ezt a stabilitást használta ki Horn Gyula is a Bokros-csomag esetében, de ezzel élt Orbán Viktor is az első ciklusában 1998 és 2002 között, amikor leszámolt a koalíciós partnereivel. Egy olyan kimondatlan paktum élt a rendszerváltó elitben, hogy kartellszerűen együttműködve mesterségesen is ellehetetlenítették a rendszerváltást követő húsz évben, hogy új politikai erő megjelenhessen. Ahogy mondtam, a magyar társadalmat nem jellemzi sem a szolidaritás, sem a kollektív aktivizmus. Törvényszerű volt ugyanakkor, hogy a rendszerváltást követően folyamatosan fogytak a magyar újkapitalizmus bizalmi tartalékai, és az is, hogy ezzel párhuzamosan a 21. századi politikai irányzatok tudtak megerősödni, mert ezek ezzel szemben jelentettek kritikát. Az, hogy megalakul a huszonnyolcadik liberális párt, amikor az elmúlt húsz év egy neoliberális paradigma jegyében telt, kevéssé valószínű. Az, hogy jelentkezik egy populista jobboldali, illetve egy zöld, globalizációkritikus párt, azt jelzi, bármennyire is lefagyasztotta a rendszerváltó elit az új politikai rendszert, egy ponton túl ez elkezdett beomlani. A többi kelet-európai országban ez nem így volt, igaz, a stabilitás is hiányzott sokáig, de az is elmondható, hogy folyamatosan alakulnak át a pártrendszerek.

*– A Fidesz retorikájában is van kapitalizmuskritika, nyakon öntve némi autoriter beütéssel...*





– A Fideszre szerintem egyáltalán nem jellemző a kapitalizmuskritika. Ideológiájában sem. A Fidesz ideológiája arról szól, hogy einstandolják alkalmasint a vörös oligarchákat, helyzetbe hozzák az állam foglyul ejtése révén a sajátjaikat, és védelmi pénzt kérnek a multiktól. Hol itt a kapitalizmuskritika?

*– Egy zöld-baloldali talajról induló kapitalizmuskritikának mikor lehet jelentősebb támogatása Magyarországon?*

– Remélem, minél előbb, én magam is azon vagyok. Legkésőbb 2022-ben, amikor a generációváltás már végleges lesz a választók körében, a 20. századi pártok össze fognak omlani, ebben biztos vagyok.

*– Az Európai Unió ekkor ön szerint hogy néz majd ki?*

– Ha a szabadkereskedelmi alapszerkezetet nem vizsgálja felül az unió, sok jó nem vár rá, ebben is biztos vagyok. Amennyiben intézményesítik a kétsebességes Európát, az szerintem az egész unió széthullásával jár majd. Azt nem gondolom ugyanakkor, hogy eleve elrendeltetett, hogy a perifériára kerüljünk egy ilyen helyzetben. Mi a félperiférián vagyunk, ezért képviseljük azt, hogy nemzetstratégiai cél, hogy a belső tőkeképző képességet megerősítsük, a szélsőséges exportfüggőséget enyhítsük. Ezt csak az LMP képviseli ma a magyar politikában, pedig pont azért is fontos lenne, hogy ha a dezintegrációs folyamatok megerősödnek az EU-n belül, akkor se legyünk teljesen kiszolgáltatottak. A Fidesz sajnos, minden habonyizmus dacára, pont ellentétes irány-

ba tapos rá a gázra, ráadásul a zsákutcában. Továbbra is a multiknak adott hatalmas támogatásokkal dicsekszenek, és szó sincs az exportfüggőség csökkentéséről, maximum a kivitel szerkezetén akarnak változtatni.

- *Szokott beszélni fideszesekkel?*

- Persze. Mindenkivel beszélő viszonyban vagyok.

- *A Fideszben hogy magyarázzák a jelenlegi politikát?*

- Az utóbbi két évben már nem voltak olyan egyértelmű válaszaik, mint a 2010–2014-es ciklusban. Annak a négy évnek volt egy egyértelmű története, amit minden fideszes képviselő gombnyomásra fel tudott mondani. Most nem látok ilyet, azon kívül, hogy a migrációs krízis kezelése Orbán tekintélyét saját táborán belül iszonyatosan megerősítette.

- *Visszatérve 2006 őszére, a Fidesz története akkor az volt, hogy ők csak „megpróbálták becsatornázni" az elégedetlenséget, hogy megelőzzék a még nagyobb bajt. Ezt elhiszi?*

- Amikor Orbán Viktor 2006. október 23-án népszavazást hirdetett meg, én is azt gondoltam, hogy ez zseniális húzás, hiszen egy eszkalálódó helyzetet kezelt, amiben akkor sokan még a polgárháborús állapotokat sem zárták ki. Ez valóban a becsatornázásról szólt, és aztán nagymértékben ennek a népszavazásnak köszönhették a kétharmadot. Ha csak ezt nézem, akkor erre lehet azt mondani, hogy egy





felelősségteljes, egyben zseniális húzás volt. De a Fidesz szerepét, viselkedését az azt megelőző hónapokban mindennek lehetett mondani, csak felelősségteljesnek nem. Benne voltak a hangulat gerjesztésében, persze ebben az is benne van, hogy Orbán és Gyurcsány tíz éve egymást tartja a víz fölött a politikában. Szerintem a Fidesz 2006. nyári, őszi magatartását meghatározta az is, hogy akkor – a párt történetében először – egyáltalán nem volt stabil a pártelnök pozíciója.

– *A szélsőjobb megerősödése mennyiben köszönhető az őszödi botránynak?*

– Teljes mértékben. Szerintem szándékosan hagyta a kormány 2006 őszén elszabadulni az indulatokat. Ahol tudatosan hergelik fel az embereket, ahol saját polgáraira támad az állam, félredobva minden jogállami korlátot, és ahol a kormányzó elit nyíltan és büszkén cserben hagyja a társadalmat, a nyíltan és büszkén a magát baloldalira maszkírozó, valójában neoliberális párt cserbenhagyja a rendszerváltás veszteseit, ott nem kell azon csodálkozni, hogy a szélsőjobboldalon megerősödik egy párt. Ma már nagyon könnyű és olcsó a Jobbik megerősödését a roma–nem roma együttélés nehézségeinek kihasználására fogni, a romaellenesség legfeljebb egy energetizáló tényező volt a Jobbik felemelkedésében, a Jobbik pont azokban a kilátástalan helyzetbe került, volt szocialista iparvidékeken erősödött meg, ahol nagy számban voltak Kádár János és Horn Gyula „árvái", akiket a Gyurcsány–Bajnai-klikk elárult.

*– De amíg el nem kezdtek intenzíven cigányozni, a Jobbik sem tudott kitörni az 1-2 százalékos támogatottságból.*

– Igen, de pusztán a cigányozással, a rasszista agitációval más is próbálkozott már a rendszerváltás óta, és nem ért el sikert, eltűntek a süllyesztőben ezek a politikai erők. Ha egy ilyen ügy mentén fel is tud futni egy politikai formáció, azt, hogy stabilizálja a helyét kétszámjegyű támogatottsággal, nem lehet pusztán a cigányozásra fogni. Egyébként, ha valaki nem emlékezne rá: az első országgyűlési választás, ahol a Jobbik jó eredményt ért el, az egy Budapest IX. kerületi választás volt, ahol azért nem lehetett a roma–nem roma együttélés problémáival, a közbiztonság hiányával kampányolni. Szegedi Csanád volt a Jobbik jelöltje, és Novák Előd volt a párt delegáltja a választási bizottságba. 8 százalék fölött végzett a Jobbik, egy Budapest belvárosi kerületben.

*– Háromosztatúvá vált a magyar politika, létrejött a „centrális erőtér"...*

– Egyrészt szeretném azt hinni, hogy négyosztatú, hiszen az LMP is ott van saját jogon a parlamentben. Amúgy meg utálom ezt a „centrális erőterezést", ez Orbán szövege, amit kritika nélkül átvesz mindenki. Dobálózunk ezekkel a jelzőkkel, emlékszem, egy akkori „sztárpolitológus" már 1990-ben nagy magabiztossággal kinyilatkoztatta, hogy Magyarországon kialakult a kétpárti váltógazdálkodás, mint Amerikában vagy Angliában. Az a két párt, amire gondolt, már nem létezik. A Fidesznek valóban van most egy túl erős, centrális szerepe, de nem jelenti ez azt, hogy





az idők végezetéig így lesz, még csak olyan hosszú távra sem tippelnék.

*– Ha nyernek 2018-ban, a baloldal végképp megroppanhat...*

– Ha nyernek 2018-ban, akkor nyertek. Ez ennyit fog jelenteni, semmi többet. És ha nyernek 2018-ban, akkor valamit virítaniuk is kellene majd a társadalomnak, saját szavazóiknak a szokásos habonyiádákon túl. Hiszen az világos, hogy a rezsicsökkentésen, az „államépítésen" kívül nincs más sztori a Fidesz tarsolyában. Ezek pedig már befejeződtek.

*– Az EU-nak van „sztorija" ön szerint jelenleg?*

– Nincs. Pont ez a kétségbeejtő.

*– Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*

– Morálisan teljesen lezüllött állapotban.

# „Mint felcsúti parasztgyerek lehetsz még kormányfő"

**Kifejezetten frusztrálta a Fideszt és Orbán Viktort, hogy az őszödi botrányt követően nem kerültek hatalomra, ebből is fakad az a könyörtelenség, amivel a jelenlegi ellenzékhez állnak – mondja *Fodor Gábor*, az SZDSZ volt elnöke, aki szerint 2006-ban őket is „átverte" Gyurcsány Ferenc.**

*– Az MSZP-ben többen is azt mondták: amikor nyilvánosságra került a beszéd, és kirobbant a botrány, nem gondolták, hogy ennyire súlyos következményei lesznek, abban bíztak, majd elül a dolog valahogy. Az SZDSZ-ben hogy értékelték akkor a helyzetet?*

– Nem tudtuk természetesen, hogy mi zajlott az őszödi frakcióülésen, mert nem voltunk ott. Azt mi sem gondoltuk, hogy ekkora hatással lesz a beszéd a magyar politikai életre, de azt mindannyian éreztük, hogy ez nagy politikai botrány. Ugyan én azt gondolom, hogy a szándék tényleg az volt Gyurcsány Ferenc részéről, hogy nyíltan, őszintén és önkritikusan beszéljen a helyzetről, de ha egy kormányfő azzal szembesíti saját pártját, frakcióját, hogy „hazudtunk nektek és a választóknak is, de mostantól elmondjuk az igazságot" – ráadásul mindezt egy zárt ülésen elmondani, úgy, hogy még le is lepleződik, nos, ez hatalmas politikai hiba.





Ha ezt gondolja tényleg, miért nem állt ki a nyilvánosság elé? Miért nem a parlamentben mondott egy beszédet? – amit persze nem így fogalmaz meg, ennyire vulgárisan.

*– Beszéltem MSZP-s vezetővel, aki azt is elismerte, hogy miután 2004-ben Gyurcsány Ferenc kormányfő lett, igazából már nem akartak nagyon semmit tenni, csak felkészülni a 2006-os választásokra. Ezért nem fogták meg a túlköltekezést, ezért csökkentették irracionális módon az áfát... Amik később a baj forrásai lettek. Ezt önök is látták?*

– Nekem egy csomó pozitív várakozásom volt Gyurcsány Ferenccel kapcsolatban. Értelmes, rátermett embernek gondoltam, bár éreztem benne a politikai kalandorságot is. Már 2002-ben volt vele egy nagy vitám, amikor kitalálta a szocialisták számára a „nemzeti közép" fogalmát, amit a kampányuk központjába helyeztek. Én ezt álságos dolognak tartottam, és a viták során éreztem benne a hajlamot a populizmusra. De még így is azt éreztem, hogy koránál, tájékozottságánál, dinamizmusánál fogva minőségi változást jelent az MSZP akkori meghatározó politikusaihoz képest, így bíztam is benne. Miután miniszterelnök lett, szintén többször beszéltem vele, és azt mondtam neki: van egy választása – vagy tiszta vizet önt a pohárba, és kimondja, hogy komoly problémák voltak a szocialisták kormányzásával, és világosan szembemegy a teljesen rossz irányba indított gazdasági, politikai mozgásokkal, vagy a másik, hogy nem csinál semmit, és megpróbál elevickélni a 2006-os választásokig, bízva abban, hogy megússza a szembenézést. Tehát ez a dilemma világos kellett hogy legyen a számára – nem csak én mondtam neki.

*– Ő hogy reagált erre?*

– Úgy, hogy igazam van, de azért mégis csak meg kéne nyerni a 2006-os választásokat. És döntően ez vezérli majd a cselekedeteit. Később világossá is vált, hogy a második lehetőséget választotta.

*– Az SZDSZ hogy reagált erre a döntésre?*

– Megosztott volt. Gyurcsány személyével és a fellépésével kapcsolatban is. Nekem az első csalódásom ez volt, amikor észleltem, hogy melyik utat választotta. A pártban folyamatos vitáink voltak, hogy mit tegyünk, hogy megszavazzuk-e a költségvetést. 2005–2006-ban már alig egy-két szavazaton múlott a párton belül, hogy támogassuk-e a büdzsét. Én akkor már az ellenzők közé tartoztam.

*– 2006-ban a fő sokkot először nem is a beszéd okozta, hanem amikor kiderült: se program, se elképzelés a kormány részéről, hogy hogyan kezelje a felhalmozódott bajokat. Önök sem tudták, koalíciós partnerként, hogy igazából nincs program?*

– Mi is át lettünk verve. Mi is azt hallottuk Gyurcsány Ferenc közvetlen környezetéből – amibe az SZDSZ azért soha nem volt bevonva –, hogy ott vannak a páncélszekrényben a kidolgozott anyagok, lényegében van egy kész kormányprogram, amit a megfelelő pillanatban megvitatunk majd. Aztán kiderült, hogy ezek üres lapok. Nincs semmi. Nagyon csalódottak voltunk. És pont emiatt a csalódottság miatt történt az, ami addig sosem a rendszerváltás óta: a választás





után közvetlenül meredeken elkezdett zuhanni a kormány népszerűsége. Ezért is nem lett volna szabad az őszödi beszédet zárt ajtók mögött elmondani.

*– 2006 őszén az önkormányzati választásokon már az SZDSZ is nagyon kemény veszteségeket szenvedett el, Demszky Gábor éppen hogy győzött Budapesten, több fontos vidéki városban pedig szinte eltűnt a párt. Akkor önök már érezték, hogy innen nagyon nehéz lesz visszajönni?*

– 2006 ősze minden szempontból elkeserítő volt: a tévészékház ostroma, az utcai zavargások, a folyamatos tüntetés a Parlament előtt – elkeserítő volt ezt látni. Rettenetes volt. Ostromállapot volt Budapesten. Akkor azon az állásponton voltunk, hogy ilyen helyzetben nem dobhatjuk be a törölközőt. Amikor barikádokat építenek az utcán, nem lehet lemondani, mert az a gyávaság, kormányképtelenség jele. De határidőket szabtunk a kormány – és saját magunk – számára is, hogy három hónap után nézzük meg, mi a helyzet, és világosan le kell vonni a konzekvenciákat Őszödből. Aztán párton belül már kisebbségben maradtunk ezzel az álláspontunkkal.

*– Mármint azzal, hogy le kell vonni a konzekvenciákat?*

– Igen.

*– Például hogyan?*

– Például úgy, hogy lemond Gyurcsány Ferenc. Ez is egy lehetőség lett volna. Kellett volna hogy legyen. De ezt már

nem merte az SZDSZ hivatalosan felvetni. Hanem úgy tettünk, mintha semmi nem történt volna.

*- Pedig nem lett volna jobb az előrehozott választás - akár az SZDSZ, a párt túlélése szempontjából is?*

- Akkor annyira elszabadultak az indulatok, hogy még Sólyom László köztársasági elnök is csőcseléknek nevezte az utcán randalírozókat. Tehát, mint mondtam, én is úgy gondoltam, ilyen helyzetben nem lehet választásokat tartani: lényegében utcai harcok kísérték volna a kampányt, a szavazást. Ez teljesen szétzilálta volna a magyar társadalmat.

*- Ön több fideszessel tartja máig a kapcsolatot, Orbán Viktorral is szokott beszélni időnként. Akkor ők hogy látták a helyzetet?*

- Orbánnal akkor nem beszéltem (nem is járt be a parlamentbe), de valóban több más Fidesz-vezetővel igen. Nagyon radikalizálódott abban az időszakban a Fidesz. Volt egy nagyon erős összeesküvés-elmélet, hogy a tévészékház ostroma már egy, a kormány által kiprovokált akció volt, amit a rendőrség direkt nézett végig anélkül, hogy megfelelő erővel beavatkozott volna. Én ebben nem hiszek: részben tapasztalatlanság, részben politikai amatőrség okozta. De valóban ki kellett volna vizsgálni utólag a történteket.

*- Önt végül 2007-ben választották meg az SZDSZ elnökének, amikor már nagyon nehéz helyzetben volt a párt és a kormánykoalíció is. Miben bízott, mit lehetett még akkor tenni?*





- Valóban, amikor megválasztottak, már én is tisztában voltam vele, hogy az utolsó pillanatban vagyunk: hogy előtte egy perccel vagy netán már utána, azt akkor szerintem senki nem tudta megmondani, én sem, nyilván akkor abban bíztam, hogy talán még előtte. Becsületbeli ügynek tartottam, hogy megpróbáljam még a magyar liberális pártot megmenteni a széteséstől és eltűnéstől. Kalandos körülmények között, egy elcsalt választás után megismételt szavazást követően lettem elnök. De akkor még úgy nézett ki, el lehet indulni felfelé: meghirdettem, hogy minden párttal párbeszédre törekszünk, hogy többé nem az MSZP szatellit-pártja leszünk, hanem saját, mindenre nyitott utunkat járjuk, leültem minden akkori frakcióvezetővel. És a közvélemény visszaigazolta ezt, hiszen kimozdultunk a mélypontról, és hosszú idő után ismét 7-8 százalékon mérték az SZDSZ-t. De ez azonnal óriási indulatokat generált az SZDSZ-ben és az MSZP-ben is. És a korábbi pártvezetés világossá tette, hogy mindenben keresztbe tesznek majd. Az SZDSZ polgármesterei fizetett hirdetésben tiltakoztak ellenem - a legitim, megválasztott elnökük ellen. Ennél abszurdabb már nem is lehetett volna.

*- Mi volt az oka ennek a nagy ellenállásnak?*

- Egyszerűen az, hogy korábban, sok helyen, hosszú évek alatt kialakult egy olyan szoros együttműködés a szocialistákkal, aminek a felbontása sok helyi kádernek komoly egzisztenciális fenyegetést hordozott volna. Ha sokáig abból élsz, hogy egy szocialista vezetésű önkormányzatnak dolgozol, nyilván nehéz váltani. Ők nem is akartak.

*- Az SZDSZ végül 2008-ban lépett ki a koalícióból, miután az MSZP nem támogatta az egészségügyi reformterveit. Az MSZP-ben a 2008-as szociális népszavazástól számítják a „vég kezdetét". Ön szerint mi volt az a pont, ahol ezt még el lehetett volna kerülni?*

- Szerintem ez az elmúlt évtized egyik legfontosabb kérdése. Saját politikai hibámnak is tartom, hogy akkor én is úgy gondoltam: az egészségügyet az SZDSZ-nek kell megreformálnia, mi irányítsuk az egészségügyi minisztériumot. Utólag: ez nagy hiba volt. Később, egy kormányátalakítás során már azért lobbiztam, hogy az egészségügy helyett inkább az igazságügyi miniszteri posztot kérjük.

*- Miért?*

- Azért, mert a kisebbik koalíciós partner nem vállalhat olyan tárcát, ahol radikális reformokat kell véghezvinni, ráadásul egy olyan területen, mint az egészségügy, ahol évtizedek óta becsontosodott struktúrákat kell lebontani, és rengeteg konfliktust felvállalni. Ennek az ódiumát igenis a nagyobbik pártnak kell felvállalnia. Az az abszurd helyzet állt elő, hogy maga az MSZP fúrta a legjobban, amit csinálni akartunk az egészségügyben. Ez lehetetlen helyzet volt. Ezért kellett volna az SZDSZ-nek a külügy vagy az igazságügy: előbbivel az európai, atlanti elkötelezettségünket, utóbbival a jogállamisághoz való ragaszkodásunkat demonstrálhattuk volna. Vagy éppen a környezetvédelem - aminek a vezetését el is vállaltam egy évre. De én tovább mentem volna, 2008 körül, a gazdasági válság kitörése után már szakértői kormányra lett volna szükség. Előre hozott választások, addig pedig szakértői kormány.





*- Ki vezette volna?*

- Surányi György, korábbi MNB-elnök. Akkor tettem is lépéseket ebbe az irányba. Beszéltem az érintettel természetesen, beszéltem MSZP-sekkel, fideszesekkel is. És a Fideszben nekem azt mondták, Orbán Viktor részéről is megvolt a támogatás az elképzeléshez. Végül az MSZP-n és részben az SZDSZ-en csúszott el a dolog. Bár az MSZP-ben is volt egy jelentős erő, ami támogatta volna az elképzelést, csak nem mertek szembemenni a pártvezetésükkel. Akkor vált világossá, hogy az a betokosodott gazdasági, önkormányzati érdekrendszer, ami korábban kialakult a kormánypártok körül, és aminek az volt érdeke, hogy a legutolsó pillanatig hatalmon maradjon, bármi jöjjön is utána, nem megbontható. Legalábbis nekem és a támogatóimnak ehhez nem volt elég erőnk. Általános pánik volt az MSZP-sek, de sok SZDSZ-es részéről is, hogy ezt a szisztémát fel ne rúgjuk, ez még működik, ebből még van pénzünk. Hogy 2010-ben mi lesz majd, az 2008-ban senkit nem érdekelt. Így az az abszurd helyzet alakult ki, hogy bár kiléptünk a koalícióból, végig támogattuk a kormányt az agóniában 2010-ig.

*- Gyurcsány Ferencet hogy lehetett volna rávenni egy korábbi távozásra?*

- Amikor pártelnök lettem, leültünk beszélgetni. Akkor már nem voltunk jó viszonyban, már az sem tetszett neki, amit

környezetvédelmi miniszterként csináltam, nem hagytam helyzetbe hozni néhány MSZP-közeli vállalkozót bizonyos beruházásoknál. De a kapcsolatunk igazából ekkor romlott meg, mert ezen a beszélgetésen elmondtam neki, hogy szerintem előre hozott választásokra és szakértői kormányra van szüksége az országnak. Ordítva utasította el. Látható volt, hogy semmilyen módon nem akarja átadni a hatalmat.

*– Orbán Viktorban 2006-tól mennyi frusztráció halmozódhatott fel, miután nem sikerült kierőszakolnia az előre hozott választásokat? Mennyiben eredeztethető ebből az az indulat, amivel 2010 után nekiugrott az ellenzéknek és mindennek, amit addig a kormány tett?*

– Helyesen fogalmazott, Orbán Viktorban és a Fideszben is rengeteg frusztráció halmozódott fel az évek során. Ebből le lehet vezetni a 2010 utáni viselkedésüket is. Hiszen 2002 és 2006 ősze között mindent elveszítettek: az önkormányzati, az EP-, és a parlamenti választásokat is. Nem tudtak áttörni, és amikor 2006 tavaszán-nyarán már a jobboldali sajtóban is azt pedzegették, hogy Orbánnal már nem lehet nyerni, az nagyon frusztrálttá tette őt. Ebből származhat az a rengeteg indulat, amivel a „fülkeforradalmat" kezelték. Még akkor is, ha a 2010-es választások előtt Orbán elég bölcs volt ahhoz, hogy ne csináljon, ne mondjon semmit. Így utólag ő határozhatta meg, hogy mihez is kapta a kétharmados felhatalmazást.

*– Hogy működik ma a Fidesz? Fideszes képviselők rendületlenül bizonygatják, hogy zárt ajtók mögött komoly viták*





*vannak, lehet Orbán Viktort kritizálni, és ő figyel is a véleményekre, de azért ez elég nehezen hihetőnek hangzik.*

– A Fidesz régen megszűnt vitatkozó párt lenni. Rendkívül hierarchizált, centralizált a döntéshozatal, ahol nincs helye az ellenvéleményeknek. Nem hiszem, hogy lenne, aki Orbánt valóban kritizálni meri. Ő maga legfeljebb néhány ember véleményére hallgathat, azt el tudom képzelni, hogy őket meghallgatja, és időnként támaszkodik arra, amit mondanak.

*– Orbán már 2010 előtt „centrális erőtérről" beszélt zárt körben, arról, hogy a Fideszen kívül hosszú ideig nem lesz jelentős politikai erő. Azt hiszem, ő maga sem gondolta, hogy ez ennyire hatékonyan valósul majd meg, és 2016-ban még esélye sem látszik, hogy néhány év alatt megváltozzon.*

– Igen, de ennek a problémának szerves része a Jobbik. Hiszen az lehetetlen, hogy a baloldali-liberális ellenzék velük összefogjon, és innentől kezdve a kormánykritikus erők lehetnek akár egy idő után többen is, mint a Fidesz támogatói, ezt nem fogják tudni a jelenlegi választójogi környezetben hatékonyan kihasználni. De nem szabad elfelejteni, hogy a Jobbik jelenlétéért, és megerősödéséért az MSZP is felelős, hiszen – bármennyire is tagadják a szocialisták – a párt bázisa az MSZP egykori erős támogatottságú területeihez köthető. A Jobbik döntően nem a Fidesztől vett el szavazatokat, hanem a baloldaltól.

*– Erre természetesen létezik egy összeesküvés-elmélet is. Eszerint a Jobbik indulása, megerősödése kezdetben egyáltalán*

*nem volt Gyurcsány Ferenc vagy az MSZP akkori vezetőinek ellenére, mert azt gondolták, a Jobbik majd a Fidesztől vesz el szavazatokat. Ezzel találkozott annak idején a kormányban?*

– Valóban voltak sokan, akik így gondolkodtak. Konkrét bizonyítékaim persze nincsenek, de el tudom képzelni, hogy sokan így tekintettek a Jobbikra. A demokrata ellenzékkel is az a baj persze, hogy a baloldali része nagyon megosztott. Liberális oldalon jelenleg mi vagyunk az egyetlenek, még ha picik is vagyunk, el kell ismerni. De a baloldal fragmentációjának megszüntetése nélkül esély sincs bármilyen sikerre. Emellett persze politikát is kellene csinálni: mindenekelőtt az MSZP-nek visszaszereznie a „lakótelepek népét", amit a Jobbik elvitt tőlük. De ehhez valóban erőteljes baloldali politikára lenne szükség, míg az MSZP máig az elit, a média kívánságainak próbál megfelelni. Orbán ráadásul jól ráérzett a menekültügyre: ahhoz képest, hogy 2015 legelején mindenki arról beszélt, hogy a Fidesz egymillió szavazót veszített, és maga Orbán is megzavarodott, egy darabig nem tudta, merre kellene elindulnia, hogy megállítsa a Fidesz-tábor erózióját, mostanra nem csak visszaszerezték ezt az egymillió szavazót, de valószínűleg tartósan maguk mellett tudják tartani őket. Vagyis az elkövetkező fél-háromnegyed évben biztosan nincs esély az ellenzék bármiféle erősödésére, még ha a pedagógustüntetések meg is mutatták, hogy nagy hibákat követnek el.

*– Több kormányközeli forrástól, kormánytagtól is azt hallom már jó ideje, hogy Orbán Viktor már el is veszítette a motivációját a belpolitikát illetően, hiszen nincs kivel harcolnia,*





*nincs jelentős ellenfele. Ezért szeretne „szintet ugrani", és európai jelentőségű politikussá válni.*

– Ez teljesen reális látlelet lehet róla. Ezért volt teljes tévedés az a pletyka, hogy köztársasági elnök akar lenni. Ő? Minek? Akkor kivel harcolna? Ezért valóban európai szinten szeretne már jelentős vezetővé válni.

*– Ott viszont egyelőre annyira eltér a mainstreamtől, hogy aligha tekintené szívesen bárki partnerének a jelenlegi európai vezetők közül. Valószínűleg nem véletlen, hogy több kétoldalú találkozója van az orosz elnökkel, mint a német kancellárral.*

– Szerintem ügyesen csinálja. És már 2010-ben is erre készült. Meggyőződése volt, hogy most már a közép-európai régióból is kell jönnie egy jelentős európai politikusnak, és arról is meg volt győződve, hogy ez csak ő lehet: ő tud angolul, mások nem olyan jól, mögötte ott áll egy szinte egyedülálló választási siker, mások mögött nem.

*– Nagyon érdekes, amit mond, mert azt hallottam, amikor Donald Tuskot 2007-ben először kormányfővé választották Lengyelországban, Orbán szűk körben nagyon lekezelően beszélt róla, mondván, Tusknak nincs tapasztalata, nem beszél jól angolul, soha nem lesz belőle jelentős vezető, kettejük közül őt, Orbán Viktort várja európai karrier. És amikor kiderült, hogy – egyelőre – pont az ellenkezője történik, és Tuskból az EU elnöke lett, Orbánt kifejezetten frusztrálta a helyzet, részben akár ez is oka lehet az uniós intézményekkel szembeni ellenérzéseinek.*

– Ezt meg tudom erősíteni. Csak a 2010-es választások után vitt politikájával, a médiatörvénnyel, az új alkotmánnyal, a civil szervezetek, az ellenzék elleni támadásokkal, a „Brüsszel ellen viselt szabadságharccal" lehetetlenné tette ezt, és rendkívül negatív szerepbe kormányozta magát európai fórumokon. Viszont ebből robbanásszerűen kitört a menekültválsággal. Teljes egészében megfordította a helyzetét, és most úgy tűnik, neki áll a zászló. A visegrádi négyek együttműködése még soha nem volt olyan szoros, mint most a menekültügyben. Ez egy valós politikai együttműködés. Ráadásul a jelenlegi lengyel kormány ugyanazt csinálja odahaza, mint amit ő 2010 után. Ez hatalmas segítség Orbánnak: már nincs egyedül ebben sem, ráadásul a 40 milliós Lengyelország követi a példáját. David Cameron Budapestre jött egyeztetni egy EU-csúcs előtt. Mikor volt ilyen korábban? Ezek mind az ő pozícióját erősítik. Függetlenül attól, hogy mit gondolunk Orbán nézeteiről az EU jövőjét, a menekülteket illetően, mára az átlag európai polgár is úgy gondolja: van a Merkel-féle politika Európában, és van az Orbán-féle. És az utóbbi rengeteg embernek tetszik.

*– De hogy jön ebbe a képbe a látható rajongása Vlagyimir Putyin és az orosz autokrácia iránt?*

– Nem hiszem, hogy ez nála érzelmi alapú lenne. Orbán üzletet akar kötni, az oroszok meg be akarják tenni a lábukat az EU-ba. És ezért hajlandóak akár látszólag kedvezményes üzletekre is.

*– Orbán mikor kezdhet el gondolkodni saját utódjáról?*





– Biztos, hogy nem mostanában, hiszen egyelőre előre megy, ráadásul a tágabb nemzetközi tendenciák is neki kedveznek. Úgy tűnik, az anti-establishment figurák ideje jött el, elég ránézni az amerikai előválasztásokra. Ma egy Bernie Sanders nyugodtan kijelentheti, hogy Henry Kissinger neki nem barátja, nem ismeri, gonosz embernek tartja. Ebben minden benne van. Bármilyen furcsa, hiába harmadszor kormányfő, Orbán Viktor is ezt a vonalat viszi, azért kell olyan sokat beszélnie az „elmúlt nyolc évről", meg kommunistáznia, meg azt mondani, hogy mindent le kell rombolni, mert teljesen új rendszerre van szükség, a demokrácia, az európai intézmények válságban vannak. Mindig ellenségképekben definiálja magát. Orbán ott van Donald Trump, Bernie Sanders, Alekszisz Ciprasz, vagy Jarosław Kaczyński mellett, és ezt láthatóan élvezi is.

*– Azért 2018-ban, nyolc év folyamatos kormányzás után is ezt játszani elég vicces lenne.*

– 2018 után már valóban, ha kormányfő marad, de azért ne felejtsük, hogy közben az európai politika is egyre gyorsuló ütemben válik instabillá. A menekültkérdés nagyon aláássa az európai együttműködést, és mindenhol a szélsőséges populizmust erősíti, ami nagyon aggasztó fejlemény.

*– A magyar demokrata ellenzék mit tud tenni ebben a helyzetben?*

– Nem sokat, egyelőre mattolva vagyunk, el kell ismerni. Ma arra van igény, amit Orbán képvisel. Mi az európai

liberális pártok szövetségében ülünk, így még megdöbbentőbb látni, hogy a liberális szlovén miniszterelnök abszolút Orbán Viktort követi a menekültpolitikájában, a dán liberális kormány még radikálisabb, a finn liberális kormány tömegesen toloncolja ki a menekülteket. Nehéz egységes liberális, baloldali gyakorlatról beszélni. Bár a konzervatív tábor is megosztott nyilván, elég csak Angela Merkelre gondolni. Általános tanácstalanság van Európában, amit a populista politikusok jól kihasználnak.

*– Pedig 2010-ben nagyon erős pozitív várakozások voltak Orbán Viktorral szemben külföldön is. A Wikileaks-táviratokból tudjuk, hogy kifejezetten jó viszonyban volt az akkori amerikai nagykövettel, akinek még azt is megígérte (ez a híres „ne arra figyeljenek, amit mondok, hanem amit teszek majd" mondat), hogy a populista ellenzékiség után mérsékeltebb lesz. Vagyis, ha egy mérsékelt, mainstream irányt visz, akkor is maradt volna a nagyon erős népszerűsége szerintem. A már említett frusztráción túl miért választotta mégis ezt a másik utat?*

– Ilyen a természete. Ismeri a mesét a békáról, amelyik átvitte a folyón a skorpiót, és az a folyó közepén mégis megszúrja. Ő akkor érzi jól magát, ha radikális, ha konfliktust szít maga körül. Minél többen támadják, annál jobban érzi magát. Ráadásul plebejus típus, és ezért az elitet alapból nem szereti. Hallottam egy történetet: amikor a 2002-es, elbukott parlamenti választások után depressziós volt, és gyakorlatilag minden korábbi bizalmasától megvált, és újakat keresett, ez utóbbi csoport egyik tagja azt





mondta neki: „Orbán Viktort volt – akármilyen sikeres – miniszterelnökként soha nem fogják újra megválasztani. De Orbán Viktor, mint felcsúti parasztgyerek, még lehetsz kormányfő." És ő megértette ezt az üzenetet. És ez egy nagyon fontos és bölcs mondat, ha belegondolunk, mert arról szól, hogy önazonosnak kell lenned, ha sikeres akarsz maradni. Nem az elitnek játszani, ne az újságíróknak, az értelmiségnek, a kutatóintézetek elemzéseinek felelj meg, hanem a választóid elvárásainak. És ő most ilyen, önazonos magával.

*– Tehát Orbán Viktor a fiatal, liberális jogász, politikus nem volt önazonos magával?*

– Mi szobatársak voltunk, jól ismertem fiatalon is már. A válaszom: de igen, akkor is önazonos volt magával Orbán Viktor. Nagyon szeretett volna elismert budapesti értelmiségi lenni. Bekerülni ebbe a közegbe. De végül úgy élte meg, hogy nem engedték be ebbe a csoportba. Sőt, megalázták. És ebben amúgy volt is valami. És emiatt persze már akkor egy csomó indulat felhalmozódott benne. Ezért egy idő után már dacból is azt mondta, hogy „ezeknek én nem fogok megfelelni".

*– Az SZDSZ akkori vezetői állítólag elég komolyan részesei voltak ennek a lekezelésnek.*

– Valóban így volt. Mert azt gondolták, hogy „jön itt egy helyes vidéki gyerek, akinek majd mi megmutatjuk, hogy mi mettől meddig, ne ugráljon azért nagyon".

*– Az EU-val szemben is van egy ilyen dac benne?*

– Szerintem ő azért minden ellenérzése dacára is még mindig atlantista. Támogatja például az EU–USA szabadkereskedelmi egyezményt, ráadásul hamisítatlan liberális érveléssel. Persze vannak személyes sérelmei az EU jelenlegi vezetőivel, például Jean-Claude Junckerrel szemben is. Biztosan azt gondolja, hogy az EU vezetői sokszor nem kellően méltányolták, amit tesz. De összességében így is inkább Európa-párti.

*– Azt már a Fideszben sem nagyon tagadják, hogy amikor 2010-ben kormányt alakított, és kiment Berlinbe, majd Brüsszelbe Angela Merkellel, illetve José Manuel Barrosóval tárgyalni, akkor azt kérte, egy darabig nézzék el neki, hogy nem fogja tudni tartani a 3 százalékos hiánycélt, mert nem kezdhet egyből megszorításokkal. De Merkel és Barroso is nemet mondott neki, erre pedig Orbán azt mondta: rendben, csökkentjük a hiányt, de úgy, hogy keményen megadóztatjuk a multikat. És így kezdődött a „szabadságharc" Brüsszellel szemben. Washingtonban ugyanez történt, szerette volna, ha Obama fogadja, de visszautasították.*

– Nagyon el tudom képzelni, hogy ez történt. Ezért szerintem Brüsszel részéről nagy hiba volt, hogy nem tolerálták a kérését. Nemcsak azért, mert méltányos lett volna, de stratégiai szempontból is: szereztek maguknak egy kemény ellenfelet.

*– Tíz évvel Őszöd után hol tart most az ország?*





– A magyar társadalom tele van indulattal, frusztrációval. Sokkal rosszabb állapotban van, mint amit valaha is gondoltam az elmúlt 25 évben, a rendszerváltás óta. Sem Európa, sem Magyarország perspektíváit tekintve nem vagyok optimista. A magyar társadalomban kifejezetten sok az alantas ösztönökre épülő viselkedési forma. Máig nem tanultunk meg kooperálni, ellenséget keresünk a másikban. Ez nem jó, és ebben az Orbán Viktor által vitt politika egyértelműen meghatározó szerepet visz. Iszonyatosan frusztrált a magyar társadalom, ez óriási baj. Én Orbán Viktorban egy liberális embert ismertem meg, akiben viszont kétség kívül benne voltak az autoriter jegyek már fiatalon is. De mára személyiségének a liberális része teljesen eltűnt, és a Liberális Internacionálé egykori elnöke most az illiberális demokráciákért rajong. Természetesen 25 év alatt megváltozhat bárki meggyőződése, de Orbán Viktor esetében erre még nem kaptunk elfogadható magyarázatot.

*– Egy jóhiszemű olvasat szerint csak azért kedveli az illiberális demokráciákat, mert úgy gondolja: olyan válsághelyzetben, mint amiben most vagyunk, ezek működnek hatékonyan, nem engedhetjük meg magunknak, hogy a „fékek és ellensúlyok", független intézmények, a civil szféra, az ellenzék „hátráltasson" minket a gyors döntések meghozatalában.*

– Neki az a problémája, hogy azok a szerzett jogok, amire az európai jóléti rendszer épül (erős munkavállalói jogok, érdekképviseletek, magas munkabér, sok szabadság) megfojtják Európa versenyképességét, és szerinte Magyar-

országnak ebből ki kell törnie, még akkor is, ha Brüsszel ebben akadályoz. Ez egyébként akár egy legitim álláspont is lehetne, de ha megnézzük, hogy az Orbán által kedvelt illiberális országok hol tartanak, és azt, hogy a világ leghatékonyabb gazdasága mégis csak a liberális demokráciára épülő Egyesült Államoké, akkor könnyű eldönteni, kinek lehet igaza.

## „Orbán 2002 óta saját magát radikalizálja"

**Megdöbbentő, hogy 26 évvel a rendszerváltás után még mindig milyen szegény Magyarország - mondja az 1986 óta nálunk élő *Nick Thorpe*. A BBC budapesti tudósítója szerint Orbán Viktor és Gyurcsány Ferenc közös kudarca, hogy nem tudták élhető hellyé tenni az országot.**

*- Mik voltak az első benyomásai, amikor nyilvánosságra került az őszödi beszéd? Mit várt, mi fog történni?*

- Emlékszem, hogy aznap este kimentem a Parlamenthez, amikor a demonstráció kezdődött, és újságíróként kíváncsi voltam, mi lesz a reakció. Hogy hogyan szivárgott ki a szöveg, az számomra nem volt különösebben fontos. Az első, ami megdöbbentett, a beszéd stílusa volt. Persze ismertük már akár Nixontól, a Watergate-botránytól, hogy milyen alpári módon tudnak politikusok beszélni, de azért a „kurva ország" kifejezés nekem is sokkoló volt. „Ez egy kurva ország szerinted? Akkor miért akarod irányítani?" - ez volt a reakcióm. Az egész beszédből számomra cinizmus sugárzott. Hogy Gyurcsány Ferenc valójában utálja saját országát. Magyar barátaim mondták, hogy ne vegyem ilyen komolyan, itt is mindenki káromkodik. A szókincsen túl arra gondoltam: ha máshol kiderül, hogy egy miniszterelnök

„végighazudta az elmúlt négy évet" (bár ez általában nem úgy derül ki, hogy ő maga bevallja, hanem mondjuk az újságírók derítik ki róla), akkor lemond. Én úgy éreztem, le kellene mondania, és új választásoknak jönnie. De Gyurcsány személyes reakciója is meglepett.

*– Ezt hogy érti?*

– Úgy, hogy utána rögtön rengeteg interjút, nyilatkozatot adott. Angolul is. Emlékszem, amikor – több nappal később – én is készítettem vele egyet, akkor ragaszkodott hozzá, hogy magyarul beszéljünk. Egy nappal korábban adott interjút a CNN-nek, ahol végig csak azt kérdezték tőle, hogy „Miniszterelnök úr, akkor valóban hazudott"? Mondtam neki, hogy eddig mindig angolul beszéltünk, jól tudja a nyelvet, most miért nem, mire közölte, hogy azért, mert úgy érzi, a CNN-interjúban katasztrofális volt.

*– Egyébként mikor találkozott vele először?*

– 2002-ben, az MSZP választási győzelmét követően. Emlékszem, hogy arról beszélt, az a baj az MSZP-vel, hogy nem veszik észre a legtöbben a pártban, a nemzeti gondolat is milyen fontos egy baloldali párt számára. Ez nekem nagyon rokonszenves volt. Azt mondta, egy magyar párt nem nézheti le a magyar nemzetet. Én ezzel teljesen egyetértettem, és bíztam benne, hogy majd ő változtatja meg az MSZP-t. Emlékszem, egy alkalommal, október 23-án voltam egy 56-os megemlékezésen a 301-es parcellánál, és néztem, hogy





az állami, és pártvezetők közül ki énekli a Himnuszt. Csak Gyurcsány Ferenc énekelt.

*– Gyurcsány Ferenc 2004-ben a népszavazáson viszont már a kettős állampolgárság ellen kampányolt. Erről akkor mit gondolt?*

– Csalódtam benne. Azzal fenyegetett az MSZP, hogy 23 millió román jön majd, és elveszi a magyar munkahelyeket. Emlékszem, hogy még egy nigériai rádióhallgató is az egyik riportomban azt kérdezte: miért vannak a magyarok egymás ellen? Jó kérdés.

*– A beszéd után találkozott még Gyurcsány Ferenccel?*

– Azóta nem kerestem. Azt gondoltam, el fog tűnni a politikából, és úgy éreztem, jó is, hogy lelép. Csodálkoztam, hogy 2009-ig húzta miniszterelnökként, és azon is, hogy még mindig itt van. 2015 szeptemberében, amikor lezárták a határt Röszkénél, véletlenül összefutottunk, és váltottunk pár szót. Legalább a menekültválságban mer a DK egy emberibb politikát folytatni.

*– Azt szokták mondani, Magyarországon két valódi „political animal", olyan politikus él, akinek a vérében van ez a műfaj. Gyurcsány Ferenc és Orbán Viktor. Ön szerint is így van ez?*

– Szerintem Gyurcsány Ferenc soha nem érte el, és nem fogja elérni Orbán Viktor szintjét. Orbán az egyetlen, akinek valódi karizmája van. Vagy szereti, vagy utálja valaki Orbán

Viktort, de hozzá hasonló politikus most nincs. Pedig nagyon kellene legalább egy olyan erős, karizmatikus ember, mint Orbán. Az pedig, hogy Gyurcsány még mindig úgy viselkedik, mintha ő lenne ez, kifejezetten káros az ellenzéknek. Bár nem biztos, hogy a magyar népnek mindig egy ilyen karizmatikus vezetőre van szüksége.

*– Pedig sokak szerint a „magyar választói néplélek" egy ilyen karaktert kíván, ezért is sikeres Orbán Viktor.*

– Orbán most olyan Magyarországnak, mint Vladimír Mečiar volt Szlovákiának a 90-es években. Ez picit a tyúk és a tojás problémája számomra: mi volt hamarabb? Az emberek akartak egy olyan vezetőt, aki azt ígéri, helyettük dönt, helyettük gondolkodik, vagy jön egy ilyen politikus, aki ezzel manipulálja a szavazókat, hogy „majd én mindenben gondoskodok rólatok"? Ahogy Kádár is tette a magyarokkal korábban? Hogy a lényeg, hogy egy picit jobban éljünk, más ne is számítson?

*– Visszatérve a 2006-os tüntetésekre, ezeket hogyan élte meg?*

– A tévészékház felgyújtásában és megostromlásában számomra nagyon sok furcsaság volt. Értettem, hogy milyen erős szimbolikája lett volna a tüntetők számára, hogy felolvassák a petíciójukat a tévében, mint történt ez 1956-ban a Magyar Rádióban. Ennek biztos erősen élt a hagyománya a fejükben. De hogy ilyen erőszakkal támadtak azokra a szegény, vidékről felvezényelt, nem jól képzett, tapasztalatlan rendőrökre, megdöbbentő volt. Miközben ott voltak a közelben jól felszerelt, felkészített rohamrendőrök. Ez megmagyarázhatatlan volt. Majdnem egész éjszaka ott voltam a tévészékháznál, és egy kis műholdas készülékkel tudósítottam. Láttam, hogy érkeztek a székház mögé rohamrendőrök. A tüntetők között is elkezdett terjedni a hír, hogy hamarosan biztosan valami nagyszabású akció kezdődik majd. De nem történt semmi. Még akkor sem, amikor már kővel dobálták be az ablakokat, és elfoglaltak egy tűzoltóautót is. De közben maguk a tüntetők is teljesen tanácstalanok voltak, hogy mi legyen. Volt, aki még több erőszakot akart, más lebeszélte volna a többieket erről. Volt egy rendőrségi busz, amit be sem zártak, és őrizetlenül hagytak, nem véletlen, hogy volt, aki be is szállt. Az a benyomásom támadt, mintha a rendőrök eszkalálni akarták volna a helyzetet. Nagyon kíváncsi lennék, beleavatkozott-e a politika, a kormány, a rendőri vezetés abba, ami aznap este történt. Talán az lenne a legjobb, ha a teljes kommunikációt, a telefonokon, rádiókon folytatott beszélgetéseket nyilvánosságra hoznák. Persze lehet, hogy már késő, és mindegy. Az is furcsa volt, hogy egész éjszaka rengeteg tüntetőt szólaltattam meg, mindenki vállalta az arcát, a nevét, nem akart titkolózni, kivéve három fiatalt, aki szurkolói sállal takarta az arcát. És ők voltak a fő bajkeverők.

*– Utána még heteken keresztül zajlottak a tüntetések a Parlament előtt, ősmagyar hívők, jobboldali értelmiségiek, egyházi személyiségek, fideszes képviselők – teljes forgatag. Erről mi volt a benyomása?*

– Rengeteg tüntetésről tudósítottam már, nagyon érdekes, hogy nálunk először mindig néhány hajléktalan jelenik meg a tapasztalataim szerint. Hátha kíváncsiak, hogy lehet-e

valamit enni, inni, aztán amikor beszélgetsz velük, persze kiderül, hogy nekik is megvan a politikai véleményük. Máshol nagyon heterogének ezek a tüntetések. Emlékszem, 2015-ben, amikor az utcai demonstrációk megbuktatták Bukarestben Victor Ponta kormányát, fiatal, idős, liberális, jogvédő, szélsőséges nacionalista, ortodox pap, diák és nyugdíjas együtt vonult az utcán. Ehhez képest Budapesten 2006 őszén sem baloldali, sem liberális beállítottságú emberrel nem találkoztam. Érdekes volt, hogy sokan új alkotmányt akartak, „nemzeti alkotmányt", valahol olvastam, hogy a Fidesz is innen vehette az ötletet, hogy 2010 után alkotmányozzon. De egyébként számomra úgy tűnt, ez a „középosztály lázadása", ami a Parlament előtt zajlott, például a fogorvosom is minden nap kint volt. A rendőrök ugyanakkor nagyon ellenségesek voltak a tévéostrom után, minden helyzetben. Emlékszem, a Rádió épülete előtt volt egyik este egy kisebb, békés demonstráció. Éppen arra mentem, és egy csoport ott álló rendőrtől megkérdeztem, hogy lehet kikerülni, melyik utca felé mehetek. Teljesen udvariasan kérdeztem, ráadásul láthatták rajtam, hogy külföldi vagyok, mégis olyan durván elküldtek a francba, szidták a családomat, hogy úgy éreztem, bosszúvágy van bennük, mert megalázták őket a tévészékház előtt. Nem tudom, ebben volt-e politika.

*– Az október 23-i Fidesz-nagygyűlésen kint volt?*

– Igen, Karátson Gábor filozófussal, '56-os elítélttel álltam a tömegben, amelyik teljesen békés volt. Ő mondta, hogy tenni kellene valamit, hogy változás történjen. Azt mondta, olyan „'56-os érzése van", de ez nem azt jelentette, hogy bárki





fegyvert akart ragadni, hanem hogy mindenki változást várt, aki ott volt a demonstráción, és hogy Orbán Viktor majd valami „nagyot" jelent be. Erre Orbán Viktor kiállt a színpadra, és bejelenti, hogy népszavazást kezdeményeznek. A tömegben meg általánossá vált a csalódottság. „Egy ilyen passzív, unalmas dolgot akar a Fidesz ebben a hangulatban, ezt akarja tenni ezzel a lendülettel?" – szerintem ezt érezhette mindenki. Óriási csalódás volt. Pedig később persze kiderült, hogy mégsem volt ez buta ötlet Orbántól, jól mérte fel a helyzetet. Szerintem Orbán szeptembertől egészen addig azon gondolkozott, hogy tudná ezt a tömeges elégedetlenséget felhasználni. Aztán a Nyugati pályaudvar felé mentem haza, és láttam a rengeteg rohamrendőrt a gumilövedékes puskákkal, és arra gondoltam: nem volt semmi rendbontás, akkor miért vannak itt? Majd elkezdték lőni a könnygázgránátokat, amikor még nem volt erőszak. Mintha előre tervezett akció lett volna, hogy megtámadják az embereket. Ez volt a legbrutálisabb rendőri atrocitás, amit életemben láttam, még 1986 után, amikor Budapestre költöztem, sem láttam ilyet. Külföldön sem láttam még ilyet, pedig ott voltam például 2004-ben a párizsi zavargásoknál is.

*– A nyugati sajtó számára mi volt a fontos, érdekes ebben az időszakban?*

– Először, hogy lemond-e Gyurcsány, majd az utcai erőszak. Majd október 23-án már az, hogy „mi történik itt, Európa közepén"? Megborul egy uniós tagállam stabilitása? Különösen, amikor október 23-án elkötötték a tüntetők a tankot. Az nagyon erős kép volt minden külföldi médium számára.

A BBC általában jól ismert sztárriportereket küld ki ilyen helyzetekben tudósítani, mert azt gondolják, akkor többen nézik a híreket, én pedig ilyenkor a háttérből segítem őket. Most végig én közvetítettem egyenesben az esti híradóban, életemben először, mert ez a tankkal, a zavargásokkal, az '56-os forradalom 50. évfordulójával annyira erős híranyag volt a BBC számára. Pedig akkor már annyi könnygázt szívtam egész nap, hogy szörnyű volt a hangom.

*- Schöpflin György fideszes EP-képviselő azt mondta, úgy emlékszik, a nyugati sajtó nagy része nagyon elfogult volt Gyurcsány Ferenc irányába, és a tüntetőkkel szemben, akiket sok esetben „fasiszta csőcseléknek" állított be. Ön szerint ez volt a helyzet?*

- Ebben annyi igazság van, hogy a nyugati sajtó, az ideérkező újságírók (főleg azok, akik nem sokat tudnak Magyarországról), inkább kritikusak a jobboldallal szemben. De ez nem volt olyan erős, mint ahogy Schöpflin György állítja. De elfogadom, hogy így érezheti néha. Van olyan német újságíró, aki például mindig az antiszemitizmust keresi, és úgy próbálja beállítani Magyarországot, mint egy olyan helyet, ahol ez nagyon erős, és Budapestet, mint az antiszemitizmus fővárosát. Ez nem csak hamis állítás, hanem káros is Magyarországnak.

*- Orbán Viktorral találkozott 2006 őszén?*

- Igen, 2006 novemberében adott egy interjút nekem. Nagyon mérsékelt, visszafogott volt. De már akkor tisztában





volt vele, hogy sokat nyert ebből a helyzetből, ami később ki is derült, igaz volt.

*- Ön szerint mikor változott meg a hozzáállása a baloldalhoz, a mai ellenzékhez? Úgy értem, akkor lehet, hogy mérsékelt volt, ma viszont mintha legszívesebben megsemmisítené a jelenlegi baloldali pártokat.*

- Szerintem ez fokozatosan alakult ki nála. Még 2001-ben készítettem egy interjút vele, amikor annyira biztos volt benne, hogy egy év múlva megnyeri a választásokat, hogy el is magyarázta, ez miért és hogyan fog megtörténni. Úgy vélem, már akkor kapott egy hatalmas ütést azzal, hogy 2002-ben kormányfőként veszített. Szerintem azóta saját magát radikalizálja. 2010 óta különösen. Nagyon sokat változott az utóbbi hat évben, ami számomra nagyon furcsa. Mert úgy gondolom, ha valaki hosszú időre szeretne egy ország demokratikus vezetője lenni, nagyon fontos lenne a számára, hogy középen álljon. A centrumban, hogy ne csak jobb-, de akár baloldalról is legyenek támogatói. Aki radikális, elveszíti a közepet. Orbán pedig egyre szélsőségesebb. Ez nem csak az országnak baj, számára is egy hiba.

*- Lehet őt szélsőségesnek nevezni?*

- A menekültválsággal kapcsolatos hozzáállása szerintem szélsőséges. Szélsőjobboldali. Szerintem ez egy olyan ügy, amin most le lehet mérni Európában, ki mennyire szélsőjobboldali. A Fideszről nagyon sokáig mint jobbközép pártról írtam, de 2010-től fokozatosan megváltozott a véle-

ményem. Először a határon túli magyarokkal kapcsolatos hozzáállásukban. Fontos a nemzeti gondolat, de annyira, amennyire a Fidesz nyomta ezt az ügyet a nyilvánosságban, már túlzás volt. Emiatt onnantól már nem „jobbközép" pártként írok a Fideszről. A menekültválsággal kapcsolatos retorikája pedig kifejezetten szélsőséges a Fidesznek és Orbánnak. Szélsőjobboldali párt lett a Fidesz. Pedig még mindig nincs bevándorló Magyarországon, maximum átvándorlók vannak.

*- Ezt ennél frappánsabban meg sem lehetne fogalmazni magyarul.*

- Nagyon sajnálom, de más is így látja a Fideszt. A *New York Times*ban nemrég megjelent egy infografika az európai populista jobboldali gócokról, és Magyarország volt az egyik legnagyobb a térképen a Fidesznek és a Jobbiknak köszönhetően. Együtt kezelték a kettőt. A Fidesz már nem egy toleráns párt. Gazdasági szempontból persze nem szélsőjobboldali. Jó, hallani a Fideszből is kritikus hangokat, ha nagyon halkan is, és nem feltétlenül a nyilvánosság előtt. A nyilvánosságban csak a vicc van, hogy vajon a Jobbik - a párt mostani mozgásait látva, ahogy Vona Gábor megpróbálja a centrum felé elmozdítani őket - mikor válik centristábbá, mint a Fidesz?

*- Orbán taktikája az volt, hogy ezzel a retorikával elvegye a levegőt a Jobbik elől. Láttuk ezt Nagy-Britanniában is a konzervatívok és a Brit Függetlenségi Párt (UKIP) között.*





- Persze, csak ez sodorta az országunkat ki az Európai Unióból. Az egész népszavazás az EU-tagságról egy jobboldali belvita volt, aminek ez lett az eredménye.

*- Orbán Viktorral mikor tudott érdemben beszélgetni?*

- 2008-ban. A 2010-es győzelme óta csak egyszer tudtam neki egy kérdést feltenni újságíróként, még a választási győzelmüket követő sajtótájékoztatón. Azt kérdeztem, mi a garancia arra, hogy a kétharmados parlamenti többséggel nem fognak visszaélni. Azt mondta, nincs ilyen veszély, hiszen Magyarországon működik a fékek és ellensúlyok rendszere, van ellenzék, van média, amelyik ellenőrzi a hatalmat, senkinek nem kell a kétharmados hatalmuktól félnie.

*- Ehhez képest a „fékek és ellensúlyok rendszerét" és lassan a független média nagy részét is lehúzták a vécén. Miért változott meg Orbán Viktor ennyire ön szerint ebből a szempontból is?*

- Attól félek, hogy a sok utálat, amiben korábban része volt, egy kicsit torzított a személyiségén. Lehet, hogy nem szép, amit mondok, de kicsit mintha belebolondult volna Orbán Viktor ezekbe. A politika egy nagyon durva dolog, és a baloldalon már nagyon régóta semmivel nem foglalkoznak, mint hogy Orbán Viktort támadják. Soha nem bocsájtották meg neki, hogy a liberális táborból átment a jobboldalba. Ha valakit ennyire utálnak, az előbb-utóbb torzul. Talán előbb-utóbb áldozatnak kezdi érezni magát, Orbánnal pedig

ez zajlik 1993-1994 óta. Ha igazam van, ez azt jelentené, hogy ez az egész Magyarországon 2016-ban még mindig az SZDSZ-ről szól, pedig hol vannak ők már? A baloldal még mindig csak reagál arra fordulatra, amit Orbán több mint húsz éve végrehajtott. És persze e mellé jön, hogy Orbán azt látta, egy komoly gazdasági-politikai háttér, szinte úgy is mondhatnám, birodalom nélkül nem lehet Magyarországon választást nyerni. Látta, hogy hiába volt a rendszerváltás, az egykori MSZMP 1989-1990-ben le tudott nyúlni magának egy csomó olyan fontos vállalatot, amivel komoly gazdasági befolyást tudott magának létrehozni. Orbán valószínűleg azt a következtetést vonta le ebből, hogy neki is muszáj ugyanezt tennie. Muszáj saját oligarchákat helyzetbe hoznia. Kellenek Fidesz-bárók az MSZP-bárókkal szemben. Ráadásul Orbán más szempontból is nagyon furcsa személyiség szerintem.

*- Mire gondol?*

- Szerintem neki nincs erős értékrendje, nincs erős ideológiája, bármennyire is sokan azt mondják, hogy mennyire átideologizált, amit csinál. Én a vele folytatott beszélgetésekből azt szűrtem le, hogy ő valóban egy született politikus. Ugyanakkor cinikus is szerintem. Van valami a fejében, hogy merre kellene kormányoznia az országot, és ennek érdekében ideológiától függetlenül bármit megtesz. Nem mondom, hogy a nép vagy a nemzet ellenében, de akkor is cinikusan.

*- A Fideszben erre azt mondják, hogy igen, lehet, hogy nem szép, ha most néhány oligarcha gazdagodik meg nagyon az uniós pénzekből, de még mindig jobb, ha magyar oligarcháknak megy ez a pénz, mintha multik kapnák. És ez jelenleg a történelmi szükségszerűség, nemzeti burzsoáziát kell létrehozni, ugyanez megtörtént Nyugaton is, csak ott már elfelejtették.*





- Lehet, de honnan tudja Orbán Viktor egy személyben, hogy mi a magyar nemzet hosszú távú érdeke? És az vajon nemzeti érdek, hogy több száz vagy ezer évig fog sugározni az atomhulladék a Mecsekben a föld alatt? Számomra mindig nagyon félelmetes, amikor valaki azt gondolja, egyedül ő tudja, hogy mi jó egy országnak vagy nemzetnek. Amikor 1993-ban az akkori külügyminiszter, Jeszenszky Géza azt mondta a parlamentben, az ő pártja, az MDF jobban képviseli a nemzeti érdeket, mint az ellenzék, akkor a többi ellenzéki képviselővel a fideszesek és Orbán Viktor is kivonultak. Jogosan. Van egy Allen Ginsberg-vers, *Amerika* a címe. Így kezdődik: „Amerika mindent neked adtam, és most semmi vagyok." És hosszan sorolja Ginsberg, hogy mit adott saját hazájának. Majd az utolsó sor: „Amerika homokos vállammal a munkának nekifeszülök" - vagyis, hogy Ginsberg hiába homoszexuális, attól még ő is Amerikáért dolgozik. És ugyanez van Magyarországon is. Miért ne lehetne egy homoszexuális is magyar? Miért ne lehetnék már én is magyar, aki 1986 óta itt élek, és minden gyermekem itt született? Kinek van joga megmondani, hogy ki tartozik a nemzethez, és ki nem? Az egyik gyerekem most volt táborban. Van egy osztálytársa, egy marokkói lány. Itt született, gyönyörűen énekli a magyar népdalokat. A táborban - 12 éves gyerekek - egy másik osztály is volt, onnan folyamato-

san piszkálták ezt a szegény lányt, hogy „Mikor másztál át a kerítésen?" - és hasonlók. És ma Magyarországon ilyen a hangulat, azért, mert Orbán olyanokat beszél, hogy Európa támadás alatt áll a menekültválság miatt. Ez nem patrióta magatartás, hanem nacionalista.

*- Sokan azt mondják, Magyarország 2010 óta kezd egyre jobban a Kádár-rendszerre hasonlítani. Van egy mindenre rátelepedő párt és kormány, amely egyre több dolgot akar saját befolyása alá vonni, hasonlók. Ön még megélte ennek a rendszernek az utolsó éveit, igaznak tartja ezt az állítást?*

- Ha az ember a közszolgálati rádiót hallgatja vagy a köztévét nézi, akkor feltétlenül úgy érzi magát, mint a Kádár-korszakban. De ha mondjuk a médiát nézzük, a helyzet még bizonyos szempontból rosszabb is, mint akkor volt. Kádár azt mondta, aki nincs ellenünk, az velünk van, Rákosi Mátyás pedig azt, hogy aki nincs velünk, az ellenünk. Orbán magatartása az utóbbihoz áll közelebb. Persze ez egy demokratikusan megválasztott kormány, Orbán nem Rákosi, nem egy diktátor, van azért még szabad sajtó, az emberek szabadon beszélhetnek. Ha most itt ülne velünk Orbán Viktor, azt mondanám neki: az antikommunizmusát senki nem kérdőjelezheti meg, de most úgy érzem, nem csak a demokráciát érti félre, hanem félreértette a kommunizmust is. A 80-as években már nem számított a marxizmus Magyarországon, nem volt fontos az ideológia még az MSZMP-nek sem, csak az állam és az emberek viszonya számított. A normális életet akaró emberek álltak a tunya, buta állammal szemben. Most egy





kicsit megint ez van, csak az állam egy picit okosabb, több eszköz van a kezében.

*- De az embereknél is.*

- Persze, például az internet. És persze van még mindig rengeteg ember, akik máig hisznek Orbánban, őszintén hisznek, és nem látják, hogy szabadságukban korlátozva lennének. És persze az is más, hogy ma már szabadon elmehet az országból, akinek nem tetszik, ami van. És nagyon szomorú, hogy ennyi fiatal, tehetséges ember elment már. Egy kormánynak a legnagyobb eredménye az lehet, ha egy normális, élhető országot teremt a polgárai számára. És az, hogy ez sem Gyurcsánynak, sem Orbánnak nem sikerült, óriási kudarc. Nem csak nekik, az egész társadalomnak.

*- Az nem kudarc, hogy mégsem tudott jelentősebb politikai alternatívát képviselő párt kifejlődni ennek ellenére sem? Magyarországon mindenki azt mondja, hogy utálja a politikát, mégis mindent a politika határoz meg. Amikor új villamosok érkeztek Budapestre, még azt is pártállás szerint ítélték meg az emberek, szépek-e, jók-e, kényelmesek-e. A kormánypártiaknak azok voltak, az ellenzékieknek pedig nem.*

- Dehogynem, ez is kudarc. Ez sajnálatos és szánalmas. A magyarokban van szerintem egy hatalmas túlélőképesség, a magyar kultúra hatalmas, képes teljesen a hatása alá vonni másokat, például engem is, amikor idejöttem, és elhatároztam, hogy itt fogok élni. De ez a hatalmas erő egyben gyengeség is szerintem: a magyarok azért tudnak

minden helyzetet túlélni, mert nagyon jól alkalmazkodnak. De ez azt is jelenti, hogy igazán nem akarnak változtatni a helyzetükön, csak túlélni azt.

*– Lehet, de ha annyi rendszer- és rezsimváltást élne meg más is, mint mi, magyarok, húsz-huszonöt évente akár, akkor lehet, hogy más is arra a következtetésre jutna: itt úgysem érdemes hosszabb távra előre tervezni, mert úgyis jön valami, ami egyszer csak mindent felborít, próbáljunk meg túlélni.*

– Persze, ez a történelmi tragédia itt, nem azt mondom, hogy a magyarok maguktól ilyenek. Visszatérve 2006-ra: akkor én is úgy éreztem néha, hátha egy olyan történelmi fordulópont lehet, amikor a magyarok azt mondják: elég volt, mostantól másképp szeretnénk élni. De végül is nem ez történt, nem lett más a helyzet, csak megerősödött egy olyan politika, ami mára nagyon károssá vált.

*– És mi kell ön szerint ahhoz, hogy jelentősebb változás történjen?*

– Az embereknek maguknak is változniuk kellene, és ez a legnehezebb. Magamon is érzem, hogy például mára annyira megszoktam a magyarok hozzáállását a világhoz, aminek egyik meghatározó vonása a bizalmatlanság, az, hogy bármi történik, az valahogy gyanús. Vagy megszoktam a magyar vezetési kultúrát, és amikor hazamegyek Angliába, úgy érzem, úgy vezetek, mint egy őrült, és kell egy kis idő, amíg fellélegzek, és újra megszokom az ottani





stílust. De itt Magyarországon nem lehet másképp, különben lesöpörnek az útról az M7-esen egy péntek délután a Balaton felé. Talán az a nagyon sok magyar, aki most külföldön él, hazahoz valamit abból a kevésbé ellenséges, agresszív hozzáállásból, ahol élnek. Most csináltam egy riportot egy szegedi munkaerő-közvetítővel, akik Szegedről és Szabadkáról Angliába közvetítenek ki embereket. Az ő tapasztalatuk szerint a vajdasági magyarok sokkal jobban megszokják a kinti légkört, a kinti életet, mert eleve egy multikulturális közegből érkeznek. Szerbek, albánok, bosnyákok, cigányok – a Vajdaságban ez megfér egymás mellett. Szegeden ilyet nem tapasztalnak. Sokkal merevebbek a magyarországi magyarok, mint a vajdaságiak, ezt mondták nekem ebben a munkaközvetítőben. Persze a szegénység is nagyon sok mindent befolyásol, és számomra mindig ez a legmegdöbbentőbb, és elfogadhatatlanabb, hogy 26 évvel a rendszerváltás után még mindig mennyire szegény ez az ország. Ebből a szempontból megértem azt is, hogy ha mondjuk egy ásotthalmi fiatalember azt látja: a Szíriából érkezett menekültnek olyan telefonja van, amilyet ő soha nem tud megvenni magának, akkor indulatos lesz. De félek, hogy ez a sok düh, és frusztráció, amit a jobb- és baloldal egyaránt szít a politikában, előbb-utóbb valami nagyon rosszat hoz.

*– Ha Magyarország végleg az EU perifériájára kerül, akkor ez mit jelent majd a magyaroknak?*

– Ezt pontosan nem tudom, de ma már bárki a „lábával szavazhat”, mint ahogy ezt meg is tették már eddig is sokan.

Ha romlik a helyzet, nyilván még többen mennek majd el, mert ezt nem lehet megakadályozni.

- *Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*

- Lelkileg szörnyű, gazdaságilag nem annyira rossz.

# „Hogy a baloldal máig Gyurcsány Ferenc miatt van válságban, elég masszív önfelmentésnek tartom"

**Mind az akkori kormánypártok, mind a Fidesz rossz stratégiája kellett ahhoz, hogy 2006-ot követően megerősödjön a szélsőjobb Magyarországon *Krekó Péter* szerint. A Political Capital szakértője az őszödi beszédről úgy vélekedett, „demokráciában ilyen beszédet nem szokás mondani".**

- *Látszik, hogy mind Gyurcsány Ferenc, mind Orbán Viktor vagy a Fidesz megpróbálták - persze ellentétes előjellel - identitásképző erőként felhasználni az őszödön elhangzottakat. Mennyire volt ebből a szempontból meghatározó a beszéd?*

- Abszolút mértékben befolyásolta a magyarországi történéseket az elmúlt időszakban. Van a történelemnek és politikának egy olyan determinista felfogása, ami szerint az egyedi események keveset befolyásolnak a történelmen, mert általános törvényszerűségek határozzák meg a politikai folyamatokat. (Eszerint például a mostani „centrális erőtér" is mintegy eleve elrendeltetett, hiszen így volt már az államszocializmusban, a Horthy-korszak idején vagy az Osztrák–Magyar Monarchiában is.) Szerintem ez nem ennyire könnyen kiszámítható. Ha az őszödi beszéd nem hangzik el, akkor is jelentős népszerűségvesztést szenved el 2006-ban Gyurcsány Ferenc és az MSZP a megszorítások miatt, tehát

a hitelességvesztés már megtörtént, mire a beszéd kiszivárgott. De a morális összeomlás a baloldalon nem következett volna be az őszödi beszéd nélkül. Ez az egyik fontos tényező.

– *A jobboldal megerősödése mennyiben köthető ehhez?*

– A baloldal az őszödi beszéd hatására összeomlott, az addig a két parlamenti bukás után válságba jutott jobboldal megerősödött, és az őszödi „hazugságbeszédre" alapuló moralizáló politizálásra építve teljesen képes volt lerombolni a kormány imázsát. A Jobbik születése is Őszöddel függ össze. Bár a párt korábban megalakult már, a vezető politikusai ennek hatására váltak láthatóvá. Maga Vona Gábor és a párt vezetői fogalmaznak úgy több alkalommal, hogy ők a „2006-os nemzedék", és így szembeállítják magukat az 1989-es rendszerváltás szereplőivel. Vagyis a szélsőjobboldal identitásában is központi szerepet foglal el a beszéd. Ráadásul a Jobbik identitásának két legfontosabb eleme közül (ezek a politikusellenesség és a cigányellenesség) az elsőre nem lett volna annyira erős fogékonyság, ha a beszéd nem hangzik el. Vagyis a Fidesz és a Jobbik is tartósan politikát tudott építeni a beszédre.

– *Picit vizsgáljuk meg ez utóbbit. Gyurcsány Ferenc nyilván kénytelen volt politikát építeni erre, felépíteni egy „ellennarratívát" azzal, hogy „igazságbeszédnek" nevezte. Ő már sosem szabadul a beszéd jelentette politikai tehertételtől?*

– Utólag már ő is azt mondja, hogy le kellett volna mondania, mert ha akkor megteszi, nem ott tartana sem a baloldal,





sem ő, ahol most. Lehet, hogy ő lenne az ellenzék vezetője. Én nem tartom elképzelhetőnek, hogy újra miniszterelnök legyen valaha is, és ebben meghatározó szerepe van annak a tehertételnek, amit az őszödi beszéd és az arra épített kampány hozott.

– *A Fidesz meddig „őszödözhet" vagy „gyurcsányozhat" még hatékonyan?*

– „Őszödözni" már ritkán szoktak, a „gyurcsányozás" nyilván marad addig, amíg a volt kormányfő politikailag aktív lesz. De én azért attól is óvnék, hogy a demokrácia minden hibájáért az őszödi beszédet és Gyurcsány Ferencet hibáztassuk. Nyilván ilyen beszédet demokráciában nem szokás mondani, még ritkább, hogy a nyilvánosságra kerülése után miniszterelnök maradjon, aki elmondja, de ha tartalmilag nézzük a beszédet, és félretesszük a naivitásunkat, pontosan tudjuk, hogy a politikusaink így szoktak a kormányzásról, politikáról gondolkodni – vagy van, aki még cinikusabban. Ennek ellenére persze igaz, hogy a Fidesz Gyurcsány Ferenc személyének demonizálásával még mindig képes a saját támogatóit mobilizálni. Viszont azokat az értelmezéseket, hogy a baloldal máig Gyurcsány Ferenc miatt van ilyen komoly válságban, elég masszív önfelmentésnek tartom. Ugyanis nem látom azokat a szárnyaló törekvéseket, amiket Gyurcsány Ferenc és a Demokratikus Koalíció visszafogna.

– *Az önök intézete, a Political Capital részletesen foglalkozott a szélsőjobb megerősödésének történetével, és arra a következtetésre jutottak, hogy a 2006 őszi utcai zavargások alapvető*

*szerepet játszottak ebben. Vagyis ez sem történt volna meg a beszéd okozta botrány nélkül?*

– Vona Gábor és a Jobbik azért az utcai politizálást Orbán Viktortól tanulta. A Fidesz nagygyűlései, a párt mozgósító képességének a pártszervezeten túlnyúló mozgalmi formái – ezeket Orbán Viktor emelte be a magyar politikába, egyébként Silvio Berlusconi módszereit importálva. A szélsőjobboldal pedig ezt átvette. Az utcai jelenlét érdekes dolog, a 2006-os tiltakozások meghatározó szereplői közül, akik később a Jobbikban foglaltak el fontos pozíciókat, akkor még a Fidesz holdudvarához tartoztak, például Morvai Krisztina, vagy Gaudi-Nagy Tamás. Ők ebben az időszakban a Fideszhez közeli média támogatásával tettek szert rendkívüli ismertségre. De a Jobbik számára a nagy áttörést a Magyar Gárda megalakulása hozta 2007 nyarán. Igaz, abban is benne volt Őszöd hatása elég erősen.

*– Hogyan?*

– Az egész Gárdának volt egy rendszerellenes jellege. Nem csak cigányellenes volt, hanem rendszerellenes is, a fő üzenete az volt, hogy kellenek ilyen önvédelmi szervezetek, mert ennek a rezsimnek a rendőrsége már megvédeni sem tud minket. Végül a Magyar Gárda mögé sorakozott fel a teljes magyar szélsőjobboldal. Persze azt se feledjük el, hogy a Magyar Gárdának is olyan támogatói voltak, mint Bencsik András, akik a Fideszhez is közel állnak. Tehát a szélsőjobboldal megszerveződésében és megerősödésében kiváló összjátékát láthattuk a kormányzati hibáknak, és





a Fidesz azon politikájának, amelyik bármi áron el akarta lehetetleníteni a kormányt, és ebben mindenkiben partnert látott, senkitől nem határolódott el. A Jobbik Őszöd és a Fidesz nélkül is létezett volna, de messze nem nőhetett volna ekkorára.

*– A hatalom és maga az államapparátus is komolyan elbizonytalanodott, identitásválságot élt meg az őszödi botrány hatására, akkori kormánypárti politikusok szerint ez is volt az oka annak, hogy a kormányzat, akár az erőszakszervezetek is bizonytalanná, részben cselekvőképtelenné váltak. Például a Fidesz 2008-as kordonbontásakor.*

– Ez egy olvasata a tényeknek, létezik azért egy ennél „rosszindulatúbb" feltételezés is: eszerint a passzivitásban volt azért szándékosság is. Vagyis célzatosan nem léptek fel olyan jelenségek ellen, amelyekkel szemben egy jogállamnak intézkednie kell. Egyes pillanatokban lehetett olyan fajta szándékosság emögött, hogy ha a választók a tévében látják az utcán tomboló szélsőjobbot, akkor meg fognak rettenni a Jobbik és a Fidesz világától, és ez a rendszert erősíti majd.

*– Ön osztja ezt az olvasatot?*

– Ebben szerintem benne volt az állami apparátus elbizonytalanodása, a hatalom legitimációjának súlyos megkérdőjeleződése, és benne volt a hatalom csúcsán lévők hezitálása, hogy az említett jelenségek, az utcai zavargások vajon segítenek vagy ártanak-e nekik politikailag. Szerintem sokan voltak azon a véleményen, hogy segít. Pedig egyébként ők

is tudhatták volna, hogy egy szklerotikus államszervezet látványa minden választópolgár szemében negatív. És persze arra is vannak azért bizonyítékok, hogy a Fidesz is megpróbálta az utcán hőzöngő csőcseléket a saját céljaira felhasználni. Vagyis mindkét oldal megtette ezt, miközben a Jobbik profitált belőle leginkább.

*– Vagyis az MSZP és a Fidesz is rosszul kalkulált, és ennek nyomán a Jobbik mára tartósan a magyar politikai élet fontos szereplőjévé nőtte ki magát.*

– Igen, így van. Míg a Jobbikot mindkét oldal fel akarta használni saját céljai érdekében, a párt hamar önálló életre kelt, és ma már sem a bal-, sem a jobboldal nem dönthet a sorsa felől. Sokan várták, hogy a Jobbik egyfajta „kisülést" jelent majd csak, egy protestpárt, aminek a támogatói egy idővel „lehiggadnak", és ismét másra szavaznak majd. De nem így történt, a Jobbik a biztos szavazó pártválasztók között masszívan 20 százalék körüli tábort tudhat magáénak. A Jobbik megerősödésének története egyébként mintapéldánya annak, hogyan nem szabad bánni a szélsőjobbal.

*– Hogyan?*

– Amint említettem, a kormányzat részéről hezitálás volt a szélsőjobbal szemben, így lehetővé tette a Jobbiknak és szatellit szervezeteinek, hogy folyamatosan teszteljék az állam erőszakmonopóliumát, átlépjenek bizonyos határokat. Ezek révén pedig nem csak a figyelmet tudták felhívni magukra, de szembesíteni is a választókat azzal, hogy milyen béna az





államhatalom. A másik pedig a hiszterizálás a párt körül. Vona Gábor korábban egy interjúban talán maga ismerte el, hogy a Jobbik egy médiahacknek indult: csak figyelmet akartak vele generálni. Ez maximálisan sikerült. A Jobbikot a helyi értékén túl kezelte a magyar nyilvánosság. A hiszterizálás pedig, ami a Jobbik és a Magyar Gárda körül megindult, abszolút nekik használt. Amikor egy egyre csökkenő népszerűségű kormány diabolizálni próbál egy jelenséget, ezzel csak népszerűbbé teszi azt. A jobboldal részéről szintén hezitálás volt, de ez egy összekacsintós játékban nyilvánult meg, hiszen a kormány elleni harcban a Jobbik is szövetségest jelentett. A jobboldali sajtó kezdetben védelmébe vette a Magyar Gárdát, ezzel morális támogatást nyújtva nekik.

*– A 2006 őszi rendőri brutalitás mennyiben játszott ebben szerepet?*

– 2006 őszén valóban nagyon súlyos, menthetetlen jogsértésekre került sor a magyar rendőrség részéről. De ezzel együtt is a Fidesz legfontosabb célja az volt, hogy egyben tartsa valahogy a jobboldali tábort. Így a brutalitások áldozataiért is elég sajátosan léptek fel, semmilyen különbség nem volt a Fidesz narratívájában a valóban áldozat, békés tüntetők, járókelők és a konkrét bűncselekményeket elkövető zavargók között. Ezzel utóbbiaknak is morális igazolást adott a Fidesz, a sors iróniája, hogy ez mégsem Orbán Viktorékat, hanem a Jobbikot erősítette.

*– Mennyire lesz tartós ez a fajta háromosztatúság?*

– Most már biztosan jó ideig ilyen marad a magyar politika: baloldal, egy populista jobb és egy szélsőjobb pólus. Azzal a kitétellel, hogy ha ideológiai szempontból nézzük, akkor a retorikájában, megközelítésében egyre radikalizálódó Fidesz és a Jobbik között szinte elmosódik a különbség. Erre jó példa Orbán Viktor idei március 15-i beszéde, amiben a kormányfő olyan összeesküvés-elméletet vezetett elő, amitől a nyugat-európai szélsőjobboldali vezetők is megnyalták volna a tíz ujjukat. („Brüsszel importálja a menekülteket", az európai baloldal parazitaként viselkedik, stb.) Szerintem ez a Nyugat-ellenes, antiliberális ideológia egyre jobban a szélsőjobb felé közelít. A Fidesz és a Jobbik közötti különbség, rivalizálás egyre inkább csak pártpolitikai.

– *És mi a helyzet a baloldalon?*

– A baloldal sokkal heterogénebb.

– *Ilyen körülmények között mennyi esélyük van hatalomra jutni belátható időn belül, ilyen választási rendszerben?*

– Szerintem csodának kéne történnie, hogy a jelenlegi baloldal képes legyen a 2018-as választások megnyerésére. Eddig az a dinamika érvényesült, hogy ha csökken a Fidesz támogatottsága, akkor a Jobbik tud ebből profitálni. Az internetadó elleni tüntetés, a korrupciós botrányok, mind a Jobbik erősödését hozták. De az utolsó két választás azt mutatta, hogy van egy – a listás szavazatok aránya alapján – 67-70 százalékos támogatottságú jobboldal, ezzel szemben pedig egy 30 százalékot nem nagyon meghaladni





képes baloldal. Ha marad ez a felállás, akkor nem lehet arra számítani, hogy a Fidesz rossz kormányzásából a baloldal profitálni fog. Misztikus dolog a lengyel–magyar párhuzam a politikában, de valamennyire mégis működik. Ha nem lesz valamilyen zöldmezős politikai beruházás a baloldalon: egy új szereplő, új politikai háttérrel, olyan típusú, mint a régióban a GERB Bulgáriában vagy Andrej Babiš pártja Csehországban, vagy akár a Smer Szlovákiában, vagy az SaS, akkor ez egy nagyon nehéz feladat lesz. Kell valami új a kínálati oldalon.

– *Orbán Viktor népszerűsége nem erodálódhat meglepetésszerűen?*

– Orbán Viktor népszerűsége relatív népszerűség abból a szempontból, hogy a jelenlegi helyzetben még mindig ő a legmeggyőzőbb a kínálatból. De ne feledjük, sok választást veszített már, nem gondolhatjuk, hogy „mindenható". Minden, ami stabilitás, ami változatlanság, őt erősíti: nem véletlen, hogy a rendszer lényege, hogy az alternatívaképzés lehetőségét minimálisra csökkentse.

– *Érdekes, mert a Fidesz retorikája 2014-ben még arra irányult, hogy „mi vagyunk egyedül középen, rajtunk kívül csak a szélsőség van, bal- és jobboldalon is". Ehhez képest most ismét mintha a Jobbiktól próbálnák elvenni a teret.*

– Igen, így van, és ez középtávon rossz stratégia. A Jobbiké nyerőbb lehet. A politikai közép ugyanis nem fog eltűnni. A Fidesz célja most láthatóan az, hogy bebizonyítsa

a szavazóknak: háborús helyzet van, most minden politikai cél legitim módon megvalósítható. Nincs az a korlátozás, amit adott esetben ne lehetne bevezetni, nincs az a politikai ellenfél, akit ne lehetne ellehetetleníteni, akár eltüntetni a politikai mezőből. Ez olyan opportunizmus, amelyik rendpárti eszközökkel akarja a versenyt szűkíteni, és nem számol a hosszabb távú következményekkel. A Fidesz tudatosan próbál háborús pszichózist kialakítani, de ez a párt magszavazóbázisán túl másra nem hat. Egyre inkább ugyanis láthatatlan ellenfelekkel „küzd" a Fidesz és a kormány. Szerintem ezt a pszichózist önmagában sokáig nem lehet fenntartani, de az is tény, hogy ha ez az ellenség valóban kézzelfoghatóvá válik, akkor természetesen a kormány támogatását erősíti. Rossz ezt kimondani, de minél több merénylet történik Európában, minél inkább nő az európai terrorfenyegetettség, az annál inkább használ a Fidesznek. És az a kérdés, hogy ez a válság most mennyire lesz tartós Európában.

*– A Nemzeti Választási Irodánál történt botrány megmutatta, hogy a Fidesz holdudvara akár fizikai erőszaktól sem riad vissza az ellenzékkel szemben. Ehhez képest a kormány számomra meglepően enyhén reagált a tanárok tiltakozására. Mi történhet, ha a párt úgy érzi, valós veszélye van annak, hogy elveszítse a hatalmat ezek alapján?*

– Nem hálás ez a kérdés, nem tartom jónak worst case scenariók felvázolását, hogy „mi történhet, ha". Ezek sokszor önbeteljesítő jóslatokká válhatnak. Annyit mondanék, az ellenzéknek sokkal jobban résen kell lennie a hatalommal





szemben, ez kiderült az elmúlt időszakban. És nem csak nekik, hanem az újságíróknak, a civil szervezeteknek és majd a nemzetközi választási megfigyelőknek is. Sajnos, hogy éppen az ellenzék a legkevésbé fontos szereplő ebben a történetben. Kiemelt figyelmet kell fordítani a hatalom visszaéléseire. Ezzel együtt úgy gondolom, a Fidesz is tisztában van vele, hogy mi az a szint, amit ha átlépnek, az már nagyon veszélyessé válik a számukra, de van a hatalom megtartásának egy hisztérikus üzemmódja. És ha ebbe átkapcsol a kormány, akkor jöhetnek még cifra dolgok.

*– Mekkora esélye van egy ilyen „zöldmezős" politikai innovációnak a baloldalon a maradék időben 2018-ig?*

– Mint mondtam, ez a régióban általános jelenség, logikusnak tartanám, hogy náluk is megjelenjen. Már csak azért is, mert a Fidesz a maga protekcionista, nepotista, pusztán a saját érdekköreinek kedvezni akaró, piactorzító politikájával szemben nagyon komoly ellenerők mozdulhatnának meg adott esetben. Előbb-utóbb ez meg fog történni, vannak olyan nagyon jelentős magyar gazdasági szereplők, akik készek lennének egy ilyen vállalkozás megfinanszírozására. Hogy ez 2018-ig bekövetkezik-e, az még kérdés. A magyar üzleti elit inkább a létező hatalomnak kedvez, mert ebben látja a befektetés megtérülésének lehetőségét. Vagy – ezt például Csányi Sándor szokta csinálni – ide is ad, meg oda is. Nem tudom, ilyen fog-e történni, azt gondolom, mivel a civil szférából jött és a politikában megmártózott szereplő már sok volt, és eddig nem tudta betölteni az űrt, lehet, hogy egyfajta üzleti logika érvényesülhetne jobban inkább.

Még ha persze elég oligarchikus jellegű is lenne, ha az üzleti elit egy része adna össze pénzt egy konkrét politikai cél megvalósítására.

- *Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*

- Nem 2006-hoz hasonlítanám, hanem inkább az ezredforduló idejéhez. Klisé, de csak ezt tudom ismételni: rengeteg emberrel beszélek Nyugaton, politikusokkal, elemzőkkel, üzletemberekkel, Magyarországot abban az időben példaértékűen demokratikus, felvilágosult, a lehetőségekhez képest fejlett, nyitott országnak tartották. Valóban a régió éllovasának. Ez így volt a 90-es évek végétől a 2000-es évek közepéig, az első Orbán-kormány idején, és a Medgyessy-kormány alatt is. (Hogy utóbbival milyen súlyos problémák voltak, nagyrészt utólag derültek ki.) Hogy egy ennyire jó imázzsal rendelkező ország (amely számára az egyetlen esélyt csak a nyugati integráció jelenti a felemelkedésre) olyanná vált, amit gyakorlatilag leírtak (nem csak a politikai vezetését, magát a társadalmat is a választások eredményei alapján), javíthatatlannak tartanak, ezt példátlan visszafejlődésnek tartom. Ebben a politikai elitnek mérhetetlen a felelőssége, még ha nyilván olcsó is lenne pusztán őket hibáztatni, hiszen megválasztották őket. De nálunk nagyon sok rosszat tett a politika az emberek mind a gazdaságról, mind a politikáról, mind a kisebbségekről való gondolkodásában. Az a magyar társadalom nagyon durva paradoxona, hogy míg mindenki szidja a politikusokat, és elvileg senki nem hisz bennünk, a választók gondolkodásában borzasztó nagy szerepük van. Emlékezzünk csak az ír népszavazásra a liszaboni szerződésről: az egész ír elit, minden párt, gazdasági szerelő egységesen kampányolt mellette, az írek meg jól leszavazták. Ilyen Magyarországon elképzelhetetlen lenne. Ehhez képest 2007-ben volt egy olyan kutatásunk, amiben az akkor Budapestre érkezett új villamosokról kérdeztük az embereket. Leginkább a politikai preferencia döntötte el, hogy ki tartotta őket kényelmesnek, és ki nem. A baloldali és liberális válaszadók szerint a villamos kényelmes volt, tágas, nagy volt benne a tér, a fideszesek szerint kicsi volt, szűk és kényelmetlen. Ez karikaturisztikusan mutatja, mennyire hat az emberek gondolkozására a politika, annak ellenére, hogy elvileg mindenki utálja. Persze nem gondolom, hogy ez a romlás teljesen visszafordíthatatlan, bár néhány dolgot valóban nehéz lesz kezelni, de elég Szlovákiára gondolni, a sötét évekre Vladimír Mečiar alatt, az ottani civil szféra, a gazdasági elit abszolút pozitív változáson ment keresztül. Még a jelenlegi választási eredmények ellenére is.

# „Objektív mércékkel mérve Magyarország lefelé csúszik"

**Tíz éve az indokoltnál jobb volt, most viszont rosszabb az ország külső megítélése *Jeszenszky Géza* szerint. Az Antall-kormány külügyminisztere, volt washingtoni és oslói nagykövet szerint úgy tűnik, az Orbán-kormány gyakran nem is törekszik arra, hogy elnyerje partnerei jóindulatát, ez pedig nagyon veszélyes lehet kiélezett helyzetekben.**

*– Az elveszett presztízs címmel jelent meg az egyik kötete korábban. Ez arról szól, hogyan romlott drasztikusan a 20. század fordulóján Magyarország megítélése Nagy-Britanniában, de ön szerint lehet a kifejezést a 2006-os Magyarország külföldi megítélésére is használni?*

– A cím Arany János *Az elveszett alkotmány* című komikus eposzára utal, és arra, hogy az említett időszakban (1894 és 1918 között) Magyarország korábbi nagyon pozitív megítélése drasztikusan rosszra fordult. Szokták mostanában mondani barátaim, kollégáim, hogy mikor írom meg ennek a könyvnek a második kötetét, ami a jelen Magyarországával foglalkozna. Mivel sajnos most is arról van szó, hogy a rendszerváltozáskor nagyon magas fokú, szinte egyedülálló külföldi elismertségünk és népszerűségünk az utóbbi időben enyhén szólva is megcsappant. Ez lehet, hogy nem mindenkit





zavar, de az említett könyvben is arról írok: a külsődleges megítélés lehet másodlagos szempont egy ország számára olyan időszakokban, amikor nincsenek fontos események. De egészen tragikus következményei is lehetnek sorsfordító pillanatokban. A trianoni békeszerződés nem utolsósorban annak is tudható be, hogy a magyarság elvesztette népszerűségét, és Magyarországot – még ha nem is joggal, de – rendkívül sötéten festették le az első világháború során.

*– Lehet ezzel párhuzamot vonni 2016-ban?*

– A történelmi helyzetek természetesen soha nem egyformák, de mindig hasznos és célszerű analógiákat, párhuzamokat keresni. Én azt remélem, Magyarország jelenlegi kedvezőtlen megítélése (aminek részben van alapja, és persze vannak benne túlzások) nem vezet majd tragédiához. Trianoni szintű katasztrófa természetesen most nem fenyeget. De a történelemben egyedülállóan előnyös helyzetünk (azáltal, hogy a világ leggazdagabb, legerősebb, ráadásul demokratikus hatalmainak lettünk szövetségesei a NATO-ban és az Európai Unióban) veszélybe kerülhet – és ezzel természetesen nemcsak a jövőbeni fejlődés lehetősége, de még a jelenlegi életszínvonalunk és biztonságunk megtartása is. Pedig még a rendszerváltozáskor is csak álmodozhattunk a jelenlegi helyzetről. Mindez eltűnhet, ha Magyarország elveszíti Európa, a világ jóindulatát, ha barátok nélkül marad.

*– Mekkora a veszélye annak, hogy a most formálódó kétsebességes Európai Unióban a perifériára kerülünk? (Ha nem vagyunk ott már így is.)*

– Az ország gazdasági helyzetéről pró- és kontra rengeteg tanulmányt, értékelést lehet olvasni. Miközben nyilván vannak eredmények és pozitív tendenciák, én attól tartok, összességében nem annyira rózsaszínű a kép. Térségünk kutatójaként mindig azt is figyelem, hogyan alakul szomszédaink, sorstársaink helyzete. Természetesen nagyon örülök, hogy régi barátaink, a lengyelek, ilyen jelentős fejlődést produkálnak évek óta. Annak is örülök, hogy a szlovákok, akikkel együtt éltünk ezer éven át (és akiket – be kell vallani – a magyarok hajlamosak kissé lenézni), meglepetésre milyen rövid idő alatt milyen eredményes gazdaságot hoztak létre. A balti államok a magyarnál még szörnyűbb traumákon mentek keresztül a 20. században, és sokkal nehezebb helyzetből indultak a rendszerváltozáskor. Ehhez képest Észtország szinte mintaállammá vált. Sajnos ezekhez a példákhoz képest, objektív mércékkel mérve Magyarország lefelé csúszik, és nekünk először is azt kellene elérnünk, hogy ez a lecsúszás álljon meg. Semmi okunk nincs elégedettségre, ha azt nézzük, hogy ma Magyarországon az emberek hogyan élnek, és hogy hol a helyünk a különböző nemzetközi gazdasági rangsorokban.

*– Ön több korábbi interjúban is elmondta, hogy norvég és izlandi nagykövetként egyfajta „skandináv nyitáson" dolgozott, ehhez képest a magyar kormány a „déli" és a „keleti nyitást" választotta. Lett volna – történelmi előzmények nélkül – esélye egy „skandináv nyitásnak"?*

– A politikában van helye a kampányoknak, de veszélyes, ha csak kampányszerűen cselekszünk. Az elmúlt években





valóban volt egy nagy hírveréssel beharangozott keleti nyitás, majd volt egy halkabb déli is. Én nem ezek ellenében, hanem ezek hasznos kiegészítőjeként javasoltam az északi nyitást. Elsősorban azért, mert az északi államok gazdasága európai összehasonlításban a válságot követően is erős maradt. Másrészt az északiaknak óriási mentális és szellemi tartalékaik vannak. Ezek a társadalmak vitathatatlanul sikeresek, békések, jólétiek, még ha meg is vannak a maguk problémái persze. Ezenkívül mindegyikben sikeres, aktív magyar közösség működik, és ezek az országok általában rokonszenvvel viseltetnek Magyarország iránt. Bár a jelenlegi svéd sajtónk nem éppen kedvező, de ne feledjük, Svédország 1956-ban milyen sok magyart fogadott be, és ma is erős magyar közösség él ott. Egyszóval van mit tanulnunk az északiaktól. Szakemberek mondták nekem, hogy nagyon jó kereskedelmi lehetőségeket kínálnak ezek az országok, mert nagyon nyitottak a külföldről érkező termékekre, szolgáltatásokra. Például nemrég egy nagy norvég szállodatenderen sikerrel futott be egy magyar cég.

*– 2006-ban ön már volt külügyminiszter, nagykövet Washingtonban. Hogy emlékszik vissza, mi volt az őszödi beszédre diplomata kollégáinak a reakciója?*

– Elsősorban csodálkoztak. Furcsállották, hogy egy ország hivatalban lévő miniszterelnöke milyen szavakat használ. Bármennyire is sokat romlott a mai közbeszéd stílusa, megdöbbenést keltett a „kurva ország" kifejezés egy kormányfő szájából saját hazájára. Persze jóindulattal azt lehet gondolni, Gyurcsány Ferenc nem lenézésből mondta ezt, hanem csak

fel akarta rázni a hallgatóságát, az MSZP-t. De egy miniszterelnök akkor sem beszélhet így, ilyen meggondolatlanul. Az ember pozíciója felelősséggel is jár, meg kell válogatnia a szavait, saját magát sem hozhatja ilyen helyzetbe. Másrészt a botrány nagy nemzetközi figyelmet kapott, emlékszem, egy sor külföldi tévéstáb, újságíró jött Magyarországra, Gyurcsány Ferenc pedig interjúkat adott nekik, és – ha lehet ezt mondani – ezekkel szerintem még rontott is a helyzetén. Nem tudta hitelesen megmagyarázni az akkori szavait, hiába beszélt nagy magabiztossággal. Szerintem az akkori angol nyelvtudása sem volt elég jó ahhoz, hogy angolul interjúkat adjon. Nekem, mint aki 1956-ot már teljesen tudatosan éltem meg, külön nagyon rosszulesett, hogy a botrány közepette érkezett el az ország az október 23-i forradalom 50. évfordulójának megünnepléséhez. Akkor szerte a világban még jóval többen éltek, akik emlékeztek a forradalomra, ráadásul többen magas pozíciót is viseltek – például éppen a norvég király. Az ő számukra milyen furcsa és kiábrándító lehetett, hogy 2006. október 23-án kordonok mögött, a tömegek nélkül kellett ünnepelniük. Ebben az értelemben is nagyon rossz emlék nekem ez a beszéd. Gyurcsány Ferenc később persze megbukott (szerintem ez a beszéd volt az alapvető oka), de Őszöd és az azt követő időszak nélkül valószínűleg a Fidesz sem kapott volna kétharmadot. Márpedig a kétharmados többség hatalmas felelősséggel jár, és olyan csábításokat is hordoz magában, amiknek nagyon nehéz ellenállni.

*– 2006. október 23-án tényleg itt volt a fél világ, de ehhez képest a legtöbb delegáció éppen csak leszállt a ferihegyi reptéren, behozták őket autókonvojban, a kordonok mögött részt vettek a megemlékezéseken, majd mentek is vissza a reptérre és utaztak el. Még így is sokan aggódtak a budapesti biztonsági helyzet miatt. Vagyis ahelyett, hogy az ország „megdicsőült" volna, egy roppant kínos ceremóniává vált az egész ünnepély.*





– Így van. Egy ilyen alkalom rengeteg pozitív lehetőséget kínál egy ország nemzetközi presztízsének erősítésére, ez a lehetőség abban a hangulatban teljes mértékben kihasználatlan maradt. És az a baj, hogy egy kormány, egy miniszterelnök megítélése mindig rávetül az egész országra is. Gyakran nem az marad meg a külföldiekben (még politikusokban, újságírókban sem), hogy egy adott miniszterelnök ilyen vagy olyan, hanem hogy az ország maga milyen. A magyar miniszterelnök pedig abban az időszakban nem keltette az ország jó hírét.

*– A belpolitikában 2006 és 2009 között, Gyurcsány Ferenc távozásáig vergődés volt a jellemző a kormányra. Külpolitikai szempontból hogyan lehet értékelni ezt a három évet?*

– A belpolitikát kapkodás, hajánál fogva előrángatott, majd gyorsan elfelejtett reformprogramok jellemezték. A külpolitikában is a bakugrások, a végig nem gondolt lépések kora volt ez. Ott volt például a „moszkvai flört", a barátkozás Putyinnal. Érdekes módon egyébként ennek furcsa ismétlődését látjuk ma. De az, hogy Gyurcsány Ferenc a saját lakására is meghívta Vlagyimir Putyint, már mindenképpen súlyos túlzás volt. Ráadásul nem hiszem, hogy egy orosz

elnök számára sokat jelent egy ilyen gesztus. Az ilyen át nem gondolt lépések jellemezték az egész külpolitikát. Ráadásul sokáig bizonygattuk, hogy a válság mennyire nem érint majd minket, aztán mégis csak egy gigantikus kölcsön mentette meg az országot a gazdasági összeomlástól, miközben a magyar kormány korábban szándékosan meghamisította a költségvetés, a hiány adatait, és csak a nemzetközi pártszimpátiának volt köszönhető, hogy az Európai Unió ezt elsőre elfogadta, és jöhettek a támogatások. Ez is egy komoly mélyre süllyedés volt. A rendszerváltozáskor azt hittük, a politikában megszűnik vagy legalább háttérbe szorul a hazugság. Abban is bíztunk, hogy az ország megőrzi a kiemelt nemzetközi presztízsét, de ezek a lépések ezt is rombolták. Pedig mindig sokkal könnyebb elrontani valamit, elveszíteni a hitelességet, mint visszaszerezni azt.

*- Ehhez képest a 2009–2010-es Bajnai-kormányzást ismét széles nemzetközi elismertség jellemezte. A kormány külügyminisztere, Balázs Péter, majd maga Bajnai Gordon is járt Washingtonban, Angela Merkel pedig Magyarországra látogatott.*

- Bajnai Gordon tanítványom, Balázs Péter pedig iskolatársam volt régen, így már csak ezért is örültem, hogy szakértő kézbe került a külpolitika, és az ország megítélése javult abban az időben. (Bár a Gyurcsány-kormányban játszott szerepére véleményem szerint Bajnai Gordon máig nem adott megfelelő magyarázatot.) Ők igyekeztek rendbe hozni az országot, és értek is el eredményeket, nem csak a nemzetközi megítélésünk terén.





*- Még ehhez képest is nagyon erős várakozásokkal tekintettek 2010-ben az Orbán-kormányra, és nagyon komoly nemzetközi bizalommal indulhatott a kabinet. Egy ilyen helyzetben szerintem hamar sikerült ezt a bizalmat elveszíteni. Egyetért ezzel?*

- Magyarországnak mindig nehéz dolga volt a történelemben. Két világháborúban is a rossz oldalon álltunk, a történelmi Magyarország területéből nyolc jelenlegi állam is részesült, és a második világháborús határváltozások nyomán mindig is egyfajta gyanúval tekintettek ránk, vagy legalábbis hajlamosak egyes országok minden tettünket nagyítóval vizsgálni. Ez egy olyan adottság, aminek a tanulsága, hogy soha nem szabad magas labdákat feladnunk, mert úgyis lecsapják majd. Márpedig 2010 után szerintem szükségtelenül adott fel ilyen magas labdákat a kormányzat, ráadásul a vitatott intézkedések egy részét – éppen a bírálatok hatására vagy azok következményeiként – vissza is vonta. Engem ugyan nem kérdeztek meg egyszer sem, de ilyen esetekben elmondhattam volna, hogy nem érdemes például egyes törvényeket az adott formájukban elfogadni, mert úgysem fogja a külföld annyiban hagyni. Szerintem a kormánynak 2010 után nem annyira voltak valóban súlyos lépései, ezek inkább rossz látszatot keltő döntések voltak. Ez pedig elindított egy önmagát erősítő folyamatot. Ezen nem csak azt értem, hogy az első kritika után már sokkal könnyebben jön a második, harmadik. Hanem a külső kritikák egyfajta dacreakciót is keltettek idehaza. Lehet azt mondani, hogy belpolitikailag „bejött", hogy Brüsszel „pikkel a magyarokra" (éppen nemrég hallottam azt a kifejezést, hogy

„na vajon már megint mit főzött ki ellenünk a brüsszeli boszorkánykonyha?"), lehet így interpretálni a bírálatokat. De soha nem jó, ha egy ország azt gondolja magáról, hogy ő a világ mártírja, hogy a világ mindig ellenséges volt vele szemben. Én azt látom az első világháborúval sokat foglalkozó történészként, miszerint megjelentek olyan nézetek, hogy már az első világháborúnak is az volt a célja, hogy Magyarországot szétverjék, tönkretegyék, és ez a cél azóta sem sokat változott. A második világháború előtt volt egy szélsőjobboldali folyóirat „Egyedül vagyunk" címmel – egy tehetséges, nyilassá vált író szerkesztette. Ma azt látom, az emberek egy része ismét hajlamos azt gondolni: egyedül vagyunk, az egész világ ellen kell harcolnunk. Miközben nem mérjük fel, hogy ha valóban így lenne, nagyon nagy bajban lennénk, és alig volna esélyünk a sikerre. A magyar társadalom mentalitásában látok olyan rossz tendenciákat, amikből nehéz lesz kigyógyulni.

– *Főleg, ha a kormányzati retorika csak ráerősít ezekre.*

– Igen, a kormányzati retorika sok esetben a negatív képet is erősíti a külfölddel szemben, és emellett a társadalmi polarizációt is. Mi magyarok mindig hajlamosak voltunk könnyen dobálózni olyan kifejezésekkel, mint a „hazaáruló". Ma hihetetlenül negatívan ítélik meg az egymással szemben álló politikai táborhoz tartozók a másik oldalt, és nyíltan a lehető legrosszhiszeműbb dolgokat tételezik fel a másikkal szemben, ami nem jó. A sikeres országokban a nagy kérdésekben konszenzus van a pártok, politikai táborok között. Norvégiában egyszer voltam részese egy választásnak, szinte





alig lehetett látni, hogy kampány van, alig voltak plakátok, feliratok, akit érdekelt, az újságokban elolvashatta a programokat, illetve Oslo egyik utcájában állítottak fel standokat a pártok, ott lehetett találkozni a rangosabb politikusokkal.

– *Az ön tapasztalata szerint a hazai eseményekből, politikusi, kormányzati megnyilatkozásokból mi jut el külföldre, mi éri el az ingerküszöböt? Például a miniszterelnök idei március 15-i beszéde, aminek élesen unióellenes felhangja volt?*

– Ma már nincs olyan, hogy valaki csak „belföldre szól", vagy hogy nem veszik észre, ha valami magyarul hangzik el. Ráadásul egy olyan ország esetében, amelyet, mint mondtam, már eleve nagyítóval vizsgálnak, különösen ez a helyzet. Megint csak ott vagyunk, hogy az országot gyanakvás övezi. Nem csak biztosak lehetünk benne, hogy amibe lehet, majd belekötnek, hanem egyfajta rosszhiszemű értelmezés válik általánossá az országgal szemben. Amit másnak elnéznek (vagy, mert nem tartják jellemzőnek, vagy, mert úgy gondolják: egy rossz nyilatkozat becsúszhat, úgysem lesznek súlyos következményei), azt Magyarországnak már nem. Ezt joggal hívhatjuk kettős mércének, de ezt nem a balsors rajzolta ki, hanem a magyar politika alakította ki az elmúlt bő tíz évben. Vagyis magunk vagyunk a (bal)sorsunk kovácsai 1990 óta, és ha ez romlik, akkor hibáztathatjuk ugyan a külföldet, ezzel azonban nem megyünk semmire, magunkban kell megtalálni a hibát, és javítani rajta.

– *Ehhez képest azért azt sem szabad eltagadni, hogy a magyar kormányok mindeddig – alapvető döntéshozatali helyzetek-*

*ben – lojális tagjai voltak a NATO-nak és az EU-nak is, NATO katonai misszióiban kifejezetten aktívak vagyunk, és az unióban sem megyünk szembe a többséggel stratégiai ügyekben, például az Oroszország elleni szankciók tekintetében.*

– Most mondhatnám, hogy szerencse, hogy ezeknek a kluboknak már a tagjai vagyunk, hiszen bekerülni mindig nehezebb, mint a tagságot megőrizni. Másrészt azt tényleg nem lehet mondani, hogy a magyar (kül)politika annyira irracionális lenne, hogy elmegy a falig, és ha nem is a kizárást kockáztatná (amire egyébként egyik szervezet esetében sincs még precedens), de a szankciók, a büntetés lehetőségét. Az utolsó pillanatban mindig visszalépett a magyar politika, amit egyrészt üdvözölhetünk, másrészt adódik a kérdés: minek kellett egyáltalán idáig elmennünk? Hiszen egy új, vitát kiváltó lépésnél már sokkal könnyebben emlékszik akár a nemzetközi politika, akár a sajtó, a régebbiekre, és könnyen alakul ki a „na velük már megint csak baj van!" érzete.

*– Kormányzati politikusok minderre azt mondják, az EU-nak valójában az a baja velünk, hogy bő tíz évvel a tagságunk elnyerése után végre elkezdtünk merni teljes jogú tagállamként viselkedni, hangosakká váltunk, kiállunk a magunk érdekeiért, nem követjük szolgai módon az elvárt irányt.*

– Nekem ezzel önmagában nem lenne bajom. Egy szuverén ország viselkedjen így, álljon ki az érdekeiért. Joggal bírálták a korábbi, szocialista kormányokat túlzott megfelelési





kényszerrel. A korábbi, szocialista vezetésű kormányokat magam is úgy jellemeztem külföldi ismerőseimnek angolul, hogy „pliable, but not reliable" – vagyis: „alkalmazkodó, de nem feltétlenül megbízható". A valódi nemzeti értékekért és érdekekért ki kell állni. Lehetőleg nem egyedül, hanem barátokkal, szövetségesekkel. Jó, hogy vannak a visegrádi partnereink, de jobb lenne, ha más szövetségeseink is volnának még. Nekem mindig reményem, óhajom volt, hogy Nyugat-Európa néhány valóban vitatható jelenségén, magatartásformáján próbáljunk meg változtatni. Sok tagállamnak együtt már súlya van az Európai Tanácsban. Nem arra gondolok, hogy „összecsapjunk", és ne adj' isten ismét valamilyen „keleti blokk" alakuljon ki, ezúttal az EU-n belül, hanem a meggyőzés erejével tegyünk magunkért. De – nem lehet elégszer elmondani – ha Magyarországról negatív kép alakul ki, akkor a jó ötleteinket sem fogadják kedvezően.

*– Orbán Viktort miért nem fogadták még Washingtonban 2010 óta? Úgy hallottam több forrásból is, hogy 2010-ben, az új kormány megalakulása után kifejezetten erős törekvések voltak erre magyar részről, de miután a State Department részéről végül is nem találkoztak fogadókészséggel, jött a dacreakció, és emiatt is ilyenek most a magyar–amerikai kétoldalú kapcsolatok.*

– Ez a helyzet alkalmas arra, hogy a kormányfő környezetében kettős mércét kiáltsanak, mondván, Barack Obama egy sor, egyáltalán nem demokratikus állam vezetőjével is találkozik. De más dolog az, hogy az Egyesült Államoknak, mint a világ vezető hatalmának, szóba kell állnia nagyon

nem szalonképes rezsimekkel is, ha tetszik neki, ha nem. Egyszerűen a béke megőrzése érdekében, akár azért, hogy jobb belátásra bírjon olyan országokat, mint Kína, mondjuk az emberi jogok terén. De egy EU-, egy NATO-tagállam esetében más a mérce. Ez az egyik szempont. Másrészt én sem tartom jónak és célravezetőnek, hogy a magyar vezetőket egyfajta büntetésként nem fogadják sem az Egyesült Államokban, sem néhány más országban.

*– De ön szerint ez a politikában úgynevezett window of opportunity nyitva állt Orbán Viktor számára 2010-ben?*

– Minden bizonnyal. Még 1998-ban, az első Orbán-kormány megalakulásakor is némi fenntartásokkal fogadták az új miniszterelnököt. Én akkor washingtoni nagykövet voltam, és nagy örömömre szolgált, hogy Orbán Viktort még abban az évben vendégül látták a Fehér Házban. (Én is keményen dolgoztam ezen.) Ehhez persze kellett egy nagyon jó külügyminiszter is Martonyi János személyében. Az a látogatás arra is nagyon jó volt, hogy egy sor kérdést sikerült tisztázni, és az Orbán-kormány teljes mértékben eloszlatta a vele kapcsolatos aggodalmakat. Így 2001-ig, a Gripen-beszerzésekig, a szeptember 11-i terrortámadásokra adott itthoni reakciókig kiváló volt a kétoldalú viszony. 2010-ben ugyanakkor egymás után történtek olyan döntések, amik nem csak a demokrata kormányzat vagy a baloldali sajtó rosszallását váltották ki. Ezt két módon lehetett volna orvosolni: visszalépünk, vagy meg sem hozzuk ezeket a döntéseket, például a médiatörvény elfogadását. Ha ez nem történik meg, semmi probléma nem lett volna abból, hogy





Washingtonban egy radikális-demokrata elnök, Budapesten pedig egy jobboldali kormányfő irányít. Másrészt a bírálatok hatására sem kellett volna megsértődnünk, sőt belelovalni magunkat ebbe a sértődöttségbe. Ez megint egy negatív spirált eredményezett. Magyarország tett róla hamar, hogy rosszfiúvá váljon, vagy Amerika nem volt elég megértő a magyar kormány örökölt nehézségei iránt? – ma már egy picit a tyúk-tojás problémára emlékeztet ez engem. Tény, hogy a viszony szerencsétlenül alakult, amit csak tetézett a kitiltási botrány. André Goodfriend egyes lépéseit lehetett ugyan vitatni, de aki elemi ismeretekkel rendelkezik a diplomáciában, tisztában lehet vele, hogy bármely kormány, bármely külügyminisztérium a saját diplomatáit megvédi külföldön. Még ha nem is ért egyet minden lépésével. Ehhez képest nálunk büntetőeljárást akartak indítani az amerikai ügyvivő, a misszióvezető ellen. Ez már a diplomáciai mentesség nyomán is képtelenség volt. Én reménykedtem, hogy 2014-ben, az új nagykövet érkezésével javulhat a helyzet. Ez valamennyire teljesült, de korántsem oly mértékben, mint vártam vagy reméltem.

*– Most milyennek látja a magyar–amerikai kétoldalú kapcsolatokat?*

– Majdnem egy év mosolygás után Colleen Bell nagykövet elég erős bírálatot fogalmazott meg tavaly ősszel a kormánnyal szemben. Szerencsére ez nem vezetett eszkalációhoz a kapcsolatokban, bár volt rá veszély. De mi, magyarok is hajlamosak vagyunk a rosszra felfigyelni, és azt felnagyítani, a pozitív megnyilatkozásokat pedig eleresztjük a fülünk

mellett. Emlékszem, amikor Nancy Goodman Brinker korábbi nagykövet egy alkalommal mondott egy abszolút pozitív, baráti hangvételű beszédet Magyarországról, amiben volt egy kitétel, hogy Magyarországon sajnos még létezik antiszemitizmus. A magyar sajtóban csak ez jelent meg, és a média rögtön felhorkant, hogy „még alig érkezett meg, máris bírál minket". Sikerült egyből el is rontani a viszonyt vele, pedig valóban abszolút jó szándékkal fordult Magyarország felé, onnan is tudom, hogy részt vettem a felkészítésében Washingtonban. Colleen Bell is sok pozitívumot mondott abban a beszédben, ennek a visszhangja a kormányhoz közel álló médiában ennek ellenére is egyértelműen negatív volt. Szerencsére Colleen Bell nagykövet asszony nem sértődött meg ezen.

*– Most mi kellene hozzá, hogy meghívás érkezzen Washingtonból Orbán Viktor részére?*

– Először is változtatni kellene a retorikán. Ebben azért volt is változás, az Amerika-bírálat jelentősen halkult az utóbbi időben. Ugyanakkor azt tapasztalom, az elmúlt években Magyarországon erős Amerika-ellenesség alakult ki, ami nemcsak, hogy nem áll érdekünkben, de megalapozatlan is. Amerika természetesen mindig bírálható volt, és soha nem is szoktak ezen megsértődni. De – szerintem a budapesti amerikai nagykövetség egyfajta hivatalos jóváhagyást érzékel emögött az Amerika-ellenesség mögött. Ezzel párhuzamosan van egy Vlagyimir Putyinnal szemben erősen rokonszenvező itthoni hozzáállás. Lehet, hogy ez nem is elsősorban a kormányra jellemző, de úgy érzem, a társada-





lomban egyre elterjedtebb ez a hangulat. Olyan nevetséges vádak válnak közkeletűvé Magyarországon, hogy Amerika célja az Európai Uniót meggyengíteni. Ha Putyinról mondanák ugyanezt, megérteném. De miért lenne Amerikának érdeke, hogy a legfontosabb szövetségesét tönkretegye? Nevetséges. Még nevetségesebb az az elképzelés, hogy az egész migrációs hullám mögött Amerika áll, vagy éppen Soros György. Persze nem a kormányzat feladata, hogy cáfolja az interneten terjedő ostobaságokat...

*– Az nem, de a „sorosozás" kormánytagokra és Fidesz-vezetőkre is jellemző megnyilvánulás.*

– Csak azt tudom mondani, remélem, hogy nem szándékosan ugyan, de valóban vannak hivatalos szereplők is, akik hozzájárulnak ennek az Amerika-ellenességnek az erősítéséhez. Pedig ez is hozzájárul ahhoz az állapothoz, hogy ma nagyon távolinak tűnik Washingtonban egy magyar kormányfői látogatás. Tőlem persze már semmi nem függ, de amikor 2014-ben Norvégiából hazajöttem, több interjúban is elmondtam: nagyon hasznosnak tartanám, ha lenne egy magas szintű magyar–amerikai találkozó, és ismerve a mindenkori amerikai elnök időbeosztását, erre Washingtonban kerülne sor. Én hiszek a csúcsdiplomáciában, a kétoldalú kapcsolatok javításában ilyen találkozókon. Sok mindent lehetne tisztázni ilyen alkalmakkor, amikor nem előre letárgyalt dokumentumokról van szó. Még a hidegháború tetőpontján is voltak ilyenek, és nagyon fontos eredményeket hoztak. Hruscsovot szerintem az 1960-as amerikai útja más emberré tette: ezután kezdte megreformálni a szovjet rend-

szert, amiért aztán 1964-ben el is távolították az SZKP éléről. De Amerikában a saját szemével győződhetett meg róla, hogy az a rendszer nem elnyomott proletárok jajkiáltásától és a négerek verésétől hangos, hanem egy virágzó ország, és technológiailag élen jár, sok mindent lehet tanulni tőlük.

*- A magyar-orosz kapcsolatokról mindig elmondják kormányzati szereplők, hogy mi csak üzletelni szeretnénk Moszkvával, ez nem jelent politikai elköteleződést a jelenlegi orosz rendszer mellett. Mások - független szakértők például - pedig ilyenkor mindig elmondják, hogy az oroszoknál ez a kettő nem elválasztható. Ön szerint mit nyerhetünk a mostani barátságos magatartásunkkal, és mit kockáztatunk?*

- Oroszország Ukrajnával szemben olyan lépéseket tett, amik elkerülhetetlenül szankciókat vontak maguk után a NATO és az Európai Unió részéről. Nekünk ezekhez csatlakoznunk kellett, és fizetjük az árát, akárcsak Németország vagy a többi tagállam. De bármennyire is kellemetlenek ezek, az orosz lépéseket nem lehetett lenyelni, mert az olyan helyzethez vezetett volna, mint a második világháború előtti megbékélési politika. A kétoldalú együttműködésnek vannak valóban vitatható elemei, például a paksi atomerőmű bővítése, elsősorban amiatt, hogy a jelenlegi és a jövőben várható energiaárak mellett megtérül-e valaha is a befektetés. Ha az Oroszországgal szembeni jelenlegi politikán megpróbálunk változtatni, de szövetségeseket szerezve, abban nem látok problémát, de ha azt a látszatot keltjük, hogy kilógunk a sorból, vagy ezt tényleg megpróbáljuk, az nagyon rossz következményekkel járna. Ha a szánkat jártatjuk állandóan, hogy nekünk nem jók a szankciók, és közben Brüsszelt vagy Washingtont hibáztatjuk, az nagyon rossz vért szül, ráadásul nem is eredményes taktika.





*- Már a rendszerváltás előtt is a magyar diplomácia alapkövévé vált, hogy a mindenkori német vezetéssel a lehető legszorosabb viszonyra kell törekedni. Mindeddig ez működött is, 2010 és különösen a menekültválság kitörése óta korábban soha nem hallott, éles bírálatok röpködnek Berlin és Budapest között. Ezt tudjuk be az adott helyzet körüli vitának, vagy lehetnek hosszabb távú következményei is?*

- Nekem úgy tűnik, ez a konkrét helyzetnek megítélése körüli vitákról szól, ráadásul a német kormány sem egységes az ügyben, a CSU vagy egyes német szövetségi államok vezetői sem osztják Angela Merkel véleményét a menekültválságot illetően. A helyzet ettől függetlenül is rendezendő, hiszen nem mindegy, hogy létrejöhet-e egy egységes európai menekültpolitika, vagy még erősebb széthúzás jön. Én Orbán Viktor és Helmut Kohl találkozója után nagyon pozitívan értékeltem, hogy egy Merkelt támogató nyilatkozatot adtak ki, és hogy Berlint továbbra is iránytűnek tekintjük.

*- Mennyire dőlt már el ön szerint, hogy a kétsebességes Európa létrejön, és a „mag-államok" valamilyen formában levetik a hátukról a „periféria-államokat", mint ahogy erre látni a szándékot és a kiábrándulást, amiért egyes újonnan csatlakozott országok valóban nem nagyon akarnak a közös normák szerint élni?*

– A rendszerváltozás óta létezik valamilyen formában ez a „mag-államok" koncepció, részben már meg is valósult – elég csak az euróra gondolni. Az biztos, hogy a különválás erősödött az elmúlt években, én ezt egyáltalán nem tartom jónak. Persze lehet azt mondani, hogy a közös pénzt használó és a saját valutát megtartó országok jól együtt tudnak működni, de én akkor is jobban örülnék, nyugodtabb lennék, ha a közös valutához csatlakoznánk. Persze a kívánatos Európa nem a nemzetek eltűnését jelenti, és ez be sem fog következni, fölösleges ezzel riogatni. De egységes külpolitikát, katonapolitikát például el lehet várni.

*– Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van ön szerint az ország?*

– Ma rosszabb helyzetben van, mint akkor volt, ha a külföldi megítélésünket nézzük. Mert a Gyurcsány-kormány – minden belső hibája ellenére, és éppen a már említett megfelelési kényszer miatt – népszerű volt külföldön. Népszerűbb, mint amit megérdemelt. Ma viszont a rólunk kialakított Magyarország-kép rosszabb, mint amit megérdemelnénk. Szeretném hinni, hogy az ország állapota jobb, mint a hírünk a világban, és azt is, hogy ha ez így van, akkor ez előbb-utóbb a megítélésünkön is javít majd. Ennek az első apró jelei meg is vannak talán, mert az utóbbi időben a nemzetközi kritikák sokat vesztettek élességükből, a hitelminősítésünk javulása pedig mindenképpen biztató. De, ha ez így van, jó lenne, ha az ország ismét azon az úton járna, amely a világ megbecsülését 27 éve kiváltotta, méltán.



# „Nem Orbán Viktor találta ki Gyurcsányt"

**Végletekig fokozta az őszödi beszéd kiszivárgása körüli botrány a baloldal régóta húzódó válságát, valóságos eutanázia zajlik a szemünk előtt – fogalmaz *Mráz Ágoston*. A Nézőpont Intézet vezetője szerint viszont a Fidesznek sem sikerült tíz éve becsatornáznia magához az akkor háborgók jelentős részét.**

*– Mennyire volt meghatározó az elmúlt tíz év politikai változásaiban az őszödi beszéd?*

– Most azt is mondhatnám, nézőpont kérdése. A kulcskérdés, hogy az őszödi beszéd és az általa okozott botrány lezárt-e egy időszakot, vagy elkezdett egy másikat? Erről nemcsak a politikai elemzők, hanem a politikatudomány is sokat vitatkozik. Az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpontja tavaly jelentetett meg egy, a rendszerváltás óta eltelt 25 évet átfogóan elemző könyvet, ők azt mondják, az őszödi beszéd egy teljesen új szakaszt hozott a magyar politikában, mert minden, ami 2010 óta történt, egyfajta refelexió volt arra. Én másképp gondolom, szerintem a beszéd a baloldal lassú válságának – és ez már a rendszerváltozással elindult – egyik betetőzése volt.

- *Mi ennek a válságnak a lényege?*

- A magyar baloldal alapvető kérdésekre nem tudott választ adni: a nemzethez való kapcsolatától kezdve a múlthoz való viszonyán át a társadalom és a gazdaság kívánatos struktúrájának a megfogalmazásáig. Ezt a válságot mélyítette a kormányzati teljesítmény hiánya, s csak szimbolizálta az őszödi beszéd nyers stílusa, amely felgyorsította a válság okozta erodációt, s ezért számomra lezárt egy időszakot. Persze nem azonnal, csak a 2010-es választás alkalmával, s ez sem jelenti azt, hogy 2010 után elfelejtettük volna az őszödi beszédet. Ez már a magyar politikatörténet, ha úgy tetszik a történelem egy fejezetévé vált, és száz év múlva is bent lesz majd a történelemkönyvekben.

- *Vagyis ironikusan azt mondhatjuk: Gyurcsány Ferenc elérte a célját, bekerült a magyar történelembe.*

- Bekerült, de Kun Béla is a magyar történelem része, ez önmagában nem érdem. Persze kérdés, száz-kétszáz év múlva mit értenek majd az akkoriak a beszédből. Arany János maga idejében megfogalmazott magánleveleit mára szinte alig értjük, azt meg főleg nem tudjuk megmondani, a pongyola megfogalmazásai mennyire számítottak botrányosnak akkor. Azt tudjuk, hogy amikor 2006-ban a beszéd elhangzott, az volt a közmegítélés, hogy politikus így nem beszélhet.

- *Azért 2006-ban nem úgy tűnt, mintha a baloldal válságban lenne.*





- Pedig a felszín alatt már régóta válságban volt. Ez már 2002-ben, Medgyessy Péter kormányzásának nehézségeiben érezhetővé vált. Gyurcsány Ferenc is tisztában volt vele, ezért ígérte, hogy megújítja a baloldalt, mégpedig az akkor nagyon divatos Tony Blair-féle „harmadik úttal". Az egy dolog, hogy 2006-ra már látható volt, ez nem egy nyerő ideológia, de az őszödi beszéd azért is tette egészen nyilvánvalóvá a válságot, mert kiderült, hogy a baloldal megújulási kísérlete, maga Gyurcsány Ferenc személye okozója, s nem megoldója volt a korábban nem tapasztalt intenzitású krízisnek. Ezért mondom, hogy a baloldal utolsó fellángolásai kísérlete volt Gyurcsány próbálkozása, amely óriási kudarcba fordult. A magyar baloldalt akár tönkre is tehette volna a rendszerváltozás, de még ez sem viselte meg annyira, mint az őszödi beszéd hatásai.

- *Ez a válság azóta is csak mélyül?*

- A mai baloldal legnagyobb taktikai nehézsége, a megosztottság, Gyurcsány Ferenc személyéhez kötődik, nem ideológiai kérdésekhez. Vannak persze utóbbiban is különbségek az MSZP és a DK között, de ezek nem jelentősek. A fő tényező Gyurcsány Ferenc személye. A volt miniszterelnök pedig nagyrészt az őszödi beszéd miatt okoz problémát. Tehát a rendszerváltás óta megörökölt problémákhoz és Gyurcsány Ferenchez jön még egy harmadik nehézség, amivel a magyar baloldal 2010 óta képtelen mit kezdeni: a baloldal hozzászokhatott 2010-ig, hogy ha ellenzékbe szorul is, az legfeljebb átmeneti állapot, és előbb-utóbb úgyis visszakerülnek a hatalomba. 2010 előtt nyolc évet volt

ellenzékben a baloldal, de még ez alatt az időszak alatt is nagyon fontos hatalmi pozíciókat meg tudtak őrizni. Akár az Alkotmánybíróságon keresztül, a médiában vagy a gazdasági szférában. A baloldal úgy érezhette, hogy csak ideiglenesen van ellenzékben – most viszont nem ez a helyzet, az átmeneti hatalomtávolság helyett hosszú és nagyon nehéz ellenzéki évek tűnnek tartósnak.

*– Számomra is meglepően gyorsan és meglepő mértékben omlott össze a baloldal hátországa 2010 után, amely természetesen nem volt a Fidesz ellenére sem, sőt.*

– Bizonyos értelemben ez egy passzív eutanázia volt, a bármi áron való életbentartás elvetése. A Fidesz vezetői történelmi küldetésüknek tartották, hogy a régió egyetlen posztkommunista pártjának „rendszerváltásában" segítsenek. De azért nagyon egyszerű lenne mindent rájuk fogni – ezért is említettem az előbb a válság három elemét. Vagyis a Fidesz „centrális erőtere" csak az egyik tényező. És amíg szabad választás van, addig igenis le lehet győzni a hatalmat. Erre pont a Fidesz az élő példa: 1998-ban Orbán Viktor pártja hátrányos helyzetből indulva nyert választásokat.

*– A Fidesz ilyen „küldetéstudatát" mennyiben erősítette, hogy az őszödi beszéd kiszivárgása, a botrány után Gyurcsány Ferenc nem mondott le, nem kért bocsánatot, és az MSZP kihúzta a teljes négyéves ciklust?*

– Nyilvánvalóan növelte a Fidesz elhatározottságát. De a jobboldali értelmiségben konszenzus van abban, hogy





egyfajta történelmi bűnhődés is történik most, miután az MSZP sem a rendszerváltozás után nem nézett szembe a korábbi bűneivel és hibáival, sem 2006-ban nem volt képes megszabadulni Gyurcsány Ferenctől. Hiszen 2007 februárjában Gyurcsány Ferencet még megválasztották az MSZP elnökének. Az őszödi beszéd okozta botrány ismeretében emelték trónra.

*– Ha alapvetően személyi típusú a válság, abból az is következik, hogy amíg Gyurcsány Ferenc marad, a válságból sincs kilábalás. Márpedig ő marad, hiszen a DK stabilan bejutna a parlamentbe.*

– Valóban, és ez az egyik alapja a kormányzattal alapvetően nem szimpatizáló, de Gyurcsányt sem kedvelők körében annak a megmosolyogtató összeesküvés-elméletnek, hogy a „Fidesz ügynöke lenne" Gyurcsány Ferenc. Az tény, hogy ő láthatóan nem tud megváltozni, és a megítélése sem változik a társadalomban. Azáltal, hogy 2006-ban nem ismerte el a hibáját, annyira ráégett a beszéd a személyére, hogy hiába az elmúlt hat év vitatott kormányzati intézkedései, ő nem tud ettől a tehertételtől szabadulni.

*– Az összeesküvés-elmélet valóban vicces, de létező teória, hogy Orbán Viktor és Gyurcsány Ferenc valójában egymást tartják életben. Hiszen például amikor 2006-ban nyilvánosságra került az őszödi beszéd, az MSZP-ben is elég nagy volt a zavar, Gyurcsány helyzete megrendült, majd jött Orbán Viktor, és a Parlament előtt nyilvánosan 3 napos ultimátumot adott Gyurcsány Ferencnek a lemondásra – és ezzel jól*

*összerántotta az MSZP-t Gyurcsány mögött. Szóval valóban nincs ennek semmi alapja?*

– Én mindig azt szoktam ugyan hangsúlyozni, hogy a magyar politikai élet szereplői sokkal emberibb hangon beszélnek egymással, és normálisabb kapcsolatban vannak, mint azt az átlagnéző gondolja, azt viszont erősen hiszem, hogy Gyurcsány Ferenc és Orbán Viktor között semmilyen kapcsolat, pláne összeesküvés nincs, mert annyira vállalhatatlannak tartják a másik személyét. Az ilyen elméletekben hívők ott követik el a hibát, hogy attól még, hogy Orbán Viktor számára valóban hasznot hoz Gyurcsány Ferenc létezése a politikában, még nem Orbán Viktor találta ki Gyurcsányt, hanem egész egyszerűen megtanult alkalmazkodni a jelenlétéhez, és tudja, hogy használja ki a helyzetet. Ezért próbálják a legtöbb ellenzéki mozgalmat, kritikát Gyurcsány Ferenc személyével összefüggésbe hozni. De ehhez nem kell Gyurcsány Ferencet támogatnia vagy védelmeznie.

– *Mégis időről időre előkerül ez a pletyka konkrét ügyekben is.*

– Ahol ez a vád a legintenzívebben felmerült, az Gyurcsány Ferenccel szembeni ügyészségi vádelemelés lett volna a sukorói telekcsere ügyében. Ott volt a Fidesz számára a legnagyobb a veszélye, hogy Gyurcsány Ferenc egy „Dimitrov-pert" rendez, amiben a vádlottak padjáról olvashatott volna a hatalom fejére bármit. A vélhetően nemzetközi érdeklődést kiváltó per nem lett volna a Fidesz érdeke, ezért szerencséje a mostani kormánypártnak, hogy nem volt megalapozott a gyanú az ügyészség szerint. Ugyanakkor





ebből nem következik, hogy a Fidesz mentette volna meg Gyurcsányt. Aki ezt gondolja, túl nagy fantáziának örvend.

– *Amíg Gyurcsány Ferenc a politikában marad, gyurcsányozni fog a Fidesz? Vagy lesz majd egy pont, amikor ez már nem fog működni?*

– Gyurcsány Ferenc beleégett a magyar választók tudatába, de azért ez is generációs jelenség. Ahogy az MSZP rendszerváltozás előtti bűneiről is csak a 40 éves kornál idősebb választóknak lehet beszélni, úgy az elmúlt tíz év alatt is felnőtt egy olyan választásra jogosult nemzedék, akik számára – ha egyáltalán hallottak róla – Gyurcsány Ferenc egy érdekes, ha úgy tetszik, furcsa, de marginális ellenzéki politikus. S a történelem rendje, hogy ők évről évre többen lesznek. Persze a választók túlnyomó többsége még bőven emlékszik rá. Hét éve még kormányfő volt, ráadásul Gyurcsány aktív médiaszereplő, mindent elkövet, hogy se őt, se a beszédet ne felejtsék el. De a beszéd közvetlen hatása, politikai használhatósága már lényegesen gyengült. Én már tanítom azt a generációt az egyetemen, akik számára már a beszéd csak egy politikatörténeti fejezet. Aki most kerül az egyetemre, másodikos volt akkortájban.

– *Ők hogy viszonyulnak a beszédhez?*

– Ahogy mondtam: nekik ez már történelem. Semmilyen közvetlen élményt nem vált ki belőlük. Ráadásul Gyurcsány ma már nem olyan fontos tényező, hogy ez a generáció is foglalkozzon vele, nincs jelen a fontos döntéseknél.

*– De ha ez alapvetően személyi válság, tíz év alatt miért nem tudott kinevelni egy potens vezetőt Gyurcsány mellett a baloldal?*

– Mert azért ez nem csak egy személyi válság. A történelmileg örökölt ügyek terhéről már beszéltünk. A magyar baloldal ideológiai válságán túl a baloldal európai szinten is válságban van, a magyar bal pedig már a Kádár-rendszerben is arra állt rá, hogy a nyugat-európai baloldaltól (az „eurokommunistáktól") importálja a gondolatait. A rendszerváltást közvetlenül megelőzően az MSZMP olyan ötletekkel kacérkodott, hogy a „svéd vagy az osztrák szociáldemokrata modellt" kellene megvalósítani például. Csakhogy most az „import piacok" is komoly gondokkal küzdenek. Gyurcsány Ferenc pedig úgy próbált új struktúrát kialakítani ezen a térfélen, hogy előtte a régieket lerombolta – ennek a levét is isszák máig. Az MSZP még a régi székházából is kiköltözött, eltaszította magától a Kádár-rendszer értelmiségét. Gyurcsány Ferenc médiapárttá próbálta átformálni az MSZP-t. Emellett ugyan próbált új hálózatokat fejleszteni, nyitni a fiatalok felé, de ezek mind kudarcba fulladtak. Az új rendszer pedig a „percemberkék struktúrája lett", olyan szereplőké, akik csak a pillanatnyi feladat megoldására gondolnak.

*– Ugyanakkor eltűnni sem fog a baloldal, ha válságban is van. Létezik az MSZP, a DK is tartós szereplője lehet a politikának, amíg Gyurcsány Ferenc úgy akarja – vagyis Orbán Viktor terve sem jött be a baloldal megsemmisítésére.*





– A Fidesz érdeke az lenne, hogy olyan nemzeti baloldal jöjjön létre Magyarországon, akikkel a bajban nagykoalíciót lehet kötni, miként ez a németeknél és az osztrákoknál teljesen természetes. A Fidesz azonban nyilván nem bízott abban, hogy ez bekövetkezik. Így 2010 után, mivel lehetősége nyílt, hogy egyedül megtegye, olyan választási rendszert hozott létre, ami inkább a koalíciómentes kormányzás lehetőségét teremti meg a győztes számára. Innen nézve valóban nem érte el a Fidesz azt a célját, hogy egy nemzetben gondolkodó baloldal jöjjön létre, de azt a posztkommunista baloldalt, ami ellen anno a Fidesz szerveződött, valóban messzire lökték a hatalmi pozíciótól.

*– Azt hogy érti, hogy a magyar az nem „nemzeti baloldal"? Miért „nemzetibb" a német szociáldemokrata párt, mint az MSZP?*

– A rendszerváltás után a baloldalon ugyanazok az emberek, ugyanazon körök irányítottak, akik 1990 előtt is befolyásosak voltak. A németeknél a szociáldemokraták nem is egyesültek a posztkommunistákkal. A Fideszben olyan mértékű bizalomhiány van az MSZP-vel szemben és viszont, hogy jelenleg teljesen kizárt, hogy együtt tudjanak működni. Egy nemzetben gondolkodó baloldal azt jelenti, hogy nemcsak néhány olyan ügy van, ahol félreteheti az ellentéteket a nemzetben gondolkodó jobboldallal, hanem tartós együttműködés is ki tud alakulni. Ez Németországban így van, Ausztriában természetes, Magyarországon viszont a bizalomhiány miatt nem tud működni.

*– A baloldal miért nem bízik a Fideszben?*

– A baloldalon régóta mélyen élő félelem, hogy a Fidesz túlhatalomra tör. És persze tudják, hogy a Fidesznek az az érdeke, hogy a jelenlegi formájukban ne kormányozhassák újra az országot. Vagyis antagonisztikus ellentét van közöttük. Ezt pedig nyilván csak erősítette az őszödi beszéd.

*– De miért is bízzon a baloldal a Fideszben, amikor a politikai legendárium szerint (és erről nekem is beszélt akkor egy szocialista vezető) 2010-ben Orbán Viktor megüzente az MSZP-nek: kétharmados többségnél nem állnak azok a korábbi háttéralkuk, amik túlélést biztosítottak a mindenkori ellenzéknek?*

– Nem tudom, mikor, mit üznet Orbán Viktor. De az tény, hogy a kétharmad birtokában a Fidesz olyan rendszert kezdett kialakítani, amiben a lehető legkevesebb az esélye annak, hogy együtt kelljen működnie a baloldallal.

*– Ebben a rendszerben viszont a Fidesz, ha egyszer veszít, akkor nagyon nagyot fog bukni, ezt ön szerint végiggondolták a pártban?*

– Azért, ha a Fidesz nem omlik össze, akkor nagyon valószínűtlen, hogy egyharmad alatti eredményt érjen el egy választáson. Egy egyharmados Fidesz viszont folyamatosan erős vétó-pozícióban marad, a beleegyezése nélkül nem lehet alapvető változásokat végrehajtani a rendszeren. Ugyanakkor az tény, hogy a Fidesz ma alapvetően Orbán Viktorra





épül. Ezért, ha ővele esetleg történik valami, netán úgy dönt, hogy kiszáll, akkor az nyilván a mostani Fidesz eltűnését is jelentené. De azért nagyon rá kell érnie annak az elemzőnek vagy tanácsadónak, aki erre készít most forgatókönyveket.

*– De ebből az is következik, hogy mindkét oldalon teljes generációváltás kell ahhoz, hogy ez a végletes bizalmatlanság oldódjon.*

– A generációváltás önmagában nem garancia semmire. Ez a generáció meghozta azt a döntést a Fideszben, hogy inkább a koalíciós kényszert iktatja ki a rendszerből. Lehet, hogy a jövő nemzedékek is ezt akarják majd.

*– A szélsőjobb, a Jobbik megerősödése és ezáltal a háromosztatú politikai tér kialakulása mennyiben eredeztethető az őszödi válságból?*

– Az akkor kialakult válságban a baloldal nagyon gyorsan elveszítette a támogatását, a Fidesz számára a legnehezebb feladat, a legnagyobb kihívás az volt, hogy ezeket a választókat valahogy becsatornázza magához. (Persze mindig tegyük hozzá, hogy a krízishez a 2006 nyarán meghozott megszorító intézkedések is kellettek.) Olyan választópolgárok támogatását, akik viszont nyilván nem véletlenül nem a Fideszre szavaztak már hónappal korábban. A kérdés akkor a következő volt: a Fidesz meg tudja-e nyerni ezeket az embereket magának, esetleg létrejön egy alternatív baloldali párt, vagy pedig valami egészen más történik ezekkel a választókkal? A kétosztatú politikai térben nyil-

ván megoldhatatlan feladat volt a Fidesz számára, hogy egy az egyben megnyerje magának ezt a kiábrándult tömeget. Alternatív baloldal sem jött létre, hiszen a hatalmi pozíciók akkor még Gyurcsány Ferencnél voltak, és ő minden ilyen kezdeményezést meg tudott akadályozni. Ezért is találta ki a Fidesz a szociális népszavazást 2008-ra, hogy a baloldali, de szociális helyzetükkel elégedetlen szavazókat megnyerje. De így is a harmadik forgatókönyv érvényesült, egy alternatív politikai erő tudott megerősödni. Innentől az a kérdés, ez hogyan is történhetett.

*– Természetesen itt is kölcsönös összeesküvés-elméletekkel találkozunk jobb- és baloldalról.*

– Számomra semmilyen alapja nincs annak az elméletnek, hogy a „Jobbik a Fidesz kreálmánya", és a „Fidesz a Jobbik programját valósítja meg, titkos együttműködés van közöttük". A Jobbik megerősödésében a leginkább ellenérdekelt maga a Fidesz volt.

*– De az azért tény, hogy a Fidesz kezdetben a Jobbikkal vagy a Magyar Gárdával kapcsolatban minimum elnéző volt, nem kritikus.*

– Verébre ágyúval lőni anélkül, hogy eltalálnánk, elsősorban a verébnek jó. A Fidesz tudta, hogy a Jobbiknak lenne csak jó, ha vele foglalkozna mindenki Magyarországon. Vagyis amíg Gyurcsány Ferenc sikeresen megakadályozta, hogy a baloldalon alternatív politikai erő jöjjön létre, a jobboldalon ez bekövetkezett. Hiszen ezzel fennállt az a veszély, hogy a





Fidesz táborának, akár tagjainak egy része leváljon a pártról, és a Jobbik felé forduljon, mint olyan párt felé, amely részben nekik is megfelelő értékvilágot nyújtott. Fennállt a veszélye egy politikai átjáróház kialakulásának. Nagyon nehéz volt a Fidesz számára lehatárolnia magát a Jobbik felé, és azt hangsúlyozni, hogy nem mindegy, hogy egy jobboldali értékrendű ember melyiket választja. 2010-ig ráadásul a Jobbik nem volt Orbán Viktor-ellenes. A Fidesz-tábornak pedig a fő szervező elve az volt, máig az, hogy a szavazója Orbán Viktort egy jó, az ország érdekeit szolgáló államférfinek tartja. Ebben a helyzetben egy olyan alternatív párt létrejötte a jobboldalon, amelyik nem támadja Orbán Viktor személyét, nagyon komoly versenyhelyzet volt. Vagyis objektíve belátható, hogy a Fidesznek nem volt érdeke a Jobbik megerősödése, mert ez az ő potenciális választóinak elrablásáról szólt. Sőt a Jobbik létrejöttének a baloldal volt potenciálisan a haszonélvezője. Hiszen a Jobbik létrejötte megoszthatta a kormánnyal nem szimpatizáló választókat. De erre is igaz, hogy attól, mert a baloldal haszonélvezője lehet egy helyzetnek, még nem azt jelenti, hogy ő teremti meg ezt a helyzetet.

*– De a felmérések alapján a Jobbik alapvetően kiábrándult baloldaliakat tudott megszerezni magának.*

– Akkor úgy fogalmazok: a baloldalon azt gondolták, a Jobbik létrejöttének ők lesznek a haszonélvezői. Csak aztán kiderült, hogy az életben másképp működtek a dolgok, mint a tervezőasztalon, és a Jobbik létrejötte valójában az MSZP visszaerősödését akadályozta meg. 2010-ben még

nagyon komoly viták voltak a nyilvánosságban arról, hogy az MSZP-től vitt-e el szavazókat a Jobbik, ma ezt már senki nem vitatja.

*- Mennyire lesz tartós ez a Fidesz–Jobbik–baloldal háromosztatúság?*

- Jelenleg egyetlen szereplő sem kíván együttműködni a másik kettő közül egyikkel sem. A baloldal számára a haldoklás gyors befejezése lenne, ha együttműködne a Jobbikkal. A Fidesz – néha nehezen megőrzött – egységét is végérvényesen tönkretenné egy kooperáció a Jobbikkal. A Fidesz nemzeti liberális szárnya egy ilyen pártban biztosan nem találná meg a helyét. Így a Fidesznek sem érdeke a Jobbikkal együttműködni. A politikai rendszer így tartósan elősegíti a háromosztatúság fennmaradását. Csak az tudná újra kétosztatúvá alakítani a magyar politikai életet, ha az egyik pólus megszűnne. Mint mondtam, a Fidesz esetében, amíg Orbán Viktor a páston van, nem látok esélyt. A baloldal megszűnésére szintén nem, bár egy éve még komoly elemző kollégák is arról beszéltek, hogy csupán Fidesz–Jobbik párharc lesz majd a magyar politikában, a baloldal teljesen eltűnik a süllyesztőben. Ezt már akkor is teljesen alaptalannak tartottam.

*- Miért?*

- Mert Magyarországon nagyon komoly történelmi és társadalmi háttere van a baloldali pártoknak és ideológiáknak, a fentebb ecsetelt válságuk ellenére is. Itt nem csak a





Kádár-rendszerre gondolok, fontos tényező az urbanizáció, vagy akár a holokauszt tragédiája is, aminek hatására egy nagyon tartós és mély bizalmatlanság alakult ki komoly társadalmi csoportokban bármilyen jobboldali erővel szemben. Máig nagyon széles rétegek vannak, akik a Kádár-rendszernek köszönhetik, hogy nincstelenből legalább alsó-középosztálybeli státusba jutottak. Ezek a politikai preferenciák öröklődnek sok esetben Magyarországon. Tehát a baloldali pólus aligha fog megszűnni.

*- Marad a Jobbik.*

- Igen, ezt a legnehezebb megmondani: meddig lesz velünk a Jobbik? A párt új, de a pólus nem feltétlenül. Az 1945 utáni félszabad években nem létezett a magyar politikában ez az irányzat, a korszak erős antifasizmusa miatt. 1945 előtt és 1990 után viszont vannak a Jobbikhoz kapcsolható előzmények. Nem állítom, hogy kontinuitás van a hungaristák és a Jobbik között, de a nemzeti radikalizmusra való igény a kispolgárság körében tartósnak tűnik. Így komoly esély van rá, hogy a Jobbiké is hosszú távon önálló pólus maradhat. És ez azt is jelenti, hogy a Jobbik sem pusztán az őszödi beszéd válságának következménye, hanem egy, a magyar történelemben gyakran elbukó, alámerülő, de jelen lévő politikai hagyomány újszerű formája.

*- Azt mivel magyarázza, hogy a Jobbik és az LMP az egyetlen új politikai formáció, amelyik akár az elmúlt tíz, akár az elmúlt 26 évben egyedül volt képes megkapaszkodni a parlamentben?*

– A baloldal válságára reakcióképpen azért egy sor baloldali kezdeményezés, mozgalom alakult, kétségtelenül ezek nem bizonyultak sikeresnek. Ha azt nézzük, a gazdasági válság hatására miért nem alakultak újabb pártok, arra kissé provokatívan azt tudom mondani: mert a Fidesz jól politizált. Szemben az európai elitpártokkal, melyek nagyon komoly társadalmi rétegek támogatását vesztették el, mert zártan ragaszkodtak ideológiákhoz, a Fidesz átgondoltabb stratégiát követett, és megtalálta azokat a hívószavakat, amivel magánál tartotta ezeket a rétegeket. Vagyis nincs társadalmi alapja egy új párt létrejöttének. Szoktak beszélni arról, miért nincs „bizonytalanok pártja", de ez szerintem túlbecsült jelenség – az úgynevezett bizonytalanok nagy része (és a magyar társadalom egyharmada tartozik ebbe a kategóriába) soha, semmilyen pártra nem szavaz. A többi bizonytalan pedig jórészt protestszavazó. Ők a legszívesebben egy megújult baloldalra szavaznának.

*– 2018-ig biztosan semmilyen formában nem merül fel Orbán Viktor utódlásának a kérdése a Fideszben. De utána, 2018 és 2022 között napirendre kerülhet ez a kérdés?*

– Ha 2018 után – és erre van a jelenlegi tudásunk szerint a legnagyobb esély – Orbán Viktor immár negyedszer is kormányfő lesz, nyilván el kell majd gondolkoznia rajta, hogy ezután mit kezdjen politikai pályájával, a parlamentáris demokrácia ciklikussága rendszeres válaszokat kényszerít ki alapvető kérdésekben is. Így napirendre kerülhet az utódlás kérdése is, de belső puccsra egyáltalán nem számítok.





Ugyanakkor ne felejtsük, Orbán 2022-ben is csak 59 éves lesz, az európai politikai elit pedig épp ilyen korban van a karrierje csúcsán. Vagyis, ha kedve van hozzá – és nehezen tudom elképzelni őt, hogy Áder Jánossal pecázgasson nyugdíjasként –, akkor semmi oka nem lesz rá, hogy ne folytassa.

*– És azt el tudja képzelni, hogy Orbán három vagy négy kormányfői ciklus után ismét az ellenzék vezetője legyen? Hogy akkor nem vonul vissza inkább teljesen?*

– Szokott ő arról beszélni, hogy lesz ő még az ellenzék vezére. De ez egy nagyon más ellenzéki pozíció lenne, mint amiben korábban volt. Akkor a Fidesz a hatalmi pozícióját is elveszítette. Ha most ellenzékbe kerülne Orbán Viktor, mondjuk 2018 után (amire azért van elméleti lehetőség), akkor nagyon fontos hatalmi pozíciókat (elég az Alkotmánybíróságra, a médiahatóságra vagy éppen az Állami Számvevőszékre gondolni) azért még őrizne. Ha tetszik, ez egy sokkal kényelmesebb ellenzéki pozíció lenne.

*– Orbán Viktor a környezetében tartózkodók alapján mára úgy gondolja, bár a menekültválsággal, a demokratikus államberendezkedéssel kapcsolatos nézetei miatt ma nem elfogadott szereplője az európai mainstreamnek, a következő években olyan politikusi generációváltás következik be az EU országaiban, amelyik hozzá hasonlóan gondolkozó vezetőket juttatnak hatalomba. Mennyire helyes ez a feltevés? Merkelre, az osztrák politikára vagy Franciaországra gondolva, azért úgy tűnik, ez nem fog bekövetkezni mostanában.*

– Nagyon nehéz megmondani, hogy milyen gyorsan következik be ez a váltás, lehet, hogy lassabban is zajlik, mint azt Orbán Viktor vagy a munkatársai gondolják, de zajlik. Merkel szerintem sem bukik meg 2017-ben, de ez nem jelenti azt, hogy akár Németországban, akár máshol Nyugat-Európában a jelenlegi elit ne lenne defenzívában, és ne veszítene folyamatosan a támogatottságából. Az euróválság kapcsán hozzászokhattunk a nagyon gyors változásokhoz, de ez egy lassabb folyamat lesz. És ne feledjük, Orbánnak bőven van ideje kivárni a még oly lassú változást is.

*– Azzal mennyivel ért egyet, hogy a belpolitika ma már nem is annyira érdekli, mert idehaza úgysincs vele egy súlycsoportban lévő politikus, és ezért már inkább európai szinten szeretne politizálni?*

– Régen rossz lenne, ha nem érdekelné a belpolitika. Persze az igaz, hogy mára ő lett a magyar politika doyenje: nincs olyan tényező, akit nem ismerne, és ne tudná, mit csinált „tavaly nyáron". Ez akár el is vezethetne oda, hogy elege legyen a sokszor sekélyes magyar politikából. De ő egy harcoló politikus, és nem annyira elitista, hogy lenézze a magyar politikát, és ki akarjon lépni belőle, hogy a „nagyszerű világpolitikával" foglalkozzon. Orbán politikájának lényege, hogy ő a nemzeteket akarja megerősíteni a nemzetközi politikában is. Ehhez viszont neki magának is erős nemzeti felhatalmazásra van szüksége folyamatosan. Így már csak ezért sem negligálhatja a hazai politizálást. És ráadásul szerintem élvezi is, amit csinál.





*– A Fideszben azért megvan a hajlam arra, hogy ha úgy látják, kicsúszik a hatalom a kezükből, a demokratikus játékszabályokat – fogalmazzunk így – erősen feszegető eszközökhöz nyúljanak. Ebben meddig mehetnek el ön szerint?*

– Szerintem ez a kérdés megint a bal- és jobboldal közötti végletes bizalomhiányt tükrözi vissza. Ezért látunk bele a másikba mindent. Ha nem is lenne ott egy politikai vezetőben veleszületett érzékként, hogy illegitim eszközökkel hatalmat megszerezni, megtartani nem lehet, mégis csak az őszödi válság a legjobb példája annak, hogy az a hatalom, amit a 2006-os választással szerzett meg Gyurcsány Ferenc, az mennyire kártékonnyá vált magára a hatalmat birtokló baloldalra is, és milyen súlyos következményekkel járt számára. Legitimitás nélkül is lehetnek hatalmi eszközök az ember kezében, de ezekkel valójában nem tud hatalmat gyakorolni. Ezért bármiféle választási csalás, olyan lépés, ami közfelháborodást eredményezne, a visszájára sülne el. Ezt szerintem meg is tanulta mára a magyar politikai elit. Mindez nem jelenti azt, hogy minden pillanatban teljes társadalmi támogatottsággal kell rendelkezni, de a hatalmat megszerezni csak demokratikus, legitim eszközökkel lehet.

*– Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van most ön szerint az ország?*

– Szerintem nem az őszödi beszéd alakítja az ország sorsát. Mára a rendszerváltó generáció egy részének a rendszerváltás után kialakult koncepciója valósul meg. Mert nem állítom, hogy Orbán Viktor így gondolkozott volna az országról

1990-ben. A középosztály erősödik, de nem erős még. Ez történelmi távlatban is nagy problémája volt Magyarországnak: a Horthy-korszakban is volt egyfajta erősödés, de mégis erős osztálytársadalom érvényesült. A Kádár-rendszerben szintén létezett egy „szocialista középosztály", de az meg egy fenntarthatatlan modellre épült. Most szerintem fenntartható módon zajlik ez a folyamat. Ez mindenképpen jó jel. A bizalom kultúrája – ami szintén régi hiánya Magyarországnak – viszont nem erősödött. Soha nem volt meg igazán a bizalom kultúrája, de ezt az őszödi beszéd még tovább rombolta, és azóta sem erősödött semennyit. Társadalmilag jó irányú a változás, de a kulturális dimenzióban még bőven van tennivaló.

## „Az volt a szándék Gyurcsányék részéről, hogy csak kis balhé legyen"

**Az őszödi beszéd áttört egy morális gátat a magyar társadalomban, a Fidesz részéről ezért tolerálják sokkal többen a korrupciót, mint korábban az MSZP-től – mondja *Molnár Gyula*, a párt elnöke, korábbi polgármester. Szerinte Gyurcsány Ferencet sosem érdekelte a párt megújítása, ez is vezethetett Őszödhöz.**

– *Utólag hogy emlékszik vissza az őszödi frakcióülésre? Hogy zajlott, milyen volt a hangulat?*

– Kezdjük a végén: amikor hazajöttem, a saját polgármesteri stábom vezetőjéhez az után a frakcióülés után, azt mondtam, szerintem én még ilyen beszédet nem hallottam. Sok szempontból nívós, meghatározó, korszakalkotó beszéd volt, de biztosan balhé lesz belőle. Ott nekem már világossá vált, hogy az akkor MSZP-s és SZDSZ-es szellemi műhelyekben sem voltak meg az elképzelések, hogy mit is kellene kezdeni az oktatással, az egészségüggyel.

– *Érdekes, erre az SZDSZ-ben teljesen másképpen emlékeznek. A nekem nyilatkozó SZDSZ-es politikusok azt mondták, csak nekik volt kidolgozott programjuk, az MSZP-nek egyáltalán nem, ezért amikor gyorsan össze kellett rakni egyet,*

*akkor alapvetően az övékéből merítettek – ezért is lettek ezek ennyire liberális jellegűek.*

– Hát, akkor nagyon másképpen emlékszünk. Persze, ha programnak nevezzük, hogy irreális követeléseket fogalmazunk meg kisebbik koalíciós partnerként, akkor lehet, hogy liberális barátaink erre gondoltak. De azt biztosan állíthatom, hogy semmire nem volt kész, kidolgozott szakpolitika, és a helyzetet még a pénztelenség is terhelte. Az pedig világos volt számomra, hogy azon a 2006. májusi frakcióülésen azt történt, hogy a párt azon szárnya, melynek tagjai úgy gondolták, ha nyerünk a választásokon, akkor gyorsan osztogatni kell egy kicsit, hogy oda ne legyen a népszerűség, aktívabb volt, határozottabbnak tűnt. A frakcióvitában többen szólaltak fel, akik ezt mondták. Valószínűleg ez a kettős érzés motiválhatta Gyurcsány Ferencet végül is a beszédre: az előző hetekben megélte, hogy leendő kormányának nincs kész programja, tanácstalanság van, majd az őszödi frakcióülésen ezt a frusztrációt még tetézhette, hogy saját pártján is azt érezte, inkább tovább folytatnák a fenntarthatatlan osztogatási politikát, amit a választások előtt vitt a kormány. Gyurcsány Ferenc akkor úgy érezhette, hogy a győzelem ellenére, saját elképzelései ellenére a következő négy évben állandó nyomás alatt lehet saját pártjának azon szárnyától, akik fel akarják puhítani a reformterveit. Őszödön volt egy megbeszélésünk délelőtt, majd ebédszünet jött, Gyurcsány valószínűleg ekkor még beszélt néhány tanácsadójával, néhány barátja ezt még megerősítette a fejében. Ezért délutánra – emlékszem – már a klasszikus nyuszikás vicc helyzete állt elő a fűnyírógéppel,





és Gyurcsány elég indulatosan olyanokat is visszautasított, amik korábban konkrétan el sem hangzottak. Az már csak egy érdekes részlet, hogy az egész létesítmény teljesen le volt árnyékolva. Senki nem tudta használni a telefonját. Volt egy szünet, amikor a fél frakció a Balaton partján sétált fel- és alá, mert csak ott volt térerő, száz méterre az épülettől, ahol üléseztünk.

*– Ön szerint hogy került nyilvánosságra a felvétel?*

– Emlékszem, amikor kiment a beszéd, az első stábmegbeszélésre Gyurcsány Ferenc kabinetfőnöke, Gál J. Zoltán hozta magával az Őszödön készült hangfelvételek kazettáit, egyenesen a páncélszekrényéből. Azt mondta, a lemondását hozta volna, ha azok a kazetták nincsenek érintetlenül abban a páncélszekrényben. Ezek voltak az eredeti felvételek. Szerintem mindenki vakvágányon van máig ebben a történetben, ugyanis – én így gondolom – két egymástól független kiszivárogtatás volt. Mindkettő politikai természetű. Szerintem volt valaki, aki Gyurcsány Ferenc gyengítése érdekében ezt a beszédet nagyon korán eljuttatta a Fideszhez. Én látok erre utaló jeleket 2006 nyarától a Fidesz kommunikációjában, például Orbán Viktor akkori tusnádfürdői beszédében, ahol a Fidesz elnöke nyilván már nem bírt magával, és úgy érezte, ki kellene valami „tutit" mondania: már ebben a beszédben hangsúlyos a „Hazudnak!" motívum. Ezenkívül volt egy tudatos kiszivárogtatás is. Amikor világossá vált a mi vezetőink számára, hogy valahogy kikerült a Fideszhez az anyag, és mindenki arra számított, hogy az őszi önkormányzati választások előtt ezt nyilvánosságra

hozzák majd, valami erős körítéssel, akkor szerintem volt Gyurcsányék részéről is egy stratégiai kommunikációs elemzés, ahol arra juthattak, hogy a még szinte tartó nyári politikai uborkaszezonban, a Vlagyimir Putyin látogatását megelőző hétvégén, egy vasárnapi napon jöjjenek ki vele. Szerintem szervezetten juttatták el a médiához ezekből az okokból, mert azt gondolták, így még kezelhető lesz, ha a Fidesz hozza nyilvánosságra, akkor nem.

*– Aztán így is kezelhetetlenné vált.*

– Igen, ez szerintem a médiának és a Fidesznek köszönhető együtt: nem engedték, hogy a dolog elüljön, hogy egy „kis balhé" legyen belőle.

*– De ez egy „kis balhé" volt ön szerint?*

– Az volt a szándék Gyurcsányék részéről, hogy ez az legyen. De nem sikerült. Azért persze az akkori fejemmel gondolkozva a szöveg átütötte azt a határt, hogy könnyen továbblépjünk rajta, de máról visszanézve teljesen másképp ítélem meg. És nem is én változtam meg, hanem az ingerküszöb. Ma Gyurcsány Ferenc kalkuttai Teréz anya Orbán Viktorhoz és csapatához képest. Ma már lényegesen több dolgot titkolnak el.

*– Többen megfogalmazták a beszéd kapcsán, hogy vajon miért nem volt senki a jelenlévők közül, aki akkor feláll, és azt mondja: „Rendben, Ferenc, de ezt a beszédet akkor mondd el a parlamentben vagy a nyilvánosság előtt, szembesítsd ezzel a választókat!" Miért nem volt ott ilyen képviselő?*





– Nem tudom megmondani. Szerintem egy kicsit mindenkit sokkolt, amit hallott. Ami a beszéd hangvételét illeti, a káromkodások, a durva kifejezések használata, ami megütközést keltett a nyilvánosságban, az nem volt idegen Gyurcsány Ferenctől. Valószínűleg az történt, hogy a párt erősebb emberei, akik felállhattak volna egy ilyen szituációban, az ország valós helyzetével is tisztában voltak, így nem érte őket meglepetésként a beszéd tartalma. A többség pedig talán nem is fogta fel, mi is történt.

*– A 2006–2009-es időszakot nevezhetjük kormányzati vergődésnek?*

– Ugyanez a kifejezés jutott eszembe nekem is. Ez egy vesszőfutás volt, újabb és újabb akciótervekből, programokból bukdácsoltunk egy másikba. „Száz lépés program", „48 lépés program" és a többi. Ez az időszak sokkal inkább volt egy kommunikációs lufi, mint valódi kormányzás. Amikor végül Gyurcsány lemondott, akkor kellett volna ezt legalább beismerni, és akkor más lenne ma az ország is. És más lenne ma az MSZP is, ha a párt korábbi meghatározó alakjai élnek még, Vancsik Zoltán és Toller Laci, és például Horn Gyula is akkor kezdett pont a háttérbe húzódni. Ők voltak azok, akik megmondhatták volna a királynak, hogy meztelen.

*– Gyurcsány Ferenc viszont úgy látja, a saját pártjával kellett megküzdenie a reformokért, és vereséget szenvedett többször. Például az MSZP polgármesterei miatt, akik csak addig értettek egyet mondjuk az egészségügyi reformmal, amíg ki nem derült, hogy az ő településükön is be kell zárni*

*egy kórházat, egészségügyi intézményt. Ön polgármesterként ennek a lobbinak a tagja volt. Ezt hogy látja?*

– Mítosz, hogy Gyurcsány Ferenc az MSZP megújításán dolgozott. A népszerűségét a pártelnöki hatalma kiterjesztésére használta fel. 2007 tavaszán az MSZP kongresszusán minősített többséget akart magának a pártelnöki tisztségben, és meg is kapta. Ugyanakkor például hagyta, hogy Hagyó Miklós Budapesten a legerősebb MSZP-politikussá váljon. Hagyta, hogy ennek részeként engem is leváltsanak a budapesti elnöki székből. Azt meg mondanom sem kell, hogy a 2010-es választási vereségben mennyire benne voltak a Hagyó-ügyek. A korrupciós ügyek nyilvánosságra kerülése Gyurcsány Ferenc elnöksége alatt harapózott el. A pártvezető azonban az egyre-másra kipattanó botrányokkal sem tudott mit kezdeni. Az ereje tehát csak a saját hatalma erősítését szolgálta, a pártot nem tudta hatékony politikai szervezetté alakítani. Szerintem nem is akarta. Amikor 2010-ben beszélgettünk, azt mondta: „nem ismertem a pártot, Gyula". Szerintem azonban az volt a valódi ok, hogy nem akart szembenézni a párton belüli gyengeségével, s nem is foglalkozott azzal, hogy cselekvőképes vezető legyen. Gyurcsány csak rohant előre, mert azt gondolta: ha folyamatosan cselekszik – vagy annak a látszatát fent tudja tartani –, akkor senki nem vitatja majd a vezető szerepét. A programnélküliséggel sem tudott mit kezdeni. Az SZDSZ-el állóháború alakult ki a magánosítás miatt, a miniszterelnök pedig az MSZP-n belüli gondolkodást sem tudta elmozdítani semerre. Ezért a legfontosabb politikai „termékünkben" nem történt semmi. Leragadtunk a vizit-





díjnál, amelynek a politikai cselekvés tekintetében semmi értelme nem volt, ha a népnevelést nem tekintjük értelmes politikai feladatnak. Az újabb fideszes népszavazást pedig olyan hetykeséggel kezelte, mintha ereje és az MSZP ereje mit sem csökkent volna. Ebben az időszakban Gyurcsány Ferencnek már nem volt meg az a hitele a párton belül, ami Orbán Viktornak a mai napig megvan a Fideszben, hogy azt mondhassa: „Ezt akarom, így nektek ezt kell tennetek!" Neki és a csapatának már folyamatosan részletesen el kellett magyaráznia a pártnak és a frakciónak, hogy mit miért csinál – és ha nem tudta ezt meggyőzően tenni, akkor valóban megtörténhetett, hogy felhígítottuk a terveket. Az MSZP kezdett szétesni, viszont az önkormányzati politikáink működtek. A kormánytól függetlenül. Erős centrum híján nyilván minden polgármester magára maradt. Először tapasztaltuk meg egyébként, hogy szemben a hagyományos felfogással, Magyarországon a nagyobb önkormányzatokban folyó politikát el lehet választani a kormányétól. Hogy a helyi eredményeink éppúgy számítanak, sőt, adott esetben ellensúlyozni tudják a kormányzó párt helyzetét. Ekkor tapasztaltam meg, hogy a korábban lesajnált polgármesteri poszt valódi erőt jelenthet: 130 ezer emberért sikeresen politizálni éppolyan nagy dolog, mint az országos politika élvonalában lenni. Megjegyzem, az MSZP elnöke ebben az időszakban képtelen is lett volna ilyen finom elemzésekkel foglalkozni, netán egy választási vereség után veszteségeket minimalizáló politika alapjait lerakni, legalább belül. Ebben van a valódi felelőssége, s ez az, ami az ő sorsából minden felelős országos politikusnak meg kell tanulnia. Sem az MSZP veresége, sem a kétharmad nem volt előre

kódolva. Egy politikai vezetőnek – sőt, a vezető politikusoknak – nem lehet csak a holnappal foglalkozni, a közeljövőre vonatkozó különböző verziók megalapozásán is dolgoznia kell. Gyurcsány Ferenc nem csak azért népszerűtlen, mert otthagyta az MSZP-t, hanem ahogyan az évek során múlik a varázsa, úgy válik világossá egyre több ember számára, hogy a totális vereség helyett lett volna más út is. Ami 2010-ben történt a választáson, az az ő történelmi felelőssége. Nagy hatású, domináns politikus volt, akinek visszavonulása során a baloldal jövőjével is foglalkoznia kellett volna. Ennyi távlatosság és felülemelkedettség azonban nem volt benne.

*– Amikor 2010-ben a Fidesz kétharmadot kapott, voltak olyan hangok, hogy talán még jó is lesz az országnak, éppen a már említett vergődés után, hogy egy nagyon erős felhatalmazással rendelkező kormány jusson hatalomra. Ön hogy látta ezt akkor?*

– Nehéz ezt utólag megítélni, mert ma már látjuk, mi történt 2010 óta. Elhiszem, hogy 2010-ben sokan azt gondolhatták, jöjjön egy kormány, amelyik úgymond „rendet tesz", és él a hatalmával. Az persze az ország tragédiája, hogy az emberek sosem tudják eltalálni a lottó ötöst, és sosem az jön ki a történetből, amit vártak. Szerintem minket azért is büntettek 2010-ben, mert korábban éppen nem éltünk a többség adta lehetőségeinkkel. Persze ebben az is benne van, hogy nálunk nincs olyan nemzeti minimum, amiben meg tudna állapodni a két oldal. Az is a magyar politikai élet egyik tragédiája, hogy két egyébként tehetséges ember személyes ellentéte, szembenállása ejti túszul a teljes





politikai életet. És ebben benne van a bosszúkényszer is. Orbán Viktorban ez a bosszúkényszer legkésőbb a 2006-os tavaszi kampány óta megvolt, amikor egyértelmű, nyilvános vereséget szenvedett Gyurcsány Ferenctől. Gyurcsányban viszont szerintem már sokkal régebben élt egyfajta fóbia Orbán Viktorral szemben. Mindig benne volt, hogy Orbánt egyszer véglegesen le kellene takarítania a pályáról ahhoz, hogy tartós baloldali kormányzás legyen. Az a baj, hogy ezt alkalmatlan eszközökkel próbálta meg elérni.

*– Ezt hogy érti?*

– Amikor a Fidesz-kormány megbukott 2002-ben, elindult az elszámoltatási kampány, de az akkori kormánynak esze ágában sem volt megsérteni a hatalmi ágak szétválasztását, így eredményeket sem sikerült felmutatni. Ezzel csak azt értük el, hogy később – kis túlzással – az MSZP-frakció fele ellen indultak alaptalan büntetőügyek.

*– Volt abban az időben politikai jelzés a bírói kar felé, hogy elindul valamilyen számonkérési kampány, jó lenne néhány látványos ítélet?*

– Dehogy volt, de az elszámoltatás így is visszaütött szerintem, ma azt látom a bíróságokon, hogy már jobban büntetik az eléjük kerülő baloldali politikusokat emiatt. Például engem.

*– Ön érzékelt politikai nyomást az eljáró hatóságokon a saját büntetőügyében?*

– Az elindítása egyértelműen politikai-stratégiai kérdés volt, és valamilyen fideszes műhelyben született meg erről a döntés. Az politikai koncepció volt a Fidesz részéről, hogy rengeteg ilyen büntetőüggyel az MSZP-t morálisan megtörje. (Utólag alig születtek ezekből elmarasztaló ítéletek.) A Fidesz taktikája egyértelműen arról szól, hogy nem magunkat emeljük az ellenfélhez, hanem azt próbáljuk meg lehúzni a mi szintünkre. Magunkról alig beszélünk, mindig az ellenfélről, az ellenségről. „Mi nem vagyok én", vagy „minek az ellentettje vagyok én" – erről szól a Fidesz. Egyébként pedig szerintem mára a Fidesz képes volt a teljes magyar államigazgatást és az igazságszolgáltatást is olyan állapotba hozni, hogy a tagjai úgy mennek be reggel a hivatalukba, hogy azt gondolják: „Ha itt ülne most velem szemben Orbán Viktor, akkor vajon mit várna el tőlem, mit tegyek meg érte?" Az ügyészség jelenlegi túlkapásai szerintem egyértelműen ennek a megfelelési kényszernek köszönhetőek. Az ügyészség tagjai úgy gondolják, Orbán Viktor pereket, ítéleteket vár el. Ez sokáig működött, bár kétségtelen, hogy talán most van egy inflexiós pontja, és kezd visszaütni, elsősorban a bíróságokat tekintve. Szerintem a bírók is kaphattak jelzéseket, de ez ma már inkább visszaüt. A rendőrségnél persze más a helyzet, ott parancs van, amit végre kell hajtani. Én a kihallgatásaim során rendszeresen szembesültem vele, hogy a hivatalos helyiségben hogy beszéltek velem, majd a liftben vagy a folyosón ugyanaz a rendőr elnézést kért, és jelezte, hogy neki parancsba adták, mit tegyen velem.





*– 2010 után egy MSZP vezető a szemében őszinte felháborodással mondta nekem, hogy megüzenték nekik a Fideszből: kétharmadnál nincs háttéralku. Ezek szerint korábban volt ilyen?*

– A politikában természetes, és mindig létezett bizonyos megállapodás azok között, akik között érdemes ilyet megkötni. A Fidesz például kezdetben sokáig olyan politikai erő volt, akivel nem volt érdemes megállapodni. Nem volt miért. Egyébként pedig a politikai show része is, hogy egy-egy politikus, politikai erő megmutatja a saját karakterét, akár a másikkal szemben is, élesen kikel a másik ellen, de közben – egyszerűen azért, hogy bizonyos nagyobb ügyek haladjanak előre – együtt is működik az ellenféllel. Ez az ország érdeke is, nem lehet csak háború, annak látjuk, mi az eredménye.

*– A Fidesz mikortól vált olyan párttá, amikor érdemes lett vele együttműködni?*

– Egyértelműen 1998-tól, a kormányra kerülésüktől. És 2004-2005 környékén rúgta fel ezt a megállapodást Gyurcsány Ferenc azzal, hogy elkezdte azt a háborúskodást, amiről az előbb beszéltem. Attól kezdve a Fideszben és nálunk is büntették azokat, akikről kiderült saját táboron belül, hogy megpróbál együttműködni a másik féllel. Én polgármesterként 2006 után már nem nagyon tudtam a helyi Fidesszel együttműködni, és tudom, hogy más polgármester kollégáim is hasonló helyzetbe kerültek. Volt, aki még megpróbált az ellenféllel kommunikálni, majd amikor ez kiderült, innen is, onnan is pofon volt a reakció a pártvezetés részéről.

*– Hogy kell elképzelni egy ilyen háttéralkut?*

– Nincs ezekben semmi misztikus: ha van egy ügy, ami nekem fontos, de egyedül nem biztos, hogy képes vagyok végrehajtani, cserébe a másik fél is kérhet majd valamit, ami neki fontos. Az önkormányzatban ez nyilván egy jelentősebb fejlesztés ügye lehet, az országos politikában pedig egy-egy fontosabb törvénynél lép életbe. Ebben nyilván vannak arányok: kis kérés, nagy kérés, közepes kérés, baráti kérés – nehéz ezeket definiálni. A másik fél részéről pedig kétféle megoldás lehetséges, ha működik a háttéralku: támogatja (ez nyilván sokkal erősebb gesztus), vagy legalább nem lép, nem beszél ellene. Korábban azért rengeteg olyan ügy ment át a politikán, az önkormányzatokban, amit a mindenkori ellenzék szétlőhetett volna, mégsem tette. Azért, mert működtek ezek a háttéralkuk.

*– A pártfinanszírozás része volt ennek a rendszernek?*

– Én ezt a kaput nem merném most kinyitni, mert ez a legkényesebb területe a magyar politikának. Nem véletlen, hogy minden párt megígéri, amikor hatalomra kerül, hogy rendezni fogja, aztán mégsem teszi. Pedig tényleg meg kellene tenni, mert emiatt jelennek meg a pártok körül olyan emberek, akiknek nagyon máshol volna a helyük. De ez egyelőre tabutéma a magyar politikában.

*– Személyi vagy ideológiai válságban van a magyar baloldal? Vagy mindkettőben?*





– A magyar baloldal szerintem speciális helyzetben van, mert – ellenfeleinknek köszönhetően – a társadalomban alapvetően még mindig a kommunizmus-szocializmus utódaként jelenik meg. Bécsben lehet teli torokkal énekelni május 1-én az Internacionálét, senki nem ütközik meg rajta, nálunk meg botrány lesz belőle. Másrészt a 2002 és 2010 közötti, nem túl sikeres kormányzati intézkedéseket a Fidesz hatékonyan tudta olyan színben feltüntetni, hogy ezek a baloldal ideológiájából következtek. Ezért nagyon sokan gondolják, hogy a mai magyar közállapotokért még mindig a baloldal a „bűnös". Persze elkövettünk néhány stratégiai hibát: ilyen az egyházhoz, a nemzethez való viszonyulásunk. Ma aki hívőnek, nemzeti érzelműnek mondja magát, az nem lehet baloldali. Másrészt mi mindig a „bérből és fizetésből élők pártjának" mondtuk magunkat, és nem vettük észre, hogy a 21. században ez már egy szűkítő kategória. Rengetegen nem így élnek, akik potenciális baloldali szavazók amúgy. Ezt is újra kell gondolni, bár ez nem magyar, hanem európai dilemma. Hiszen a jobboldal óriási szeleteket képes kiharapni a baloldali támogatói körből ügyes dumával, azért csak dumával, mert közben az adórendszer, a szociális támogatások, a Munka Törvénykönyve átalakításával éppen ellenük politizál.

*– És a megfelelő, karakteres személyiség hiánya?*

– Ez is jelen van, kétségtelenül. Ha az ember megnéz egy amerikai filmet, a demokrata elnök mindig pozitív karakter, a republikánus pedig rossz ember. Ezt kellene előállítani nálunk is. Lehetetlen, hogy egy fiatal ma jobboldali Magyar-

országon. Mert a fiatalság mindig a fennálló rendszerrel szemben határozza meg magát, a fiatalság forradalmi, a fiatalság a fönt lévőket le akarja váltani - ez baloldaliság. Majd, amikor az ember öregszik, már elkezdi preferálni a kandalló előtt elszívott szivart, a jó borokat - ezek a jobboldal ismérvei. Nekünk újra trendivé kell tenni a baloldaliságot, majd tartalmilag is meg kell ezt tölteni, világossá kéne tenni néhány nagyon egyszerű dolgot az embereknek.

- *Például?*

- Például, hogy a baloldaliság azt jelenti: nem attól leszünk gazdagabbak, ha mások közben szegényednek. Sima racionalitással nézve: minél kevesebben fogyasztunk, annál kevesebbet tudunk eladni. Minél kisebb a vásárlóerő, annyival kevesebb lehetőségünk van több pénzt keresni. Minél kevesebb az adófizető, annál szegényebb az eklézsia. Ennek rossz alternatívája a nemzetközi hitelfelvétel, az IMF-től a kereskedelmi bankokig. Tudjuk ez hova vezet, s talán ki kellene lépni ennek a lehetőségnek a folyamatos használatából. Morálisan pedig szörnyű azzal szembesülni, hogy sokan ma olyan módon nélkülöznek, amit egyébként mindannyian elfogadhatatlannak tartunk a 21. század elején ebben az országban. 1989-ben nem azt gondoltuk, hogy négymillióan kisebb vagy nagyobb mértékben, de nélkülözni fogják azt, amit 21. században evidensnek gondolunk. Hogy fűteni tudjanak, s ne hidegben legyenek. Hogy több legyen a hústalan, mint a húsos nap. Hogy tisztességesen spórolva is rettegjenek a közüzemi tartozástól. Hogy ne szánalommunkát kapjanak. Hogy annak, aki keveset keres





vagy az átlag körül, ne legyenek napi megélhetési gondjai a hónap végén. Hogy egy alkalmi betegség gyógyszerszámlája felborítsa az egyébként is kicentizett havi költségvetést. Hogy egy nyári tábor kifizetése, ne adj isten, egy angol- vagy karatetábor ára a családi büdzsébe mélyen belemarjon. Ezek a legborzasztóbb dolgok, de hadd tegyem hozzá: a baloldali politikának nem csak a szegényekre és a keveset keresők felemelkedésére van gondja. Az átlagos fizetésű emberek problémáira is figyelnünk kell. Közülük is sokan billegő helyzetben vannak, s ezt sem nézhetjük tehetetlenül. Az átlagot meghaladó, stabilan és/vagy jól kereső emberek biztonsága és további emelkedése is fontos a baloldal számára. A baloldal a gyarapodás politikája: társadalomról csak azért beszélünk, hogy kifejezzük, a szegényebbek lemaradása és kimaradása éppúgy fontos nekünk, mint a gyarapodni tudók visszaesése vagy emelkedésük megrekedése. Amikor a társadalomról beszélünk, akkor azt akarjuk kifejezni, hogy a lehető legtöbben éljenek holnap jobban, mint ahogyan tegnap éltek. A szegények esetében ellátást és lehetőséget akarunk teremteni a továbblépéshez, a stabil átlagos jövedelműeknél pedig azon dolgozunk, hogy minél többen eljussanak arra a kereseti szintre, ahol egyre több szabad választási lehetőségük van, hogy mire költenek. Azoknál pedig, akik már szabadon dönthetnek, mit tesznek a pénzükkel, az a célunk, hogy a lehetőségeik alakítása ne a többiek rovására menjen, hanem a közösségünk, a magyar emberek egészének gyarapodására szolgáljon. A bérből és fizetésből élők kategóriája azért elavult ma már, mert a magyar társadalom is differenciált, abban az értelemben mindenképpen, hogy a „bér" és a „jövedelem" szavak ma már óriási

különbségeket rejtenek. A banki recepciós és a bankvezető is bért kap, de micsoda különbség van a két összeg között! És csak azért teszem hozzá, hogy nehogy bárkiben kétség merüljön fel: a tőke és a tulajdon működtetéséből származó jövedelemmel semmilyen problémája nincs a baloldalnak. Ezek szerves alkotóelemei a tőkés világnak, amelyben élünk. A baloldal dolga nem az, hogy lerombolja a kapitalizmust vagy megkérdőjelezze, hanem az, hogy azt humánusabbá tegye. Egy közepesen fejlett országban, mint Magyarország, erre korlátozottak a lehetőségek, de a baloldal dolga az, hogy e korlátozott lehetőségekre éppúgy rákérdezzen, mint a világ tőkés mozzanatainak bővítésére. Ennek az egyensúlya az, amivel a modern baloldalnak foglalkoznia kell. Szlogenként azt mondanám, nem lehet mások jóléte árán néhányaknak meggazdagodni. Demagóg, mint minden szlogenszerű megfogalmazása, de tartalmazza azt az érzelmi és ideológiai alapvetést, amely baloldaliakká tesz bennünket.

– *De ettől még nem lesz trendi a baloldal.*

– Kétségtelen, ehhez valószínűleg egy trendi személyiség is kell. Azért 2006-ban sikerült trendivé tennünk a baloldalt – egy rövid időre, kétségtelenül.

– *A Fidesz most azt mondja, ők sokkal baloldalibbak valójában, és ők vannak a társadalom alsóbb rétegeiért, miközben a baloldal elárulta saját eszméit: például a baloldal akarta, hogy a boltok vasárnap is nyitva legyenek, holott a szabad vasárnap a legalapvetőbb szociáldemokrata követelés volt.*





– Ezzel szemben az igazság az, hogy a boltzár egy értelmetlen KDNP-s követelés volt. Az elmúlt években a vasárnapi boltbezárás volt a nagyon kevés olyan ügyek egyike, amit az ellenzék meg tudott fogni, valóban széles társadalmi támogatottságot tudott mögé felépíteni, és kommunikálni is tudta a hatalommal szemben. Ez az ügy volt, ami ellen a kezdetektől hitelesen tudtunk tiltakozni, mert az emberek többsége is ellene volt.

– *A Jobbik tartós jelenléte mellett hogy lehet képes a baloldal egyedül kormányt alakítani?*

– Csak akkor leszünk erre képesek, ha Magyarország legkönnyebb választását készítjük elő az emberek számára. Ha mindenki számára világossá tudjuk tenni, hogy három dolog között kell dönteni. Az első a jelenlegi kurzus mellett szól, aki erre szavaz, annak tetszett az, ami az elmúlt hat évben itt folyt, a lenyúlások, a stadionépítések állami pénzből stb. Aki otthon marad, az is ezt támogatja. Ha valaki még ennél is radikálisabb, kiszámíthatatlanabb, Európa-ellenesebb politikát akar, az válassza Vona Gábort. És mindenki más, aki egy normális országban akar élni, az szavazzon ide, a baloldalra. Ez a politikai feladat, azon múlik a jövőnk, hogy ezt tudjuk-e tartalommal megtölteni, és megfelelő embereket is találni a megjelenítésére. Persze a hatalmon lévőknek mindig az az érdeke, hogy sok ellenfele legyen, ezért is változtatta meg 2014 előtt a Fidesz a választási szabályokat, és engedett indulni egy csomó kamupártot. A magyar politika háromosztatúvá vált, ahogy mondta, ez a realitás, de szerintem ezt mi a magunk előnyére is formálhatjuk, ha képesek

vagyunk meggyőzni az embereket, hogy Magyarország soha nem volt kétharmados arányban jobboldali, sőt, alapvetően baloldali volt nagyon sokszor. Ez az ország nem rasszista, nem idegengyűlölő. Magyarországon mindig a baloldal volt a normálisabb erő, bármennyire is képes volt a Fidesz most meggyőzni az embereket, hogy ez nem így van.

*- Gyurcsány Ferenc helyét hol látja a 2018-as választások szempontjából a baloldal számára?*

- Személyesen azt mondtam volna neki, 2010 után menjen el a politikából, akár külföldre is, fogjon valami teljesen másba. És amikor először elhangzik az a mondat Magyarországon, hogy „ennél még a Gyurcsány alatt is jobb volt", akkor jöjjön vissza. Az, hogy nem ment el, hogy még mindig akár Őszödöt, akár a miniszterelnökségét magyarázza, azt jelentette, hogy ez az érzés soha nem fog már előállni. A támogatottsága pedig azt jelzi, hogy még a baloldal hagyományos szavazói is elutasítják az ő személyét. Mára egy Orbán, és egy Gyurcsány rajongói klub alakult ki a magyar politikában, melynek tagjai persze feltétel nélkül támogatják a vezérüket, az a probléma, hogy Gyurcsányé körülbelül egy százada annak, mint Orbáné.

*- De a DK ma simán megáll a lábán, miért kéne Gyurcsány Ferencnek emiatt magyarázkodnia?*

- A DK az MSZP bénázásai miatt áll meg a lábán, mert alapvetően a tőlünk elvett szavazókból építette fel magát. Gyurcsány taktikája világos: a közös tortából, amit a baloldal





támogatói jelentenek jelenleg, minél nagyobb szeletet akar kihasítani, hogy amikor majd megkezdődnek a tárgyalások a 2018-as választási együttműködésről, a lehető legjobb pozícióból tárgyaljon. De szerintem a szavazói nem Gyurcsány Ferencet, hanem azt a harsány, kemény stílust szeretik, ami a sajátja. Csakhogy 2018-ban, ha új szavazókat akarunk szerezni, akkor a részéről mértéktartásra lenne szükség. Mert a középen lévő szavazókat máig vele lehet riogatni, így neki nem lenne szabad komoly szerepet játszania majd a kampányban. Másrészt nekünk ki kell mondanunk, hogy aki egyszer már volt a Magyar Szocialista Párt színeiben miniszterelnök, és nem volt sikeres, az többet ne akarjon vezető szerepet. Ezt verje ki a fejéből mihamarabb.

*- A Jobbikkal bármilyen szempontból el tudna képzelni együttműködést a Fidesszel szemben?*

- Hallok olyan hangokat, hogy a Jobbik mint párt a maga antiszemitizmusával, rasszizmusával, homofóbiájával valójában elválik szavazói jelentős részétől, akiknek csak egyszerűen elegük volt Orbánból és a baloldalból is, és egyébként ott fröccsözgetnek a kocsmában a mi szavazóinkkal, és rendes emberek valójában. Még ha ebben lehet is igazság, a történelemben már tragikus tapasztalataink vannak arról, hogy mi történt, amikor a baloldalon, vagy középen lévők, akár taktikai alapon „egy picit" együtt akartak működni a szélsőjobbal. Vagyis nekünk világos határt kell húznunk. És persze ebből adódik az a kérdés is, hogy a Fidesszel együtt lehet-e bármiben működni? Szerintem világossá kell tenni az emberek számára, hogy most dönteniük kell. Én nem

látom azt a taktikai pillanatot, amikor 2018-ig bármiben is együtt kellene működnünk a Fidesszel. Hogy utána mi lesz, még sok mindenben nyitott kérdés.

*– Ha 2018-ban sem tudnak jelentősen előrelépni, és marad egy egyedüli Fidesz-kormány, akkor mik lesznek a baloldal perspektívái?*

– Akkor lehúzhatjuk a rolót. Az emberek meg fognak minket büntetni azért, hogy ismét eltököltünk négy évet, és nem voltunk képesek megmutatni a társadalom többsége számára, hogy mit jelentett Orbán Viktor kormányzása az országnak. A Fidesz pedig be fogja fejezni a művét a saját oligarchia kiépítésében, a közjogi rendszer végső átalakításában, és abban, hogy mindenhol a saját embereik legyenek. Az már egy másik ország lesz, és akkor szerintem előbb-utóbb jön egy teljesen új erő majd, amelyik elsöpri ezt a hatalmat. Ez egy protestmozgalom lesz, a lényege csak annyi, hogy ami van, azt soha többé, és ebbe szerintem majd a Fidesz is bele fog roppanni. Mert, ha nincs Orbán Viktor, akkor nincs Fidesz. És Orbánt előbb-utóbb úgyis megutálják, és elsöprik majd.

*– Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*

– Számomra egyfelől meglepő, hogy gazdaságilag stabil Magyarország, és még némi növekedés is van. Bevallom, mi nem gondoltuk, hogy ezzel a politikával, amit Orbán Viktor visz, tartósan finanszírozni lehet a gazdaságot. Őszöd áttört egy morális gátat, sokkal feljebb került az ingerküszöb





az embereknél, most már nyíltan lehet a trambulinról a medencébe pisilni, és amíg mi mondjuk magyarázkodtunk miatta, és belebuktunk, a mostani hatalom még büszke is rá. Ez azt jelzi, erkölcsileg nagyon lesüllyedt a hatalom, és a társadalom ezt láthatóan, egyelőre, tolerálja. Valószínűleg azért, mert egyre többen vesztették el a reményt és a hitet, hogy változtatni lehet bármin, akár a saját életüket tekintve is. Egyre több az olyan ember, aki csak úgy „van”, egyre kevesebb a vállalkozó kedv, az innováció, a kitörni vágyás. Ez olyan, mint a hetvenes évek Magyarországa: reménytelen, reményvesztett. És amíg a baloldal nem képes bármit felmutatni, ez a reményvesztettség maradni is fog: annak az érzése, hogy úgysem változik semmi. És a Fidesz erre rá is játszik. Pedig meg lehet nézni, a helyi választásokat most már sorra veszíti el a Fidesz. Mert ezek „Orbán Viktor nélküli választások”. A 2018-as parlamenti választás Orbán Viktor választása lesz: arról kell dönteni, vele menjen-e tovább az ország. Ha ezt a helyzetet elő tudjuk állítani, akkor a benne csalódottak közül akár egy 10-15 százalékos tábort is át tudunk hozni a baloldalra, és az elegendő lehet a győzelemhez.

# „Nincs maffiaállam, vagy ha van, az 2010 előtt is létezett már”

**Alapvetően ugyanaz a nagyvállalkozói kör nyeri a közbeszerzéseket most is, mint 2010 előtt – mondja *Pogátsa Zoltán*. Az uniós források felhasználásával foglalkozó közgazdász szerint a kisvasútra és más fölösleges beruházásokra költött uniós pénzeket nem csak rosszul használjuk fel, de később még többet ártanak majd.**

– *Most jelent meg az új könyve,* Magyarország politikai gazdaságtana *címmel. Ennek van egy mondata, miszerint ritka eset a történelemben, hogy annyira félrekormányozzanak egy országot, hogy az ellenfél kétharmaddal jöjjön vissza ellenzékből. Ebből a szempontból az őszödi beszéd egy korrekciós kísérletnek is tekinthető, nem gondolja?*

– Az lehetett volna a beszéd, ha nyilvánosan mondja el Gyurcsány Ferenc, majd nyilvánosan hirdet egy ilyen programot, de nem így történt, véletlenül került ki. Nekem az volt a legmegdöbbentőbb a beszédben, amikor Gyurcsány Ferenc elsorolja, hogy a legjobb nevű magyar közgazdászok közül hánynak nem volt fogalma sem arról, mit kellene csinálni. Gyakorlatilag arról szól a beszéd számomra, hogy Gyurcsány kijelenti: ő az egyetlen, aki tudja, mit kell csinálni az országgal, miközben maga a beszéd pont azt mutatja,





hogy lövése sincs róla. Ráadásul, amit a beszéd után tettek, az sem volt korrekció, hiszen ugyanazt folytatták. Így semmiképpen nem nevezhetjük korrekciós kísérletnek.

– *Tegyük fel, hogy Gyurcsány Ferenc Balatonőszödön meggyőzi az MSZP-frakciót, a beszéd nem szivárog ki, és elkezdenek végrehajtani valamilyen modernizációs programot. Most hogy állnánk akkor ön szerint?*

– Gyurcsány Ferenc a blairista, harmadik utas elképzeléseivel robbant be az akkor már ideológiailag kiüresedett szocialista pártba. Antony Giddens kulcsszavaival operált ő is, a „kisebb, de hatékony állammal”, az „adminisztratív reformmal” és hasonlókkal. Ez valójában a neoliberalizált szociáldemokrácia volt, ami mára Nyugaton is régen megbukott. A blairizmus a thatcherizmus folytatása volt, és Gyurcsány Ferenc ezt importálta volna Magyarországra például a magán-egészségbiztosítókkal és a tandíjjal. Nagyon árulkodó volt, hogy hiába mondta, hogy baloldali, csökkentette az oktatásra fordított pénzeket, a munkaügyi rendszert nem tette rendbe, a szakszervezeteknek nem adott jogosítványokat. Ez ugyanaz a katasztrófa, mint ami Nyugaton a 2008-as válsághoz vezetett.

– *„A rendszerváltás óta egyetlen magyar kormánynak sem volt életszínvonal-politikája” – írja. Mit ért ez alatt?*

– Azt, hogy egy kormány felismeri, hogy a magasabb béreknek egy sor pozitív hatása van az ország gazdaságára, így a bérszínvonal fejlesztése önmagában fontos céllá válik.

Mert egy gazdaságpolitikának nem az kellene hogy a lényege legyen, hogy bővüljön a GDP, hanem hogy az emberek jobban éljenek. Két dologgal mérhető minden gazdasági modell eredményessége: hány embernek van munkája, és ők mennyit keresnek. Harminc éve soha senki nem tűzte ki célul, hogy nőjön az emberek életszínvonala, és bővüljön a foglalkoztatás. Az első, aki a foglalkoztatásról elkezdett beszélni a magyar kormányfők közül, az 2010-ben Orbán Viktor volt.

– *Munkaügyi miniszterei viszont a szocialista kormányoknak voltak.*

– Persze, mert kellett nekik amolyan pántlikaként, azt mégsem mondhatták, hogy minket ez egyáltalán nem érdekel. De a „munkaalapú társadalom" fogalma az első, ami ezt a középpontba emeli. A szocialista kormányok alatt mindig a működőtőke-beáramlás, a GDP-növekedés és hasonlók voltak a siker mércéi, ami egy nyugat-európai szociáldemokrata párt számára abszurdum.

– *Ön is bőven foglalkozik azzal az elég abszurd jelenséggel, hogy Magyarországon a 2000-es évek közepén úgy nőtt az eladósodottság, hogy közben a hiány is nagyobb lett, ráadásul még sokkal jobban sem éltek sokan. Ezek az átlagember számára szinte egymást kizáró dolgok.*

– Pedig sajnos nem azok. Magyarországon akármikor hiány volt a költségvetésben, azt úgy adták el, hogy „túl sokat költöttünk", „túl sok a jóléti kiadás", a Gyurcsány-időszak





intézkedéseivel kapcsolatban is sokszor felmerül, hogy „valójában a 2002-es MSZP-győzelmet követően Medgyessy Péter kormánya vitte rossz pályára a magyar gazdaságot a 100 napos programmal". Holott ebben az időszakban az elsődleges államháztartási hiány soha nem érte el a GDP növekedését. Majd jön Gyurcsány Ferenc, és a hiány felmegy az egekbe, a GDP-növekedés pedig lezuhan. Vagyis az igazán nagy bajokat Gyurcsány Ferenc csinálta, és ráadásul még az sem kimutatható, amire ön is célzott, hogy azért, mert az intézkedéseinek túlzottan erős jóléti oldala lett volna. A költségvetési kiadási oldal szinte rejtély számomra ebben az időben, nem látni, mire ment el az a rengeteg pénz.

– *Például fejlesztésekre?*

– Persze, autópályára – legalábbis Gyurcsány Ferenc és hívei ezt szokták mondogatni. De bebizonyítani nem tudják.

– *Azért, ha Pécsre megy mondjuk, akkor most ön is az M6-oson autózik.*

– Ez igaz, de egyszer hosszan beszélgettem a Gyurcsány-kormány egyik illetékesével, aki bevallotta, hogy sem online, sem offline nincsenek pontos elszámolások az autópálya-építésekről. Hogy ezek hányszorosan lehettek túlárazva, vagy hogy mekkora része volt a finanszírozásnak uniós forrás, mennyi ment nemzeti költségvetésből. Ráadásul a magyar költségvetés bevételi oldalával is mindig nagyon nagy bajok voltak. Mindig az volt a duma, hogy „túl sok a kiadás a bevételekhez képest", pedig ez nem így működik. Az államnak

mindig vannak kötelezően finanszírozandó feladatai annak érdekében, hogy a növekedés megmaradjon. Például rendes oktatási, egészségügyi, szociális rendszert fenntartani. Ehhez képest a mindenkori magyar kormányok 25 éve nem csak nem találják meg ehhez a forrásokat, még csak nem is keresik őket. 25 éve az a neoliberális őrület tombol Magyarországon, hogy minél kisebb az állam, annál jobban működik a gazdaság, aminek nincs közgazdaságtani alapja. A könyvemben is idézem, hogy a közgazdasági empíria azt mutatja: semmilyen összefüggés nincs a kicsi vagy a nagy állam és a gazdasági sikeresség között. Innen nézve pedig a magyar kormányok logikájának alapja az kellene hogy legyen, hogy előbb megnézzük, mik azok a kiadások, amiket nekem finanszírozni kell, és utána megtalálom hozzá a forrást. Ha kell, progresszív jövedelemadóval, ha kell, vagyonadóval, ha kell, akkor az offshore-ügyletek megfogásával. Ez mind nem történt meg eddig.

*– Rendben, de a rendszerváltással Magyarország nemcsak 20 milliárd dollárnyi államadósságot örökölt, hanem egy tőkeszegény, elavult ipart is, alacsony színvonalú szolgáltatószektorral, „19. századi" telekommunikációs szférával. Egyik kormánynak sem volt nagyon más lehetősége, mint privatizálni, beengedni a külföldi tőkét, ma viszont az Audi vagy a Mercedes itt működő gyárainak példáján látjuk, mekkora a szerepük a magyar gazdaság működésében, így – feltételezem – a lobbierejük is.*

– Én nem vagyok multiellenes, félre ne értse. De meggyőződésem, hogy a rendszerváltás idején a lehető legtöbbet





kellett volna megőrizni a magyar iparból, és meggyőződésem, hogy a magyar nagyvállalatok jelentős részét tőzsdére lehetett volna vinni, megtartani egy hazai többségi részesedést, úgy is, hogy nemzetközi menedzsmentet hozunk a cégek élére. De ez sem zárja ki még azt sem, hogy zöldmezős beruházásba multikat engedjünk be, ha emellett a mindenkori magyar kormányok érdemben támogatják a kis-, és közepes vállalkozásokat, amit egyik sem tett meg. Mindenkinek erre kellett volna figyelni: hány kkv van, mely szektorokban, hol beszállítók. Ehhez képest, amikor én ezekről akartam adatot gyűjteni, soha nem találtam pontos adatokat. Ezt a multikkal együtt is meg lehetett volna valósítani, de soha nem próbálta senki. Mindig az volt a mondás, hogy „majd a multi megoldja". De miért oldaná meg, amikor neki mindegy, hogy magyar vagy külföldi-e a beszállítója? Hogy lesz így „magasabb hozzáadott érték" a magyarok részéről? Regionális fejlesztés, az oktatás, a szakképzés javulása – mindent a multinacionális cégektől vártak, holott ez nem is dolguk. Nyugat-Európában ezek szakpolitikák, amiket az állam végez.

*– Minden kormánynak megvoltak a maga hangzatos gazdaságélénkítő programjai. Melyik volt ezek közül szakmailag értékelhető?*

– Gyurcsány Ferencnek volt vagy száz, de ezek nem sokat értek, a nagyon sok program csak azt jelenti, hogy egy kormány kapkod, és nem visz végig semmit. Az Orbán-kormánynak az utóbbi időben semmilyen programja nincs már, volt még korábban a Széll Kálmán Terv, de erre sem emlékszik senki utólag. Teljesen ad hoc gazdasági kormányzás folyik.

*– Ferge Zsuzsa „perverz újraelosztásnak" nevezi, hogy az egyre szűkülő szociális ellátások jelentős részét nem is a legszegényebbek, hanem a középosztály kapja. Lehet azt mondani, hogy 2010 után ez „még perverzebbé" vált, és ma már nyíltan ki is mondják, hogy nem a legszegényebbeket kell támogatni?*

– Igen, a különbség az, hogy a szocialista kormányok erre nem voltak büszkék, de azért csinálták. Így relatíve kevesen tudták. A Fidesz pedig egy konzervatív, jobboldali párt, így tőlük ez nem meglepetés, a konzervatív pártok nem is akarnak redisztribúciót, büszkék rá, hogy a felül lévőket támogatják.

*– A könyvében „excepcionalizmusnak" nevezi a szemléletmódot, mely szerint Magyarországon máshol nem látott módon keveredik egymással egy neokonzervatív gazdaságfilozófia egy autoriter törekvésekkel jellemezhető kormányzattal. Ilyen kombinációt azért tényleg nehéz találni máshol.*

– Én ezzel nem értek egyet. A Fidesz teljesen belesimul a nyugati jobboldalba. Kétségtelen, hogy ennek is a jobbfelébe, de ha azt vesszük, hogy a nyugati politikai jobboldal Angela Merkeltől Donalt Trumpig tart, akkor ezen el lehet helyezni a Fideszt. Nyilván közelebb Trumphoz, mint Merkelhez. De Orbán Viktor kormányzásának egyetlen vonása sincs, amit ne lehetne megtalálni ezen a skálán. Egyszemélyi kultusz? Nézzük Trumpot, nézzük Margaret Thatchert, nézzük Ronald Reagant. Választási körzetek manipulálása? Szinte minden jelentős jobboldali vezető megtette...





*– Jó, de Ronald Reagan nem akarta beszántani a New York Timest mondjuk...*

– Azt valóban nem, de hogy a nyugati konzervatív média ugyanúgy oligarchák kezében van, mint ez nálunk vagy Kelet-Európában jellemző, az tény. Rupert Murdoch a legjobb példa erre. Arról nem is beszélve, hogy az amerikai, a német, vagy a francia nagytőke milyen szoros viszonyt ápol az ottani konzervatív pártokkal.

*– A Fidesz ezért a „hazai burzsoázia felépítésének" céljában is a nyugati mintákat követi?*

– Szerintem az folyik most itt, ami nyugaton korábban már lezajlott, csak ott több száz éve van hazai nagytőke. Mi ráadásul ennek megteremtését a rendszerváltással fel is adtuk. Vagyis ez nem „államszocialista kísérlet", ami a Fidesz részéről zajlik, hanem egy régi jobboldali hagyomány továbbvitele. Az amerikai konzervatívok a Halliburtont, a J.P. Morgant, vagy a Boeinget segítik meg, a Fidesz-kormány pedig Spéder Zoltán bankját – vagy éppen „elveszik" tőle, ha olyan a politikai széljárás. De a mechanizmus ugyanaz.

*– 2004 óta vizsgálja az európai uniós támogatások felhasználását. Látni valamilyen tendenciát?*

– Azt látni, hogy a szocialisták még ehhez is bénák voltak: már nekik is rengeteg pénz állt a rendelkezésükre, felpörgethették volna vele az általuk „stabilizációsnak" nevezett

(valójában destabilizáló hatású) program által lefagyasztott gazdaságot. Óriási esélyük lett volna ez, de elkúrták. 2010 után így a Fidesz sokkal több pénzt költhetett, az MSZP–SZDSZ-kormány szinte megajándékozta őket a rengeteg el nem költött forrással. A magyar gazdaságnak az utóbbi években 2013–2014–2015 volt az a három év, amikor egymás után gazdasági növekedés volt, ez egybeesik azzal, hogy a GDP 6-6%-át elérő uniós pénzek áramlottak az országba.

- *Uniós pénzek nélkül mire lenne képes a magyar gazdaság?*

- Ez megint olyan ügy, amire egy normális országban pontos számítások lennének. Mint ahogy arra is, hogy az uniós fejlesztési források milyen szerkezeti hatást értek el. De ezeket soha senki nem nézi. Csak az számít, hogy mennyi pénzt hívunk le – hogy ezt hogy használjuk fel, senkit nem érdekel. Pedig két indikátora mégiscsak van ennek: a foglalkoztatás, és a termelékenység. Előbbi nettó 80 ezer fővel nőtt a 2008-as foglalkoztatási csúcshoz képest, de ez simán megmagyarázható azzal, hogy az uniós pénzek jelentős része az építőiparba megy. Vagyis, ha egyszer esetleg már nem lesznek közösségi források, ezek az emberek ismét munkanélkülivé válnak majd. Arról nem is beszélve, hogy legalább 700.000-rel több foglalkoztatottra lenne szükségünk, hogy az uniós átlagot elérjük. Vagyis a támogatások felhasználásának foglalkoztatási hatása messze nem volt akkora, mint kellett volna. Nézzük a termelékenységet: 2008-ban egy átlag magyar munkavállaló 11,3 eurót termelt meg óránként, a legutoljára elérhető, 2013-as adatsor alapján 11,5 volt ez az érték, vagyis semmit nem javult a termelékenység majdnem





egy évtized alatt, az iszonyatos mennyiségű támogatás ellenére sem. Vagyis komoly szerkezeti bajok vannak a magyar gazdasággal.

- *Korábban Görögországot szokták úgy jellemezni, mint amelyik „fekete lyukként” nyeli el az uniós pénzeket. Ebben felzárkóztunk melléjük?*

- Itt még rosszabb a helyzet, mert fejlesztési pénzekből hozunk létre egy olyan infrastruktúrát, amit később közösségi támogatás nélkül is fent kell majd tartani. Vagyis rengeteg pénzből építünk stadiont, kisvasutat, de ezt később működtetni is kell, nagyon drágán.

- *Pedig 2020 után mindenki ezeknek a pénzeknek a drasztikus visszavágását jósolja.*

- Ez viszont szerintem nem fog bekövetkezni. Én már láttam négy ilyen hétéves uniós pénzügyi-tervezési ciklust. Minden ilyen periódus előtt elterjed, hogy drasztikusan csökkennek majd a pénzek, a nettó befizetők mindig megírják levelüket, hogy „Most már tényleg nem adunk annyit!”, a nettó kedvezményezettek pedig visszaírnak, hogy „De!”, és aztán mindig jön egy kompromisszum. A nettó befizetők ugyanis mindig visszakapják a pénzek nagyjából felét elnyert közbeszerzések formájában, miközben a periférián alacsony adókkal, alacsony bérért dolgozó bérmunkához jutnak, helyi piaccal, akadékoskodó szakszervezetek nélkül. A hülyének is megéri. Persze, tudják, hogy a pénzek jelentős részét értelmetlen programokra költik el, egy másikat meg

ellopják, de még így is jobb fenntartani a rendszert, mert gazdasági érdek fűződik hozzá.

- *Bod Péter Ákos volt jegybankelnök mondta, hogy ha megnézi az elmúlt tíz év GDP-növekedési adatait, akkor 1,5%-os átlagnövekedés jön ki, ami gyakorlatilag semmi. Egyetért ezzel?*

- Én is vizsgáltam ezt, a rendszerváltás óta, nekem 1,4% jött ki. Hol van akkor a konvergencia? 25 év telt el a rendszerváltás óta. A második világháborúban porig rombolt Németország ennyi idő alatt a wirtschaftswunder állapotába jutott. A harmadik világbeli Korea vagy Szingapúr fejlett állam lett, mi ehhez képest szépen lassan csúszunk lefelé. De ez nem csak magyar sajátosság, az egész régióra igaz.

- *Az egész régióra?*

- Igen, mert minden gazdaság ugyanarra a modellre épül, amiről beszéltem. Ebben pedig ennyi van. Konvergencia biztosan nincs benne. A nyugat-európai gazdaság alacsony hozzáadott értékű perifériájává tettük magunkat, és ennek megfelelően működünk.

- *Ön amellett érvel a könyvében, hogy ennek nem kéne így lennie törvényszerűen. Jeles történészek viszont erre azt mondják: mindig is periféria voltunk, miért is lenne ez másképp?*

- A csehek és a szlovének sokáig nem voltak periféria. Magyarország valóban az volt, Bulgária pedig még inkább.





De ez nem eleve elrendeltetett. Az olasz nemzeti banknak van egy tanulmánya, amiben arról írnak, hogy Garibaldi idejében is voltak ugyan különbségek Észak-, és Dél-Olaszország között gazdasági fejlettségben, de annyira azért nem jelentősek. Mussolini idején ezek brutálisan felerősödtek, mert a diktátor az észak-olasz nagyiparra építette a fasizmust, a második világháború után viszont jóléti államot kezdtek építeni Olaszországban, és megint csökkentek a különbségek, mert rengeteget fektettek be délre. Majd amikor ennek vége lett, és jött a neoliberalizmus Olaszországban is, akkor megint elkezdtek távolodni egymástól a régiók. Vagyis semmilyen meghatározottság nincs. A történelemben rengeteg periferiális helyzetű állam zárkózott már fel a világgazdasági centrumhoz: az Egyesült Államok, Skandinávia, Írország, rengeteg példa van. Jó politikát kell csinálni, ez a „titok".

- *De ha mégis intézményesül valamilyen formában a kétsebességes Európa, és mi a periférián ragadunk (hiszen kimondott cél, hogy nem akarunk a centrumba kerülni), akkor mi lehet az ország gazdasági jövője?*

- Szerintem a két sebesség már most is létezik, legfeljebb nem mondjuk ki. Ha ez intézményesül, akkor kimondva is Macedónia szintjére jutunk Európában.

- *Ön a „skandináv gazdasági és társadalmi modell" legfőbb hazai szószólója. Ez átláthatóságon, a korrupció kiküszöbölésén, közbizalmon, konszenzusra törekvő politikán alapul. Csupa olyan vonás, amit nálunk hírből sem nagyon ismernek*

*a kormányzatok. Nem csak egy szép illúzió, hogy ezt be lehet valaha is vezetni?*

– Ez intézmények kérdése. A svéd minisztériumokban minden héten kereshető formában közzé kell tenni a teljes e-mail forgalmat. Amelyik közbeszerzést nem indokolták meg például egy belső fórumon, az nem is lehet szabályos. Nem látok okot arra, hogy ezt nálunk miért ne vezethetnék be. Kereshető közbeszerzési adatbázis még Macedóniában is van. Nálunk nincs. Ezek egyszerű lépések, amikhez csak politikai akarat kellene, de máris hozzájárulnának a korrupció csökkenéséhez, az átláthatósághoz és ezen keresztül a közbizalom erősítéséhez. A rendszerváltás is erről szólt: Magyarországon sosem volt valódi parlamenti demokrácia, de most majd csinálunk. Magyarországon sosem léteztek melegjogok, de a rendszerváltás után lettek. Ezek mind intézményes változások, egyik sem eleve elrendeltetett.

*– Akkor mi az oka, hogy a skandináv példa még csak nem is különösebben népszerű Magyarországon?*

– Mert Magyarországon van egy 150 éves, konzervatív társadalmi modell, amit Orbán Viktor remekül társított össze a saját rendszerével. Másrészről van a Budapesten és néhány nagyvárosban létező baloldali-liberális hagyomány, amin mondjuk az elmúlt húsz évben ugyan rengeteget rontottak, de mégiscsak van. Ezeken kívül pedig semmi más nincs. A szociáldemokrata hagyományt a kommunizmus tette tönkre, az ökoszociális gondolat pedig mindenhol új a világon. Már az is nagy eredmény, hogy nálunk létezik





egy parlamenti párt, amelyik ezt képviseli. Ezt itthon hihetetlen alternatív dolognak tartják, pedig Skandináviában ez a fősodor.

*– A magyar bérek alacsony szintje sem egy olyan kör, amiből nem tudunk kitörni?*

– A béreknek egy normális országban az erős szakszervezetek és a munkaadói szervezetek alkujában kellene kialakulniuk. Ha pusztán piaci mechanizmusok működnének, akkor a bérek folyamatos negatív spirálban lennének, ehhez képest Nyugat-Európában számos helyen társadalmi alku eredményeként alakult ki a bérszínvonal. Magyarországon és Kelet-Európában ez az érdekegyeztető rendszer hiányzik, ezért van, hogy messze a létminimum alá szorultak a bérek, ami a gazdasági fejlődés gátja, és összeroppantja a társadalmat.

*– A kimutatása szerint ugyanaz a négy magyar nagyvállalkozó nyerte/nyeri a közbeszerzések egy jelentős részét 2010 előtt és azóta is. Mégsem történt akkora változás, mint gondoltuk?*

– Ha a tényeket, a számokat megnézzük, akkor nem. Vagyis nincs „maffiaállam", vagy ha van, az korábban, 2010 előtt is létezett már. Hogy miért van ilyen érzetünk? Mert a magyar sajtóban rengeteg nagyon jó tényfeltáró anyag jelenik meg az utóbbi években a korrupt közbeszerzésekről. De a „jelentős rész", amiről ön beszélt, az évi 2000 milliárd forint volumenű közbeszerzések 4-5%-a, vagyis nem akkora hányad. Ha ezt mindet ellopnák, akkor is pici tétel lenne

ahhoz képest, amit a rossz szakpolitikákon, a rossz egészségügyön, oktatáson veszítünk minden évben.

*– Tíz évvel Őszöd után ön szerint milyen állapotban van az ország?*

– Azok az alrendszerek, amik a magyar gazdaság humánerőforrásáért lennének felelősek, teljesen kivéreztetett állapotban vannak. A fejlődéshez tőke és munkaerő kell. A tőke most megvan az uniós pénzek, az alacsony kamatok, a kedvezményes hitelek révén. Ez jó. Mégsem fejlődünk, mert nincs képzett ember, és pang a kkv-szektor, mert nincs kereslet az alacsony bérek miatt. Ma az ország nagy részén egyszerűen nincs mire vállalkozást alapítani.

# „Minimum nem mondhatnák Orbánról, mekkora geci"

**Orbán Viktor ekkora felhatalmazással simán megtehetné, hogy nyitott, türelmes politikát visz, az országnak is jobb lenne *Kukorelly Endre* szerint. Az író felidézi interjúnkban 1987-es találkozását Orbán Viktorral és az 1993-ban, „pöcsig érő nyakkendőben", Debrecenben konzervatív fordulatot végrehajtó Fideszeseket is.**

*– Ön hivatásszerűen foglalkozik szövegekkel. Milyennek tartja az őszödi beszédet mint szöveget?*

– Gyurcsánynak ez nagyon megy. Jó szónok. Sváda, lendület. Sok idegesítő affektus, azzal sokat ront, de komoly szónoki potenciál. Mint szöveget azért ezzel együtt sem tanulmányoznám részletesen, akkor már inkább Cicero. Amikor hallottam a beszédről – nem a beszédet, csak róla –, úgy emlékszem, arra gondoltam, mindezt a parlamentben kellett volna elmondania. Egyáltalán nem kifogásolom a káromkodást, a „kötőszavakat", és persze úriember nem beszél csúnyán a hétköznapokban, de egyrészt nem mind vagyunk úriemberek, másrészt nem vagyunk mindig azok. Harmadrészt úriemberek is káromkodnak, ha annak ott a helye. A retorikában pedig ott a helye. Minden megengedett, ami működteti, akár obszcén kifejezések is, melyeket sosem

mondanánk egyébként, főleg nők előtt. Viszont a „stikában tartás" sugárzik az egészből. A közügyek nyíltan pertraktálandók, azért közügyek. A köz elé tartoznak. A nyílt beszéd sokkal hatásosabb a kamarillapolitikánál.

*– Volt nyílt beszédre valaha is példa a magyar politikában?*

– Ironikus, hogy az őszödi beszéd nyílt szembenézés egy válsághelyzettel – zárt ajtók mögött. A nyíltság tetszik, ebből a szempontból tetszik, nyílt beszéddel szinte sosem találkozunk. A politikával, ahogy az irodalommal kapcsolatban is, van az a félreértés, hogy a szövegnek szép, lekerekített mondatokban, tisztán, „dalban elbeszélve" kell hangzania. Pedig attól, ha mégoly profi is, még nem érdekes. Igazán érdekes a nyers, brutális, belülről fakadó, kendőzetlen, közvetítetlen beszéd – mert ez a legritkább. Ezért vág mellbe, ha mégis. A politikában különösen: a választó erre tuti rezonál. Mind ki vagyunk éhezve az őszinteségre. Az autentikus talán zavarba ejt, de nyomban lekenyerez. A másik oldal persze ijedtében igyekszik automatikusan az őszintén beszélő ellenében fordítani, de ettől most meg nem kell nekünk megijedni.

*– De a beszéd pont azért lett ilyen, mert Gyurcsány Ferenc és az MSZP 2004-ben, azok után, hogy megbuktatták Medgyessy Pétert, a választásokig már nem akartak népszerűtlen intézkedéseket hozni, és gazdaságilag bajba került az ország. Ha Gyurcsány Ferenc 2004-ben mond egy kendőzetlen beszédet nyilvánosan, hogy „emberek, szükség van néhány népszerűtlen intézkedésre, például tandíjra, vizitdíjra", akkor megnyerték volna a választásokat?*





– Fogalmam sincs. Valószínűleg nem. Hogy ilyen típusú retorikákra megfelelő módon rezonáljon egy kritikus tömeg, az még odébb van. Tanulási folyamat. Az iskolában differenciálszámítást okítanak a gyerekeknek – az életről semmit. Érdekek és értékek fölismerése, artikulálása, korrekt képviselete – semmi. Mi a jó, a szép, mi a boldogság. Művek élvezete, nyitottság, bizalom, hogy a másfajta szemléletmódot érdekesnek tartsa, satöbbi. Nem tanítanak meg az őszinteség, a tiszta beszéd, az érzelmek kifejezése élvezetére, ezek túlzottan hiányoznak a kulturális kódjaink közül, ezért nem tudjuk jól fogadni, ha találkozunk vele. Az őszinte beszéd inkább ijesztő. Mindent csomagolva, lekerekítve, fine dining módon kapsz, a legnagyobb gagyit is, ahelyett hogy egy étteremben mondjuk egyszerűen csak odabasznának eléd egy jó vastag, tökéletes médium bélszínt. Nem hiszem, hogy ha most, két évvel a választások előtt egy meghatározó arc kezdene igazán őszintén beszélni, az nagyon bejönne. Valószínűleg nem igazán. De kipróbálnám.

*– Nem lehet, hogy ez a mostani Fidesz-kurzus őszintébb ebből a szempontból, mint a korábbi kormányok? Már nem is titkolják, sőt kimondják, hogy saját oligarchiát akarnak építeni, eredeti tőkefelhalmozás van, mesterségesen hoznak helyzetbe egy réteget, ez van, majd történelmi távlatban őket igazolja az idő – állítják.*

– Van ilyen. Lázár János közben cinikus mosolyt is megenged magának, úgymond, hát igen, öreg, látom, hogy neked nem tetszik, de az a helyzet, hogy most mi vagyunk ezen a helyen, nem te, megtehetjük, meg is tesszük! Ezt anno a parlament-

ben közelről éreztem. Valóban őszintébb, mint amit a szocik csináltak, de ez típusú őszinteség nem hozza fel a magyarokat. Nem teszi nyitottabbá, nem tudatosítja bennük, hogy elsősorban a saját kezükben van a sorsuk, ki kell állniuk magukért. Kimenni az agorára. Politizálni! Nem ez zajlik. Hanem hogy mindent megengedhetnek maguknak - akár azt is, hogy őszinték legyenek. Főleg Orbánnal kapcsolatban nem értem.

- *Miért pont nála?*

- Hogy ekkora felhatalmazással, amit 2010-ben kapott - szinte mindent megtehet, a legszebb, legjobb dolgokat is –, miért fordult radikális irányba. Az előző ciklusánál is könyörtelenebb módon. Miért nem kedves. Nyitott, türelmes, megértő. Miért nem áll le másokkal beszélgetni, olyanokkal is, akik nem szeretik, vagy teljesen mást gondolnak a világról. Én azt tenném a helyében. Kikeresném, aki a legjobban utál, és azzal kávéznék. Az ilyen gesztus megrendítő. Ellenállhatatlan. Katartikus. Ennek az országnak – jó, a mi kultúránknak - az olykori katarzis az alapja. Ezért járt az athéni polgár színházba. Mindenki! Még fizettek is neki, hogy élje át. Akkor még benne volt a kulturális köztudatban, hogy katarzis, megtisztulás nélkül semmi nem megy. Más helyzetet teremtettem volna a helyében – és ez ráadásul a malmára hajtotta volna a vizet, csomó eszközt kivéve azok kezéből, akik utálják. Minimum nem mondhatnák róla, mekkora geci – hogy a klasszikus kifejezést használjam –, kénytelenek lennének elfogadni: én ugyan nem értek vele egyet, de demokrataként el kell fogadnom, hogy őt választották meg, és passz.





- *Ehhez képest még 2010-hez viszonyítva is egyre zártabb a kormányfő környezete, és a Fidesz is.*

- Miért nem ad Orbán interjút kormánykritikus újságíróknak is? Például önnek!

- *Megpróbáltam, sejtheti, milyen sikerrel...*

- 1987 óta ismerem – persze csak kicsit, ő, azt hiszem, valamivel jobban engem –, ugyanis egyszer fölhívott, hogy oral history anyagokat készít, és beszélgetne velem is. Megvan a noteszem, amibe beírtam a megbeszélt napra, hogy Orbán – és kérdőjel, mert nem emlékeztem a keresztnevére. Feljött hozzám a Szondy 40.-be egy testmagasságát oldalsó kis fejbiccentéssel kompenzáló nagyon helyes, lendületes, értelmes fiatalember, csinált velem egy két és fél órás magnós interjút. Érdekes volna visszahallgatni. Aztán úgy két év múlva láttam őt az akkor alakuló Fideszben, és rögtön Fidesz-párti lettem, abban reménykedve, hogy ez az első generációs értelmiségi társaság majd jól meghaladja a népi-urbánus törésvonalakat, mert egyikhez sem tartoznak.

- *Ők maguk hívták magukat „elvált szülők gyerekeinek".*

- Épp emiatt néztem tátott szájjal a pálfordulást. 1993-ban a még Fidesz-közeli Magyar Narancsnál dolgoztam, a debreceni kongresszus alatt rendezvényünk volt a városban. És a záróbanketten – a színházból mentünk oda, Márton László *Nagyratörőjét* játszotta a kolozsvári társulat – megjelentek a gyerekek, pöcsig nyakkendőben. Zakó-nyakravaló, úgy

állt rajtuk, mint a tehénre hirtelenjében fölrántott gatya. Kivéve a Fodor Gábor, rajta jól állt volna, ha nem állt volna az egész társaságon rosszul. Beleértve őt. Reménytelenül néztek ki. Ez a fordulat kezdete, az ellentétek élezésének kezdte. Reménytelen kinézet, reménytelen kilátások.

*- Parlamenti képviselőként találkozott Orbán Viktorral?*

- Kétszer-háromszor beszéltünk pár szót, az egyik hozzászólásában utalt rám - mint íróra. Minden pártvezetőt meghívtunk egyszer LMP-frakcióülésére, eljött, a végén dumáltunk kicsit, hogy szerinte megvan-e még az a magnófelvétel. Mondta, majd megnézeti, de nyilván ennél csak fontosabb dolgai vannak. Lévai Anikóval egyszer hosszasan beszélgettünk a Parlament folyosóján, a Schmitt Pál beiktatása után, főleg a gyerekverskönyvemről. Nagyon helyes-kedves volt.

*- Nem az oly sokat emlegetett „kritikai értelmiség" feladata lenne, hogy kiverje a mindenkori hatalomból, hogy ne így viselkedjen, ahogy most a Fidesz?*

- Az értelmiség túlzottan is angazsálódott a két politikai oldal valamelyikéhez. Nem föltétlen pártokhoz, inkább „ideológiailag" definiálódnak, és inkább a valós vagy virtuális - tehát „valós" - „másikkal", a zsigerileg gyűlölt mással szemben. Tehát egyrészt saját oldalán kicsinyli, utálja, lenézi a balos pártokat, süllyesztőbe küldi, másrészt okád a kormánypártok korruptságától és jobboldali ellenzéki retorikától - de azért, ugye! Ezek mégiscsak - azok semmiképp! Mi és azok. Van pártértelmiség is, kőkemény anyagi okokból. Szoktam





gazdasági elemzéseket nézni, olvasni, mindig egyértelmű, hogy az illető érdekesen, jól beszélő, felkészült szakértő melyik oldalhoz kötődik. Egyből kiderül a mondanivalójából. Már a hanghordozásából is. A közgazdászok egy része szerint ami itt megy, az katasztrófa, siralomvölgy, közel az összeomlás, a másik rész meg nyomja a hurrá-optimista dumát, néha minimális kritikával. Pedig ilyen nincs, soha semmi nem teljesen fehér vagy fekete. A kultúrában ugyanez megy, azt jobban látom, átlátszóbb, és csak legyintek, eleve tudható, hogy mikor megjelenik valaki, mit fogunk hallani. Viszont ha nem köteleződsz el valamelyik oldalhoz, ráfáztál.

*- Miért?*

- Ha nem tartozol valamely szekértáborba, azonnal belenyomnak a másikra. Ha nem velük, akkor tuti ellenük - nincs megengedve, hogy egyikkel sem, ez a fennálló duális szerkezet logikája. Csak a gúny éri azt, aki megengedni magának, hogy nem „oldalaz", egyik oldalból sem kér, igyekszik „a dolgot magát nézni", hogy Bocskai Istvánnal példálózzak. Ha nem foglalsz állást valamelyik tábor mellett, akkor, úgymond, kényszeresen középen állsz, meg akarod úszni, mindenhol jó akarsz lenni. Nem hiszik el. Másrészt ha nem állsz be, nincs pénz. Semmi kóved.

*- Törvényszerű volt, hogy a rendszerváltáskor szinte pillanatok alatt kialakuljon ez a dichotómia?*

- A magyar társadalomban a polarizáltság évszázadokra visszamenően benne van. Valószínűleg máshol is megy

az „észak dél ellen" – hogy milyen erővel, erről nem olvastam összehasonlításokat. Az amerikai polgárháború tömeggyilkolászó volt, de már Szent István irtotta a magyar populációt tisztán ideológiai alapon. A rendszerváltás előtti években az értelmiség népi–urbánus, nemzeti–kozmopolita stb. csoportjai szemben álltak ugyan egymással, de volt nagy közös ellenség, a pártállam, az oroszok. A komcsik. Abban a pillanatban, amikor ez a probléma elpukkant, az ellentétek kiéleződtek. Már a 80-as évek legvégén, ahogy érződött a változás. Mindez mély kulturális tapasztalat, szinte felülírhatatlan. Feljön az első vagy nulladik generációs értelmiségi fiatalság Budapestre – ők is így élték meg, tényleg följöttek –, és nyilván ott lehetett bennünk a fővárosi értelmiséget megismerve az érzés, „hej! ha én is, én is köztetek mehetnék", mint Toldi gondolta Laczfi Endre hada láttán. De mikor érezték, hogy ezek az „aranyos leventék" lenézik őket – nem nagyon, csak picit –, akkor vége volt. Pontosan nem lehet megmondani, minek, de annak nagyon. Egy városi legenda szerint egyszer az egyik SZDSZ-es megkötötte Orbán nyakkendőjét – kész. Túlélhetetlen frusztráció. Csak abban bízhatsz, hogy egyszer minden trend megszűnik. Nem látod a végét, és már el is pattan, mint a buborék.

*– Most, ha a két politikai tábort nézzük, leginkább egymás megsemmisítése lenne a cél. Orbán Viktor részéről legalábbis, önmaga által is bevallottan, mint az a Wikileaks-táviratokból is kiderül, amikor arról beszél, ha van alkalma kivégeznie a politikai ellenfelét, miért is ne tenné?*





– Történelmi bűn nem az ország hosszú távú érdekei mentén politizálni, csak a hatalom megragadására és megtartására gyúrni. Ebben a szerkezetben az van, hogy le kell darálni az ellenfelet. Ha hosszú távra nézel, látod, hogy az a „jó élet", ha különféle értékek, érdekek jól artikulálódnak, képviselődnek. A végrehajtó hatalom aktuális birtoklói számára is. A „másik" príma tükör, a töredezett tükör is jó, ha jól használod. Jó a verseny, nem jó, ha kinyírod a másikat. Ma ez a forgatókönyv mintha föl sem merülne, mondván, „nem lehet más a politika". És a baloldali pártok aktorai szerint sem lehet más, nekik sem érdekük. Szavazóiknak viszont elemi érdeke lenne a más, a másképp, mert ha nem, akkor számukra mindig a vesztés marad. Akkor is, ha az övéik nyernek, mert azzal meg óhatatlanul baromira elégedetlenek lesznek a türelmi száz nap után. Így nem jöhetnek ki a mostani helyzetükből, és ha így jönnének ki, szinte azonnal egy hasonló ki-kit-darál-le helyzetbe pottyannának. Ez a hibás kör azonban egyszer meg fog szűnni.

*– Mi kell ehhez?*

– Olyan kritikus tömeg, amely belátja, hogy másképp kéne. Mellény-újragombolás. Ha lefagy a géped, kapcsold ki és indítsd újra, ne siránkozz, hogy ez-az elvész. Nem baj, lesz jobb. Már most megvan ez a társadalom egy kisebb részében, de majd mikor Józsi néni is belátja, akkor vált a paradigma. A kétosztat csak ledarálni képes egymást, ettől ilyen minden. Nyomasztó. A kulturális minták miatt túl sokan helyeslik és hiszik el a Fidesz nagyon erős beszédmódját. Nem pont azt, amit mond, hanem ahogy mondja.

Izlanddal focizunk, és akkor nemcsak meg kell verni őket, vagy játszani egy hasznos döntetlent, hanem még az izlandi cigányok* is előkerülnek, elküldendők az anyjukba. Ez a kétosztat terméke. Több pólus versengése nyilvánvalóvá tenné, hogy az izlandiak nem ledarálandók, pusztán mert meccselünk velük. Lejátszod keményen, aztán leülsz vele sörözni. Ettől nem válsz izlandivá, nem árulod a hazát a zsidóknak, nem válsz nácibaráttá. Élsz, élni hagysz, versenyzel, identitásod rendben, megteszel mindent a magad közösségéért, de becsülöd a másik dolgait, kíváncsian nézed, olykor bámulod is – mint a viking harci tapsolást. Mely állítólag kelta eredetű. Sőt spártai.

*– A jelenlegi rendszert csak egy politikai kataklizma képes megváltoztatni – egyre többen gondolják így. Ön szerint?*

– Úgy tanultuk az iskolában, hogy a kurucok jók, a labancok genyók, nem?

*– Nemhiába volt* A Tenkes kapitánya *annyira népszerű.*

– Ehhez képest Thököly Imre részt vett a törökök oldalán Bécs ostromában. Vagyis ahelyett, hogy húzzanak el innen, azon munkálkodott, hogy itt maradjanak. A történelemben sokszor nem lehet egyszerűen azt mondani, hogy ez jó, az meg rossz, saját érdekeink mentén beszéljük el, hogyan történtek a dolgok. Ez az önreflexivitás hiányzik fájdalmasan a hazai beszélőkből. A másik narratívájára való kíváncsiság. Elhinni, hogy őszintén gondolja, amit gondol. Belegondolni abba, hogy egy portugál hogyan látta a 3-3-as meccset. Nagy





bajtól, katasztrófától nem tartok, épp elég, ha ez sokáig így megy. Gyűlölködés, hazudozás, sértődés – a rossz élet. Kataklizma nem lesz, „karóba nem húznak ma már", ahogy József Attila mondja. El sem visznek, mint a negyvenes évek közepén vagy az 50-es évek elején. Marad rossz a közérzet.

*– 2006-ban sem tartott kataklizmától? Október 23-án vagy a tévéostromkor?*

– Az hátborzongató volt. Leginkább mert teljesen világos volt, hogy a tévészékház megtámadásakor tizenkét percen belül kellett volna a helyszínre érkeznie egy brutálisan felszerelt rendőri egységnek. Tizenkét perc, mert beleszámolom, hogy a leglassúbb kommandósnak is föl kell öltöznie. Körülvenni a tévé épületét, és tizenkét másodperc alatt összekötözni a félmeztelen csávókat. Bezárni őket három évre, harmadolással. Ehelyett semmi nem volt.

*– Erre születtek a kétoldali összeesküvés-elméletek. Az ilyenek kreálásában egyébként mindig erősek voltunk – ez is velünk marad még jó darabig?*

– Közhely, amit mondok: minden lehetséges erőforrást az oktatásba! Az integráns, önreflexív személyiségnek bárki bármit mondhat, a nevetséges összeesküvés-elméletektől kezdve a megosztó politikai butításig.

*– Szereti a történelmi távlatokat. 2004-ben történelmi esélyt kaptunk az uniós csatlakozással, majd jött 2006, aztán az egész EU-t válságba taszító 2008-as pénzügyi krízis, amiből*

*még mindig nem látszik, hogy lábalunk ki. Nem tart tőle, hogy ez az uniós tagság jelentette csúcspont egy rövid epizód lesz csak a magyar történelemben?*

– Egyáltalán nem. Csöppet sem. Minden emberi közösség organizmusként működik, folyamatosan korrigál. De az értelmiség hiába beszél – sokszor Cassandraként –, egyfajta szélső állapot szükséges ahhoz, hogy a változás beinduljon. Nem mondom, hogy ne beszéljünk – de ne gondoljunk túl sokat erről. Magunkról. Antropológiai sajátosság: nem kell mindig tökéletesen teljesítened, de ha muszáj, akkor összekapod magad. Most valószínűleg – ezek szerint – még nincs olyan nagy baj, hogy a felismerés akár csak itt Európában megérjen.

*– A magyar társdalom mikor látja be, hogy nagy a gáz?*

– Amikor majd valóban az lesz. Mert most nem nagy a gáz. Ülünk egy kávézóban, nyár van, mindenki cseveg, csajok sétálgatnak, fagyizgatás, megverjük az osztrákokat – nincs baj. Közben a fejünk fölött lopnak és csalnak, de ez olyan túl sok embert nem érdekel. Nem is tudnak róla. Nem is akarnak tudni róla. Süllyed a Titanic? El sem tudnád nekik mondani. Egyszerűen nincs meg hozzá a nyelvtan, hogy elmeséld a szomszédasszonynak, mi a helyzet a rendszerrel. Ez pár tízezer embert érdekel, de őket sem mind érinti. Sokakat egyáltalán nem érinti. Nincsenek benne, de elvannak mellette. Akiket érint, nem is tudnak róla, mert – ceterum censeo – oktatás! Sokan azért tartják rossznak a fönnállót, mert nem az ő érdekeik érvényesülnek. Ha valami nem





tetszik, az az első kérdés: azért-e, mert gazemberség, vagy azért, mert nem az én érdekeim szerint van.

*– És a mostani rendszer gazemberség, vagy az ön érdekei ellen van?*

– Túlzás, hogy az érdekeimet nem képes veszélyeztetni, ami megy. A durva forráskivonás a kultúrából. Hogy a maradék erőforrásokat ennyire durván lökik oda a klienseknek. Nem halok éhen, de szűkös a dolog, mindent el kell vállalnom, és – bosszant egy csomó dolog. A Magyar Művészeti Akadémia ilyen helyzetbe hozása inkorrekt. És most finom voltam. Azt hiszem magamról, hogy nem azért vagyok felháborodva, mert, úgymond, ki vagyok hagyva, hanem mert nem korrekt, amit tapasztalok. Nem szép, nem rendes, gusztustalan, nevetségesen önző. Szánalmas, ahogy a mai kormányközeli értelmiség dörgölőzik. A sok sértődött, aki úgy érzi, kimaradt a kánonból, róluk ne is beszéljünk, ám „ballibes" barátaim közül is sokakon érzem, hogy elsősorban azért vannak felháborodva, mert már nem ők osztják a lapot. Aránytalanul háborognak, noha az „ő idejükben" már megkaptak mindent – egymástól. Ugye, ha jókor jó helyre állsz, és ezt mások is így ítélik meg, akkor nincs baj. Ez baj. Hogy az én életemben változhat-e mindez, nos, ebben pesszimista vagyok.

*– A foci viszont most egy kis időre összehozott fideszest, MSZP-szimpatizánst, Jobbik-szavazót vagy éppen LMP-st is.*

– Szélsőjobboldalit és liberálist. Elemi érdekünk, hogy közös pozitív élményeink legyenek. Ebben az országban

élünk, akkor lesz jobb hely, ha tudunk együtt megélni ilyen pillanatokat. Nem kell összeborulni sem ahhoz, hogy ilyenkor a másikban megpillantsd hozzád hasonlóan Isten képmására teremtett embert. Ebben a focinak, mint Európában is identitásképző erőnek, szerepe van. Ez kulturális kérdés. Arany János identitásképző, de a futball azokkal is összehoz, akiknek sosem jut eszébe Arany János, fogalmuk sincs, hogy identitásuk megképződésében mekkora a szerepe Arany Jánosnak. És mindebbe bele kell férjen, hogy közben felborítanak pár kukát. Bacchanáliát, ennél cifrább dolgokat is csináltak már nálunk szofisztikáltabb közösségek, mint hogy pár tízezren felvonulnak, és olyasmi értelmetlenségeket kiabálnak, hogy „Ria, ria, Hungária"!

*- Ez miért értelmetlenség?*

- Miért, mi az értelme annak, hogy „ria-ria!"?

*- Az őszödi beszéd mennyiben befolyásolta az elmúlt tíz évünket?*

- Őszöd igazából nem befolyásolta az ország helyzetét. Azt hiszem. Annyiban talán, hogy az engesztelhetetlenségen túl a szembenállók engesztelhetetlen retorikáját is legitimálta. Egy tehetséges ember vált prügelknábévá, bárki ütheti-vághatja. Ha gyorsan lemond, amikor a botrány kitört, másként alakul - akkor nem lehetne bármely helyzetben kapásból gyurcsányozni. Mert ma egy Fidesz-hívő ultima ratiója: miért, a Gyurcsány jobb? Ha ezt nem hallottam ezerszer





különféle ismerőseimtől, akkor egyszer sem. Őszöd nélkül árnyaltabban tudnánk beszélgetni a helyzetről.

*- Tíz évvel Őszöd után milyen állapotban van az ország?*

- Hogy abszolút értelemben milyen állapotban vagyunk, ahhoz a két világháború közötti népi írók szociográfiáit ajánlom. *Tardi helyzet,* Szabó Zoltántól. *Puszták népe.* Nem volt cipő ugyanis. A parasztoknak nem volt cipője. Ehhez képest most van cipő, hogy egyszerűen mondjam. Relatíve, másokhoz képest, a saját potenciálunkhoz képest - az más! Lehangoló. De ajánlom mindkét nézőpontot mindenkinek, és a féktelen büszkélkedést meg a féktelen siránkozást senkinek. Amit ennél is jobban ajánlok, hogy köpködés meg siránkozás helyett igyekezzen ki-ki tenni azért, hogy jobb legyen. Saját porta előtti söprés.


SOMOGYI KÖNYVTÁR
1881
SZEGED

# Tartalom

ı gondoltam, hova eszkalálódhat az őszödi beszéd kiszivárgása ıán kitört felháborodás, amikor este kimentem a Parlamenthez. ıgulat békés volt. Az eseménysort vagy az utcáról tudósítottam vé-'agy szerkesztőként dolgoztam a *Hírszerző.hu*-nál. Korábban nem m volna, hogy egy rendőrattakhoz is hozzá lehet szokni vala-ıyire, csak akkor döbbentem rá, hogy kialakult egyfajta közöny em a látottak iránt, amikor egy ismerősömmel egyik este elnéz-a Parlamenthez, az Alkotmány utca felé, és éppen belefutottunk ɛ. (...) Én szinte csak azt mérlegeltem, az egész megér-e annyit, felhívjam az aznapi ügyeletes hírszerkesztőt, és megkérdezzem, ɛ kint tudósítónk, vagy ha nincs, bediktáljak-e pár mondatot, ismerősöm teljesen megdöbbent. Ő akkor látott ilyet először.

ı akkor fogtam fel, mennyire abnormális, feszült légkörben éltünk mi ı az időben Budapesten, amikor pár nappal a helyhatósági választá-lőtt hazalátogattam a szüleimhez Gántra. Úgy emlékszem, szinte szó ıt a fellélegzéshez hasonló érzés volt átélni a nyugalmat.

zültség viszont sokféle formában azóta is itt maradt velünk. Őszöd át már sosem tudjuk kiküszöbölni, rengeteg remek elemzés született zéd következményeiről. Úgy gondoltam, érdekes lenne megkérdezni eti szereplőket, ők hogyan látják, mennyiben hat máig a beszéd ɔotrány, mennyiben lökte kényszerpályára az országot, mit hozott n Viktor kétharmada, és mik várnak ránk egy folyamatosan átalakuló feltétlenül jó irányba haladó) Európai Unióban. Az itt olvasható ıények számos ponton ellentmondanak egymásnak, azt hiszem, / természetes..."

*(Kósa András előszavából)*

válaszoltak a szerző kérdéseire:

:s Péter, Csaba László, Deutsch Tamás, Fodor Gábor, Gulyás ely, Gyurcsány Ferenc, Horn Gábor, Jeszenszky Géza, Krekó Péter, relly Endre, Lendvai Ildikó, Molnár Gyula, Mráz Ágoston, Nick pe, Pogátsa Zoltán, Schiffer András, Schöpflin György, Stefano ɔni, Tóth Károly, Török Gábor.

A FŐNÖK BESZÉDE

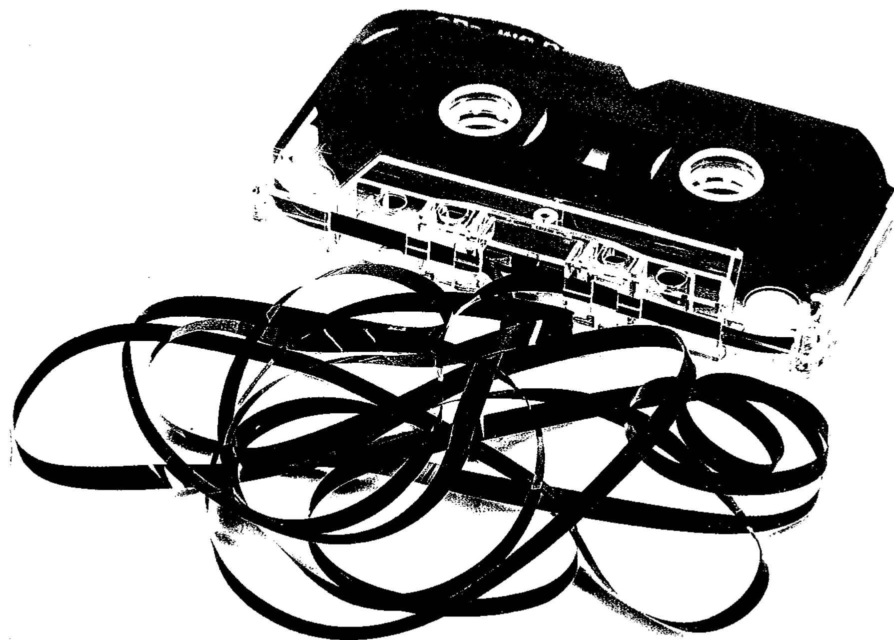
KÓSA ANDRÁS

323
K72



# A FŐNÖK BESZÉDE

## *Őszöd után tíz évvel*



KÓSA ANDRÁS